

Reuerendi Patris P. Hieremiæ Drexelii e Societate Iesu Opera omnia

Duobus nunc Voluminibus comprehensa, & libellis ante hac non editis
aucta ; Illvstrata, Indicibvs Moralibus, Locorum S. Scripturæ, Capitalium
Mysteriorum fidei, Rerum, & Concionum quouis anni tempore habendarum
; Congestis Et Compositis Methodo prorsus, alijs Auctoribus inusitata ; Sed
Theologis ...

Indicibvs Illvstratvs Et Avctvs Concionatoriis

Drexel, Jeremias

Antverpiæ, 1643

Palæstra Christiana

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77031)

PALÆSTRA CHRISTIANA.

PARS PRIMÆ

D'E

TENTATIONVM NATVRA.

CAPVT PRIMVM.

Tota hominis vita tentatio & militia.

Job c. 7. v. 1.
Vitam hominis esse militiam probatur Primò.

Vs. & v. princeps Job de omni humanâ vitâ pronuntians: Militia est, inquit, vita hominis super terram.

1. Dum homo hanc vitam vivit, militem agit; non domi, nec in pace, sed foris & militiæ versatur; tenenda ei statio quam Imperator assignaverit, quantumvis illa labori ac discrimini sit obnoxia; vigilandum, excubiæ agenda; amplectenda vitæ conditio quam dederit Deus.

Secundò.

2. Summa hinc parendi necessitas est. Obediendum non Imperatori tantum, sed duci, tribuno, centurioni, aliis. Divinum imperium quantumvis durum, nunquam detrectandum; divinæ voluntati obsequendum, etsi ea cædat & verberet acerbissimè.

Juven. sat. 8. vers. 247.

Nodosam post hæc si frangat vertice vitæ non obloquendum duci, non centurionibus, non resistendum divinæ iræ, non ejus ministris.

Tertiò.

3. Univerſa militiæ ratio miseriarum plena; humana vita difficultatibus, periculis, ærumnis, tentationibus refertissima: ubi vis terrarum atque gentium triste aliquid aut sævum occurrit, quod vel corpus vel animum percellat. *Creaturæ factæ sunt in tentationem animabus hominum. & in miscipulam pedibus insipientium.*

Sap. cap. 14. vers. 11.

Quartò.

4. Militia explorat militum robur, vires, animum, tolerantiam, fortitudinem, constantiam, quid quisque vel pati possit, vel aggredi ausit: Humana vita experimentum sumit de quovis homine, quàm ille tolerans, quàm fortis & constans sit, quid agere, quid sustinere Dei causâ valeat. Militia est hominis vita, tentatio mera, & pæne continua.

Job c. 5. v. 7.

Eliphaz Themanites unus aliquis ex amicis Jobi dixerat: *Homo nascitur ad laborem.* Huic Jobus: Dixisti, ait, mi Eliphaz hominem nasci ad laborem. Hoc ipsum ego lubens confiteor, & unâ tecum affirmo, hominum vitam instituto militari quàm simillimam, in quâ laboris plurimum, & in quâ dura omnia sint toleranda. Militia est vita hominis super terram, in quâ laboriosa & permolesta plurima.

Idem cap. 7. vers. 1.

Cic. lib. 2.

Tuse. 99.

med. ferè,

mihip. 183.

† Serra, corbis, rurum,

securis, lorû,

falx, catena,

olla, veru, &

*† Nam scutum, gladium, galeam, * in onere nostri milites non si que alia ad victum.*

** Hastæ, lorica,*

loricam.

Et quanti, obsecro, laboris est vel solum militaris incessus sub tantis oneribus? Quod affirmans Tullius: Deinde qui labor, inquit, quantumvis agminis, ferre plus dimidiati mensis cibaria, ferre si quid ad usum † velint, ferre vallum? Nam scutum, gladium, galeam, * in onere nostri milites non plus numerant, quàm humeros, lacertos, manus; arma enim membra milites esse dicunt. Labores alios vetus Poëta enumerat.

Sæpe ferres imbrem caelesti nube solutum, Frigidus in nudâ sæpe jacebis humo. Nox & hiems, longæq; via, sæviq; labores Et terror castris, & dolor omnis inest.

Ovid. lib. 2. 41. art.

Militia, est vita hominis. Septuaginta interpretes: Tentatio, ajunt, est vita hominis labore, luctu, pavore, lacrymis, dolore plenissima: ubique plurima mortis imago. Hoc Jobus abundè satis expertus: *Terrares Domini, ait, militans contra me. Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.* Job usquequaque tentatissimus, sed in

omni tamen tentatione fuit firmissimus. Est enim tentatio, si etymologiam spectemus, Examen ad probandam rei firmitatem adhibitum. Hinc familiares illæ voces: Tentemus hominem, & pungamus aliquantulum, & appareat quid sit eo vitui aut virtutis lateat. Et hostis, & amicus tentat, sed animo diverso. Adversarius armatus hominis pectus tentat, num rimulam inveniat, quâ gladius aut contrus penetrat ac vulneret; amicus eundem ferreum thoracem explorat, & dicitur tunc telum illius excipiat, an tutum à vulnere præmuniat. Ita Deus tentat, & diabolus, sed modo ac fine diversissimo.

De Tentationibus differere animus est. Thema dicitur cendi ac scribendi multò utilissimum, imò & necessarium. Et quem ea res non tangit? Quis tentationum omnium expertus? Quidam principio, sine alii vehementius tentantur. Sunt qui per omnem vitam tentationum ventis gravissimè concutiuntur, prout æterna Sapientia & æquitas ad aurî libellam hæc omnia habet exactissimè appensa. Sed ante omnia noscendus est nobis ex Orco tentator vaserrimus, mille stropharum artifex. Magnæ virtutis, maximæ mercedis est tentationes hujus impostoris nosse eludere.

Dicendi ordinem porrò hunc servabimus. Primò Tentationum naturam aperiemus. Deinde Tentatoris genium sub oculos ponemus. Tertiò resistendi modum suggeremus. Militia & Tentatio est vita hominis. Hoc ipsum jam explicabimus.

§. I.

Triplex potissimum hostis cervicibus nostris imminet assidue, *Mundus, Caro, Diabolus.* In triplicem hunc hostem Bernardus velut digitum intendens: *Semper enim, inquit, spiritus Carnis mollis spiritus mundi vana, spiritus malitia semper amara loquitur. Quoties ergo importune carnalis cogitatio mentem pulsat: verbi gratia, cum de potu, de cibo, de somno, cæterisque, similibus ad carnis curam pertinentibus cogitantes, humo no quodam inardescimus desiderio: certum sit nobis spiritum carnis esse qui loquitur: & tanquam adversarium repellamus eum, dicentes: Vade retro Satana, quoniam non lapis ea quæ Dei sunt: sed magis Sapia tua inimica est Deo. Cum autem non de illecebris carnis, sed de ambitione sæculi, de jactantiâ & arrogantia, ca-*

Triplex

hostis

hominis

in triplicem

digitum

intendens:

Semper

enim, inquit,

spiritus Carnis

mollis

spiritus mundi

vana,

spiritus malitia

semper amara

loquitur.

Quoties ergo

importune

carnalis cogitatio

mentem pulsat:

verbi gratia,

cum de potu,

de cibo, de somno,

cæterisque,

similibus ad carnis

curam pertinentibus

cogitantes,

humo no quodam

inardescimus

desiderio: certum sit

nobis spiritum carnis

esse qui loquitur: &

tanquam adversarium

repellamus eum,

dicentes: Vade retro

cariss, similibus cogitatio una versatur in cordibus nostris. spiritus mundi est qui loquitur, longè perniciosior hostis, & majori sollicitudine repellendus. Interdum verò satellitibus istis terga vertentibus, princeps ipse habens iram magnam tanquam leonem insurgit adversus nos, cum videlicet non ad voluptatem carnis aut seculi vanitatem, sed ad iram, ad impatientiam, ad invidiam, ad amaritudinem animi provocamur: importunè ingerendo si quid minus amicaliter minusve discretè factum videtur aut dictum: si qua denique aut in signo aut in opere quolibet data videtur indignationis occasio, materia suspitionis. Hinc ergo cogitationi non aliter quam ipsi diabolo resistendum est: nec aliter ab eà quam ab ipsa perditione cavendum.

Cum igitur à Mundo, Carne, Diabolo tam variè & pæne assidue impugnemur, Jobus rectissime dixit: Tentatio est vita hominis. Aut quod Grecis vocibus effertur: Tentatorium est vita hominis. Solent chimæci, qui flores & herbas igni eliquant, officinam suam, Laboratorium appellare. Hic carbones, hic diversi generis vitæ, hic prunæ, hic clibanus, hic aqua in clibanis exsudatæ, hic demum est quicquid ad illam florum & herbarum expressionem spectat: pari modo quicquid ad tentandum pertinet, in hac vitâ obivium est. Tentationibus plena omnia; nusquam non bellum; prælia & opiniones prælorum in regnis pæne omnibus. Non Asia tantum & Africa, sed & Europa tot jam annorum spatio bellis intestinis miserimè laborat. Militia est vita hominis. Verum de quânam hic Jobus militiâ loquitur? An de Asiaticâ, num Europæâ, an Africanâ? De harum nullâ, sed de illo interiore bello quod adversus Cacodæmones gerendum, differit. Cur igitur hoc non expressit & scripsit, Militia est vita hominis contra dæmones? Non optis hoc discernit: res ipsa loquitur. Illa alia bella huic colorata umbræ sunt; Interioribus prælis de vitâ decernitur, eaque immortalis.

Conflictus exercituum picti & veri summè differunt. Pingit nonnunquam excellentior aliquis Apelles iconios duces, congressus amatorum, cruentas pugnas eâ penicilli anis, & volantes globi, hic hominum & equorum cursus, luctæ, lapsus, vulnera, mortes; hi cadunt, illi jacent, isti ab equis calcantur, hi expirant; omnia penicilli artificio sic animata, ut spectatorem pæne terreat; sed animus errorum suum corrigens ponit pavorem & ipse sibi ait. Hæc picta sunt vulnera, picta Mors; tormenta bellica, micantes gladii, plumbeæ glandes, arma universa sunt picta, pictum prælium; nil formidemus. Talia profus sunt bella omnia, bella picta, si conferantur cum eo quod adversus Cacodæmonem movemus, idque ex istis causis. Inter hostiles duas acies magna plerumque æqualitas est; miles militi opponitur, vir contra virum pugnat & plerumque pari amaturâ; alter alterum cernit, uterque rem ferro gerit, colato pede congregiuntur, utrimque res capitis est. A interioris belli longè diversissima ratio; Nos omnium oculis expositissimi nullum hostium nostrorum cernimus; cum dimicatione capitis pugnamus; at hostes nostri non habent, quod perdant, nisi hoc unum, non vincere. 2. Nimis impates sunt qui manus conferunt, quod

Paulus affirmans: Non est vobis, inquit, colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum. Cum eis luctandum est, qui naturâ angeli, nequitia diaboli, jam plurimum usu milites sunt experientissimi. Saul olim Davidi contra Goliathum pugnaturo dixerat: Non vales resistere Philisthæo isti, nec pugnare adversus eum, quia puer es, hic autem vir bellator est ab adolescentiâ suâ. Idem hic dicendum: Nos pumiliones sumus & pueri bellis inexerti & insueti, at illi milites sunt exercitatissimi, gigantes, Samsones, qui Antonios, Hilariones, Macarios invadere, qui Paulum Apostolum, qui Christum ipsum Dei filium audent aggredi. Jam enim sex millibus pæne annorum

A hanc militiam exercent, omnia nôrunt stratagemata, consilia imperatoria percillant, tot victorias adepti fortissimum quemque subegerunt. 3. Numerus hostium nostrorum tantus, ut Theologorum aliqui dicant, unicuique hominem à centum diabolis oppugnari. O bone Jesu, diabolorum unicus, oppugnandos centum homines lat virium & animorum habet, quid igitur decuria Cacodæmonum, quid non poterit centuria, si hominem undequaque imbecillimum, eumque unicuique impugnet? 4. Hostium nostrorum machinæ, tela, Cata-pultæ, arma omnia perinde ut ipsi hostes eludunt oculos, spicula in nos evolantia obtutum omnem fallunt; in conflictu spectabili cum alienum in nos gladium stringi cernimus, nostrum & ipsi stringimus; at in illo cum diabolis congressu sæpe prius vincimur, quam pugnare nos sciamus. Non repugnat qui oppugnari se ignorat; pulsus vitatus Sarana nil habet fragoris, silentio perit. Omne quidem peccatum est voluntarium, sæpe tamen incogitantes & inconsiderati peccamus. Est qui fortè fortuna non custoditum cernat anulum, nec illud religiosè cogitet: Non furtum facies. Mors igitur illum sibi subducit & sacco condit. Hoc quidem est voluntarium, sed inconsideratum; re melius examinata dolet & restitutum veller anulum. Ita compluribus incautis excidunt mendacia. Ita sæpe victoriam perdimus, priusquam pugnam subeamus. 5. Vulnera hic sæpissime sunt letalia; atque quod longè pessimum, non tarò sauciamur & non dolemus, mortiferam plagam accipimus, & ridemus. Talis reverà ille saucius: peccavi, ait, & quid mihi accidit tristes. En iste joco moritur, caelum perdit, nec jacturam sentit. Si lachrum se sciret, ad chirurgum properaret, si damnum sentiret, de eo faciendum cogitaret. 6. In exterioribus bellis locus subinde tam commodus & opportunus est, ut ab hoste securitatem promittat; sunt Libes, Castra, Arces munitissimæ, quæ hostiles insidias omnes facillè propulserunt. Non ubique locorum in acie stamus, extra teli jactum sæpissime agimus. At verò nullus usquam à diaboli tentatione securus Nullus est locus: Non in templo, non ad sacram Aram, non ad ipsam Christi mensam; multò minus in foro, viâ, domo. A Sarana insidiis tam parum tutus est Monachus in Odeo, Sacerdos in Altari, Anachoreta in Antro, quam tuta non fuit Eva in paradiso. Hi hostes subito à sexcentis milliaribus, trans mare, ex orbe novo advolant. Tam quietus, tam defertus, tam secretus, tam munitus, tam facer locus nullus est, qui suis latebris securum quemquam præster à diaboli tentamentis. Quod Gregorius asserens: Quia, inquit, in hac vitâ adhuc homo positus in cuiuslibet ordinis loco, in cuiuslibet secreti recessu vivere sine tentatione nullatenus potest; plerumque in eo, quod ad requiem constructur, major dolor tentationis invenitur. 7. Uti neminem Locum, ita nec Tempus ullum ab insultu diaboli defendit. Dixerat quidem Ecclesiastes: Tempus belli, & tempus pacis. Neque enim semper pugnae fervent & prælia. Sunt quandoque induciæ, sunt aliæ armorum feriæ: hiems è castris æstivis in hiberna trahit, ubi plus otii & quietis permittitur. At verò stygius tentator nec festas, nec ulla servat inducias: mediis præcibus obturbat, diebus & sacratissimis infestat, & quidè magis quam aliis, (uti Rex Antiochus Judæos Sabbato) nullo unquam tempore ab Acheronticæ Majus bellæ incursum tuti agimus, diu nocturnè excubandum, & pugnam dum. Militia est vita hominis. Non dixit Jobus: In vitâ hominis militandum, sed ipsa tota est militia & tentatio. Arma nunquam nec momento quidem ponenda sunt. Assidui sunt illi clamores Dalila: Philistim super te Samson. Cacodæmones super te, ô homo. Neque velitationes tantum, aut decursiones ludicræ, sed pugnae sunt decretoriæ, internecini congressus; de vitâ agitur & quidem æternâ.

B sæpe tamen incogitantes & inconsiderati peccamus. Est qui fortè fortuna non custoditum cernat anulum, nec illud religiosè cogitet: Non furtum facies. Mors igitur illum sibi subducit & sacco condit. Hoc quidem est voluntarium, sed inconsideratum; re melius examinata dolet & restitutum veller anulum. Ita compluribus incautis excidunt mendacia. Ita sæpe victoriam perdimus, priusquam pugnam subeamus. 5. Vulnera hic sæpissime sunt letalia; atque quod longè pessimum, non tarò sauciamur & non dolemus, mortiferam plagam accipimus, & ridemus. Talis reverà ille saucius: peccavi, ait, & quid mihi accidit tristes. En iste joco moritur, caelum perdit, nec jacturam sentit. Si lachrum se sciret, ad chirurgum properaret, si damnum sentiret, de eo faciendum cogitaret. 6. In exterioribus bellis locus subinde tam commodus & opportunus est, ut ab hoste securitatem promittat; sunt Libes, Castra, Arces munitissimæ, quæ hostiles insidias omnes facillè propulserunt. Non ubique locorum in acie stamus, extra teli jactum sæpissime agimus. At verò nullus usquam à diaboli tentatione securus Nullus est locus: Non in templo, non ad sacram Aram, non ad ipsam Christi mensam; multò minus in foro, viâ, domo. A Sarana insidiis tam parum tutus est Monachus in Odeo, Sacerdos in Altari, Anachoreta in Antro, quam tuta non fuit Eva in paradiso. Hi hostes subito à sexcentis milliaribus, trans mare, ex orbe novo advolant. Tam quietus, tam defertus, tam secretus, tam munitus, tam facer locus nullus est, qui suis latebris securum quemquam præster à diaboli tentamentis. Quod Gregorius asserens: Quia, inquit, in hac vitâ adhuc homo positus in cuiuslibet ordinis loco, in cuiuslibet secreti recessu vivere sine tentatione nullatenus potest; plerumque in eo, quod ad requiem constructur, major dolor tentationis invenitur. 7. Uti neminem Locum, ita nec Tempus ullum ab insultu diaboli defendit. Dixerat quidem Ecclesiastes: Tempus belli, & tempus pacis. Neque enim semper pugnae fervent & prælia. Sunt quandoque induciæ, sunt aliæ armorum feriæ: hiems è castris æstivis in hiberna trahit, ubi plus otii & quietis permittitur. At verò stygius tentator nec festas, nec ulla servat inducias: mediis præcibus obturbat, diebus & sacratissimis infestat, & quidè magis quam aliis, (uti Rex Antiochus Judæos Sabbato) nullo unquam tempore ab Acheronticæ Majus bellæ incursum tuti agimus, diu nocturnè excubandum, & pugnam dum. Militia est vita hominis. Non dixit Jobus: In vitâ hominis militandum, sed ipsa tota est militia & tentatio. Arma nunquam nec momento quidem ponenda sunt. Assidui sunt illi clamores Dalila: Philistim super te Samson. Cacodæmones super te, ô homo. Neque velitationes tantum, aut decursiones ludicræ, sed pugnae sunt decretoriæ, internecini congressus; de vitâ agitur & quidem æternâ.

C At verò nullus usquam à diaboli tentatione securus Nullus est locus: Non in templo, non ad sacram Aram, non ad ipsam Christi mensam; multò minus in foro, viâ, domo. A Sarana insidiis tam parum tutus est Monachus in Odeo, Sacerdos in Altari, Anachoreta in Antro, quam tuta non fuit Eva in paradiso. Hi hostes subito à sexcentis milliaribus, trans mare, ex orbe novo advolant. Tam quietus, tam defertus, tam secretus, tam munitus, tam facer locus nullus est, qui suis latebris securum quemquam præster à diaboli tentamentis. Quod Gregorius asserens: Quia, inquit, in hac vitâ adhuc homo positus in cuiuslibet ordinis loco, in cuiuslibet secreti recessu vivere sine tentatione nullatenus potest; plerumque in eo, quod ad requiem constructur, major dolor tentationis invenitur. 7. Uti neminem Locum, ita nec Tempus ullum ab insultu diaboli defendit. Dixerat quidem Ecclesiastes: Tempus belli, & tempus pacis. Neque enim semper pugnae fervent & prælia. Sunt quandoque induciæ, sunt aliæ armorum feriæ: hiems è castris æstivis in hiberna trahit, ubi plus otii & quietis permittitur. At verò stygius tentator nec festas, nec ulla servat inducias: mediis præcibus obturbat, diebus & sacratissimis infestat, & quidè magis quam aliis, (uti Rex Antiochus Judæos Sabbato) nullo unquam tempore ab Acheronticæ Majus bellæ incursum tuti agimus, diu nocturnè excubandum, & pugnam dum. Militia est vita hominis. Non dixit Jobus: In vitâ hominis militandum, sed ipsa tota est militia & tentatio. Arma nunquam nec momento quidem ponenda sunt. Assidui sunt illi clamores Dalila: Philistim super te Samson. Cacodæmones super te, ô homo. Neque velitationes tantum, aut decursiones ludicræ, sed pugnae sunt decretoriæ, internecini congressus; de vitâ agitur & quidem æternâ.

D feræ: hiems è castris æstivis in hiberna trahit, ubi plus otii & quietis permittitur. At verò stygius tentator nec festas, nec ulla servat inducias: mediis præcibus obturbat, diebus & sacratissimis infestat, & quidè magis quam aliis, (uti Rex Antiochus Judæos Sabbato) nullo unquam tempore ab Acheronticæ Majus bellæ incursum tuti agimus, diu nocturnè excubandum, & pugnam dum. Militia est vita hominis. Non dixit Jobus: In vitâ hominis militandum, sed ipsa tota est militia & tentatio. Arma nunquam nec momento quidem ponenda sunt. Assidui sunt illi clamores Dalila: Philistim super te Samson. Cacodæmones super te, ô homo. Neque velitationes tantum, aut decursiones ludicræ, sed pugnae sunt decretoriæ, internecini congressus; de vitâ agitur & quidem æternâ.

5. II. Idcirco

Quarta

In cob-

gressu cum

diabolis

sæpe prius

vincimur;

quàm pugnare nos

sciamus.

Quinta

vers. 4.

perdit, nec jacturam sentit.

Sexta

Nullus lo-

cus à tenta-

tione

diabolii

securus.

Septima

Nullum

tempus à

diabolorum

insultu de-

fendit.

vers. 8.

* Vide S.

Leonè ser. 3.

de Tejmito.

decimi men-

sis, mibi p.

22. & Fran-

ciscii Man-

dot. am to. 2.

in libros Re-

gum, Armo-

ta 28. sect. 1.

mibi p. 507.

de hoc ubi-

rius disse-

rentes.

Iudic. c. 16.

vers. 9.

I Deirco Petrus contentissime vociferatur & monet: *Sobrii estote, & vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam Leo rugiens excutit quarens quem devoret, cui resistite fortes in fide.* Sobrietatis, vigilantia, Castitatis, Sapientia, Sanctitatis mater est, gula & crapula Somnolentia, Libidinis, Oscitantia, Insuperbia, aliorumque vitiorum fecunda mater. *Timotheo Paulus: Tu vero, inquit, vigila. Sardenis Episcopo Christus: Esto vigilans & confirma cetera.* Eam ob causam Cyrillus: *Opus est, inquit, sobria mente, & vigilantibus oculis, ut zizania vitemus pro tritico, pro ove lupum, pro Angelo bono diabolum.* Hic semper vigilet in omnem nocendi occasionem intensissimus. Ergo vigiles cum vigili luctemur. Hic Argi simus; milis oculis in hunc unum hostem est vigilandum.

Hieron. to. 1. epist. 1. ad Heliodorum ante med.

Ad vigilias quoque excitans Hieronymus: *Ergas frater, inquit, erras, si putas nunquam Christianum persecutionem pati. Tunc maxime oppugnaris, cum te oppugnari nescis. Adversarius vester insidiatur in occulto, sicut leo in spelunca suam insidiatur ut rapiat pauperem: & tu frondosa arboris rebus umbraculo, molles somnos, futurus preda, carpis. Inde me persequitur luxuria, inde avaritia conatur irrumper, inde venter meus vult mihi Deus esse pro Christo: compellit libido, ut habitantem in me spiritum sanctum fugem, ut templum eius violenter: persequitur, inquam, me hostis, cui nomina mille, mille nocendi artes: & ego infelix victorem me putabo, dum capior.* Uti vero sollicitus est Deus, ut nos foveat & servet, ita sollicitus est diabolus, ut nos perdat & maect.

Cur diabolus dicitur devorare. Job c. 7. v. 1.

Cur diabolus dicitur devorare. Job c. 7. v. 1.

Nec comedere tantum sed devorare pradam cupit. Qui asinum vituli arum comedunt, ossa relinquunt; diabolus devorat: nam homini, quem tentando vicit, Deum, Dei gratiam, eamque gaudia rapit, glaudit & consumit omnia. *Militia est vita hominis, tentatio jugis, vigilantiæ & certandum.* Nemo minus a tentationibus. Cum Petro Chryologo proclamare licet: *Communis cursus est presentis vite, tentationibus apprehendi. Arenam pugnae accipitis ingressus es, in qua non apprehendes bravium nisi curras, non coronaberis nisi pugnes.*

Omnia loca diabolus tentator reddit infesta.

Diaboli castes ad decipiendum homines.

Ps. 38. v. 6.

Ibidem.

Re minima vita hominis dissipatur.

Loca omnia diabolus tentator reddit infesta, aërem, terram, aquas, jamque venatorem, jam aucupem, jam piscatorem agit. Aviculas fallit viscatis virgis, virgatis decipulis, laxioribus nodis, dispositis castibus. Pices capit hamo, reti, nassa, tridente. Eam scilicet insigit hamo escam, quam seip appetituros pisciculos; insidiae locis omnibus instructa. Quod si aviculam vel plumulam vel unguiculo derineat unico, jam capta est. Ita hominum quosdam illecebris oculorum, alios illecebris aurium, hos gula, illos luxurie delinimectis, hos lingua, illos vestium pompa, hos nimiam corporis cura irretit. Omnia tentationum laqueis plenissima, quod Antonium Magnum fecerunt vidisse. Laqueorum medii stamus, sedemus, ambulamus, dormimus; imò laqueos comedimus & bibimus. Copiosissima utique tentationum materia; defectu aut excessu nusquam non laboratur. Militia & tentatio est vita humana. Hebraeus psaltes: *Ecce, inquit, mensurabiles posuisti dies meos.* Sunt qui cum Ambrosio legunt: *Ecce palæstras posuisti dies meos.* En, mi Domine, ait, omnes dies vite sunt palæstrici, luctationibus facti. O mortales, nemo hic somniet dies quietis, feriarum, soporis, deliciarum, ludærum, otii, gaudiorum, bacchanalium. Breves & pauci dies sunt, sed laboris, vigiliarum, negotiorum, exercitationis, dolorum, afflictionis, dies luctus & luctæ, dies operosi valde. Ecce palæstras posuit Deus dies hominis. Rectè additur: *Vniversa vanitas omnis homo vivens. Et substantia mea tanquam nihilum ante te.* Subitò totus homo veluti follis aut pila vento inflata. Si compungatur acicula, diffluit & solvitur; sic vita hominis, re minutissima dissipatur, & in vagum pulverem suumque nihilum fatiscit.

Hominis vita est militia: quam Epictetus etiam exponens: *An nescis, inquit, longo vite tempore necesse esse multa, eaque varia accidere: hunc succumbere febrì, illum latroni, alium tyranno: Talis enim mundi natura est, tales amici tui. Frigora & ætus, & vitæ ratio minis apta, & itinera & navigationes, & varii casus, alium perdunt, alium extorrem agunt: alium legationem obire, alium militare cogunt. Sedeto ergo, imò ad hæc omnia attonitus, lugens, impositi voti, calamitosus, aliunde pendens, neque ex uno atque altero, sed ex infinitis. Istanc audisti? Philosphis? Ista didicisti? An necis negotium hoc esse militiam? huic excubias agendas, illi speculatum abeundum, alii etiam pugnandum in hostem? Fieri nequit, ut eodem in loco sint omnes; neque etiam expedire. Tu vero omisit Imperatoris mandatis quæris, tibi aliquid ducius mandatum esse, neque id exequeris, nec animadvertis qualem esse, quantum quidem in te est exercitum? Nam si te quidem omnes imitentur, non fossam quisquam fodiet, non vallum muniet, non excubabit, non pugnabit; sed nullum usum expeditioni præbere videbitur. Rursum nave cum veheris, unum locum tene, in eoque permaneto. Si verò malus confendendus erit, recula. Si in proram currendum, nolito. Quis autem gubernator te feret, ac non potius tanquam inutile vas ejiciet, qui nihil aliud sis nisi impedimentum & malum exemplum ceteris nautis? Ita & hic res sese habet: militia quedam est cujusque vite, eaque longa, & varia. Tentandum tibi est militis munus: & quidquid Imperator jufferit, ad nutum ejus exequendum: & si fieri queat, diviniandum etiam quid velit. Obtemperandum & vigilandum. Vigilate itaque, & cetera confirmate. His geminam præceptiunculam subnecto.*

I. Si nostra omnis vita est militia, tentatio, Palæstra merissima, uti est verissime, constitutum nobis sit omnia perpetua, quæ in hunc mundum spectant. Imperator ac Edictor Christus nos pati voluerit. Quisquis olim ad arenam, ludum, palæstram auctorabatur, jurabat se omnia passurum a futurumque quæ legitimum gladiatorem facere jus, mos esset hoc modo: *Sacramentum juratumuri, vinciri, verberari, feriòque necari.* Ergo in ultionem, verbera, necem juratum. In has ipsas leges & nos Christo Ludi Domino juremus. Nec mirum, nec novum nec insolitum, nec nimis durum videatur, quidquid denique obvenierit perferendum. Milites, Palæstrite, gladiatores sumus ad hunc ludum, & ad hanc palæstram auctorati. Contusiones, plagas, vulnera si non ridente ore, tranquillo saltem ac patiente animo perferamus. Medii tentationum agimus. Nihil inopinatum sit nobis, quod in arenâ gymnasticâ fieri consuevit. Gladiatorium non est ad ullum idum trepidare.

II. Imparati nunquam simus ad luctandum. Ubique hostes & antagonystæ, ubique tentationes & pericula, ubique luctationes & certamina, ideo nunquam ponenda sunt arma, nunquam condendus gladius. Cavendum ne vel læsi quidem unquam de statu & gradu deiciamur. Quod Paulus præcipiens: *Stare ergo, inquit, succincti lumbos vestros in veritate, & induti lorica justitie, & calceati pedes in preparationem Evangelii pacis.* In omnibus sumentes scutum fidei, in quo positis omnia tela nequissimi ignea extinguere: & galeam salutis assumere, & gladium spiritus (quod est verbum Dei) per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes in omni instantiâ & obsecratione pro omnibus sanctis. Athletæ Christiani est, nunquam inermem aut imparatum inveniri.

CAPVT II.

Tentationes frequenter eò gradiores, quò tentati homines sunt sanctiores.

Metallum formosissimum est aurum, formosum in crumenâ, formosum in dextrâ, formosum in abaco & mensâ; suam & in cæno retinet formam, in tæteque sordes amœnùm splendet. In aquâ nil sui perdit, in igne plus nitoris & auræ* acquirit. Metallum sanè nobilissimum, quod ubi ubi sit, nobilitatis suæ semper est retinentissimum. At verò scœnum & lurum nec aquam nec ignem ferunt; in aquâ lutum soluitur, duræscit igne; in aquâ putrescit scœnum, in igne comburit. Aurum ubique & semper pulchrum. Talis est homo bonæ mentis, inter tentationes velut aurum, inter ignes durat illustri patientiâ & fortitudine. Hinc plerumque quò sanctior est homo, eò gradior est tentatio. Quod jam uberior explicabimus.

§. I.

Prudens ac verus scitum est: Ubi sanctiores homines, ibi vehementiores tentationes. Quam arbor sit robusta, turbis monstrat procella; quos animos gerat miles, declarat pugna; quam peritus sit nauta, in tempestate cernitur; ignis probat aurum, tentatio Christianum. Tempestas, ait Basilus, probat nauclerum, athletam stadium, ducem confectus & prælium, calamitas hominem magnanimum, tentatio probum aut improbum?

Scilicet adversis probitas exercita rebus
Tristi materiam tempore laudis habet.
Si nihil infesti durus vidisset Vlysses,
Penelope felix, sed sine laude foret.

Sed miretur quis chariores amicos, sanctiores viros à Deo plerumque acerbius tractari, exagitari gravius, alios longè humanius haberi. Quid causa? Crisostomum longè cautiore manu quam poculum aureum tractatur, quia illud admodum fragile alisu aut lapsu unico in testas jugulatum abire: ita Deus parit inferioribus, naturam vitri æmulantur, tentatione facillimè vincuntur. Solidæ virtutis homines & in palæstrâ sæpius exercitati velut vasa aurea cadunt illaesa, alliduntur sine noxâ: his sanè non parçitur. Siracides tironem in Dei obsequiis per humaniter erudiens: Fili, ait, accedens ad servitutem Dei sta in iustitiâ, & in timore, & prepara animam tuam ad tentationem. Filium appellat, qui Deo servit: homines è filiis servos faciunt; contra Christus è servis filios constituit. STARE VOX bello usitatissima. In exercitu Romano stationes distinctæ à vigiliis, quoddam illa diurna & ante portas. Stabatur ab equitibus & peditibus, aliis super aliis & longè ab junctis, & ob defatigationem circa meridiem mutatis. Et omnino capitale fuerat locum deseruisse aut penitus fugisse ex statione. Tu ergo quisquis Deo serviturus venis, jam ad portas, jam ad signa in acie sta; quocumque loco dux tuus te collocarit, ibi sta; & quamvis hostis irruat, tu tamen sta; & licet spiculis in te pluât, tu tamen sta; ita enim Sacramento dixisti, apud tuum ducem te constantissimè staturum. Locum deseris, aut statione excedis? aut tu, aut certe nomen tuum in patibulum ibit ad infames illas aedes figendum. Sta igitur, sed in iustitiâ & timore. Bene age, & tamen time. Diabolo totis viribus resiste: in eos enim insurgit sævior, quos sentit à Deo ardentius amari, in hos magno fertur impetu: nam ex hac victoriâ nobiliorem sperat triumphum; superbissimus coluber gloriosus hinc filios Deo rapere, quam mancipia; Avernalis hic gulo dapes appetit selectas. Inter filios Jacob non multum discordiæ vigeat, nec alter alterum excruciat, omnium tamen invidia in unum collineabat Josephum, hunc capitalibus odiis insectati:

A Venite, ajunt, occidamus. Nimirum invidos eorum oculos ussit tunica polymita quam ei pater fecerat. Diaboli quâ Angeli, fratres nostri sunt majores natu, quia verò nos Deo chariores cernunt, incredibili & protus inter necinâ in nos furunt invidia. Exegerat Christus, quod Marcus narrat, ab adolescente dæmonem, qui exclamans, & multum obsecrans eum, exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, ita ut nulli dicerent, quis mortuus est. Cur illum non antea tam crudeliter habuit? quia illum ut suum possedit. Ita reverâ diabolus sede, quam occupavit, pulvis, atrocissimè sævit, & omnem movens lapidem, ut in hospitium assuetum paret reditum. Ita Ægyptius tyrannus Pharaonis populum nunquam indementius accepit, quam cum ille abiturum moliretur. Ita prædones non multum exultant ad prædam, si præter olus & rapas nihil inveniant; argentum quarunt & aurum. Ita piratæ naves vacuas non oppugnant sed onustas: ita omnino & diabolus, ubi plus collectus est thesauri, plus gratiæ divinæ, ibi vigilantior prædam inhiat, & conatu animosiore pugnat.

Est qui seipsum miratus dicat. Cum ego cuticulam meliusculè curarem, cenarémque lautius, caris precibus, jejniis longè rarioribus initis, cum liberius delinquerem, tot sanè tentationibus non urgebar, quibus jam obruor: preceationes jam frequentiores in eo, in ediam crebriorem tolero, plus stipis erogo, & nisi valde sollor, modestius & cautiùs me gero, tentationibus tamen plurimis exagitor, alia ex alia nascitur; videretur omnes catenas diabolus rupisse. Ne mireris hoc, ô bone, sed accedens ad servitutem Dei sta in timore & iustitiâ, & prepara animam tuam ad tentationem. Acheronticus Pharaon eos maximè insectatur, qui Jugam adornant Deum secuturi. Furem maturum licitor etiam claudicans non diffuculter assequitur. At ubi vincetus insignis carceres effregit & captus, omnis apparitorum & licitorum tribus eum persequitur. Hoc solenne cacodæmoni, cum observat aliquem suorum jam imminere celo, omnes intendit vires, vim omnem exerit, ut hominem à cæptis avertat. Hoc enim perduellis angelus laborat, ut neminem eò sinat ascendere, unde ipse detrusus est.

§. II.

Cum Paulus Ecclesiam Christi vexaret auctoritate maxima fuit & potestatis, ab omnibus cultus, Pontificum literis commendatus: at ubi verterunt vires, & Paulus oppugnatam Ecclesiam defendere, Christum Dei filium extollere, religiones novas suaderet, orbis universus ei reclamavit, omnes illum persecuti, præcipue Judæi, innumera tentationes oborta. Verissimum: Omnes qui piè volunt vivere in Christo, persecutionem patientur: mali autem homines proficient in pejus. Rex David ad omne Dei obsequium animatissimus: Iuxta, ait, & statui custodire judicia justitiæ tuæ. Vix hæc dixerat, & continuo subjunxit: Humiliatus sum usquequaque Domine. Si ita sese res habet, quis adeò ardentem cupiat sanctimoniam & innocentiam complecti? Ergo supra mediocritatem probitatis, ajunt, non ascendamus; non simus nimium pii: in turbâ consistere sit fortè minus gloriosum, at erit etiam minus periculosum. Nos Ephesi natos credamus, ubi neminem oportuit excellere. Singularis morum sanctitas tentationibus nimis est obnoxia.

Impiæ prorsus & damnatissimæ voces sub orcum mittendæ. Vos potius quicunque cælum ambitis, jurate & statuite custodire judicia justitiæ divinæ. Sequitur tentatio? Humiliaris usquequaque? In lucro id ponendum. Cum psalte regio pro se quisque clamet: Vivifica me secundum verbum tuum.

De diabolo Hebræus vates Habacuc velut de tyranno submonens: Et ipse, ait, de regibus triumphabit. tyranni ridiculi ejus erunt: ipse super munitionem ridebit. facies hominis quasi pisces maris, & quasi reptile non habens principem.

Gen. c. 37. vers. 20. Diaboli quia nos Deo chariores cernunt inter necinâ in nos furunt invidia. Marcie. 9. vers. 26. Eccli. cap. 2. vers. 1. Diabolus eos maxime insectatur qui fugam adornant Deum secuturi. Paulus Ecclesiam vexans auctoritatis fuit maxima, defendens ab omnibus persecutus. 2. Tim. c. 3. v. 12. & 13. psal. 118. & vers. 106. Ibid. v. 107. Habac. c. 1. v. 10. 14. 15. & 16.

Diaboli gula est delicatissima:

Ideo in tentatione hominum non fatigatur.

Luce. cap. 22. v. 31.

Patadigma. Ioan. Major in speculo, Eccl. mibi pag. 250.

principem. Totum in hamo sublevavit, traxit illud in sagenam suam. & congregavit in rete suam. Super hoc latabitur & exultabit: propterea immolabit sagenam suam, & sacrificabit reti suo, quia in ipsis incrasata est pars eius. & cibus eius electus. Delicatissima diaboli gula est: cupedias eluritur, perquam eruditum habet palatum satanas, saltares sectatur cenas, viros sanctos adoritur, tentat, allicit, sedat, fatigat, dum denique in nassam suam pertrahat. Nec quinquaginta quidem annis vel unicum hominem tentate negligit, modo tandem vincat. Nec ratio illi pertinacissimus hic labor ad votum successit. Ideo Dominus Jesus in supremam cenam pridie mortis aperitissimam commonitione: Ecce, inquit, satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum. Expetivit vos (ait optimus pastor) & magnis rogationibus instigit ut ventilandis vos concuteret, turbaret, a me avelleret pusillanimitate, impatientia, infidelitate. Et ut sciat, vos expetivit, vos Apostolos, qui cepistis sancte vivere, qui propterea omnia deseruistis, qui mea carne ac sanguine jam pasti estis, vos jam designatos orbis Episcopos & concionatores expetivit. Et certe non omnino vacuam traxit sagenam hic piscator; inanem operam non stumpsit, nec cribro aquam hausit. Hinc enim proditio Judæ, negatio Petri, incredulitas Thomæ, ceterorum fuga: Judam devoravit, ceteros cribro succernere & evanare voluit. Atque hoc in Apostolos est ausus. Cibus ejus electus. Quod & Jobus, Tobias, David, Daniel, tot alii sunt experti. Diaboli gula cupidinarum talium amantissima.

Anachoretam memorant à cælesti ductum ad diversa sanè spectacula. Primum quod videndum ei obiectum Congregatio fuit Monachorum, ad quam innumeri cacodæmones vort agmina muscarum ad rufficanam cauponam convolarunt. Expavit ad hoc spectaculi homo solitarius. Mox inde in urbem pertractus unicum vidit diabolum cumque otiosam eluti fatigatum canem portæ civitatis incubantem. Admiratus istud Anachoreta. Et quid hoc rei est, inquit, viri illi religiosi à tot diabolis obsidentur, hanc urbem totam unicus non infestat, sed per otium tanquam sibi metuens prospicit. Cui Angelus: Hi civici homines, inquit, devoti satanæ ad ejus leges & imperium suos mores conformant. Hinc tentatoribus aut impulsoribus non egent, spontè currunt. Ad eos in officio continendos satis est vel unicus ex inferis custos, uti puerulus magnum gregem ovium ante se agit. At vesò illi alii jurati sunt hostes diaboli, cui pro viribus resistunt. Hinc eos Lucifer factò agmine incurfat, hos verò Numini devotos in suam nassam pertrahere nititur. Ut scias, cibus ejus est electus.

§. III.

Cum Angeli Hussæ regionis principes velut in curiam convenissent, & unà etiam orbis circuitor dæmon adfuerit. Senatûs præses Jobum impensius laudans: Nunquid considerasti, ait, servum meum Job, quod non sit ei similis in terrâ, homo simplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo. Mox satan veluti sagax venaticus canis conspectâ ferâ concitatissimo cursu ruens hunc ipsum sibi expetivit tentandum. Et cibus ejus electus. Oves & vaccas, ignava pecora non venatur, sed cervos & feras generosiores: illos qui ut jumenta vivunt, ventris aut Veneris mancipia, tentationibus non sollicitat, sed quos pudicis & sanctis moribus ornatos sibi minus habet obsequentes. Quod dilucidè affirmans Gregorius:

Greg. l. 29. moral. c. 12. mibi p. 966.

Idem l. 24. moral. c. 10. mibi p. 857. Deus multos perver-

Hostis callidus, inquit, quos justitia luce emitescere conspiciat, eorum mentes illicitis desideriis inflammare contendit, ut plerumque plus se urgeri tentationibus sentiant, quam tunc, cum lucis interna radios non videbant. Et multos Deus illicitè atque perversa perpetrantes gratuitò prævenit, atque ad opera sancta convertit, & nonnullos rectis artibus deditos, flagello interveniente corripit ac si placentes quasi displiceant, affligit, Salo-

A mone atfessante, qui ait: sunt justi quibus multa eveniunt, si per se quasi opera egerint impiorum; & sunt impii qui ita se cui sunt, ac si justorum facta habeant. Quo nimirum omnipotens Deus inestimabili pietate dispensat, ut & justos flagella crucient, ne opera extollant, & injusti saltem sine perâ hanc vitam peragant, quia ad tormenta, quæ sine fine sunt, male agendo festinant. Hostis noster adhuc in hac vitâ nos postros quando magis nos sibi rebellare conspiciat, tantò amplius expugnare contendit. Eos enim pulsare negligit, quos quieto jure possidere se sentit. Contra nos verò ed vehementius incitatur, quò ex corde nostro, quasi ex jure propriae habitationis expellitur.

Anno Christiano 1566. Laoduni feminam à malo dæmone infestam homines parum sancti liberare conabantur ab hospite Avernali. At ille cunctis audientibus clamabat: Nihil mihi à vobis metuo; amici sumus & federati. Res est toti Picardiæ notior, quàm ut negari possit.

Annales Regum memòrant Hebræum populum in Masphar convenisse ad agendam pœnitentiam, ad Numen lacrymis, precibus, jejuniis placandum. Hoc ipso tempore Philistæus hostis irruit ad oppugnandos Hebræos. Res mira; tunc maximè terrebantur ab hostibus, cum illi sincerissimè divinam opem poscerent. Quod Gregorius expendens: Cum, inquit, altiori vitâ proficimus, maligni spiritus, qui semper bene agentibus invident, nobis infestiores sunt. Nec solum unus spiritus malus electorum singulis, sed innumeri deputantur. Nam si diabolorum legio potest hominem unicum occupare, poterit etiam tentare. His apollitè dixit Cyprianus: Eos cupit desicere, quos videt stare. Que Petrus Chrysologus in ligni faciendâ confirmans: Diabolus, inquit, inter fideles; inter sanctos, peccatum; inter pacificos, lies; inter simplices, dolos; inter innocentes nequitiam gratis serere consuevit, non ut acquirat zizama, sed ut triticum perdat, nec ut eos capiat, sed ut adimat innocentes. Hostis plus ducem, quàm militem perit, nec obsidet mortuos, sed impugnat viventes: sic diabolus non peccatores querit capere, quos possidet subjugatos, sed ut justos capiat sic laborat. Et cibus ejus electus.

Ita sanè quò sanctiores homines, eò plerumque molestiores tentationes. Sed homini pio hinc crescat animus dum cogitat: Ego jam quidem tentator sum, sed inde, putem, Deo etiam commendatior. Non est vir fortis & strenuus qui laborem fugit: verum ibi crescit illi animus, ipsâ rerum difficultate, speratque è rebus etiam difficillimis salutarem exitum. Non enim nescit optimum quemque inopiâ aut invaletudine, aut aliis incommodis à Deo affici. Nec ighorat in castris etiam periculosa fortissimis imperari. Dux certè lectissimos mittit, qui nocturnis hostes aggrediuntur insidiis, aut iter explorent, aut præsidium loco dejiciant. Nemo eorum qui exeunt, dicit: Malè de me imperator meruit: sed, ut beati judicavit. Ita quicumque plus aliis jubentur pati, & acerbius tentantur, idem dicant: Digni visi sumus Deo, in quibus experiretur nostrum in se amorem. Quique igitur apud se statuat: quantò cacodæmon vehementius me oppugnârit, tantò illi animosius resistam. Hic vincit, qui resistit.

CAPVT III.

Tentationes amicis Christi neutiquam ignominiose.

Lignum in officinâ staturarii jam dolandum, quod in Apologis est, opificem seridè affari cepit hunc in modum: Mi Magister, quàm inhumaniter, quàm rigidè ac inclementer nos tuas arbores tractas, bipennis, alesiâ, securi ita nos cadis tanquam si tuæ non simus, delin ferramento cavatorio & cultrellis acutissimis ita nos contumacis & scalpis, ut ligni & arboris formam penitus perdamus, nobis ipsis jam planè dissimiles. Hinc staturarius:

rius: Tu planè, inquit, ut lignum, & ut truncus loqueris, cui nihil inest cerebri. Si tibi vel mica falis foret, ingentes mihi gratias ageres, quòd hoc laboris subeam, & e trunco statum scalpendo faciam. Tibi istud summo est honori; in silvâ stanti nemo caput aperiet, nemo gena flectet. Ubi supremam operi manum imposuero, accedet pector & inaurabit te, inauratam dente poliet & levigabit; inde in arâ collocaberis, hic vario cultu tanquam imago hominis sancti afficeris. Querela tua prorsus lignea & fatua est; necis quid dicas; tu igitur silvæ tuæ obliviscere, scalpum sustine, & brevi tuos ipsâ miraberis honores. Arbores aliæ foris manent in silvis inhonoratæ, pabulum ignis futuræ; tibi perpetuus ex merito contingeret honor.

Nos homines exiguissimæ sapientiæ quàm cupere-
mus jam esse sancti, jam celo locati, sed aciem, scal-
pram, dolabram, securim pati recusamus. Hic adver-
sus statuarium querelæ oriuntur sexcentæ. Nimirum ho-
mo cum in honore esset non intellexit; tentationes velut ascias &
secures horret. Otrunce, ô lignum rude manus artificis
& acutiore ferramenta ne repelle; secari & scalpi te
permittre. Hoc tuo fit honori. Cum in nobilem statuum
evaleris, silvâ exiisse, frondes totque alia perdidisse non
penitebit. Ita prorsus tentationes amicis Christi neci-
quam ignominiosæ sunt. De quo jam differendum.

§. I.

Principiè hic varia obiciuntur. Est qui dicat: Meas
ipse sordes erubesco; & nolim videri ab aliis aut ci-
tri quàm sordæ, execrabiles, abominandæ cogitationes
nonnunquam me infestent; Ah, divinos oculos exire
nulquam licet; spectatores cælestis formido, quòd profu-
giam? Non mala hæc cogitatio. Sed ne cadamus ani-
mis; tentationes quantumcumque turpes & horribiles,
nec dedecori, nec damno sunt, si adorianur resistentem.
Hic vinci, est, pugnare posse.

Cum dicit pagum transimus, gravissimè indigna-
mur, si è rusticis tuguriis molossi in nos prorumpant.
Mox enim vociferantes audias: Cur isti nebulones non
alligant suos canes, ut cuivis turò liceat transire? Ita for-
san obliquè querimur: Cur Deus suos Cerberos non
coëctet inferorum catenis? nusquam nec momento
quidem ab illis tuti sumus: ad latus semper hærent dia-
boli, & omnes nobis vias obsepant. Ergo Deus illos
vinculis adstringat; ita quieti ab illis agemus. Ista nos
humano more supputamus, & quietem præproperè, lo-
co non suo, nec tempore, anhelamus. Nimirum extra
tentationis aleam esse cuperemus. Erimus: sed non-
dum. Prius pugnandum, à pugnâ & victoriâ venit quies.
Hoc Deo & nobis magis honorificum, idque pluribus
de causis.

Hinc enim elucet 1. Suavitas regiminis divini. Opti-
mus Deus quemadmodum homini, sic & dæmoni ar-
bitrium, subinde saltem, permittit. Violentum nimis ad
omnia manus ei stringere.

2. Clementia divina hic cernitur, quæ cæcò dæmoni
alias non evulsi, sed accidit, dentes non excussit, ungues
non præcidit, sed illos istos ita detrivit limâ, ut nec mor-
dere jam, nec innocere ullum possit nisi volentem. Debi-
litas & fractus est in plurimis. Alioquin certè, si quod
vult, & naturæ viribus potest, sineretur agere, orbem
suisque deque jam pridem verisset, nostrum omnium
confodisset jugulum. Sed aded accise potestatis est, ut
illud ei in omnibus præfixum, HVC USQVE. Sicuti Ma-
gistratus in reum carnifici dicit: Hunc in modum sub-
jiciatur quæstioni; ed usque torqueatur, tot mulctetur
plagis, illud supplicii luat. Ita omnino Deus ad unguem
præfixit dæmoni quousque in nos illi liceat sævire.
Quod loco suo uberius explicandum. Nam maximi re-
fert hoc quàm probissimè capere.

Tom. II.

3. Divina Sapientia hinc apparet, quæ quidem genium
superbissimum viribus uti naturalibus sinit, nihilomi-
nus ab homunculis multò infirmis, vincitur creber-
rimè. Hoc sane menti tam sublimi, angelo tam potenti
summo dedecori & probro est ab hominibus lreis vel-
ut bestiam cacam rideri. Obibat olim Monachii per
plateas ursus cæcus, puerorum & puellarum ludibrium.
Cum enim miserum pecus sibi mendicaret pabulum,
passim illis vocibus salutabatur: pande fauces bellua;
quantum potes, hia. Hiavit, fauces pandit, sed sæpe
pro panis buccæa sordes, lapilli, lutum in os frementis
bestiæ conjecit. Ita diabolus, verissimo nomine, pau-
per, hinc illinc sibi pabulum mendicat, sed à vulis lu-
dibrio habetur. Athanasius refert. Antonium suis dixit:
se: Creditur filio, quod dicitur sum vobis? Videt
aliquando diabolus excessum corpore, qui se Dei vir-
tutem & providentiam ausus est dicere, & ait ad me:
Quid vis ut à me tibi donetur, Antoni? At ego in eum

Divina
sapientia
apparet.

Diabolo
summo est
dedecori
ab homini-
bus rideri.

Athanasius
vita Anto-
nii cap. 20.
apud Ros-
torem &
providentiam ausus est dicere, & ait ad me:
Quid vis ut à me tibi donetur, Antoni? At ego in eum

Christi nomine armatus, spuraculum maximum in os
ejus ingessit. Et statim procrea virtus illa evanuit. En Lu-
cifer Angelorum formosissimus, velut ursus cæcus ab
homine conspuitur. Tam tu, ait Augustinus, ille de draconi,
ad hoc enim hic factus est draco.

Aug. tom. 8.
in Ps. 103.
mibi p. 497.

4. Potentia divina hic elucet, quæ grande bonum
elicit è tentationum malo. Diaboli tentatio, nostra per-
fectio: unius peccatum, alterius meritum. Diabolus cet.
Deo subjectissimus sine licentiâ divinâ nil potest. In
Egypto aquas in sanguinem mutare, & ranas poruit
producere, quia id Deus permisit; culices procreare non
potuit, quia Deus id non permisit.

4. Potentia
divina clu-
cet.

5. Justitia divina hinc enitescit, sic enim multa pu-
niantur delicta. Tentatio velut spuma caustica noxa-
rum sordes eluit. Quod Gregorius asserens: Fir, inquit,
mira dispensatione peccatis, ut unde malignus hostis cor ten-
tat, ut inserat, unde misericors conditor hæc crudat ut vi-
vat. Jam olim Deus per Isaiam id se facturum monens:
Et convertam, inquit, manum meam ad te, & excoquam ad
purum scoriâ tuam, & auferam omnem stannum tuum. Auri-
faber argentum eliquat igne, ut à stanno, plumbo, me-
tallisque alijs seccernat & expurget; Ita Deus hominem
urit tentatione, ut purget à criminum labe. Et fructuo-
sum nobis & honorificum est tentari. Gregorius quem
dixi, assignans causam: ut tantò, ait, sit copiosior fidelium
gloria, quanto eis irrogata fuerint graviora prælia.

5. Justitia
divina eni-
tescit.

Greg. lib. 2.
Moral. cap.
24. mibi
vat. pag. 349.

Isa. cap. 1.
v. 25.

Deus homi-
nem urit
tentatione;
ut purget
à crimi-
num labe.
Greg. in lib.
1. Reg.

§. II.

Cum hostis singulari stratagemate ac insidioso ex-
cursu aggrediendus est, non tirones, non ignavis-
simi militum seliguntur ad id genus pugnae: veterani &
exercitatissimi quique ad signa evocantur. Hoc illis lau-
di est, ad aggressus arduorum adhiberi. Ita & ijs, quos
Deus gravius tentari sinit, honori est, in arduis occupa-
ri. In munitissimis castris, è locorum optimi collocan-
tur, ubi vehementior insulcus hostium timetur. Quis
hoc illis probrosum dixerit? Haud aliter Deus ad eam
vitæ conditionem multos evocat, in quâ tentationibus
arduis occupati. Hic certandum pro Rege & pro lege. Felix
persecutio, ait Augustinus, cuius Deus est causa. Eodem
prorsus modo licebit dicere: Felix tentatio, quæ aucto-
rem habet & adiutorem Deum. Quid verò aliud est ten-
tatio quàm hostis avernalis persecutio?

Homini-
bus, quos
Deus gra-
vius tenta-
ri sinit, ho-
nori est, in
arduis oc-
cupati.

Uede glo-
ria sancto-
rum emer-
serit.

Act. c. 5.
v. 41.

Purpuratis Christi Athletis nil æquè magnam pepe-
rigloriam, quàm pro Christo contumelias, carcere,
plagas, tormenta, fannas, vulnera, necem pertulisse. Iban
Apostoli gaudentes à conspectu concilii, quoniam digni habitii
sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Cadebantur vir-
gis tanquam crucis candidati; at illi hanc ignominiam
& virgarum supplicium summi honoris argumentum
interpretabantur; non quia hæc passi, sed quia hæc pati
pro nomine Jesu digni sunt habitii. Primæ dignitatis est
pro care.

Primæ di-
gnitatis est
pro Chri-
sto dimi-
pro care.

M m

pro Domino Jesu dimicare. Cum ergo tentamur, animosissime resistamus. Pro hoc Rege, pro hac lege certasse immortalem parit gloriam.

Videte obsecro Tarlensem Paulum; nequissimus illi apparitor adjunctus? non ut serviret, sed ut colaphis suum Dominum caderet angelus Satanæ, stimulus carnis. Quid hoc monstri, obsecro? Apostolus, & tantus universi orbis doctor carnem sentit stimulantem? In paradysum, in supremum cælum eductus fuerat, & caro illi jam faciat injurias? An non istud pudori & verecundiae fuit? Rogavit quidem Dominum, nec simplici vice, à vexatore tam importuno liberari. At ubi audiit hæc in re divinam gratiam sufficere, mox ad omnes tentationes excipendas paratissimus: Libenter igitur, inquit, gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus &c. Cum enim infirmior, tunc potens sum.

2. Cor. 12. v. 9. & 10.

Virtus non solet esse otiosa.

Virtus non solet esse otiosa, nec enim socordes ferias, aut ignavam ab opere cessationem querit, quam scit sibi non solum esse inutilem, sed & turpem. U. igitur ea semper habeat quod agat, varias illi tentationes Deus submittit; & ut cum diabolo identidem alterceatur & pugnet. Pauli dicto: oportet & hæresis esse; oportet & tentationes esse, ut & qui probati sunt, manifesti fiant. Siracida dicto: Vasa figuli probat fornax, & homines justos tentatio tribulationis. Non est probrosum vasi fictili in fornacem mitti, & ad usum durari, sed ignes non pari & crepare, hoc factum est. Nec argentum nec aurum inhonestat, ad corticula examinari, flammis explorari, sed illam & istas non posse sustinere hoc pudendum tam nobilibus metallis. Hebræus psaltes: Probasti nos Deus, inquit, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum. Dum argentum & aurum in fornace sudant, suam nobilitatem oculis non probant, ejusdem cum igne coloris sunt, merus esse ignis videntur; ubi fornacem exierunt, nitorem suum explicant: ita nos planè dum solatis & sensibus laavidibus aliis non caremus, vera virtus ab indole naturali & bonâ propensione difficulter distinguitur; at verò cum amarescunt omnia, cum tentati, torpidi, solatis destituti sumus, si Deo tamen nihilominus adhaeremus, laborem non fugiamus, officium nostrum non negligamus, nec preces statas omittamus, hæc vera virtus, hoc argentum purum, hoc aurum recoctum est. Cor istud lectum ac sincerum est, quod nullis tentationibus à Deo avelli potest.

1. Cor. 11. v. 19. Eccli. 5. 27. v. 6.

Pf. 65. v. 10.

Quando virtus ab indole naturali distinguitur, & quando non.

§. III.

A Fornace in hortum egrediamur. Vitem non decorat olitoris falcula putari, circumcidi, pampinari; illi ungues ferrei palmites orbos & superfluos amputant. Attestatur Joannis calamo Servator: Omnem palmitem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat. Haud aliter tentatio, atque falx vinitoria, incidit & resecat, sed hominis bono, ut instar vitis maturos tempore racemos omnium commendatione offerat.

* Scripcula Varroni. Joan. cap. 15. v. 2.

Ad quam sublimem gloriam exivit Jobum acerbissima septennii tentatio? seipsum Jobus deplorans: Ego ille, inquit, quoniam opulentus, repente contritus sum; tenuit cervicem meam, confregit me, & posuit me sibi quasi in signum. Circumdedit me lanceis suis, convulnerunt lumbos meos; non pepercit, & effudit in terrâ viscera mea. Conscidit me vulnere super vulnus, irruit in me quasi gigas. Facies mea intumuit à steri. Hæc illi omnia in gloriam, posteritati in exemplum, demoni in contumeliam evenerunt. Josephum à pastotis filio, è mancipio vendito, è servo captivo Aegyptium proregem fecit tentatio. Quantum Tobie, quantum & Sulannæ pepererunt decus utriusque gravissimæ tentationes, quæ illos longè fecerunt gloriosiores, quam si eos Deus in cælo recepisset. Er-

Tentatio exivit ad sublimem gloriam: Jobum, Job cap. 16. v. 13. 14. 15. & 17. Josephum,

Tobie, Sulannam,

ago non tentati, sed tentationibus assentiri & succumbere ignominiosum. Sicut qui adolescentes ad discendum animant: Non turpe est, inquit, nil scire, sed nihil velle discere.

Narrat Valerius maximus Q. Fabium Maximum quinquies consulem, virum jam pridem summæ auctoritatis, & tunc ultimæ senectutis Legatum à senatu ad filium Consulem tunc Suesæ agentem pervenisse. Filio extra urbem cum licitoribus prodeunt in equo pater, quem ubi è licitoribus nemo, more veteri jusset equo descendere, plenus iræ senex federe perterrevit. Quod cum filius sensisset, proximo licitori ut sibi appareret, & senem equo descendere juberet imperavit. Cujus voci Fabius continuo obsecutus: Non ego, inquit, fili, summum imperium tuum contempsi, sed experiri volui, an scires Consulem agere. Nec ignoro quid patriæ venerationi debeatur; verum instituta publica privata pietate potiora iudico. Ita Deus quos tentari sinit, non contemnit, deserit, nec eos pudefacere sed experiri vult & explorare, num sciant hominem Christianum agere, num munere suo ritè fungi, num tentanti adverteat se norint opponere, idque aliis etiam vult constare. Hoc omnibus fortiter agentibus maximo est honori. In cælo primæ dignitatis est pugnavisse pro Deo.

B

CAPVT IV.

Tentationes ostendunt quàm quisque Deo sit fidelis.

E Ciborum numero sunt qui nec sanis hominibus salubres, nec digestu faciles sunt, & tamen ægrotis dantur. Cochlear robusti prorsus alimenti, & concocti difficiles, iis tamen qui Phœni laborant in alibite nutrimento exhibentur. Vinum rebellem, encyphas aut pulmentum amygdalinum, oryza lacte cocta, corporibus sanis sæpe non congruant, ægrotis tamen quos licentia aut alvus citata vexat, salubriter porriguntur. Ovum igni duratum valentissimæ materiæ est, adjuncto tamen aceto ad bilem non irritandam suadet. Tentationes à principio morositates magnas, difficultates operosas creant, sed semel evicta animum insigniter firmant. His saluberrimæ sunt, qui peritè illis uti norunt. E pluribus tentationum commodis primum est: Quàm fidelis quisque Deo sit, tentationes ostendunt. Quod hoc capite exequemur.

C

§. I.

Tentationes plurimum prosunt, sed scientibus eas veluti farinaceam massam subigere. Tentatio nos Deo amicos conciliat. Siracida præcepto est: Si possides amicum, in tentatione posside eum, & non facile credas ei: enim amicus secundum tempus suum, & non permanebit in die tribulationis. Bene Aristoteles: In auctione, inquit, vas empturus curiosè illud inspicis, pulsas, huc illuc verfas, tinnitè exploras antequam emas. Ita Nameretes interrogatus, quod Plurarchus refert, quâ ratione amicum fidam probitatem exploraret: Per fortunam, inquit, adversam. An Navigii firma sint latera, compago solida, costæ validæ, commissura probè ferraminata, tempestas monstrat. Ita Thelassius ad Paulum presbyterum: Sinceritas, inquit, amici, in tentatione ostenditur, quando scilicet in necessitate communicat. Amicos suos Deus adversis experitur, urget difficultatibus, in deliciis non habet, in tentatione possidet, virtutum non lenis exactor. Inter homines probos & Deum non tantum amicitia, sed necessitudo etiam, in dè & similitudo est conciliata virtute: quoniam quidem homo probus est Dei discipulus, amulatoque & vera progenies, quam pater ille magnificus instar patris levi, datus educat.

educat. Itaque cum videris viros bonos acceptosque Deo laborare, sudare, per arduum ascendere, malos autem lascivire & voluptatibus fluere, cogita eos tristiori disciplina contineri, filiorum modestia non vernularum licentia delectari. Ergo contemnatur, ait Augustinus, superbia tentatoris mei, suspirantur flagella patris mei. Imago Dei sumus. Emulatores vero aut certe sumus aut esse debemus, Pauli etiam hortatu: Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi. Dies mali, hora tristes, turbidi soles, acervatae tentationes aperiunt quam quisque Deo fidelis sit amicus. Peramanter Christus discipulos pridie mortis suae solatus: Iam, inquit, non dico vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus ejus. Vos autem dixi amicos. Et velut rationem redditurus dicit: Vos estis, ait, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Observat Hieronymus dictum: In tentationibus ait, nec enim in una solum, sed in omnibus fidelitatem monstrandam. Amicos Deus tentatione multiplici exercitatos possidet. Jurisconsultus possessio est quasi pedum positio. Locum, in quo pedem quis figit, & quod lubet deambulat, hunc possidet. Videtur Deus in bonae mentis homine pedem figere, eumque velut pavimentum calcare. Hunc tentatione facit suum, in tentatione possidet.

Invitatus quispiam ad cenam magnam, ut purget absentiam: Iuga boum, ait, emi quinque, & eo probare illa. Christus Dominus nos veluti suos boves allocutus: Tollite, inquit, jugum meum super vos. Agite dum mei boves, vos jugo non gravi aprate. Hic homo grandi admodum pretio, sanguine suo vos emit. Nunc vero abicit probare vos. Hunc habere dominum vobis utilissimum. Ergo dum vester vos dominus probat, jugum ne detrectate, tentationi ne cedite.

Jobus de Avernali tauro Behemoth copiose differens: Ecce, inquit, spes ejus frustrabitur eum, & videntibus eum precipitabitur. Hic plurimorum votum est: Jam illum Deus precipitabit. & ab illo nostra quies non turbabitur. Cur precipitatio ista tamdiu differenda? Ita visum providentiae divinae ad vitam hominum per hos rebelles angelos exercendam. Nam sicut a Deo cuius hominum sub ipsum exordium vitae assignatur tutelarum custos Angelus: sic etiam a tenebrarum principe angelus adversarius cuilibet apponitur, qui ad noxas, inde ad exitum trahat. Ita Jobo dicitur. Ecce Behemoth, quem feci tecum, qui assiduas imminet tibi ut tenter, irretiat, perdat. Haec a plerisque patris patribus recepta est sententia.

Ita unicuique nostrum assidue gemini adsunt stipatores. E caelo ille, ut tueatur & ad omnem ducat virtutem; ex orco iste, ut insidietur & ad vitia omnemque nequitiam impellat. Nos horum medii dies noctisque agimus. In eo autem salutis nostrae cardo vertitur, quinam assentiamur, quem sequamur ducem. Duo domini sunt diversissima jubentes; utriusque obsequi non licet. Nemo potest duobus dominis servire. Alteruter vel odio erit vel amori. Cautissimos fige pedes, quisquis es, duorum medius incedis, hic propinat vitam, hic mortem sempiternam: tui arbitrii est in hujus vel illius tentationem velis concedere. Hunc rerum ordinem divina statuit providentia. Non casu, non ira Numinis hoc factum; nec effraetis carceribus illi perduelles in nos ruunt, sed providentissimo Deo permittente nos observant assidue atque oppugnant, ne Palæstra nostrae desit virtuti; sic nostra exaccit patientia, sic submissio eruditur, ita excitatur oratio, ita fides instruitur: At multi, ais, hac pugna vincuntur. Viderint ipsi. Nec enim illis arma, nec divina deest gratia; possunt resistere, possunt vincere. Nolunt? Eorum locordia vel malitia fit. Haec culpa solis ipsis impingenda. Alii dum tentationibus resistunt, generose vincunt, & sua quotidie augent promerita. Tentationes istis utilissimae,

Tom. II.

A virtutes augent dum exercent. Marceet sine adversario Virtus.

§. II.

Principio quaesitum: Quid est Tentatio? Experimentum probatio. Hinc tentatus, aut tentator alii que discunt, quid boni malive lateat in homine. Hactentia Deus non eget, alii & nos ea egemus nobis ipsis saepe ignotissimi. Eximie Augustinus de Jobo: Noverat eum Deus, inquit, & ei testimonium perhibebat. Diabolus eum non noverat, & ideo dixerat: Nunquid gratis colit Deum? Videte quod provocat inimicus: Videbat hominem Deo servientem, in omnibus obsequentem, omnia bene operantem. Videbat Deus in corde servi sui cultum, gratitum. Diabolus latebat, quia in tenebris erat. Admisit Deus tentatorem, non ut ipse nosset quod noverat, sed ut nobis noscendum & imitandum preberet. Tentari ergo ut exercearis, tentari ut probe-

ris, tentari ut a teipso inveniaris. Deus tentat ut doceat, diabolus tentat ut decipiat. Si Deus cessat tentare, magister cessat docere.

A Deo quaerens Jobus: Quid est homo, inquit, quia magnificas eum, aut quid appons erga eum cor tuum? Visitas eum diluculo, & subito probas illum. Hebraea phrasa ita loquitur: quid est miser homo, ut ceterorum quali oblitus hunc unum magnifices? Jam licet dicere: Magnificus cinis. Sed quaeso, Jobe mi, quid magnificare, & magnificentiam appellas? Hoc reipsa est deprimere ac humiliare. Quis enim ita visitari velit, quis tam acerbe cupiat probari? Si principum aut magnatum aliquis ea dignatione oculos in famulum coniciat, ut dicat: Videam, num me amet. Hunc sane magnificare censendus. Mox enim alii atque alii quaerent: Quid hoc hominis est, cujus amorem tanti aestimat princeps, ut illius specimen & experimentum expetat? ita Deus electum sibi populum probaturus: Ego, inquit, non delebo gentes, quas commisit Josue, ut experiar Israel, utrum custodiant viam Domini, & ambulent in ea. Haec populi mei in me fidelitas, ut omnibus fiat explorata, Herthæos, Gergezæos, Amorrhæos, Chananzæos, Pherezæos, Hevæos, Jebuleos, & omnem hanc hominum faciem non auferam. Ad Lydium hunc lapidem populus meus est probandus. Sic amantissimus Deus cum quovis nostrum agit, subito probat nos, imò assidue (quod Hebraea vox testatur) & momentis parte singulis. Ideo Jacobus Domini discipulus ad hilaritatem sanctam excitans: Omne gaudium, inquit, existimate fratres mei, cum in tentationes varias incidieritis, scientes quod probatio fidei vestrae patientiam operatur. Tentatio est fidelitatis ac fidei nostrae in Deum probatio. Cum examen instruitur ad Philosophiae vel Jurisprudentiae supremam lauream obtinendam, examinandi juvenes, non ut pueruli de Grammaticae praeceptuiculis interrogantur; Quid est nomen, pronomen, verbum? quid est metaphora, quid Metalepsis, quid Metonymia? quid est Ens rationis, quid materia prima? Quid est feudum, quid emphyteusis, quid usucapio? Non his quaestiuiculis res agitur, sed thesæos defensor hinc illinc oppugnatur, premitur, urgetur, constringitur, omnis elabendi via occluditur, iterum iterumque novis rationum jaculis configitur. Hic demum apparet, quid eruditionis, naturæ, quid vitilis scientiae sibi compararit, quam dextrè norit volantia in se tela excipere. In tentatione hac eruditæ praclarè stare laudis est, & doctorum albo inseribit. Hic vir ille, hic est, qui viri docti congressum audeat sustinere, hic laurea supremæ dignus. Sic Abrahamus rigidè a Deo examinatus & tentatus est. De hac Abrahami tentatione Augustinus insignissime: Tentatur Abraham, inquit, de immolando dilectissimo filio suo Isaac, ut pia ejus obedientia probaretur, saeculis in notitiam proferenda non Deo. Neque enim omnis est culpanda tentatio, quia & gratulanda est, quæ fit probatio. Et perunque aliter animus humanus sibi ipsi

M m m 2

Aug. tom. 8. in psal. 55. mibi p. 224.

Idem tom. 10. ser. 72. de Tempore, mibi p. 263.

Tob cap. 7. v. 17. & 18. Hebr. Enos, hoc est, homo miser.

Luc. cap. 2. v. 21. & 22.

Jacobi cap. 1. v. 2. & 3.

Tentatio est fidelitatis ac fidei nostrae in Deum probatio.

Aug. tom. 5. lib. 16. de Civit. c. 32. mibi p. 199.

Amotescere

Aug. 10p.
10. ser. 72.
de Tempore,
embip. 263.

Tentatio
Abrahami
sibi profuit
& nobis.

Gen. cap. 22.
v. 2.

Jac. cap. 1.
v. 12.

2 Tim. c. 4.
v. 6. 7. & 8.

Tobias té-
rationum
sex capita:
Primum.
Tob. cap. 2.
v. 19.
Secundum.
Tertium.
Quartum.
Quintum.
Idem cap. 1.
v. 22.
Sextum.
Idem cap. 2.
v. 12.

immotescere non potest, nisi vires suas sibi non verbo sed experi-
mento tentatione quodammodo interrogante respondeat: ubi
si Dei munus agnoscerit, tunc pius est, tunc solidatur firmitate
gratia, non inflatur inanitate jactantia. Abraham non trepi-
davit credere, quando fides promittebatur, non trepidavit of-
ferre quando exigebatur: nec fuit religio credentis contraria de-
votioni obtemperantis. Credidit suscepitque filium, credidit oc-
cisurus; ubique fidelis, nusquam crudelis. Omnino perduxit fi-
lium ad locum victimæ; armavit etiam dexteram cultro. At-
tendit quis feriat, & quem feriat, attende quis jubeat. Pius
Abraham obtemperando; quid Deus jubendo? Quid si Abraham
bene fecit obtemperando, multo melius, & longe melius, incom-
parabili modo, Deus jubendo. Nescit se homo, nisi in tentatione
discat se. Cum autem didicerit se, non negligat se. Si enim se
negligabat latentem, non se negligat notum sibi. Quid ergo di-
cimus, fratres? Esti sciebat se Abraham, nos non noveramus
Abraham. Aut sibi, aut certe nobis, prodendus erat. Sibi, ut
sciret, unde gratias ageret; nobis, ut sciremus, quid à Domino
deprecaremur, vel quid in homine imitaremur. Quid ergo nos
docet Abraham? Ut breviter dicam: Ut Deo non preponamus,
quod dat Deus. Ergo nec illud quod tibi pro magno prestat
Deus, proponas illi qui prestavit. Et cum voluerit subtrahere, non
tibi vilescat, quia gratis amandus est Deus. Quod enim dulcius à
Deo premium, quam Deus ipse?

Horribilissima proflus fuit hæc tentatio. Singulæ
tentantis vocula cor patris discernere potuissent: Tolle
filium tuum unigenitum, quem diligis, Isaac, & vade in terram
visionis; atque ibi offers eum in holocaustum super unum mon-
tium quem monstraverò tibi. Hoc erat non filii tantum, sed
& parentis jugulum petere. Nos mille aliisque mille
tentationibus petimur, quarum tam gravis & vehemens
nulla: sed adjecti animum Abrahamus ad Dei jussum,
& ut Augustinus loquitur, non credidit aliquid impos-
sibile esse Creatori. Tulit itaque filium, in montem per-
duxit, veste nudavit, manus colligavit, & admovit,
gladium strinxit, ictum destinavit. Hic manum cohibe.
Meritissima fuit tentationis probatio. Jam cælo, jam ter-
ræ notum, quam Dei amans, quam fueris Deo fidelis
usque in montem, usque ad aram, usque ad victimam,
usque ad jugulum victimæ multo carissimæ. Beatus vir,
Jacobo teste, qui suffert tentationem, quoniam cum tenta-
tus fuerit, accipiet coronam vite. O beatorum hominum, qui
sustinere novit tentationem, quam certe meli dicet &
sacharum, si futurum cogitet tentatione victi præmium.
Hoc animo Paulus: Ego jam delibor, inquit, & tempus reso-
lutionis meæ instat: bonam certamen certavi, cursum consum-
mavi, fidem servavi. In reliquo reposita est mihi corona justit-
iæ. Maximas, continuas tentationes vir iste passus ab
omni hominum genere, ab orbe universo: totus Ache-
ron in unum hunc virum pugnavit, catenatus eum la-
bor exercuit, undique & undique pericula cinxerunt. At
ille fidem servavit: in reliquo reposita est illi corona jus-
titia.

§. III.

Tobias tentatissimus, sed Deo verè fidelissimus. In
digitos mittamus tentationis capita. I. Fortunis
provolutus ad inopiam devenit: uxor ipsius textrix ibat
ad opus textrinum quotidie, & de labore manuum suarum vi-
ctum, quem consequi poterat, deserebat. II. Cæcus fuit: ge-
minatum, grande supplicium paupertas & cæcitas. III. Irritus à
parentibus, cognatis, conjugè. IV. Captivus
regis Salmanasar. V. Occidi iustus à Sennacheribo re-
ge, qui omnes Tobias facultates silco regio addixit; Tulit
omnem substantiam ejus. VI. Fugitivus, exul, facultatibus
lapsus latuit cum familiâ. Hanc autem tentationem ideo
permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum pa-
tientie ejus, sicut & sancti Job. Si minus patientiæ & in
Deum fidelitatis habuisset Tobias, dixisset: Num igitur
ego unus adeo stultus sum, ut omnibus serviam; sit alius
aliis exemplo, & ista tam gravia patiatur. Nil horum

fomniavit, sed immobilis in timore Dei permansit, nil Tobie
unquam sibi displicere passus, quod Deo placuisset. ca. Dei
Unica Dei voluntas, unicum illud: Sic Deo visum, instat
multarum millium causarum illi fuit. Quapropter
Deo semper fidelissimus: Vitam illam, inquit, expecta-
mus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mu-
tant ab eo. Porro tentatio Tobias tam diuturna, tam gra-
vis fuit, ut ab ipso voces illas expresserit: Precipe Domine
in pace recipi spiritum meum: expedire enim mihi mori magis
quam vivere. Sed Angelus demum tentationis sudores
anxios abstergens: quia, inquit, acceptus eras Deo, necesse idem
fuit, ut tentatio probaret te. Alia è diametro plerisque om-
nibus est ratiocinatio: Qui Deo, ajunt, acceptus est, à
tentatione, miseris, rerum difficultate immunis est. At
verò Angelus aperitissimè dixit: Necessè fuit, ut tentatio
probaret te. Non tantum conveniens & decorum, sed nec-
cessarium fuit te tentari, & diversis malis exerceri. Lex
pridem lata: Per multas tribulationes oportet vos intrare in
regnum Dei.

Hæc Romanus sapiens ad amussim rationis execu-
tus illustrissimè. Quare, inquit, multa bonis viris adversa
eveniunt? nihil accidere bono viro mali potest. Non miscentur
contraria. Quemadmodum tot amnes, tantum spernè dejecto-
rum imbrum, tanta medicamentorum vis fontium, non mutant sa-
porum maris, nec remittunt quidem: ita adversarum imperis
viri fortis non vertit animum. Manet in statu, & quid-
quid evenit, in suum colorem trahit. Est enim omnibus exer-
tus potentior: nec hoc dico, non sentit illa: sed vincit, & alio-
quin quietus placidissime contra incurrentia atollitur. Omnia
adversa, exercitantur nec perita. Quis autem, vir modo, & rectus
ad honesta, non est laboris appetens iusti, & ad officia cum peri-
culo promptus? cui non industrioso otium pena est? Athletas
videmus, quibus virium cura est, cum fortissimis quibusque con-
stingere, & exigere ab his, per quos certamina præparantur, ut
totis contra ipsos viribus utantur. Cedi se vexari, patiuntur:
& si non inveniant singulos pares, pluribus simul objunguntur.
Marcet sine adversario virtus. Tunc apparet quanta sit, quan-
tum valeat, polleatque, cum quæ postea patientia offendit. Scias
licet, idem viri bonis esse faciendum, ut dura ac difficilia non
reformident, nec de fato querantur: quidquid accidit, boni con-
sulant, in bonum vertant. Non quid, sed quemadmodum dum fer-
ras, interest. Non vides, quando aliter Patres, aliter Matres in-
dulgeant? illi excitari jubent liberos, ad studia obeunda matu-
re, feriatu quoque diebus non patiuntur esse otiosos, & ludo-
rem illis, & interdum lacrymas excutiant; At Matres forte in
sinu, continere in umbrâ volunt; nunquam flere, nunquam
tristari, nunquam laborare. Patrium habet Deus adversus ho-
nos viros animum, & illos fortiter amat: & operibus, inquit,
doloribus, ac damnis exagitantur, ut verum colligant robur.
Languent per inertiam saginata: nec labore tantum, sed mol-
to & ipso sui onere desiciunt. Non fert ullum ictum illæsa felici-
tas, &c.

Quapropter ubi virtus, ibi & virtutis obrussa tenta-
tio, ubi aurum, ibi & cotricula; ideo tentati, quia Deo
accepti: Quanto plus pugna, tanto plus erit gloria.
Quando igitur nec ipse de se homo, nec ulli alii nosse
queunt, quam Deo sit fidelis, nisi tentatio hanc inge-
rat notitiam, non est quod tentationem & experimen-
tum nostri tantopere horreamus. Nullum tam vile opi-
ficium est, quod à suis specimen artis non exigat. Videt
amus, ajunt, quid didicerit, tirocinium faciat, edat artis
specimen Christus sub vitæ finem, suorum in tentatio-
nibus constantiam laudans, regis mensæ societatem
promissit. Cupis, mi Christiane, in hac eadem societate
numerari, amicus regis dici, fidelis Christo permanere?
In tentationibus Christi permansit.

In ne cede malis, sed contra audentior ito,
dic centies, die uno die millies audentior ibo in castus
omnes.

Solebat vir princeps & perlatus animi causâ prom-
ptum sui famulitii obsequium molestius explorare, quæ
luis

fuis ipse vestibus parcere, quò penitus posset suorum in se animum inspicere. Nam subinde cum placidum rivum transiret, illum expeditis junctis pedibus insiluit hohortatu: Qui me amat, me sequitur parili saltu. Hic diversum oris habitum in famulis erat videre. Hi alios, num præeant circumspicere; isti promptissimè sequi, & mox eodem insilire; alii aliquantulum cunctari, & vesti velle parcere; illi ridere & domino applaudere, isti contractiore vultu hunc lusum ægrius ferre. Planè illis tentatio fuit. Ita de singulorum indole ad aquas sumptum est experimentum. Servator Noster Christus habitu inventus ut homo, ductus est in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo. Non enim habemus Pontificem qui non possit compati infirmitatibus nostris; tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato. Ita tentationum aquas infliens clamat: Amici mei me sequantur: Qui vult venire post me, abneget semetipsum. Vis esse amicus Christi? Vesti tuæ, corpori tuo ne parce, fidem serva; in tentatione possidebit te amicus hic tuus. In reliquo reposita est tibi fidem servanti corona justitiæ. Nam vitam illam expectamus quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquam mutant ab eo.

CAPVT V.

Tentationes industriam acuumt & fervorem.

Quila, quod Ulysses Aldrovandus annotat, subinde pullos permittit leniter cadere, ut tantò promptius in alas sese librare discant. Interim Mater sollicita cum errant pulli & cadunt, mox adest, & alis sublevat portatque. Ita Deus cum suis amantissimè agit, labi eos & cadere permittit, ut quos humana imbecillitas dejecit, divina erigat potentia. De seipso rex David: Impulsus, inquit, everfus sum ut caderem: & Dominus suscepit me. En pullum aquilinum subopte ingenio cadentem, sed maternâ ope surgentem.

Petrus Christi discipulus inambulabat aquis, Magister eum mergi aliquantulum sinebat. Mox ille supplicat in clamans: Domine, inquit, salvum me fac. Et continuo Jesus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modice fidei, quare dubitasti? Vide mi Petre, per aquas gradi, nondum plene didicisti: absque me fuisset, in imum traxissent te aquæ.

Ita labi, cadere, mergi, impingere, quod in tentationibus solet fieri, nonnunquam valde conducit. Casus cautiorem facit & attentioem. Tentatio ad agendum stimulat, industriam & ferventem efficit, quod capite isto explicandum.

§. I.

Industriam & fervorem non rarè ingerit tentatio. Unde Baravis, Belgis, aliisque Germanis tot tamque exercitati milites? Ab assiduis bellis, quæ modò Pannoniam, modò Gallias, modò Italiam involvunt. Mars inquietus & vagus jam istud, jam aliud regnum occupat. Hinc Europa magnam partem ab annis pluribus armata militandi artes excellenter didicit: utinam & militarem disciplinam disceret. Carthago æmula Romæ, populo Romano plurimum negotii faceffivit. Hinc quæstio illa in senatu sæpius ventilata, Num Carthago penitus evertenda? Plurimi ajebant evertendam, & unâ torbellorum seriem tollendam. Negabant alii hoc ullo modo committendum, ut juventuti Romanæ nobilissima virtutis & armorum exercitatio non subtraheretur. Quâ in re primarii duo senatores Carthago & Scipio Nasica pugnantibus sententiis colluctabantur. Carthago infidæ pacis metu aboleri Carthaginem volebat. Nasica militiæ gerendæ peritissimus non excindendam judicabat ut illius metu cohiberentur vitia, mores optimi

Tom. II.

propagarentur. Nam eâ delerâ, inquiebat à continuo armorum usu ad otium & delicias diffluemus. Rebus adversis certius efflorescit virtus, quàm secundis. Sed Cato cum suis præpolluit sententiâ; Carthago est everfa. Sed magno Romæ detrimento. Hinc Q. Merellus devictâ jam Carthagine averavit in Curia: Nescire, se, illa victoria boni ne plus an mali attulisset. Quoniam ut pacem restituendo profuisset, ita Annibalem submovendo, non nihil nocuisset. Eius enim transitu in Italiam, dormientem jam populi Romani virtutem excitatam; metuique debere ne acri æmulo liberata in eundem somnum revolveretur. Tentatio; velut Annibal, dormientes excitat, somnum pellit, ad laborem & opus instigat. Ita Deus Israël's populum crebris bellis funesto arcuit veterano. Ita tempestas fragoribus & fulgetris noctem exterrens ad vigilandum & orandum multos lecto excurit. Haud aliter tentatio plurimos ad vigiliis & preces impellit.

Valer. lib. 7. p. 2.

Tentatio dormientes excitat, & ad laborem & opus instigat.

De Judâ Israël's Principe annales Judicam narrant: Fugit, Dominus cum Iudâ & possedit montana; ne potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant. Res mira: multis & illustribus victoriis mores in suam potestatem Hebræus populus redegit, cur expugnare vales nequivit? Falcatis curribus, dices, abundarunt. Esto. Sed potuisset Deus facillè hoc armorum genus aut subducere aut enervare. Sed vallium incolas vinci noluit, ut per eos populum suum identidem expergefaceret. Cur oportet esse hærefes? Ut per Antiperistatim istam à frigore augmentum accipiat calor. Ita tentationes in via virtutis impedimento non sunt, sed incitamento; quemadmodum flagella, virgæ, calcaria non sunt ad equum conficiendum, sed ad equi cursum promoventium. Et sicut his stimulis nonnunquam equus etiam citatus, ita homo etiam probus tentamentis eger acuetur ad industriam. Et qui rarus orat & vagus, stipem erogat proflus exilet, in ediam nullam toleret, hostis jejuniæ suas undecunque oblectationumulas avidè aucupetur. Hinc repente vehemens invadit tentatio, subito probat illum Deus. At ille in arcto deprehensus opem circumspicit, crebrius orat, liberalius stipem erogat, frequentius jejunit; eò facit omnia, ut à tentatione liberetur. Ita Deus à malis debitoribus officium Christiani hominis suaviter extorquet.

Judic. cap. 10. v. 19.

Tentationibus homo ad viâ virtutis incitatur.

In patre & filio Regibus hoc luculentissimum. Rex David Salomonis patris aliud ex alio bellum est orfus. Hostes habuit Ammonitas, Moabitas, Philistæos, Amalecitas, ipsum etiam filium Absalonem expertus est rebellem: vix unquam rex David toto imperii tempore clausit armamentaria, & tamen ærarium regium inter assidua bella incredibiliter ditavit, thesauros maximos argenti, auri, & gemmarum Salomoni filio reliquit; ita quod mireris, Rex potentissimus atque ditissimus gelio bellis est effectus. At verò filius Salomon, quod Regum facti dicunt, obvinebat omnem Regionem, quæ erat trans flumen quasi à Tapha usque ad Gazam, & cunctos Reges illarum regionum; & habebat pacem ex omni parte in circuitu. Habitabatque Iudæa & Israël absque timore ullo, unusquisque sub vite suâ, & sub ficu suâ, à Dan usque Bersabee, cunctis diebus Salomonis. Omnes ferè populi Salomonis erant tributarii. Navigationem insuper in Tharsis argenti & aurum feracissimam quot annis expedit. In tantâ rerum tranquillitate, inter has auri segetes, inter opes planè immensas demum depauperatus ærarii fundum rasis, ita quidem ut suos cives ac subditos emungere, tributa justo graviora imponere, pecunias undique corradere cœperit. Unde, obsecro, hæc ærarii labes? Pax ipsa, & in pace luxus Salomonem depauperavit. Requiem dederat ei Deus per circuitum: & non erat satan neque occurfus malus. Hinc omnia in aula luxum, in gynæci delicias expensa. Tandem reverâ tor auri fontes in egestatem exaruerunt. Videte, obsecro, Regem David ditatum bella. Pax &

David inter assidua bella thesauros maximos Salomoni filio reliquit; ita quod mireris, Rex potentissimus atque ditissimus gelio bellis est effectus.

Salomon verò in summa rerum tranquillitate depauperatus est.

3. Reg. 1. 5. v. 4.

M m 3

rerum omnium abundantia Salomonem depauperarunt. Ita proflus tentationes & pugnae ditant innumeros, quos ferventes reddunt & industrios. Pax alios & otium ad miseriam, paupertatem animi detrudunt.

S. II.

TEstudines, Cheles, Musica & Pneumatica Organa, aratum fidam instrumenta si diu ferrentur, fides remittunt & corrumpuntur; vestes si non utuntur, a tineis consumuntur; stagnantes aquae ranas & hoc genus piscium progenerant; ager quem aratum non invertit, lolio & spinis exuberat; homo per tentationes non exercitatus, ob languorem noxium malis moribus & vitiis abundat.

Plutarch.
parte 1. in
Laconicis,
mibi p. 393.

Cleomenes Rex Spartanus Anaxandridæ filius, Plutarcho teste, interrogatus, cur Argivos victo non dederet? Ne delint, aiebat, qui juvenes nostros exercent. Noluere enim Spartani à suo rege urbem licet molestissimam excindi, ne eos accendenda in bella juventuti eriperetur.

Psalm. 118.
v. 28.

Cùm equi jugales & vectarii lassescere incipiunt, & lentius progredi, auriga concutit habenas, & insonat flagello, mox illi celerius incedunt, & tandem auriga eis nihil nocuit, in aëre duntaxat plausum fecit. Nos identidem, quod fatemur, velut jumenta pigra lassescimus. Rex David de seipso: *Dormitavit anima mea*, inquit, *præ radio; confirma me in verbis tuis*. Mi Deus, excita me; tu es auriga meus. Ergo adest Deus & facultates, aut valetudinem, aut dignitates, aut homines charos admittit. Hæc valde sentimus; gravis tentatio. Sed quid indignaris, o jumentum plaustrarium? hæc animo non nocent nisi impatienti; hæc somnum pellunt, hæc industriam accuunt, hæc jubent celere gressum.

* Cometa
illa Virga-
rum formam
habuit.

Superioribus annis pluribus Europæ, & præcæ Germania dormitavit præ radio; cauponæ magis, quam templa frequentabantur: comprecationes in templis raræ, computationes in tabernis quotidianæ, & quæ inde scelerum lues sequi consuevit, per omnes ubique urbes grassabatur: Bacchus & Venus latissime imperabant; corruptela morum maxima passim irroborabat. Tandem Deus hunc ævi lethargum dispulsurus Anno Christiano 1617. horribilem cometam, velut virgas* ad fenestram cali affixit. Inde bella; horrida bella: Inferior & Superior Germania omnis bellorum incendiis miserissime deformata: exusta recta, vastati agri, exhausta agraria. Nulla defuit malorum facies per annos viginti & plures. Bellicæ tentationes istæ plurimum affluerunt. Sed oculos & animum erigamus in cælum, ita Deus militaribus his fragoribus, dormitantes præ radio excitare consuevit. Tanti gravis sopor pilis plumbeis, venatoris fistulis, tormentis aeneis erat pellendus. Profectò vigilare cepit aliquantulum Germania. Hinc publicæ comprecationes, cùm decem, tam quadraginta horarum toties repetita, quibusdam locis pæne quotidiana; hinc largiores aliquorum elemosynæ, hinc crebriora jejunia, hinc vestium & conviviorum luxus alicubi, volentibus nolentibus nobis, repressus. Nam facultatibus valde jam accisis negat crumena nummos superfluis, cùm desint etiam necessarii. Nimirum jam strictius philosophari jubemur: quod dixisse ferunt Platonem, cùm audisset sua omnia naufragio periisse. Vir nobilissimus in Bavaria unâ & litteris excultissimus novam suæ mensæ sobrietatem subridendo commemorans: Ante hos annos, inquit, mensam habui ferinæ carnis & altitium omni genere oppletam, flore Liberi coronatam. Nunc verò præter jusculum & carnem vaccinam acidamque crevisiam nec prandium nec cæna quidquam apponit. Nunc certè strictius philosophari jubeor. His tamen tam strictis mensæ legibus magis quam antea sospes & sanus ago.

Dixit hoc in
mensa pu-
blica Anno
1634. die
21. Augusti.

A Ita bellicæ tentationes tot præcedentium annorum, non tantum sobrios sed industrios ac laboris tolerantes fecerunt. Gratiæ agamus tentationibus, quæ licet diuturnæ videantur, sunt tamen brevissimæ: modicum i. rem. nunc si oportet contristari in variis tentationibus.

S. III.

Theodoretus varias sanctorum hominum pugnas percentens, demum de viro sanctissimo, luctatore proflus magno sermonem instituit: Jacobus, inquit, Maronis discipulus, tugurio & murorum tegumento hisque omnibus valere iussis, pro tecto cælum habuit, omnes aëris injurias passus: jam solaribus radiis exustus, jam nimbis perfusus, jam nive ac glacie opertus: quæ omnia ita fortiter & constanter pertulit, ac si corpore non suo uteretur. Nec tamen tentationes demonis evasit, etsi maximis rigoribus carnem domaret. Alimenti calidi nil unquam admisit. Tres sæpe dies toridemque noctes ita tegebat nimbis ut glaciaretur, nec tamen orare desisteret. Sæpe lignonibus è nive ac glacie vicini eum eruerunt. Semel duntaxat, id quæ vespere corpus fecit; lens malefacta pro tota ei cenâ fuit. Tam peccatus, quam tergum catenis ferreis decussatim constrinxit; collum insuper & lumbos circulo ferreo ligatos semper in ipso etiam morbo habuit. Quod Theodoretus ipse vidit & contrectavit, & viro in seipsum rigidissimo ægrè persuadere potuit, ut tantisper in febrili ferreo illud multorum talentorum onus seponeret. Nunc quidem, o pater, aiebat Theodoretus, febris officio ferri fungitur; cùm ea verò remiserit, tunc rursus suum corpori laborem ex ferro imponemus.

His demum precibus ægrotum flexit. Ter quartæ illum diabolus diuturnâ proflus afflixit. Cùm enim unus aliquis soleret bis quavis hebdomade aquam adferre, dæmon Jacobi formam induens à ministro illo aquam accepit & effudit. Tandem Jacobus jam pane confectus sui, quam diebus quindecim sine omni potu toleraverat, quæsitivè escio, Cur aquam tantum diu non tulisset? Ego verò, inquiebat iste, semper eam attrahi, & tu obvisus, à me consuetum potum accepisti. Hic Caecodæmonis fraudes patuerunt. Nec tamen sanctissimum virum tentare desit veterator. Nam nocte quadam vociferatus altum: Ego, inquit, iis te ferocioribus opplebo & tantum infamiae inuram, ut nemo te vel oculo dignaturus sit. Cui Jacobus promptè: Ego verò, inquit, gratias tibi agam, quia in tuum inimicum beneficis, hoc unum efficias, ut Dei ardentius meminerim. Quò enim mihi plus otii fuerit, hoc magis in divina pulchritudine contemplandâ occupari potero. Paucis post diebus visæ sunt duæ mulieres è monte descendere, quas Jacobus ad insolitum aspectum expavescens lapidibus insectari statuerat, sed minarum quas noctu audierat, memor: Hæc est, aiebat secum, illa infamia infernalis colabri. Ego autem nec quidem movebo me, sed Deum deprecabor. Dixit, & illæ ambulantes feminæ evanuerunt. Sed necdum ullæ tentationum induciæ. Omnia molitus est dæmon, ut vel saltem turbaret vitæ preces, si propositum mutare non posset. Hinc varii noctu terrores & incredibilis sæpe inquires objecta. Audiebantur nonnunquam currus & vehicula transeuntia, aurigarum clamores, hinnitus equorum, pedestris turba strepitus, rixantium tumultus, mulierum ululatus, imminentium latronum excursus. Sed irrita fuerunt hæc omnia tentatoris terrorelementa. Nec tamen desistit tentare. Ita floridissimi juvenis formam induit decorâ cesariæ, eleganti vultu, ore subridente Jacobum adiit. At vir sanctus jam notas fraudes persentiscens: Quomodo, inquit, maligna vulpes terram obis & omnes homines tuis tentationibus sollicitas? Cui dæmon: Non solus, ait, hoc ago; multi sumus, qui & ludimus, & in serium ludos vertimus. Huic denuo Jacobus: Abi,

ait, imperante Domino Jesu, & notum tibi hospitium porcos sibi. Non tulit Christi Nomen speciosa larva, & in auras abiit.

His sese artibus miserissimi tacodæmones tenent, hoc eorum est negotium, tentare. Quod infra demonstrabimus, de Tentatione locuturi.

Nos sedulos opifices æmulemur, cum eos variis exercet labor, cum vestiendi aut calceandi exigunt quæ facienda conduxerunt: Ergo, ait Magister, laboremus & fatagamus. Ad foras expectat lucrum, certè ad nos ingressurum, si fores pandat labor. Amici desidîa & morâ non sunt fugandi. Ergo citius surgendum, ad lectum serius redeundum. Noctes utrimque multilata longos faciunt dies. Agamus socii, agamus. Non deambulandi, non oriandi, non potandi, sed laborandi & lucranda jam tempus est. Ita sua senio providebimus solatia.

Ena mechanicum ingenium, si quidem frugi sit, in rem suam tam carum est, vt opportunitate agenda pecuniola non finat elabi vacuum. Ita prorsus cum maxime quis tentatur, ipse sibi dicat: Age age; jam attentius & crebrius orandum, exteriores sensus custodiendi cautiùs, plus tempore largiendum, parcius prudendum, subinde cenâ abstinendum. Nec enim abit tentator cerberus, dum macellum patet. Vigiliis, abstinentiâ, precibus hic canis stygius fugatur. Ergo Deum totis brachiis, & quam arctissimè potes, complectere. Nulla tibi tentatio, nulla nocebit adversitas, ut Ecclesia canit, si nulla tibi dominetur iniquitas. Nunc animis opus; aude aliquid cælo dignum. Non spectatorem tantum, sed & auxiliatorem habes Dominum Jesum, Pontificem tentatum per omnia. Hunc intueri in deserto esuriens, in oliveto precantem, in prætorio spiritus, flagris, spinis opertum, in clivo Golgothæo linguis, sanis, clavis confixum, pro te mortuum. Quid tu pro illo? Si crucem tuo corpore vestire non potes, eam saltem patienter porta. Resiste diabolo, & fugies à te. Si pugnare non vis, premium non amas, calum odisti. Quid trepidas? Solus non es; Dominus Jesus tecum est, ut pugnantem juvet, ut vincentem coronet. Vicisti, si audes & vltis vincere. Omnia, vel maxima quæque mala diligentibus Deum cooperantur in bonum.

Hæc omnium validissima est cohortatio quæ se ipsum quique ad virtutem conlicit. Sibi ipse quilibet potentissimus virtutis sua for est.

CAPVT VI.

Tentationes animum emaculant & Sapientiam docent.

Multa sunt aromata, quibus sine omni detrimen- to vitæ carere possumus. Et quanti sine pipere ac gingibere, sine croco, cariophyllo, cinnamo sine mace & unguentariâ nuce, sine omni peregrino aromate vitam agunt commodissimè. Has merces Germani è terris alio sole calentibus apportant. Sine aromate Germanico, sine Sale difficillimum est vivere. Sal non tantum panibus pinlendis, sed omnibus pane cibis coquendis admisceatur. Nec tantum cibis, sed & aliis quæ parantur in cibos, sal adhibetur. Carnes bubulas, ceruinas, aprunas, pisces, & quidquid ejuscemodi eduliorum est, diutiùs servare non licet, nisi sale aut fumo durentur. Butyrum diuturniori usui servandum, priùs est saliendo. Mensa sine sale profana, culina sine sale pauperima, nulla est. Hinc Origenes: Sicut caro, inquit, si sale non aspergatur, quamvis sit præcipua, corrumpitur: ita anima nisi tentationibus assiduè salietur continud resoluitur & relaxatur. Caro sale non conspersa corrumpitur, animus tentatione non duratus contabescit. Quod divus Leo asseverans: Nulla sunt, inquit, sine tentationum expe-

rimentis opera virtutis; nulla sine perturbationibus fides, nullum sine hoste certamen, nulla sine congressione victoria. Tentatio hominem ab ignavia tabe conservat, tentatio purgat, tentatio prudentiâ donat, sapientem efficit. Quod jam explicatiùs dicendum.

I. S. I.

Tentatio delictorum sordes expurgat, prudentiam & sapientiam ingenerat. Quod Hebræus psalter delictorum sordes expurgat. Valde quidem urit, ô Domine, tua fornax, sed istud est solatio; sicut nobilitatis nota metalla ex igne prodeunt formosiora, ita nos tentatione purgamur & recoquimur, excussa scoria prodit argentum purum, aurum excoctum. Quod Zacharias prædicens: Vram eos, Zach. 13. inquit, sicut uritur argentum, & probabo eos sicut probatur aurum. Annis superioribus usit Dominus Germaniam fame, bellis, peste. Illud tamen solatur omnem publicam & privatam calamitatem: Deus autem peritissimus scit quid faciat, nec ulla sibi leges figi patitur; argentum suum, quamdiu vult, excoquit & purgat, idque argenti bono. Nam addit Zacharias: Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Sed sum, qui querantur: Vocamus, ajunt, sed non audimur. O male queruli! Nemo istud cogitet. Non audimur, ait Augustinus, ad voluntatem, sed audimur ad sanitatem. Erasmus, quis enim neget, argentum rude, impurum; hoc ergo fuit excoquendum. Quod Halas dixit: Convertam manum meam ad te, & excoquam ad purum scoriâ tuam, & auferam omne stannum tuum. Res mira; non omnia mollit ignis. Cera quidem in igne liquefcit, diffluit metalla, limus durefcit, Maronis metrum est:

Limus ut hic durefcit, & hæc ut cera liquefcit, Vno eodemque igni

Sunt qui tentatione efferatioris fiant & pertinacioris, divina negligant, Deum precari desinat, cæli sordiditatem acculent & impiè dicant: Quantumvis diu multumque orem; nihil tamen efficio; ferreum est cælum arque inextabile; Labori ergo parcam. Quid enim frustra clamem si non audiat? En lutum graviter induratum. At verò probi dolore animi commoventur in ipsas quandoque lacrymas. Metallum probum, argentum purum. Tentatio, inquit, Augustinus, tempestas est, ex qua hic emergit, ille suffocatur. Israël's populus per mare medium viam transeundi reperit spatiosissimam; rex Pharaon cum suis in eodem maris vado submersus est, Noë cum suis in diluvio super omnia montium cacumina in sublime per arcem reiectus est, reliqua omnis turba in aquis perit. Tentationes ita quosdam purgant, ut ii ad Deum, ad cælestia & divina audentius ferantur. Hos inundantes aquæ in altum elevant.

Quartana febris, morbus planè admirabilis. Adversus hunc subinde plurima tentantur, profectu nullo. Egrotus demum liberalissimè, & quantum appetentiæ lubet, jentare sinitur, sed à cibo, vel ante illam propinatur poculum quod ciet vomitum. Ita æger cum amplo fenore reddit, quidquid priùs ingestit: nam una cum cibo glutinosos humores & alui coacta rejicit. Hæc hominis sanitas; ita quartana pestitur. Tentatio velut medicata portio, in mentis turbas excitat, molestias creat, parit nauseam, sed ita purgat; tentatus sæpe omnem conscientiam in aures fidas exonerat, ita gravi se onere levat. Mare circumstantibus ventis & tempestate commotum, perinde ut homo nauseabundus, vomitat & una plurimum purgamenti rejicit, eoque vomite seipsum depurat: tentationes velut turbines & tempestates valde commovent, sed simul sordes diu collectas ejiciunt.

Joannes Gerson vir ad omnem pietatem eruditissimus hic solatur, & Quamvis, ait, in tentatione quæpiam non

Tentatio delictorum sordes expurgat. Ps. 65. v. 10.

Zach. 13. v. 9.

1bid.

1sa. cap. 1. v. 25.

Virg. Eclog. 3.

Improbis vocesi

Gen. cap. 7. v. 17.

Vomitum appellam.

Tentatio est portio medicata

In tentatione homo se de-

vinæ voluntati conformare debet.

Num. c. 11. v. 11. & seqq.

usquequaque cautissimus aliquantulum delinquat, nihilominus si divina voluntati sese conformans dicat: *Sit, Domine, sit istud, pro ut vis: hic errores suos insigniter legit & amplam promeretur gratiam; excoquitur & fit mundus.* Divinus Moses etiam virorum omnium misericissimus, tamen tentatus, & velut è stomachi nauclæ æger querimoniam non unam ultro citroque jactans, & velut cum Deo suaviter expoſtulans: *Cur, inquit, afflixisti servum tuum? Quare non invenio gratiam coram te? & cur imposuisti pondus universi populi hujus super me? Nunquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, ut dicas mihi, porta eos in sinu tuo, sicut portare solet nutritrix infantulum &c. Unde mihi carnes, ut dem tanta multitudinis? &c. Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia gravis est mihi.* En Moſem hominem mansuetissimum, sed tentatum, quantâ fiduciâ omne cor suum in Dei auribus egurgitavit? Purgat animum tentatio.

§. II.

Tentatio sapientiam instillat. *Ecl. c. 34. vers. 9.*

Sed sapientiam instillat tentatio. Siracides aperitissime pronuntiat: *Qui non est tentatus quid scit?* De homine ad omnia inexperto ita solemus loqui: *Quid ille rerum omnium rudissimus sciat? nunquam nec pedem patrio solo exiit, lucem non aspexit, gradium nunquam strinxit, bombardam nullam exploſit, nullam academiam vel eminens unquam vidit, celebritatem nullam adiit, Veronensi sene stupidior,*

Claudian. de sene Veronensi, mihi pag. 151.

Indocilis rerum, vicina nescius urbis; qui non solum in acie nunquam stetit, sed nec aciem, nec ullum unquam hostem spectavit, ad suam domi fornaculam consenuit, nec portis quidem urbicis egressus, quid ille de bello differere norit? Ita profusus, qui non est tentatus quid scit? cum nihil didicerit, rudis & fatuus in plurimis? Quibus consilis, quâ juvabit ope tentatum ipse nunquam tentatus? *Experientia & usus Magister rerum optimus.* Illum laudabimus chirurgum, qui multa obligavit vulnera, medicum illum qui multos curavit ægros, ipse nonnunquam æger, illum pugilem & lanistam, qui in palæstrâ sapius probè contutus non raro cruentum cum corollâ caput abstulit: ita ille nobis erit sapiens qui per tentationes è cælo eruditus, per experientiam ex se scientiam sibi comparavit, doctrinam demum discendo ab aliis accepit. De Christo ipso clarissime Paulus: *Et quidem, inquit, cum esset filius Dei, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam.*

Sapiens per tentationes sibi scientiam comparat. *Hebr. cap. 5. v. 8. Cassianus Collat. sacra 8. cap. 13. Ejus rei paradigma.*

Cassianus narrationem fide dignissimam ingressus: *Juvenis, inquit, nobis optimè notus, nec omnium ignavissimus ad senem querendi remedii causâ profectus, tentationes suas omnes candidè aperuit. At imperitus senex amarissimis eum verbis excipiens, religione ac Monachi nomine indignum dixit, qui talibus laboraret cupiditatibus. Hæc senis tam importunæ objurgationes ita juvenem vulnerarunt, ut letali tristitiâ involutus animum penitus desponderit, nequam amplius cogitarit, quomodo tentationi obſisteret, sed quâ proximâ viâ illi satisfaceret. Dum ergo è senis tugurio mœstissimus abit; jamque cogitationum æstu abreptus vix sciret ipse quò tenderet, Apollo abbas optimis omnibus illi obvius statim è juvenis vultu didicit, quid turbationis animo lateret. Sciscitatur ergo familiarissime, quid illæ frontis nebulae significarent, quis animum occupasset mœror? At juvenis pice magis mutus, nec verbum habuit respondere. Apollo mellitissimis verbis hominem aggressus, quædam querere, & unâ ad responsum animare, spemque optimam injicere. Hic silentium rumpens juvenis, & ingenue animi vulnus detegens: *Quandoquidem, inquit, è senis illius sententiâ, religione indignus sum, & vestem hanc & simul religionem omnem exuam. Ad meos redibo, facturus jam meus mihi genius dicaverit. Ita statui. Ubi Apollo senex deſectum vulnus vidit, ita læsum oratione blandâ demul-**

endum ratus, narrare cœpit, quantas ipse semet, & plañe simillimas, imò eandem prorsus tentationes sentiret. Sed, ô mi optime juvenis, non est quod desperemus, inquit, sed nec adeo miremur hæc talia nobis evenire; nequissimus hostis noster non feriat, sed nec erubescit terribilia quæque suggerere. Hæc illius negotia sunt. Sumamus animos: ope divini, Dei gratiâ adjuti non difficulter vincemus hostem. Et quæſo te, vel diem unicum differ quod facere destinaſti. Spe plenus ad tuam cellulam redi. Ego exequar cetera. Mox hic ipse Apollo in pedes se conjiciens ad rugurium morosissimi senis illius propetavit. In viâ paſſi brachii fuisseque lacrymis Deum precatus: *O Domine, inquit, humani cordis arbiter & medicus omnis imbecillitatis nostræ scientissimus, morbum & impugnationem illius juvenis in senem istum converte; sentiat unde commiserescere aliorum discat. Dixit, & unâ vidit ab Æthiopo ignitum jaculum in senis caſam torqueri. Continuo senex adiculâ procurrens & iterum rediens, iterumque in aprium provolans, jamque velut ebrius & amens huc illuc curſabat, imò & eam ipsam viam, quâ juvenis meditabatur aufugere, inſiſtebat. Apollo satis intelligens quale vulnus senis animo ignitum illud diabolus velut inſiſſet, æſtuantem & mirè turbatum senem accedens, ejusque manu prehensâ: *Quò properas, inquit, omnis maturæ gravitatis oblitus? An iterum juveniles imperus induisti? dic quò te vagi pedes? At ille conscientia convictus, & arcana sui pectoris patere ratus siluit; altus gemitus vicem responſi fuit.**

Cui Apollo: *ad Cellam, inquit, revertere, & tandem intellige, quàm hæcenus miles imperitus fueris, nec verſutias hostiles noueris. Et certè diabolus vel ignoravit te, vel contemptim præterit, & despexit. Nec enim in eorum numero censendus es, quorum ille studia & sacros profectus quotidianis præliis laceſſit. Unicum in te jaculum contorſit, & tu illico victus manus præbere, religioſam aſſicplinam velle abrumperere, facta castra deſerere. Vide, post tantam annorum seriem quam hoc vitæ genere triviſti, etiânum tito es, & prima religionis rudimenta nescis. Disce igitur vel senem imbecillitati alienæ lenitate ac miſericordiam tribuere. Hoc ideo in te permisit Deus, ut ipsâ doceretur experientia mitius cum tentatis agere. Juvenem illum non tantum solatiis & consiliis non fovisti, sed quantum in te erat, in desperationis foveam egisti ab hoste devorandum. Et utique illum hostis tam validè non oppugnasset, nisi eum judicasset te fortiorem. Sed pepercit illi Deus, imò & tibi magis, illum pernicioso tentationis æstu liberans, te pio condolenti affectu instruens. *De Th. cap. 11. minus est qui flagellat & ſalvat, deducit ad inferos & reducit. v. 1. Dominus mortificat & vivificat; Dominus pauperem ſacit & ditat, humiliat & ſublevat. Quia ipſe vulnerat & medetur, percudit & manus ejus ſanabunt. Hæc oratione copioſâ impreſſit ſeni Apollo ut eum doceret manſuetius cum tentatis agere.**

D

§. III.

Vetus est præceptio: *Cum tentato noli duriter agere, Thoma sed consolationem ingere, sicut tibi optares fieri.* Idque Kemp. lib. 1. convenienter paginis divinis. Salomonis scita jubent: *Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui trabuntur ad interitum, liberare ne ceſſes. Qui graviter tentatus est, non procul ab interitu est. Hic ergo alloquiis placidissimis à præceptio abducendus. Quando igitur vel Patetfamilias, vel cœnobii Guardianus, vel monasterii, vel collegii Rector, vel domus dominus videt filium aut servum aut domesticorum alium tentatione gravi pane abſorptum, cogitet: Hic homo jam igneus mons est, quacunque tangam, uret; Objurgationem acerbioram jam ægrè capiet. Quid enim mirum: apud se non est; suo tempore ubi ad se redierit, monitorum patiens erit. Hæc illa est sapien-*

est sapientia quam è tentatione discimus, quam & divinus Paulus commendans: Vos, inquit, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis; & considerans te ipsum, ne & tu teneris. Non ab simili sensu sibi met gratulatus Isaias vates: Dominus, ait, dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum, qui lassus est, verbo. Quod & de Servatore Christo Isaias & Mattheus affirmantes: Calamus quassatus, ajunt, non conteret, & lignum sumigans non extinguet: in veritate educet iudicium. Non erit tristitia neque turbulentus.

Hanc Christi sapientiam tantò facilius discimus, quantò ipsi gravius & frequentius tentamur. Qui non est tentatus, quid sciat? Reverà quod idem Isaias asserit: Tentatio dat intellectum. Nam uti asinus nec minis movetur nec promissis, sed baculo; & Phryx non nisi plagis emendatur: ita quidam hominum tentationibus & stimulis compelluntur ad meliora. Tentatio protoplastis aperuit oculos, qui tamen melius mansissent clausi. Sed optimus Deus illam tentatoris colubri in paradiso victoriam Christi morte in nostrum emolumentum ita flexit, ut oculos nobis referret tentatio sed bono nostro. Discamus hanc sapientiam, & nos ipsos consideremus, nec cum tentato durius agamus.

Hic opportuna questionis est, cur dæmone protoplastos tentatorum schema serpentis induerit? Nam ea forma terrorem potius, quàm benevolentiam & amorem conciliare potuit. Cur non columbæ aut cygni candorem induit, ut quod suavis venerat, expeditius persuaderet? Augustinus super hac ipsa questione differens: Si autem queritur, inquit, cur potissimum per serpentem diabolus tentare permittitur, jam hoc significandi gratia factum esse quem non admonet scriptura tante auctoritatis, tantis divinitatis documentis agens in prophetando, quantis effectis jam mundus impletus est. Non quòd diabolus aliquid ad instructionem nostram significare voluerit, sed cum accedere ad tentandum non posset nisi permissus, num per aliud posset nisi per quod permittebatur accedere? Quisquid igitur serpentis ille significavit, ei providentia tribuendum est, sub qua & ipse diabolus suam quidem habet cupiditatem nocendi, facultatem autem non nisi qua datur vel ad subvertenda ac perdenda vasa iræ, vel ad humilianda sive probanda vasa misericordie.

Gregorius Nyssenus sapientiam hinc instillans iis qui tentantur: Dilece, ait, qualis te hostis oppugnet: serpens tortuosus, lubricus, extiosus, igneus, veneno plenus. Tu cautè ac prudenter age; valerrimus est hostis tuus & celerissimus qui adversarium dormitorem facile fallit. Rectè igitur serpens æneus à Mose in ligno suspensus, ut saltem serpentis statua, cum ipse serpens non posset, in patibulum atolleretur. Solent nonnunquam iudices, cum reum ipsum non possunt plectere, effigiem rei ad furcam aut rogam damnare. Ita diabolus primorum conjugum duorum deceptorum reus in crudem actus, non quidem ipse, cum sit spiritus, sed imago ipsius: perinde ac si dixisset Deus, quo habitu deprehensus est, eo etiam puniendus es. In monstri colubriferi formam te deprehendi, in eà te iudico, te damno, te suspendo. Sapere nos doceat vel ipsa hæc tentatoris forma in furcam sublata.

CAPUT VII.

Tentationes in sui Notitiâ erudunt, submissum & humilem efficiunt.

Cum scitur in vicino subsidere hostis, longè diligentius vigilatur, quàm cum remotus esse creditur. In lubrico subinde minus quis cadit, quia cautius incedit, & ad passus singulos solentius attendit, gradum movet formicinum. In viâ planissimâ non pauci manus & crura fregerunt, qui periculosos calles transierunt illæsi. Inter scopulos maris & voragine rariota sunt

nauffragia, quàm in vado, ubi naves in arenam invadunt, aut etiam in ipso portu, qui nonnunquam navigia omnium periculorum securâ glutit. Olla, quæ rimas agit, subinde diutius ad fontem fertur, quàm quæ omni caret vulnere, sed ab incautâ manu tractatur. Homo debilitatis fractisque viribus, non tarò robustissimos quosque vitendo vincit, quia sibi gnarus suæ valetudini studiosius attendit. Homo tentatus, qui ad lapsum invitatur, sæpe minus labitur, modò seipsum obferret, quàm qui rarissimè tentatur. Tentatio ad scholam trahit, ubi discitem sui ipsius notitiâ imbuit. Qui seipsum novit, seipsum etiam utique submittit & modestiam sapit. Tentatio quia hominem sibi possum, eundem quoque humilem & submissum efficit. Quod hæc ipsa dissertatio exponet.

Tentatio hominem imbuit sui ipsius notitiâ ac humilem & submissum efficit.

S. I.

Tentatione sibi quisque innotescit, & superbia alas submittit. Hieremias vates de humano corde non sine admiratione proclamatur: Pravum est cor hominis, & v. 9.

inscrutabile, quis cognoscat illud? Ego Dominus, scrutans cor. Homo ipse quamvis dominus sui cordis quid tamen eo reatum lateat, partem maximam ignorat. Cor humanum velut antrum est infinitum & immensum, quod vix quisquam satis rimetur. Quavis die, qualiter horâ illud ingredi, & nunquam non novas in eo latebras invenies. Illud semper audies: Plus ultrâ tende, plus ultrâ; penitius scrutare, hic longiores sunt recessus, tenebrosiores latebræ; hic delitecunt affectus tibi nondum cogniti. Rimare; ad finem antri non pervenies. Non pravum duntaxat, sed & inscrutabile cor humanum. Nos de nobis ipsi si non optimè, plerumque bene sentimus: si quando nosmet censurâ stringimus, ea est mitissima; & quis sibi nil indulget? quis omne quod in se vitiosum perader? Est qui sibi blandissimè persuadeat, Deum à se amari super omnia, & profecto tamen seipsum aliâve plus amat. Huius aliam argue; negabit. Sed paululum expectate. Tentatio hoc brevè non dissimulante fitebitur. E reculis aut pecuniolis aliquid pendendum, hic virum cerne, qui manibus ac pedibus resistat, qui denique malit Deum suum, quàm res suas perdere. Et tamen paulò ante gloriabatur magnificis verbis: Diligo Deum super omnia. Est famulus à quo herus obsequii quiddam inhonesti poscat. Ille ne offendat herum, offendit Deum, & promptus paratus suo domino postulatam gratiam gratificatur. Est qui se admodum liberalem existimet. Sed adest qui velit, & beat mulgere crumenam. Tentatio horribilis; huic homini cor ferit, quisquis illius oculos petit. Hoc impia, quas fundit, voces satis testantur, cum pecunia est eroganda. Est qui sibi videatur humilis & immunis ab omni fastu. Tenta illum sed lenissimè. Auctoritatem illius & existimationem vel paucillulum tange; oculi pupillam terigisti. Non cedit vel hilum, existimationis propria tenacissimus. Videte homines istos sibi ipsi ignotissimos. Sed illis tentatio illòmet ipsos ingerens, & semetipsum cuilibet proponens: Vide, inquit, qualis sis.

Cum subita est occasio, periculosa est plerumque tentatio. Hic pulvis nitratus, & fomes ignarius conveniunt, vicini pessimi. Est qui minimè se furem suspicetur, at ubi fortè fortunâ occasio sese offert inexpectata & benigna, hic sanctus iste homo clepit. Præcipitans manibus scilicet rationem prævertit. Ita Maximilianus I. Imperatoris famulus Chrysendeten aureâ monetâ plenum invasit. Sed libare tantum voluit hoc vini genus, & paucos inde aureos sublegit. Hoc illi occasio subita & tentatio periculosa persuasit. Ita & Ferdinando I. Imperatori aditantiurum dominorum aliquis horologiorum celeri manu subduxit & caligis abdidit. Nimirum ad expositas nudinas venerat, cur non emisset quipiam?

Occasio est periculosa tentatio: Turri,

Nicetas dicit lib. 2. cap. 10.

Libidinis

Tracundia

Inconstantia, & pusillanimitatis.

Athanasius tom. 4. initio Inquisitionibus ad Antheochum principem q. 7. Si ea tamen sunt Athanasii.

Job cap. 1. v. 1.

piam? Sed quâ ratione uterque suavitè sit deprehensus, alibi narramus. Utrumque certè subitanea occasio, & vehemens tentatio ad Lavernæ artes impulit. Notissimum: Occasio facit furem.

Sed est qui pudicus sibi videatur & castis moribus. O Samson! Animam tuam ad tentationem præpara. At ille suis viribus fidit. Ita repentinus & petulans mulierculæ occurfus, improvisa Daltæ alicujus blandimenta miserum sternunt; Occasio & tentatio pudicitiam illi non inviro eripiant. Occasionem si cavere voluisset, tentationem non difficulter vincere potuisset.

Est qui tractabilem sese ac mitem credat. Sed iste suâ opinione tam mitis homo vix oculo stringitur obliquo, vix laudatur verbulo, vix tangitur, mox furit irâ, dentes acuit, pugnumque facit, involaturus etiam, si possit, ad verlarium. Fortassis subitam irascendi occasionem non prævidit, & irâ succubuit.

Est qui magnanimus & constans videri velit. Sed repente rebus adversis ita concutitur, ut imbellis ac pavidus non tantum gradu moveatur, sed fugiat, arma projiciat, cadat, omnem sane animum despondeat. Subitus eum tentationis acrioris incurfus in illam consternationem dejecit. Tam imbecilles à nobis & miseris sumus. Tandem pro se quisque cogitur fieri: Non putassem me furem. Tentatio me mihi patefecit. Alius: Non putassem ab Asmodæo libidinis diabolo me vincendum. Tentatio me mihi prodidit. Alius: non putassem tam multum in me fellis delinescere; columbam & oviculam me censui. Tentatio me mihi, qualis sim monstravit. Alius: non putassem unquam me tam pavidum, impatientem, animo tam angusto, imbecilli, pusillo; me sanè multo fortiosem judicavi, sed istud jam tentationi credo. Vide igitur qualis sis, vide: In pace leo, in prælio cervus, & maximus super mensam lautiozem ad congressum, promptissimus ad Belchi pugnas Archistrategus. Quærit Athanasius cur permitat Deus hominem ita vexari & tentari ad malum? Duas assignat causas. Prior, Tentatio causa est victoriæ. Alexander Magnus, Julius Cæsar, Scipiones, Annibal, Themistocles, Pericles ad eam nominis celebritatem nunquam pervenissent, nisi per tot bella tot sibi peperissent victorias. Altera, ut qui Deum verè diligunt, manifesti fiant.

§. II.

Gravis olim agitabatur controversia, num Jobus timeat diligatque Deum. Timeri & diligere Deum à Jobo asseverans Angelus: *Vir ille, inquit, simplex & rectus ac timens Deum, & recedens à malo.* At contra diabolus Deum à Jobo non timeri contendebat: omnem illius probitatem esse superficialium; Jobum haud aliter jam stare quam domum foris venustam, intus ruinofam; Hulleum principem istum esse panem avenaceum sed triticeâ crustâ obductum; vaginam auream, sed macharam plumbeam; sepulchrum marmore candido relictum, sed mortuorum ossibus plenum; adeoque Deum à Jobo nec timeri verè, nec diligere. Hæc igitur erat quæstio: Num Jobus ex asse probus sit, an non: An purum putum sit aurum, an adulterinum. Aurum esse obryzum & excoctum affirmabat Angelus; diabolus negabat. Quid jam? Probetur igitur & tentetur. Ad coticulum, ad lapidem lydium examineatur; igne ac malleis exploretur. Hic ergo diabolus, permissâ veniâ, vim omnem exere, totos vermium exercitus in unum Jobum ducere, corpus totum ulceribus opplere, omne pecus abigere, facultates omnes eripere, ipsam conjugem adversus miserimum concitare, septennio toto doloribus affiduis, maximis ærumnosissimum ex cruciare; hoc uno parcere, quod Deus iusserat, non penitus occidere, ceterum suppliciiis omnibus dies non otiosè validissime impugnare, idque modis omnibus agere ac tenta-

re, ut Jobus providentiam divinam malediceret. Frustra hæc omnia, Incassum sævit Avernalis carnifex; successu caruit tanta illius atrocitas; in nihilum abijt omnis tentatio. Victoriæ Jobus multo illustrius & seprennali prælio reportavit. Exarmatus, victus, triumphatus est cacodæmon. Hic demum orbi patuit à Jobo Deum verè timeri ac diligere. Job aurum purissimum, ignibus & malleis probatum. Hic innocens Jobi simplicitas, hic odium peccati, timor Dei, & amor virtutum enituit. Tentatio dotes animi profert in lucem; virtutem jubet clarescere tentatio. Tentatio hominem sibi ipsi notum efficit. *Panas interrogat, inquit Gregorius, si quis veraciter amat. Quod & Augustinus asserens: Noli ergo timere, inquit, permissum aliquid facere tentatorem: habes enim misericordissimum salvatorem. Tantum permittitur illi tentare, quantum tibi prodest ut exercearis, ut proberis; ut quæ te nesciebas, à te ipso inveniaris.*

Atque hinc quod è priore sequitur, submissionem animi & humilitatem docet tentatio; nemo insolentior & superbit, quam qui se ipsum ignorat; nemo non humilis & modestus, qui ipse sibi ex toto notus. Ideo quod Divus prosper dixit; *Ad magnam utilitatem fidelium materia est reservata certaminum, ut non superbiat sanctus, dum pugnat infirmitas.* Hic fidelissimè religiosus scriptor submonens: *Nemo, inquit, tam perfectus est & sanctus, qui non habeat aliquando tentationes, & plenè eis carere non possumus. Sunt tamen tentationes homini sæpe valde utiles, licet moleste sint & graves, quia in illis homo humiliatur, purgatur & eruditur. Nescimus sæpe quid possumus, sed tentatio aperit quid sumus.* Tentatio non solum docet, sed pæne cogit hominem ut sese submittat, si paulò attentius hæc secum ipse perpendat: Ah mi bone Deus, quam ego fragilis homo sum! vel aura leviscula me dejecit, asperius verbulum turbat, & ad omnem impatientiam exasperat. Ego hæcenus & scivi & expertus sum temulentiam mihi non leviter obesse, & tamen cum in oculis, aut in manu vinum est, contra scientiam, & conscientiam, & experientiam meam liberrimè delinquo. Scivi hæcenus & expertus sum mulierum consortium & libidinis malum mihi plurimum nocuisse, & tamen cum tentatio invitat, in præceptis voluntariè ruo. Scivi hæcenus & crebro nimium expertus sum, quantum hæc, & illa & ista mihi attulissent damni; quapropter & hæc illa, & ista sexcenties, vel imò millies iterumque millies decrevi ac statui cavere constantissimè. At ubi vel levis tentatio me titillat, illa omnia jam toties ejurata in meam perniciem avidissimè refumo, & me ipsum capitis ego ipse damno. O quoties, bone JESU, animo firmissimè proposui, gulæ nil indulgere, necessitatis limites edendo non excedere, in voluptatis gratiam nihil tangere: hæc mea quotidiana sunt decreta, in ea tamen ferè quotidie pecco. Cum epulæ placent oculis, mox natant salivâ dentes, manus præcipitant, & ad os rapiunt ter millies damnata. Tales sumus herodes, tam constantis proposito Martyres. Imò, quod turpius etiam, dum statuimus gulæ moderari, pro libitu gulam paciscimus. Eheu quotidiana hæc pugna, urinam legitima, & rara est victoria. Ah, quid ego sum in tentatione, quam debilis, quam nullarum virium! Ut vitrum Venetum, tenerimum lapsu vel illisu levî unico in testulas abijt: haud aliter homo tentatus tam nullius roboris est, ut eum vel mæsa, vel vermiculus, vel cicindela turbet, & ad noxam trahat. Tentatio plerumque malos non facit; sed malitiam latentem deregit.

§. III.

Hæc quisquis secum ipse reputat, non potest quin cristas omnemque fastum ponat, & in sui nihilum pudibundus se immergat. Ita beatissimus Paulus: *Nô, 1. Cor. 13. inquit, magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi spiritus, sed non sum carnalis, Angelus Satana, ut me colaphizet.* In summo

premo celo fuit, in Angelorum curiâ confedit, arcanissima quæque audit; semicinctis suis sanavit morbos, demones fugavit; potuissent ista vel modestissimum virtum efferre aliquantulum. Pulsata est ergo infirmitas, ut non superbiat sanctitas. Adolescentes nonnunquam in scenâ Magistratum vel politicum vel sacrum gerunt, Regum & Imperatorum filios agunt, in theatro, aut alibi etiam in templis episcopos induunt: ubi verò performata posita redeunt ad scholas, & Magistro vel recitationis vel scriptiois pensum non reddunt, ferulam subeunt, multantur virgis. Profecto non Imperatoris filius, non episcopus caditur; sed pulsatur negligentia, plectitur inciticia, ut adolescentem non nimium extollat scena, ne superbiat episcopi dignitas, vel regia majestas, virgis castigatur puerilis levitas. Ita nos homunculi quandoque grandia spiramus, & nostram ipsi sanctimoniam & dignitatem circumspicimus. Et quis enim verò neget? Hæredes cali, Angelorum cognati, cohæredes Christi sumus; & diabolus nos ita vexet ac tentet? Sufflemus; * quid pulmonem ventis rumpimus? Hæc, quæso, modestius. Nondum in celo sumus; in arenâ citannum & in palæstrâ luctamur. Si diabolus nos tentet, pulsatur infirmitas, ne efferatur sanctitas; nihil hac in re demitur nostris honoribus: tantum enim citius, nos calum hæredes, nos suos Angeli cognatos, nos Christus cohæredes suos agnosceret, quantum promptius nostram ipsi maximam imbecillitatem cognoverimus. Atqui, Gregorio teste, nemo vires suas in pace cognoscit. Si enim bella desunt, virtutum experimenta non produnt. Impudicus miles est, qui foris in pace gloriatur. Nemo sit quantum profecerit, nisi inter adversa. Cum enim adsunt prospera, cerni virtutum documenta non possunt. Feriamur paternis perturbationibus, ut quantum proficimus, agnoscamus. Tentatus quisque ostendit quidem quantum de Deo profecerit, sed in istis flagellorum afflictionibus etiam quantum de semetipso sit infirmus, agnoscit.

Petrus Galilæus promissa ingentia & perquam magna speravit. Paratus sum, inquit, tecum & in carcerem & in mortem ire: Etsi omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor: Etiam si oportuerit me simul commori tibi, non te negabo. Hæc quidem ample ac splendide dicta. Ampullabat Petrus magnificis pollicitationibus. Non abiit diecula, non abiit tertia vel quarta hora, cum longè aliud monstrarent facta. Nec unicam quidem horulam Petrus vigilare sustinuit, sed capto Domino ex hortu se proripere, captum à tergo & eminus sequi, ad focum bis terque capti discipulum se negare, idque etiam iurejurando & anathemate interposito affirmare. Hæc à prioribus quam plurimum distona. Ah quid est Enos, hoc est, homo miser? Pulsanda igitur fuit infirmitas, ne extolleret sese sanctitas. Petrum Petro ostendit tentatio. Permisit Christus lapsos erigeret. Ab hac tentatione tam gravi, quâ victus cecidit, jam multò moderatior ac mitior, jam & cautior atque submissior loquendo fuit. Illustri hoc exemplo patet, Christus à Cruce rediivus Petrum examinans: Simon Ioannis, inquit, diligit me plus his? Ad ea Petrus: Etiam Domine, tu scis, quia amo te. Videte obsecro, respondit ad primam quæstionis partem, non ausus ad alteram respondere. De se proficitur, de aliis alium silet, dicitur aliis: Plus his, plus omnibus te diligo. Demissorem fecit tentatio.

Haud absimili modo rex David: Ego dixi, ait, in abundantia meâ non movebor in æternum. At tentatione non levi concussus: Avertisti, ait, faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Eheu quid homine infirmus. Vir spiritûs divini plenus, tentatione sollicitante otiarur & adulteratur, mentitur & lætrocidatur. Pulsata est infirmitas, ne superbiat sanctitas. Davidem ostendit Davidi tentatio, Fateamur igitur eum tentamur, quam parum no-

bis sit solidæ virtutis, patientiæ, charitatis, fiducia, humilitatis. Proxima est ad humilitatem via, sui notitia. Hanc dabit tentatio. Tentatoris nequitia, profectus nostri principium.

CAPUT VIII

A tentationibus nemo mortalium securus.

T Am gratus plerumque ignis, quam ingratus fumus. Ignis in foco ad coquendos cibos, in fornace ad calefaciendum conclave, ad purgandum aërem pergratus est. Compluribus locis amamus ignem, sed fumum odimus, quem & nares & oculi exorantur. At qui ignem excitare sine fumo nimis quam rarum. Uti capillum umbra, ita & igniculum fumus sequitur. Flamma fumo proxima. Ignem cupimus, fumum igitur non aversemur. Ita differens Chrysothomus: sicut ignem præcedit fumus, inquit, victoria pugnam, ita gloriam Christi, tentatio Antichristi.

Christus ipse tentatus. Sanctissimi homines in priscâ etiam lege tentatissimi. Equis equè tentatus atque Abraham? An non & Patriarchæ alij Naacæ, Jacobus, Josephus, Jobus, Tobias gravissimè tentati? An non Josue, Calebus, David, Ezechias & Elias tentationibus variis exagitati? An non & Anna, Esther, Judith, Abigail, Sara, aliæque laudatissimæ femine suas sepeferunt tentationes? An non Paulus fidelissimus Dei servus omni tentationum genere vexatissimus? Nemo mortalium à tentatione securus. Atque istud isto capite dicendum.

§. I.

A Tentatione nunquam securitas. Nam, quod Paulus dixit: Corret & hereses esse, ut & qui corrobati sum, manifesti sunt nobis. Ita oportet & tentationes esse. Luce 1. Cor. 11. Culentissimè Augustinus: Vita nostra, inquit, in hac pergrinatione, non potest esse sine tentatione: quia profectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisquam innotescit nisi tentatus; nec potest coronari nisi vicerit, nec potest vincere nisi certaverit, nec potest certare nisi inimicum & tentationem habuerit. Qui molendinum ingreditur se farinario pulvere aspergi non miratur; qui officinam subit coriarum madori & fatore non irascitur, qui fabrum ferrarium ad incudem adit, fuliginosos vultus, malleorum ictus non reprehendit; qui mari se committit, nauseam & vomitum tributi loco pendendum non nescit; nemo miles miratur in bello jugulari homines: ita qui Orbem subit, omnia tentationibus esse plenissima ne miretur. Tentatio est vita hominis super terram. Verissimè dictum: Quamdiu in mundo vivimus, sine tribulatione & tentatione esse non possumus. Nec loci sanctitas, nec sanctorum societas à tentatione ullum præstat munem. Et plerumque, quod addendum, unâ tentatione seu tribulatione recedente, supervenit alia. Christus clarissimè: Nolite arbitrari, ait, quia pacem venerim mittere in terram: Non veni pacem mittere, sed gladium. Dixerat quidem Ecclesiastes: Tempus belli & tempus pacis. Verum, quamdiu hanc vitam vivimus, tempus belli habemus. In regione beatorum sequetur tempus pacis. Factus est in pace locus ejus. Humana vita est militia; non triumphus; est velitatio, prælium, pugna, conflictus assiduus; loco meliore speranda quies & victoriæ fructus. Veteranum militem audio vociferantem: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Loco longè beatiore audientur victoriæ voces: Absorpta est mors in victoria. Nunc psalmos canimus penitentia scriptos; Nunc ubique bellum & tentatio. Sed quod Jacobus Apostolus pronuntiat: Unde bella & lites in vobis? Nonne hinc ex concupiscentiis vestris, que militant in membris vestris: Radix & causa tentationis, rebellio carnis. Ni-

a Plantus, Chrys. hom. 49. inc. 24. Math.

tentatione, nulla securitas. 1. Cor. 11. v. 19. Aug. in psal. 60. post initium, mibi pag. 249.

Initatio Christi lib. 1. c. 13. n. 1.

Mat. c. 10. v. 34. Eccles. cap. 3. v. 8.

Pf. 75. v. 3.

Rom. cap. 7. v. 25.

1. Cor. c. 15. v. 54.

Jac. cap. 4. v. 1.

Sap. cap. 9. v. 15.

Per tentationem...

Aug. in psal. 60.

Tentatio docet...

Per tentationem...

Aug. in psal. 60.

Per tentationem...

Aug. in psal. 60.

Per tentationem...

Aug. in psal. 60.

Per tentationem...

Aug. in psal. 60.

Per tentationem...

Aug. in psal. 60.

mirum corpus quod corrumpitur, aggravat animam.

Adolefcentem pifci pingebant qui unâ manu alata in altum nitebatur, sed appenfum faxum alteram in imum trahebat, eo significatu, ingenium, fapies, quominus emergat, inopiâ impediri. Ita fanè animus ad fui originem adpirat, fed eum corpus miserabili mole

Matth. c. 26. v. 41. Hier. tom. 6. lib. 4. in cap. 26. Matth. mibi p. 60. Matth. c. 6. v. 13. Idem c. 26. v. 41.

Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Hinc dilacide Hieronymus: Impossibile est, inquit, humanam animam non tentari. Unde & in oratione Dominicâ dicitur: Ne nos inducas in tentationem: quam ferre non possumus. Non tentationem penitus resutantes, sed vires sustinendi in tentationibus deprecantes. Ergo & impresentiarum non ait: Vigilate & orate, ne tentemini, sed ne intretis in tentationem, hoc est ne tentatio vos superet & vincat, & vos intra castes teneat. Josephus Aegypti prorex à libidinum præfide Abodæo tentatus est adulterio, sed juvenis castissimus in tentationem non intravit. Susanna quoque à nequissimis duobus vetulis est tentata, sed nec illa intravit in tentationem. Has vires, hanc vincendâ tentationis gratiam à Deo postulamus. Nam vinci, ait Hieronymus, vel vincere, nonnunquam in nostrâ est potestate; ceterum tentari in potestate tentantis est. Si enim Salvator tentatus est, quomodo potest esse securus intentatum se vite hujus maris transire?

Hieron. cod. tom. 1. in c. 6. epist. ad Gal. mibi p. 155.

§. II.

Sunt homines animi pusilli qui secum jam plane actum putent, cum paullo acerbius tentantur. Hominem ita pavidum erudiens Gregorius: Unde fit, inquit, ut dum subitâ tentationis procella tangitur, despectum se à Deo & perditum suspicetur? Quæ quidem tranquillius si prævideret, tolerat; corum tamen omnino certamina, etiam si prævideat, non declinat, quia cursus nostri itineris nequaquam peragitur sine pulvere tentationis. Subinde verò ita circumfremtentibus tentationum moribus angustatur, ut rectè de eo dici debeat: Abominabilis ei fit in vita sua pars, & anima illius cibis ante desiderabilis. Sed nemo desperet: Misericors Deus probari nos permittit tentationibus, non reprobari. Hic oleum Solatii affundens Jobi liber: Appropinquavit corruptioni anima ejus, inquit, & vita illius mortifera. Consumpta est caro ejus à suppliciis. Sed addit: Deprecabitur Deum, & placabilis erit, & videbit faciem ejus in jubilo.

Greg. l. 24. Moral. c. 13.

Job cap. 33. v. 20. In tentationibus non desperandum. Ibid. v. 22. & 25. Ibid. v. 26.

Christianus miles omni solatio destitutus pro Domini Jesu gloria certare debet. Rom. cap. 8. v. 17. Psal. 21. v. 8. & 12. Matth. c. 27. v. 46. Ambros. tom. 1. lib. de bono moris mibi p. 249.

Nemo liber, nemo tutus à tentatione, sicuti bellum neminem pronuntiat securum à plumbeâ glande, alifque vite periculis. Fistulis ferreis in bello personant omnia, & hoc quotidianum est; tormentorum aneorum tonitrua non expavescit miles, qui sæpe pulverem tormentarium habet, & panem non habet. It tamen erofum militem nihilominus solatur, quod hosti resistere, cum fami vix possit. Ita profus Christianum non terreat tentationes, etsi magnâ vi catervatim irruant: habet unde iis resistat, etsi solatorum fomenta non habeat quibus animum reficiat: Non refert; Non pugnare tantum, sed & vincere possumus, tamen solatiis careamus. Imò tantò gloriosior est victoria, quantò difficilior pugna, quantoque minus sensilis habet præsidii. Non est arduum pugnare pro Christo cum divina desuper roant solatia: hoc viri est, & verè Christiani militis, omni solatio destitutum, pro Domini Jesu gloriâ decertare, & cælum licet nubilum, licet ferream amicitissimam tamen ocibus salutare. Hoc proflus est conformem fieri imaginis filii Dei, qui crucis tormenta passus: Sustinuit, ait, qui simul contristaretur, & non fuit, & qui consolaretur, & non inveni. Omnes videntes me, deriserunt me. Quoniam non est qui adjuvet. Deus meus, v. 8. & 12. Deus meus, ut quid dereliquisti me? Hæc certandi norma Christianis ad imitationem proponitur, ut tentati vel acerbissimè ad lutum se ducem conforment. Hæc omnis vita plena laqueis, tentationibus plenissima.

Quod explicans Ambrosius: Injiciunt, inquit, hono-

ris appetentiam potestates mundi, ut te extollas. Quoties in oratione nobis, quâ maximè Deo appropinquamus, offunduntur ea, quæ plena sunt opprobrii aut sceleris, quo nos à studio præcationis avertant. Quoties inimicus cordi nostro conatur inferere, quo nos reflectat à sanctitatis proposito & pio voto. Quoties corporeos inflammat ardores. Quoties occurrere facit oculos meretricios, quibus castum justè affectum, ne imprævisio amoris spiculo feriat imparatum. Quoties inserit animo tuo verbum iniquum, & cogitationes cordis absconditas, de quo tibi dicit lex: Attende tibi, ne fiat verbum absconditum in corde tuo iniquum, & dicat tibi Dominus: Quid cogitas mala in corde tuo? Sed te oblectare quasi bonus miles Christi Jesu, & inferiora obliviscens, terrena despicens ad cælestia, & æterna contendit. Attolle animam tuam, ne eam sollicita esca laqueorum. Voluptates sæculi, esca sunt, & quod pejus est, esca malorum, esca tentationum. Dum voluptatem quæris, laqueos incurris. Omne iter istius vite, plenum laqueorum est. Laquei in corpore, laquei in lege, laquei in piris templorum, in crepidinibus parietum tenduntur à diabolo. Laquei in philosophis, laquei in cupiditatibus, oculus enim meretricis laqueus in studio castitatis. Exiguus enim momentis mens inclinatur humana, & huc atque illuc pro versutiâ suaderis frequenter impellitur. Quisquis es, strenue pugna, ut denique cantare possis illud epinicion: Anima nostra sicut passer crepta est de laqueo venantium, laqueus contritus est, & nos liberati sumus.

§. III.

Hebræus psaltes canit: Dominus interregat justum & impium. Sed quænam, oro, crebrius? illum an istum? quem severius interrogat, quem asperius tentat? Hoc scire nostrum non est. Hoc sciamus, tentationes foribus excubare, ubique obvias occurrere, in conclave nostrum (parum hoc) in eor nostrum penetrare. Tentatio in hortum omnium amantissimam perrepsit. Orcinus coluber rimam certè reperit, quâ inferperet. Vespisus cæli foribus ne intret, admovere ausu superbiæ tentatio, imò in ipsum etiam cælum perreparavit, & seditionem illic inter Angelos inauditam, infandam concitavit. Locis omnibus insidias struit tentatio.

Chrysofostomus creberrimam mentionem regis Hebræi David injiciens: Hæreo, inquit, & æstuo, ac mente excido: quomodo David rex, propheta, Dei servus Christi pater & avus carne, humilitate armatus, virtutibus plenus, vir secundum cor Dei, peccatis maximè pessumdari permittitur? Tentatus & lapsus corruit: Legem severat: non machaberis, non occides. Et machus tamen & homicida fuit. Et propheta. Itaque qui se excipiat stare, videat ne cadat. David ipsèmet orabat: Cunctis fecerit virtus mea, ne derelinquas me. Et usque in senectam & senium, Deus, ne derelinquas me. Nec sibi ipsi nec diabolo quisquam fidat, tamen possit dicere: Ego vigiliis, ego precibus, jejuniis, lacrymis, ciliciis in hostem me armos; castigo corpus meum, largas do elemosynas, sacras præceptiones optimas & legi sæpius & audivi, hæctenus utcumque feliciter progressus sum. Nihilominus quisquis es, vide ne cadas. Nam illa omnia & regi David fuerunt usitata. Oravit rex iste. Hinc illa psalorum testimonia: Septies in die laudem dixi tibi. Jejunavit: Genua mea immutata sunt à jejunio & caro mea immutata est. Vigilavit: Mediâ nocte surgebam ad confitendum tibi. Flevit: Lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. Castigavit corpus: In diebus cilicio, humiliabam in jejunio animam meam. Aliis etiam rigoribus carnem maceravit: Cinerem tanquam panem manducabam. & potum meum cum steru miscebam. Et tamen tentatus & lapsus est. Ne confundamus itaque stantes, ait Chrysofostomus, sed nobis ipsi dicamus: Qui videat stare, videat ne cadat. Neque jacentes desperemus, & nobis dicamus:

Non quid

Marginal notes on the right edge of the page, including references to other works and authors like Hieronimus, Gregorius, and Ambrosius.

Non quid quæ cadit, non resurgit? Nam & multi postquam in ipsum ascenderunt cali verticem, & omnem exhibuerunt tolerantiam, & in desertis morati sunt, nec in somnis quidem viderunt mulierem; quod paulum torpuerint, supplantati sunt, & ad ipsum malitiam barathrum devenerunt. Vigilemus charissimi, per angustam ambulemus viam, confidentes simul & timentes: timentes quidem propter utrimque posita precipitia, confidentes propter nos procedentem Jesum. Ambulemus vigilantes & expergefati: vel si paulum quis dormitaverit, illico prostratus est. Non enim sumus Davide solertiores, qui cum parumper neglexisset, in ipsum precipitatus est peccati barathrum, sed circumsurrexit. Quid si justus ille paululum torpescit talia cepit vulnere, quid patiemur nos si negligentes fuerimus? Ne consideres itaque quod cecidit, aut torpescas, sed quanta post hæc fecit, considera, quot lacrymas exhibuit, quantum penitentia, noctes jungens diebus, fontes emittens lacrymarum, lectam lacrymis abluens, saccum indutus. Si verò ille tantæ eguit conversione, quando nos salvari poterimus, qui post tot peccata nullo dolore afficimur?

Ergo in hoc Mundo periculossimo, quod idem Chryso- stomus affirmat, vivimus quasi in pelago, ubi nunquam est minor tempestas. Etsi tempestas interdum non fuerit, tamen semper timor est tempestatis. Sic & in hoc mundo viventibus, nunquam est minor tentatio: etsi tentatio interdum facta non fuerit, tamen timor tentationis semper est.

Quæ Hieronymus nervosa dictione confirmans: Stadium est, inquit, hæc vita mortalibus. Hic contendimus, ut alibi coronemur. Nemo inter serpentes & scorpiones securus ingreditur. Inebriatus est, inquit Dominus, gladius meus in calos; & tu pacem arbitraris in terrâ, quæ nubibus germinat, & spinas, quam serpens comedit? Magnis inimicorum circumdamur agminibus, hostium plena sunt omnia. Caro fragilis, & cinis futura post modicum, pugnat sola cum pluribus. Nomen autem melius est, brevi tempore dimicare, ferre vallum, arma sumere, lassescere sub lorica, & postea gaudere victorem, quam impatientia unus horæ servire perpetuo? Paulus, vas electionis, separatus in Evangelium Christi, vocatus de celo, post famam & tota Jerusalem, post nuditatem & carceres, ter virgis cæsus, ter naufragus, semel lapidatus, periculis & laboribus continuis, assiduâ morte occupatus, & tamen à tentationibus nequaquam liber exclamat: Infelix ego homo, qui me liberabit de corpore mortis hujus? Et tu putas te securum, non tentandum? Tu cave tibi à teipso, carni non nimium parce. Paulus jam flagellatum & virgis concisum corpus suum ipse insuper castigat, atque in servitutum redigit, & tu deliciis vacas, affectibus indulges? Tentatio ubique proxima est. Quod & beatus Leo adstruens: Quis enim, inquit, in hujus vitæ constitutus incerto, aut immunis à tentatione, aut liber invenitur à culpa? Quis est, qui nihil virtutis sibi adjici, aut qui nihil vitii sibi optet auferri: cum & adversa noceant, & secunda corrumpant, nec minoris sit periculi, credere desideratis, quam abundare concessis? Invidia sunt in divitiarum amplitudine, invidia in paupertatis angustis. Ille elevat ad superbiam, he incitant ad querelam. Tentat sanitas, tentat infirmitas: dum & illa materia est negligens, & hæc causa tristitia. Laqueus est in securitate, laqueus est in timore, nec interest utrum animus, qui terreno tenetur affectu, gaudis occupetur, an curis: cum par morbus sit, vel sub vanâ delectatione languere, vel sub anxietate sollicitudine laborare. Omne genus hominum tentationes vellicant.

Ipsium etiam Servatorem à diabolo tentatum considerans Gregorius: sed ecce, inquit, cum dicitur Deus homo vel in excelsum montem, vel in sanctam civitatem à diabolo assumptus, mens refugit credere, humana hoc audire aures expavescent. Qui tamen non esse incredibilia ista cognoscimus, si in illo & alia facta pensamus. Quid mirum, si se permittit ab illo in montem duci, qui se pertulit etiam à membris illius crassitie? Non ergo indignum Redemptori nostro, quod tentari voluit, qui venerat occidi. Omnia ubique laqueorum plena, tentatio nusquam non vicinissima. Sed solatium grande Climacus præbens: Nullum, inquit, certius argumen-

tum est, quod demones à nobis victi sint, quam si nos gradum 27. acerrimè oppugnent. Tu verò animosissimè oblu- de Quire, ctare, & quod idem Climacus monet, Congregata mihip. 284. custodi.

CAPUT IX.

Tentati hominis duodecim in spiritali pugna stultitiæ.

Les diei eruat verbum. Victus hodie cras pugnat P sal. 18. v. 3. cautiùs. Ducis artem infaulta prælia quasi tristes, sed fidi edocent magistri, atque ubi sit etatum, plagis admonent: sic agricolam sterilitas agrorum, Architectum lapsus ædium, iterati casus equitem, nauam graves acutus procellæ: errando dicitur. M. Marcellus prælio victus die proximo in aciem rediit, victorem suum majore quam ab illo pridie victus erat, prælio vicit. Julius Cæsar ad Durachium inferior, ad Partaliam mox ingenti prælio victor fuit. Ita Romani milles strati surrexere alius, ut non hostes tantum sed, modò tam formidabiles, sed totum ex ordine terrarum orbem virtus illis accleritas subjeceret. Multos docet experientia, quos non docuit schola, & præceptoribus ludum caput hausit oculis, quod auribus non valebat. Nulla rerum humanarum certior Magistra, nulla discutendi erroribus aptior, quam tentatio & experientia. Nusquam clariùs, quam inter tentationum vulnera prominet animi magnitudo. Ut igitur quis se ipsum melius nosse discat, quantarumque sit virium vel ictus intelligat, duodecim stultitias in spiritali pugna passim 12. Stultitia in spiritali pugna committi solita. committi solitas hic exponemus.

§. I.

- 1. Ante pugnam armare se nolle. Sunt qui tunc primum arma corripunt, cum vulneris dolorem sentiunt. Hic Siracides monet: Prepara animam tuam ad tentationem. Hostium mediis semper excubet armatus.
2. Arma sumere nimis ponderosa. Orate perpetuo, nunquam labOrare velle; immoderatis se jejuniis exhausti; subito se iterum cibis farcite, oneri sunt non defensionis.
3. Arma in ipso consuetudine projicere. Arma sanè projicit & certatim fugit, qui in ipsa tentatione Patientiam & Humilitatem exuit. Sapientia vox apud Boethium est: Talia tibi contuleram arma, que nisi prior abjecisses, invicta te firmitate tuerentur. Homo verè patiens & humilis planè inviolabilis, insuperabilis, inexpugnabilis.
4. Eâ parte, quâ quis impugnatur, minus se munire. Ad avaritiam pronus eleemosynarum liberalitate se munit. In luxuriam propensus Abstinentiâ & fugâ se armat. Ad superbiam concitatus, sui contemptu se tutetur. Ubi te sentis debiliorem, eò vires collige. Ulceri & parti læsæ, non sanæ, malagma est admoendum.
5. Nolle hosti resistere loco opportuno. Ut hostis excludatur urbe, accendus est à portis. Ad exteriorum sensuum hosti resistere loco opportuno. Manus contrahe, gulam substringe, de oratui moderare. Væ urbi, si hostis occupavit portas.
6. Hostem jugulare nolle, dum parvulus & invalidus est. Hostem Beatus qui tenebit & allidet parvulos luos ad petram, jugulare Serpens antiquus est lubricus, ni maturè illum arceas ab animo, in eum totus illabetur. Caput serpentis obtere dum parvus est, ne in grandem colubrum excreseat. Principis obsta, tentationem, antequam invalescat, enerva.
7. Oppugnare amicos, inimicis applaudere. Propria voluntas; proprium & contumax judicium plus nocent homini, quam alii omnes illius inimici, hos tamen propriam dete.

priam voluntatem propriumque iudicium complectimur, illos odimus & averſamur, qui Voluntati & Iudicio nostro vel minimùm contradicunt. Verè & pugna.

8. Cum eo hoste velle congregari & cominus pugnare, qui eminus est vincendus. Sæpe hostis acquirit vires è vicinâ; talis est libidinis tentatio, & omnia vitia voluptatis aliquid stillantia, quæ longè rectius fugi, quàm collato pede superantur. Adversus hæc tantò felicior pugna suscipitur, quantò remotior.

9. Fugiendo velle hostem vincere, qui pugna vincendus est statariâ. Eius generis fuit adversa & incommoda omnia, his verâ patientia non cedit, nec ea vincit fugiendo, sed ferendo. Pedem cum illis confert, & universa superat, placidè tolerando. Verberant nos & lacerant res adversa. Non est sævitia; certamen est, quod quò sæpius adierimus, fortiores erimus. Ad contemnemus clam malorum omnium potentiam, animus patientiâ durandus est.

10. Armis pugnare similibus, cum pugnandum esse contrariis. Quid stultius & minus Christianum, quàm odio contra odium, garrulitate contra garrulitatem, stultitiâ contra stultitiâ, conviciis adversus convicia pugnare. Disparibus hæc armis certandum est. Cædium amore, Garrulitas taciturnitate, fatuitas sapientiâ, convicium faustâ precatone oppugnandum. Primâ legis est: Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: sed e contrario benedictes. Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam, ne efficiaris ei similis.

11. In eo hoste debellando frustra se fatigare, qui debellari potest sine labore. Melior est patiens viro forti. *Quid igitur vindictam operosâ moliris? Expecta Dominum, & liberabit te. † Magis eminet fortitudo in perferendis adversis, quàm in aggrediendis armis. Tu ergo, quiesce, file, patere, & causam tuam Deo committe. Ille in hostes tuos, te quiescente ac silente, acerrimè vindicabit tempori.

12. Hostem suum ad suimet exitium & interitum juvare. Non est timendus hostis, qui non vincere potest nisi volentem aut juvantem. Diabolus certè nec vincere nisi volentem nec jugulare potest, nisi juvantem. Diabolus pectori gladium, apponit, cum fœdas noxiâque cogitationes suggerit, tu ipse hunc gladium cordi tuo infligis, cum cogitationibus consentis. Diabolum juvas, cum ad foveam, in quam præcipiteris, properas. Fovea profunda est meretricis, & puteus angustus aliena.

§. II.

A Dversus istas, quas memoravimus, stultitias in spiritali pugna, non leviter juvabunt præceptio-

3. Præceptiones contra diestias stultitias:

1. Tentationes aperiendæ, sed non obvio cuique.

Gen. cap. 31. vers. 5.

I. Tentationes aperiendæ, sed non obvio cuique. Aperiendas esse tentationes omnium sapientum est consilium, sed aperiendas intelligenti regum harum perito. Veluti duo nebulones Susannæ pudicitiam tentantes, alter alteri suam tentationem pessimè aperuit, nam cæcus cæcum duxit, & ita uterque in foveam corruit. Saccus frumentarius nucibus plenus seipsum prodit, animus tentationibus agitur agerrimè se continet, quin erumpat, aut certè signis prodatur. Jacob Rachelem & Liam affatus: Video, inquit, faciem patris vestri, quod non sit erga me sicut heri & nudius tertius. E vultu didicit avunculi contra se tentari notas. Tentationes detegere sed prudenti, & qui conscientias tractare nòvit, consultissimum, imò necessarium, alioqui cor exedunt, & ad pessima quæque impellunt, tam insipienter clausa. Spiritales viri experimentis creberrimis, & malo suo didicerunt, non sibi prius lucem è caelo alluxisse, quàm ipsi conscientiam & animum tentationibus inquietum Magistro spiritali aperuerint. Silentium hac in re perniciosissimum est. Tentationes patefacere, sed imprudenti aut obvio cui-

que, pessimum, nocentissimum. Nam tentatus alium turbat & seipsum non juvat.

II. Tentationum multitudo præmeditanda. Solebat Abbas thrones suos in turrim editam educere, & loquente manu remotissimum locum commonstrans: En, aiebat, si ab hac turri usque illuc quò peringere possunt oculi, omnia crucibus essent oppleta, tu tamen tuas esse numerosiores crede. Animam tuam ad tentationem præpara. Innumera tibi etiânum toleranda. Ita in antecessum munit thronem.

Anno Christiano millesimo decimo sexto Benedictus VIII. summus Pontifex regem Sarracenum prælio vicit. Rex fugit, sed vires denuò collegit. Atque ut Pontificem terret, grandem saccum fardianis glandibus, seu, castaneis plenum misit cum hac denunciatione: Tot milites æstate proximâ expectaret, qui vastarent Italiam. At Pontifex ut literis nimium animosus responsum congrueret, Marsupium milio iussit impleri, & Sarraceno regi transmitti, his additis: Veniret modò, salutandum eum à tot armatis, quot milia grana marsupio clauderentur. Darius, ut ferunt, hosti Alexandro Macedoni peram misit papaverè stipitatum, & unâ dici iussit: Auderet progressi si veller: peditarum & equitarum sibi tam esse numerosum, quàm missum papaverè effocerneret. Quod Alexander solum gustans expuit, & sacculum pipere non consulto plenum remisit cum dictis: Tam peditatus quàm equitatus meus tuo est minor, sed est animosior. Tales sunt mina diaboli, quales erant insanorum ducum milio. Sed adit, & innumere nos tentationibus incurset, quisquis auxiliatore Deo pugnat, impavidus proclamat: Dominus illuminatio mea & salus mea quem timebo? Si consistant adversum me castra, & non timebit cor meum. Si exurgat adversum me prælium, in hoc ego sperabo. Non timebo milia populi circumdantis me.

Othoni I. Imperatori bellum memorant denuntiatum adjectis his minis: Plures hostiles gales in Germaniâ spectandas, quàm ea tota pileolos habeat stramineos. Rixit Imperator præsumptum barbaricum, & insolenti regi vicissim denunciari iussit: Veniret, si animo id sedisset, & coram cerneret quàm militares essent straminei pileoli. Hinc miles pileatus non galeatus in aciem iussit descendere. Venit igitur rex barbarus, & vidit, sed reverè non vicit. Nam prælio fufus, fugatus, captus est. Multitudo tentationum & copia quæ vel unicum hominem infestat, sit velut culeus castaneis, aut marsupium milio, aut pera papaverè, aut crumena pipere, aut saccus nucibus referus, nil tamen trepidandum. Solatio est quod Elisæus ministro suo dixit: Noli timere; plures enim nobiscum sunt, quàm cum illo.

Affyrorum rex Sennacherib ingenti cum exercitu in 2. 2. Judæam sese infudit, omnemque impetum belli adversus Hierosolymam vertit. At verò rex Ezechias rebus bellicis prudenter ac maturè dispositis, ad cohortandum populum progressus: Viriliter agere, inquit, & confortamini, nolite timere, nec paveatis regem Affyrorum, & universam fam multitudinem quæ est cum eo, multò enim plures nobiscum sunt, quàm cum illo. Cum illo enim est brachium carneum: nobiscum Dominus Deus noster, qui auxiliator est noster, pugnatque pro nobis. Confortatus est populus huiusmodi verbis. Ita omnino præmeditanda tentationum multitudo, non formidanda. Nobiscum est Dominus Deus, qui auxiliator est noster pugnatque pro nobis.

§. III.

III. Removendus tentationum fomes, agendum viriliter. Silex & chalybs si collidantur, scintille profluent, celer emicat ignis, fomitem huic igni subtrahite, si rationum eum nolis vivere; sua tentationibus fomenta diripe, si eas nolis invalescere. Ite nunc vani; pecunias acervate, honores & dignitates inhiate, voluptates undequaque conquire, indulgete genio, sit plena sensibus licentia.

His fomentis tentationes gaudent, his crescunt. Ita cul-
leus nucum refertus colligitur.

Nuces relinquere Latinis est, imagunculas, crepundia, pupas, ineptias, nugas, fabulas amovere, tractare ser-
feria. Ita Persius:

Et nucibus facinus quascunque relinquitis.

Apud Romanos veteres sponfus cum domum du-
xisset sponfam, nucem sparsit, ut eo ritu sese jam emanci-
patum, pueritiam & puerilitatem finitam testaretur.
Perinde si diceret: Reliqui nucem. Nucem repetere, ad
nucem redire, aut à nucibus nunquam recedere, est apu-
nas, puerilia, affanias semper tractare. Atque hoc est,
quod crebrius instillat Paulus: *Cum essem parvulus, loque-
bar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus.*
Quando autem factus sum vir, evacuavi quæ erant parvuli.
Fratres nolite pueri effici sensibus. Pueri plaris faciunt nucem
deauratas, quàm centum aureos. Nimis quàm puerile
est, culmum unicum attendere, & manipulum totum
negligere; sestertios aliquot lucrari, & mille coronatos
perdere. Hoc mundi vanitas & vanitatum maxima va-
nitas est. Hæc nostra est infantia, hæc insipiens pueritia:
Res temporis solertissimè curamus, quod æternitatis
est, oscitanter transimus; ludicra & vana impigerrimè
tractamus, animi salutem inter postremas fore curas
habemus. Expendendos nummulos etsi paucos, decies
veras manus, in omnem vitam pœnitenda &
nocitura ore libertimo profundimus, nec damnum æsti-
mamus. Terræ punctum inter nos ferro & igni dividimus,
ethæ neglecto celo. Infantis miserabilis, deploran-
da pueritia. Hæc nostræ tentationes sunt, nec eas esse
credimus, muscas venamur, & apros dimitimus. Ita
raro aut admodum serò recedimus à nucibus. Nucem o
pueri, nucem à seriis, à divinis, à celestibus, ab æternis vos
avocant. Exuamus, obsecro, hanc pueritiam; virilitet
agamus; & æterna fluxis nunquam non præferamus.
Confortemur & animosè resistamus hosti. Circa labo-
rem non constat hæc pugna, non venit palma, non ob-
tinetur victoria. Comesse qui vult nucleum, frangit nu-
cem. Qui quærit honorem, ne fugiat laborem; qui se-
ctatur voluptatem, impendat prius sudorem. Nux cul-
leolis tegitur amaris & duro putamine, recens nucleus
suâ tunica evolutus pergratus est. Hæc sine morâ & la-
bore non sunt. Idem in omnibus scientiis. Vis Poëti &
Rhetoricæ studere? Grammaticæ leges prius sunt edi-
scendæ. Vis Physicæ, Metaphysicæ, Theologiæ navare
operam? Prius in spinosissimâ Logicâ sudandum. In
virtutis studio initium amarum, progressus facilis, finis
jucundus. Tentatio nucis instar corticem habet durum
& acerbum. Sed frange nucem, si vis esse nucleum. Ca-
ve, nux ista te robustior sit.

Ambianum * narrat nucibus expugnatum hoc stra-
tagemate. Ferdinandus Antellus ortu Cantaber, Præ-
toris Pompejopolitani filius, Dorlani præsidio præfe-

ctus validâ manu Ambianorum fines oberrabat, si forte
casum urbis occupandæ reperiret. Quod ut ex voto suc-
cederet, confictâ famâ sparsum, prædarios S. Pauli in
Belgio, quod stipendia non procederent, tumultuari.
Hac scenâ Belgarum quinque nullia evocati Dorlanum
advolant, ubi fortuito claudo recreari de nocte magnis
itineribus Ambianum tendunt, & appetente die ad ter-
tium ab urbe lapidem in ruderibus ac maceris latent.
Antellus portis multâ jam luce reclusis, quadraginta
milites, qui villatico habitu cultuque annonarias sarcina-
nas dorso gestent, subornat. Hic quidem gallinas, ille
ova, hic scopas, iste caseolos, alii vitulos, alii olera,
alias alii rusticanas merces ferebant. Hos in tus lorica-
tos, & brevibus sclopiis ac pugionibus accinctos præ-
mittit, qui diverso itinere portam, quâ in Atrebatem exi-
tur subeunt, & sub falce anhelantibus similes ad levandas
sarcinas in urbis aditu subsistunt, donec onustum
plaustrum à quatuor militibus rusticâ veste dissimulatis
actum insideret pontem pensilem, ex illis unus sacciperium
nucibus plenum, veluti casu solutum effundit; ac-
currunt portæ custodes per lasciviam, & nucibus atteti,
à rusticis confodiuntur, qui, ne pensiles cancelli * fune
se cto demissi aditum obstruerent, plaustrum opponunt,
& explosi scopeti signo dato vestibulum insident, quo
sonitu Antellus cum suis excitus advolat, & in urbem
irrupit, mœnia, turrès, compita, & munitiora urbis
loca præditiis firmat; populus sacris quadagesimæ con-
cionibus attentus, audito campanæ classico, & discursus
fremitu, in vicis exit, sed hostium armis terri-
tus, in domos refugit. Comes S. Pauli, provinciæ &
urbi præfectus cum suis evolat, & fugâ periculo se sub-
ducit. Nemo repertus in tanto discrimine, qui manus
moveret, plus omnes in pedibus quàm in dextris spei
reposuere. Ita Ambianum, urbs Galliæ Belgicæ præ-
stantissima, nucibus expugnata Anno 1397. die decimâ
Martii.

Hoc etiânum diaboli stratagemata est frequentissi-
mum, imò quotidianum, mentem humanam expugnare
nucibus. Quid enim honor, amplitudo, dignitas, nomi-
nis splendor, famæ celebritas? Nucem sunt ista & plerun-
que castæ. Quid autem laminæ, quid opes & divitiæ, quid
omnes orbis thesauri? Reverâ nucem sunt in orbem alte-
rum à nemine asportandæ. Quid voluptates fluxæ nisi
nucem verminosæ? Attendite, Christiani, attendite, dia-
bolus rusticus larvatus, sed jam à quinque millibus an-
norum miles exercitatus, sacciperium nucibus ple-
num effundit ut decipiat, ut urbem munitam mentem
humanam occupet, & celum rapiat. Nemo fidat, frau-
des sunt. Nemo fidat, imposturæ sunt, quibus incautos
fallit. Nucem abscondit sacco, stratagemata mendacio,
scelera virtutis velo. *Inimicitia idemdem specie, ait Chry-
sostomus, crudelitatis venenum ejaculatur.* Hostiles fallacia
cum notæ sunt, jam pæne victæ sunt.

* Cancelli
fune
se cto demissi
aditum obstruerent,
plaustrum opponunt,
& explosi scopeti
signo dato vestibulum
insident, quo
sonitu Antellus cum
suis excitus advolat,
& in urbem
irrupit, mœnia,
turrès, compita,
& munitiora urbis
loca præditiis firmat;
populus sacris
quadagesimæ con-
cionibus attentus,
audito campanæ
classico, & discursus
fremitu, in vicis
exit, sed hostium
armis terri-
tus, in domos
refugit.

Chryso-
stomus
in cap. 6. ad
Rom. homi-
lia 10. mibi
pag. 90.

P A R S A L T E R A

D E

T E N T A T O R I S G E N I O .

CAPVT PRIMVM.

Tentatoris genius generatim describitur.

*Florus l. 2.
cap. 6.*

Arium prorsus obsidionis genus est. Carthago Hispaniæ, quod Florus memorat, quo die obsessa, eodem etiam est capta.

Quam verò diras & longas obsidiones tolerarunt Poridæa urbs maritima Macedonia, Tunes Africa minoris seu Zeugitanæ *

** Aliis propria dicitur.*

urbs à Carolo VII. Imperatore Anno 1535. expugnata. Hanc olim continuis sedecim diebus arsisse, sed iussu Senatûs Romani reparatam esse memorat Eutropius. Utica ejusdem Africae urbs olim post Charthaginensium summæ dignitatis ab Amilcare Hannibalis parte oppugnata. Hierosolyma à Tiro & Vespasiano obsessa & capta sexto mense à die Paschatis, quo obsideri cœpta.

Obsidionem triennem non unam produunt scriptores. Bylantium ævo Severi Imperatoris tribus annis & dimidio obsessa. Bethoron Hebrææ civitatis obsidio triennium tenuit. Totidem annis à hoste cincta Samaria.

Vienna Austriae sub obsessore Solymanno & protettore Carolo V. viginti octo impressiones toleravit & repulit. Vejorum decennalis obsidio fuit, quo quidem tempore miles Romanus sub pellibus durare cœpit.

Vix ulla tamen unquam obsidio contumacior, quam ad Ostendam fuit, nulla urbs majore vi oppugnata, nulla fortius propugnata, nusquam plus artis & industriae adhibuit, nusquam plus molitionum, munitionum, insidiarum: Lue grassante, tormentis fulminantibus miles de capite suo ludebat, & contemptâ morte ferocior, sciens prudens in pericula ruebat. Ita vitæ prodigi mortem ultro lacescebant, & pedibus cadavera calcantes hominum ingenium exuisset, ac naturam jurasse videbantur. Nusquam magis invidi spiritus in obsessis, nusquam majus victoriæ in obsidentibus studium est reperitum. Canant poëtæ & fabulis attollant decenne illi obsidionem. Lacones viginti annos in pertinaci Messanæ oppugnatione posuerunt, tres Ostendanae obsidionis anni & aliquot menses illustribus omnibus veterum facinoribus tenebras offundunt.

Unica obsidio Bredana quantum temporis & laboris, quantum auti & militum glutierit, Hermannus Hugo singulari libro demonstrat.

Urbium robur ostendit obsidio, hominum virtutem aperit tentatio. Hactenus de tentatione actum: Nunc porrò agemus de Tentatore.

§. II.

*Chrysolog.
ser. 11. initio,
mibi pag 33.
Diaboli
elogia.*

Petrus Chrysologus arrepto veluti penicillo diabolum suis coloribus expicturus: Diabolus, inquit, mali auctor, nequitia origo, rerum hostis, secundi hominis semper inimicus, ille laqueos tendit, lapsus parat, foveas fodit, aptat ruinas, stimulat corpora, pungit animas, cogitationes suggerit, immittit iras, dat virtutes odio, vitia dat amoris, errores serit, discordias nutrit, pacem turbat, affectus dissipat, confindit unitatem, sapit malum satis, bonum nihil violat divina, humana

A tentat. Jam supra monui & identidem monere non cesso: Nemo fidat diabolo, cui nomina mille, mille nocendi artes. Nulla ejus tentatio non colorata, nulla non specie boni velata. Nam intelligentia humana nihil nisi Verum, aut sub Veri specie: Voluntas nihil nisi Bonum, aut sub Boni specie potest recipere. Nemo philippum plumbeum, nemo cupreum sesterterium in loculis admittit, nihilominus multi & plumbum & cuprum, monetas adulterinas sed argenti aurive palliolo honestas, recipiunt. Diabolus monetæ adulterator insignissimus, nummis quos cudit, argenti & auri colores incoquit. Quid enim tentatio nisi fallax species? Ita Petrus Chrysologus: Tentatio est, inquit, species fallens, quæ prospera ser. 11. in adversis, adversa occultat in prosperis, humanamque igno- ran- rancian- solosos educit in lapsus. Quis autem sit spiritus qui tentat, ipsa declarat suggestio. Nam spiritus Carnis mollior, spiritus mundi vana, spiritus malitiæ amara semper loquitur, sed speciosissimis quibusque titulis præfixis, amœnâ semper & honestâ fronte scorpionis caudam occultat: boni specimen præ se fert omnis tentatio. Tu verò cave, læt anguis in herbâ, læt sub osculo Joabi sica; frumenti manipulum messor amplectitur ut eum falce succidat, venator viridi vestire gaudet, ne feras fuget, piscator hamum obvolvitur escâ, ne illum pisces horreant, rete operit Auceps, ne tereat aviculas, venenum sæpe conditur saccharo, propinatur aureo carthesio: fraus & fucus perlungue conjunctissima.

Si Aristoteli credimus, sunt mendacia, quæ majorem veritatis speciem habeant, quam ipsa veritas. At verò eodem teste, modica transgressio à veritate discedentibus fit longè decies millies major. Angelum lucis repræsentat tenebrarum princeps, veritatem assimilat primus mendaciorum figulus. Phariseos, scribas, Pontifices Hebræos ad scelus maximum, ad parricidium immensissimum venustus salitatus pettraxit. Quid facimus, omnes ajunt, quia hic homo multa signa facit. Si dimittimus eum, omnes credent in eum. Et venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Sacrilegii summi statuebant fundamentum, æquitatem. Ergo, ajunt, convenientissimum est rationi, ut tanto huic malo, maturè admoveamus remedium: bonum publicum privato anteponendum. Hic homo eâ plebis gratiâ valet, ut exercitum constare, & Respublicam possit evertere aut certè mutare. Romani nobis insensû non deerunt his molitionibus. Ita & nomen, & populum, & sacra nostra difficile illis non erit pessumdare.

Quid quæso fingi posset speciosius? Ita nonnunquam qui ad clavum sedent, homines privatos nullo jure opprimunt, in communis boni, ut ajunt, gratiam. Nulla oïlla quæ sibi suum non inveniat operculum. Hoc Tentatoris primum vafamentum est, umbrâ virtutis & boni nomine specioso fallere. Ita nullum flagitium, scelus & ris, & sacrilegium nullum est quod callidissimus tentator ratione ac æquitate non possit obvolvare.

De astutiâ hujus Tentatoris differens Jobus: Carrilago illius, inquit, quasi lamina ferrea. Quid per Carrilaginem, vers. 11. ait Gregorius interpres, nisi simulatio ejus accipitur: Carrilago namque osis ostendit speciem, sed osis non habet firmitatem: & sunt nonnulla vitia, quæ ostendunt in se rectitudinis formam, sed ex pravitate procedunt infirmitate. Hostis enim nostri malitia tantâ se arte palliat, ut plerumque ante decepte mentis oculos culpas virtutes fingat, ut inde quisque quasi expectet præ-

nia, unde dignus est aeterna invenire tormenta. Hinc, ulcisci se iustitia putatur; boni zeli meritum Ira creditur; Ignavia mansuetudini, prodigalitas miserationi; tenacitas parsimoniae, pertinacia constantiae tribuitur; Superbia, libertas, lascivia, affabilitas, loquendi prociacia veritatis defensori censetur; pigritiae quietis amor, praecipitantia agendi fervor, exequendi tarditas a procrastinatoribus illis consilii maturitas appellatur. Error mantelo se virtutis velat, hinc & longe minus agnoscutur & difficultus emendatur. Eam ob causam monet Joannes: Charissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint. Examinandus est larvatus ille lucis angelus, quis sit, & unde sit; quid spectet ac velit? Ita ducum praestantissimus Josue cernens angelum sed sibi ignotum, & interrogans: Noster es, inquit, an adversariorum? Ita extremae tentationis ungulae sunt obervandae, quod potissimum collineet, attendendum. Ratio dialectica exponit omnem falsitatem, consideratio finit, elidit omnem tentationem. Finem inspice, diabolo ne fide.

§. II.

Vulpes animalium astutissima ut aves allicit, mortuam se simulat. Cum simplices ad laetum funus advolant, vaferrimum quadrupes in rem suam vigilans incautas subito corripit & jugulat: ita daemon inducias simulat & pacem, se fingit mortuum; repente adest & praedas agit vario stratagemate quassitas.

Dux Normannorum Haddingus regio sanguine prognatus, vir ferox, ad arma natus, Lunam, Italiam civitatem expugnaturus, dolum sic armavit. Misit in urbem qui commearum peterent & hospitium, simul nuntiarent fatalem morbum, in quo Christianis sacris ante mortem imbui cuperet. Ad omnia, annuerunt Lunenses. Ingreditur Haddingus baculo nixus & lastrali fonte tingitur, explorata tacite urbe ad naves cum exercitu redit. Brevi fama volat, mortuum principem, Ecclesiae Lunensis legata arma ducis & equum cum gemmis & multo auro. Credunt cives & funus regium instruunt. Armatus & vivus dux feretro imponitur, omnium exercitu ad tumulum proficiente. Quid urbs, nisi suum ipsa funus duxit? Ponitur jam feretrum auro & gemmis coruscum. En tibi subito mortuus surgit & armatus, primus obvius sternit, quem secuti milites urbem incenderunt, captivos cum praeda detulerunt in naves.

Ita Solimannus Peloponesius Aegypti Praefes ab Ottomanno Imperatore Turcico missus Adenum Arabiae oppidum munitissimum occupavit. Cum enim ab Zebito ejusdem felicitis Arabiae civitate superatis faucibus Adenum pervenisset, legatos jam ante praemisit, qui ab Rege commeatum vacuasque in urbe aedes curandis aegrotis pro amicitia peterent; utrumque cum cura praestitit Rex, & alimenta in classem & hospitium laborantibus datum. In id hospitium simulato morbo, singuli milites a quatuor valentibus a mari transfuebantur, armis in lectulo sub veste connectis, per eam fallaciam nihil ejusmodi suspicante populo, quingenti paulatim intronissi. Tum Solimannus ex composito per satellites Regem ad naves accersit, ille cum, suae dignitatis haud quaquam oblitus, indignabundus abnueret; concessit insidiatoribus, quod jam ante convenerat, & classe proponitur signum, ii cum armis extemplo coorti stupente ad inopinatam rem civitate, regiam circumfuerunt, comprehensumque regem ad Solimannum vi pertrahunt. Ibi superbe interrogatus ab eo, cur tertium jam diem ad se officii causa venire distulisset, cum liberius responderet, quam praedonis aures ferre consueverat, arreptus propalam ex ipsius praetoriae navis antenna suspenditur. Urbs dein crudelem in modum direpta; praesidium impositum.

Ita diabolus ad omne stratagemata exercitatus in

angelum lucis se transformat, pacem & amicitiam simulat, suam tentandi vim velut emortuum commoneat, ut certius celeriusque decipiat. Ad Simeonem Strylitam cum curru & equis igneis tanquam Angelus e caelo missus suaviter accedens, Tempus est, inquit, ut Elias instar hinc emigres in caelum. Ascende currum quem tibi Deus amico tibi misit obvium. Simeon jam ascensurus pedem alterum in fallacioso surru posuit, sed una dominum Jesum inclamans se cruce signavit. Mox currus, & equi, & auriga evanuerunt.

Rathbodum regem Frisonum narrauit aureo palatio, quod ater hic angelus representavit, eo deceptum, ut a divino Ulfrano fonte sacro janiam tingendus, pedem revocavit mutata subito mente, dixeritque, Nolle se baptizari, sed a morte illuc commigrare velle, ubi se sciret majorum suorum & plurium amicorum societate in aureo illo palatio fruiturum. Triduo post ajunt mortuum; & quo migrasse: ad illud utique palatium aureum, B Aeternale caelum.

Ita execrandam illam & ter miseram faciem, veneficos & veneficas Orcinianas hic architectus jam notodolo deludit. Aedificia splendoris ac voluptatis refertissima pingit aere, suisque ea discipulis illis ac sororeculis spectanda, & brevi habitanda exhibet. Minc illi martyres diaboli, quod jam saepius compertum, quaestionis tormenta, rogam, flammis, supplicium extremum tolerant constantissime. Tanti apud eos est aereum nugacissimum spectaculum, praestigia fallacissima. Quid in tentatione trepidas Christiane ignave, cur pro Christo parti reculas? Gloria & divitiae in domo ejus. Salvi erimus in vita ipsius. Idcirco gloriamur in spe gloria filiorum Dei. Non solum autem, sed & gloriamur in Deo per Dominum nostrum Jesum Christum. Ergo, exue te stolam luctus & vexationis tuae, & indue te decore & honore ejus, quae a Deo tibi est sempiterna gloria. Eximio Petrus Damianus: Diaboli tentationis, inquit, proponuntur tibi exempla, ut & ipse contra hostis callidum deceptoris insidias solerter evigiles, & dum te delectat aliorum audire victorias, ipse te per languidi corporis ignaviam non remittas.

§. III.

Stratagemata memorans Vir doctissimus Erycius Puteanus historiographus regius: Franci, ait, Perthariti causam, ad quos, confugerat, bello & vindicta dignam arbitrari, ingentibus copiis in Italiam pertrumpunt. Hos vinibus delictiatis, sed astu valens, Grimoaldus prope Altam aggreditur. A levi praelio metum simulans, fugam cepit, & castro vino ciborumque lautiis capiendo hosti referta, deserit. Franci fausto victoriae auspicio decepti, & in ventris praedam effusi, tanquam ad epulas non ad pugnam venissent, vino se onerant & in doli praebantur. Prius igitur ebrietate quam bello victi, cladem suam strati adumbrant. Quippe post secundam vigiliam somno vinoque merfos Grimoaldus adortus, tantamque sterrentium stragem edit, ut plus sanguinis solum sit, quam vini hostes exhauserant. Quid dicam? praeproperam maleque digestam victoriam revolvete. Sic validus exercitus parva manu oppressus est, & res Perthariti ad desperationem prolapsa. Tam insigni cladi cum vix nuntius superesset, memoriam apud posteros locus fecit, Francorum rivulus huc usque appellatus.

Haud aliter diabolus tentator verè Grimoaldus eam illis quos tentat, offundit escam, quam novit fore gratissimam: putridum sed scitè coloratum porrigit pomum, ut totum rapiat regnum, voluptates exhibet, sed impuras & fluxas, ut spoliat caelestibus & aeternis. Hoc ferè stratagemata ille suas victorias parit, non dat regna sed promittit, rerum umbras pro rebus objicit. Nimis quam impetrus & fatuus est, qui a demone malorum omnium latore aucupatur commoda. Faciem eius, Job te iste, dat.

Simul meonem Strylitam: Antonius Simeonis discipulus in vita ejus cap. 5. apud Rosoveya. mibi p. 172. Rathbodum regem Frisonum. Vincinius in spe. hist. l. 23. c. 146. Annal. Franco. in Dagoberto circa annu 708. Apopsheg. Gall. Paris. pag. 20. Pf. III. v. 32. Rom. cap. 5. vers. 10. Ibid. v. 2. Danich. c. 5. vers. 1. Damianus lib. 6. epist. ep. 21. Erycius Puteanus l. 2. hist. Insularum. Vide etiam volum. 1. Annal. Boicorum P. Andrea Brunner lib. 5. mibi p. 610. & seq. * Aliis Perthariti, & Partheritis aut Partharicus nominis propriè Partharic. Fuit Longobardorum Regis Arripertis, vel Arripertis filius, quò regno excidit, idemque tragicis casibus, & mutatis crebro exitiis jaetatus recuperavit. Stratagemata demonis ut suas victorias pariat Promittit regna, non te iste, dat.

Job cap. 41. vers. 13.

celste, præcedit egestas. Divitias non habet illas, quibus assecas suos & clientulos beet, eorumque inexplabilem cupiditatem exsaceret. Inani & ludicrà divitiarum umbra fallit, quæ famem non sedat sed provocat, perinde ac si quis famelicò panem picum aut lignum apponat.

Verba illius ambigua sunt ne inhonestum appareat.

Daemon principio sensim ac molliter inserpit, dein vehementer atque hostiliter premit & arget; illius verba sæpe obliqua & ambigua sunt, ne inhonestum appareat, quod turpissimum est, & prorsus execrabile.

Multa simul agenda sub aspectu ponit.

Multos decipit, dum eis multa simul agenda sub aspectum ponit, ut eos acervo & mole rerum terreat. Tu verò responde tentatori: Hac horâ hoc faciam, sequente aliud, aliudque tertiâ; non simul omnia. Ita pedetentim & per gradus confici possunt plurima.

Non paucos multitudinem precum fallit.

Non paucos fallit precum multitudine, qui hoc unum satagunt ut precatiunculas recitent quam plurimas, num illud attendat, faciant, hoc ipsi non mûsum curant; interim tiam sæpe magis necessaria & meliora negligunt.

Nequissima humilitatis specie seducit.

Quantos nequissima humilitatis specie seducit, qui actiones sanctiores multas omittunt, ne ab aliis habeantur sancti, & inde ipsi fiant superbi.

Honesto correctio-nis titulo in iram, vindictam impellit.

Honesto correctio-nis titulo in iram, vindictam impellit, Spe vanâ, taciturnitate superba deludit.

Tam blandè quam malitiosè suadet.

Nonnullis tam blandè quam malitiosè suadet. Ut demum ab hac tentatione libereris, concede aliquantulum naturæ, satifac animo, satia gulam, indulge genio, exple appetentiam, da aliquod hilaritati, laxa voluptati frenos, remitte arcum, ut denuo intendi possit. En tentatoris astutiam: *Dixerunt animo suo, monet Isaias, Incurvare ut transeamus. Noli acquiescere, ait Bernardus, non est enim transiturus, sed te graviter oppressurus. Quò magis volueris explere voluptatis sitim, eò magis lities. Tentationem non vincis, sed irritas & accendis, cum ei satisfacis. Sed hæc infra explicatiùs trademus.*

Isaia c. 51. vers. 23.

Constantia demonis in tentando est indefessa.

Potè indefessa est demonis in tentando constantia. Non eum frangit temporis diuturnitas, non illum moræ tædet, ne si iterum iterumque ac sæpius repellatur, animum despondet, aut in pagnandi contentione languet. *Ossa ejus velut fistula eris, ait Jobus, cartilago illius quasi lamina ferrea. Uti enim ossa non flectuntur, nec mollescunt, ita demon non incurvatur domitus, non cedit victis, non continuo fugit pulsus. Musca est impudens, identidem cedit, etsi centies rursumque centies abigatur. Et sicut in exagitando & persequenda prædâ non fatigatur, ita etiam in retinendâ impigerimus nulli patet operæ. Ex ejus unguibus non minus difficulter extorseris prædâ, quàm, ut verus est verbum, ex Herculis manibus clavam, aut à leonis unguibus semefum agnum. Enimverò tentator iste non initio statim dentes & ungues exerit; à levioribus incipit, picula minora suggerit, paullatim ad gravia flagitia & crebriora transit, in eos demum omnem malitiam effundit, & ad gravissimam quæque pertrahit, quos illis tentationum præludiis vicierit. Nimirum quò serpens caput immiserit, eò & reliquum corpus non difficulter introducit. Quò diabolus digitum, eò & manum, brachiùmque totum inserit.*

Job cap. 40. vers. 13.

In retinendâ prædâ est impigerimus.

In retinendâ prædâ est impigerimus. Franciscus Assisius vir sanctissimus monere solitus: si diabolus, ajebat, vel unicum capillum nobis extorserit, grandem inde eamum, aut rudentem validum texit: si vel semel reminimâ nos irretiat, inde ad alia atque alia

A non difficili usalu proturbat. Si manum nolis perdere, cave digitum tentatori porrigas.

CAPUT II.

Tentator diabolus Cupedinarium & Aurificem agit, deliciis & divitiis fallit.

V Ir sanctissimus abbas Mathois, quod Pelagius memorat, dicere solebat: Diabolus non peninde bonus messor atque sator est; industria plurimum expendit seminando, sed tantumdem non recipit merendo. Quòd si tam abundantem haberet messem, quàm copiosam spargit sementem, in sua horrea orbem universum conveheret. Diversis planè seminibus instructissimus, malorum omnium seminator est. Neque verò aliud, quàm herbas malas & inutiles, frumentum vitium, adulterina semina, segetum pestes, lolium, urticas, tribulos, lappas ferit. Sed, Numini sint laudes, non omnis ejus satio surgit, hinc minus merit, quàm ferit. Sygii seminis multum interit.

Quemadmodum verò Satanas modò seminatorem, modò messorum, ita subinde mercatorem, mox relictionem aut pellionem, nonnunquam Phrygionem, jam verò pistorem, jam satorum, jam & sutorum, brevi victorem aut tinctorem, modò pictorem agit, millelaryas die uno, unicâ horâ induit. Jam pavonis, jam colubri, jam leonis formam subit; formas se vertit in omnes. Uti verò Archerontus hic tentator variâ sumit figuras, & vultus præfert diversissimos, ita omnis generis tentationes admover, jam minatur & terret, jam blanditur & mulcet; modò rogantis, modò imperantis personam gerit; quascumque vult, facies sibi aptat, ut ad omne vitiorum genus pertrahat. Præcipuè verò triplici tentatione humanam gentem ad malum sollicitat. Nam

sepiissime aut Cupedinarium, aut Aurificem, vel Braçtearium, aut Pileonem agit. *Tentator filius Joannes jam olim pronuntiat: Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Cupedinarium concupiscentiam carnis, Aurifex vel Braçtearius Concupiscentiam oculorum, Pileo Superbiam vitæ persequere nititur. Uti igitur Tentatoris indolem ac genium probè noverimus, hunc vobis Christiani, Cupedinarium, hunc Aurificem & Pileonem depingam, ut tantò minus lædat, quantò magis patuerint lædendi artes. Hoc quidem caput Cupedinarium & Braçtearium dabit noscendum.*

§. I.

V T Concupiscentiam carnis concitet Tentator, Cupedinarium agit, & homines gulâ, libidine, deliciis tentat. Edendi appetentiâ Protoplastos & omnes eorum posteros pessum dedit & in exitum adduxit. Gulâ & libidine orbis universus ab hoc Cupedinario infectus diluvii aquis submersus est. Pentapolis (seu quinque civitates Palæstinæ) flos & medulla omnium regnorum, quia libidini serviit, igne cælitus lapsò consumpta est. Gulâ & libido Cupedinarium illius notissimâ tentationes Hebræum populum idololatriâ & omnibus flagitiis contaminarunt: *sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Moabitides feminæ Hebræos blandâ humanitate ad pollutum, seu, vorivum epulum vocarunt. Hic Gulâ, Libido, Idololatria & omne malum suavi compendio persuadebatur ab illo ipso Cupedinario. Fornicatus est populus cum filiabus Moab, quæ vocaverunt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adoraverunt Deos earum. Hoc consilii gravissima fuit Cupedinarium hujus tentatio, cum omnis populus Israël præstantissimum manna nauscaret, & carnes appeteret. Hæc duplici Gulæ & Libidinis tentatione Cupedinarium ille maximum*

maximam orbis partem quotidianis lucris in suum censum redigit. Illud in tentationibus gula miserum: Cum gula quotidie litigandum & luctandum cominus. E ceteris plurima licet fugere. Et sæpe optimum lorica genus est procul abesse. Hic autem longè alia est ratio. Quotidie comedere ac bibere, debitum tamen modum nunquam excedere, exactam semper moderatorem servare, difficile. Gulosà cupiditas & palliata necessitas tam vicina & validè tentationes sunt, ut ab eis sapissimè vincamur. Et quod plerunque vetitum est, magis tentat & allicit: ita diebus esurialibus plerunque major sentitur fames, jejuniò verno magis sapiunt carnes. Nititur in vetitum cupimusque negata.

In Paschatis pervigilio uisitata cocorum & pisporum tentatio est, à carnibus recens affatis allici ad libandum. Hic nares & oculi lenones agunt, & facillimè quod voluit persuadent, præsertim esuriènti. Et quid interest, agunt, si dieculà dimidià præveniamus Paschatis lætitiã? Ubi tam pronum est os, tam promptè manus, tam expedita rationes, multò facillimè vincit Cupedinaris, qui suis insuper ratiunculis & enthymematis rem omnem facit expeditissimam. Quin audes, inquit, rem levissimam, & nullius piaculi? aut certè si quid contrahatur labecula, aqua lustrali abtergitur. Aude; nimius in suum genium rigor non placet superis. Ita patinarius hic Orator quodlibet non agrè persuadet.

Ita diabolus maximam orbis partem quotidie sternit gula vel luxuriã, vel utroque vitio, quod passim conjunctum. Si nites de insidiis prædnerentur, vigilarent utique & intercessionem caverent. At nos quotidie monentur: è cathedris omnibus clamatur: Attendite, diabolus est tentator, stratagemata ex Orco, quem cacodæmon aliter suæ potestatis facere nequit, gula & luxuriã vincit, Attendite. Nos verò insidiarum securi obvia quæque in prædam trahimus, glutimus, voramus, haurimus sine lege ac modo; vinci volumus. Longè aliter agunt quibus victoria valuit et cordi.

§. II.

Beatus Helenus, quem Rufinus Aquilejensis, & Palæadius Helenopolitanus laudant, divinis servitiis se mancipavit. Hunc cum solus ageret, vescendi mellis appetentia invasit. Circumspexit, viditque mellis favam è rupe defluentem & pane dicentem: Fruere inempta dape. At ille fallacias diaboli subodoratus: Discede, inquit, à me illecebrosa & deceptrix Concupiscentia. Scriptum est: *Spiritu ambulate, & desideria carnis non persequetis.* Jamque Helenus ipsum tentationis locum metuens & in abditiores recessus penetrans inedia se macerare cepit. Neque hic defuit tentatio. Nam ubi tertiam eò loci hebdomadem egisset, varium pomi genus huc illoc sparsum vidit. At ille repetitos diaboli dolos satis intelligens: Non comedam, inquit, imò nec tangam, ne fraterem meum, hoc est animam meam, offendam. Scriptum est:

Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod egreditur de ore Domini. Sic & aliam priorì abstinentiæ hebdomadem adjunxit. Cui demum Angelus quiescenti: Surge jam, inquit, & quæ tibi apposta reperies, turò vescere. Iustus abiit & invenit rivulum placidissimum, odoratis herbis prætextum. Ita læticia in cibum, in potum fons fuit. Herbas demessuit, comedit, bibit. Sed (liceat dicere) quam parvus est in suos ditissimus Deus! Cujus sunt omnes feræ stirarum, cuius est orbis terra, & plenitudo ejus? Famulo tam fideli aquam solùm & lactuculam crudam apposuit, sed, quod etiam sciamus, ita condidit, ut affirmaret Helenus se omni vitã suavius nunquam epularum. Quod & nos alibi confirmamus. Verè, quod Cyprianus dixit: *Voluptatem vicisse, voluptas est maxima, nec ulla major est victoria, quam quo de cupiditatibus refertur.* Non est illustrior pugna, nec triumphus gloriosior, quam tentatori non cessasse. Et Deus modo sanè admirabili,

A & prorsus incredibili suavissimè compensat quidquid de cupiditatibus hac in re tentationis victor sibi ipse subtrahit. Nos pariter exemplo Heleni in tentatione nobis ipsis occinamus: Scriptum est: *Spiritu ambulate.* Scriptum est: *Non in solo pane vivit homo.* Scriptum est: *Si secundum carnem vixeritis, moriemini.* Abi Concupiscentia fallacissima, in præcipitium duci sequentem. Ita loquitur, ita se ipsum erudit homo sui potens, qui à gula superari recusat. Sed plerique ita comparati sumus, ut estis nobis centies, estis millies occentetur: Vince gulam, vince luxuriam; & has, & illas tentationes vince: Scriptum est, *Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei.* Scriptum est: *Qui vicerit, non dabitur a morte secunda.* Scriptum est: *Vincenti dabo manna absconditum.* Scriptum est: *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & non egredietur amplius.* Scriptum est, *Qui vicerit, dabo ei sedere in throno meo.* Scriptum est, *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Hæc talia, inquam, tamen multis vel sexcenties voce altà occinas, illi tamen unum hoc frigidissimum respondebunt: Credimus ista, sed homines sumus fragiles, potens est tentator, vinimur.

B Quid hæc dicitis, ignavi? Equidem homines sumus, sed qui omnia possumus in eo qui nos confortat. Poterit tentator ita enervatus est, ut ledere non possit, nisi volentem lædi; ut nequeat vincere, nisi prorsus cupientem vinci. Scriptum est: *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem.* Scriptum est: *Nonne si bene egeris, recipies: sin autem male, statim in foribus peccatum tuum aderit: sed sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.* Et gula, & luxuriæ, ceterisque vitii omnibus dominari possumus, modò velimus. Ad gulam edomandam potissimum spectat, observare Tempus, Modum, Mensuram cibi sumendi. 1. Tempus; ne quid extra prandium & cenam libet: sine summâ necessitate. Quisque sibi dicat: Non tibi, prius sanè aut siti ad proximum utque prandium, aut cenam. Saluberrimum hoc, si continuum. 2. Modus est, comedendo non tuburcinari, bolos non raptim ingerere, non præcipitare, nimiam ad cibos aviditatem coercere. 3. Mensura; Homo temperans & sobrius utcumque novit, quanto cibo potèque necessitati ac naturæ possit satisfacere; quidquid hos terminos egreditur, id redundans & nimium censet, eòque abstinere. *Tam insalubre, quam turpe est,* ait Seneca, *plus sibi ingerere, quam capiat, & stomachi sui non nosse mensuram.* Natura modico contenta, sobrietatis amanissima.

Ergo cui corporis animique salus est cordi, Cupedinarium illius fraudes exactè norit, ut promptè resistere tentanti possit.

§. III.

Q Vemadmodum verò Tentator Cupedinarium, ita Dæmon & Aurificem atque Bractearium agit, & uti delivitiis tantum pauperes, quam divites tentat. Assidua pauperum querelæ sunt: Pecuniis egemus, sed eas difficillimè comparamus. Sine pecuniis nulla est vita. Ad pecunias quarendas nos extrema stimulat necessitas. Rapiendæ sunt, si eas aliter non liceat parare. At verò divites non minus ambiunt pecunias, quia plerunque illas magis esuriunt, dum nullis satiantur. Et uti vix ullus tam senex, qui non diutius vivere desideret, ita nemo ferè tam dives, qui non esse ditior laborer. Sub hoc doloso cinere tentationes latent innumeræ. Quid secleris non patratatur pecuniæ amore? Ab hac unâ radice omnium generis vafraimenta, imposturæ, fraudes, injustitiæ pullulant. Nos quidem Paulus saluberrimâ præceptione imbuens: *Habentes alimenta,* inquit, *& quibus tegamur, his contenti simus.* Sed Mundus hanc legem jam pridem antequavit; abolita est præceptio ista; jam dudum eviliuit. Sed Paulus præceptionis suæ causam assignans: *Nam, qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt*

homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt à fide, inseruerunt se doloribus multis. Desiderium discedendi comitatur cupiditas præ aliis emendandis hinc amor pompæ in vestitu, in famulatu, in ædificiis, in mensâ, in conviviis, in omni demum exteriore apparatu. Hæc animum à Deo crebris sed blandissimis furtis abducunt, eumque ad se trahunt & absorbent. Inde animus vanus, cupidus, elatus, Deo vacuus.

Dicitur Dicitur
796
797
798
799
800

Sapientissimè dixit Bias: Studium pecuniæ est Metropolis omnis malitiae. Quod æquè sapienter confirmans Timon: Duo sunt, inquit, malorum elementa; inexplabilis opum cupiditas, & gloriæ appetentia. Quid enim Auri dira fames mortalia pectora non cogit? Eruditè canit, Vnusquisque ac verè:

Horat. lib. 1.
epist. ep. 16.
ad Q. Junium
mibi p. 269.
Ambros. 10.
mo 4. lib. 1.
de Cain &
Abel cap. 5.
mibi p. 119.
idem 10. 5.
Comment. in
epist. ad Titum
1. 2. 1.
mobi p. 400.

Perdidit arma, locum virtutis deseruit, qui semper in augenda festinat, & obruitur re.

Hanc stigmæ aulicis tentationem & pecuniæ cupiditatem Apollonius quandam æris libidinem appellans: Omnibus, inquit, est invida, sibi vilis, in summis divitiis inops, affectu extenuat, quod sensu abundat. Nullus rapiendi modus, ubi nulla mensura cupiendi: elementa concutit, mare sulcat, terram effodit, calum votis fatigat, nec sereno grata nec nubilo, condennat proventus annuos, factisque terrarum arguit. Qui diligit argentum non satiabitur argento. Pecunia cupiditas omnia mala potest admittere, ideo radix omnium malorum est: quia ut desideria sua expleat, quod impossibile est, & maleficia & homicidia, & obscenitatem, & quicquid sceleris est, perpetrat, nec ad presens securus, quia semper cupida, & in futuro damnata.

August. de
Verbis Do-
minicis
secundum
Matth. 23.
serm. 12.

His subscribens Augustinus: Extirpa ergo, inquit, cupiditatem, & planta charitatem: sicut enim radix omnium malorum est cupiditas, ita radix omnium bonorum est charitas.

Nemo igitur huic Aurifici deceptor credat argentum & auram monstrat, ut laqueos tegat: tu autem, o homo Dei, fuge hos laqueos, fuge, fuge: Tentator iste bractearius non capite te depulente, sed servum & quidem suum efficere. Pecuniæ cupiditas servitus est, non fœda solum, sed & omnibus modis noxia. Hos servos excludit calum.

Pecuniæ cupiditas fœda est servitus.
Horat. lib. 1.
epist. ep. 9.
ad Claudium
Neronem,
mibi p. 261.
Horat. lib. 2.
Carmen
Oda 15. ad
Postumum
mibi p. 60.
Chrysostomus
de 5. Philo-
gonio epist.
mibi p. 836.

Servus avaritiam, qui parvo nesceat uti. Quid igitur, obsecro te mi Christiane, quid tanto pe- te amas ea quæ amata inquam, possessa onerant, amittit cruciant?

Lingenda cellus, & domus, & placens
Vxor: neque hasum, quas colis, arborum
Te præter missis Cupressus
Villa brevem dominum, & puerum.

Chrysostomus de sancto Philogonio disserens: MEF M ac TVVM, inquit, frigidum illud verbum, & quicquid est malorum, in vitam nostram invehens, innumeratæ gignens bella. Gemina vox illa MEFM, TVVM orbem universum horribili adstringit frigore. Hinc animorum torpor; hinc similitates, rixæ, odia, malorum omnium lerna.

1. Reg. c. 25.
vers. 8.
Ibid. v. 13.

David jam unctus, nondum coronatus rex injurias maximas prævalido sanè stomacho concoquere poterat, at ubi sordidus & stultus Nabal stipem escariam contumeliosis verbis negavit, hic Davidem tentatio ingens incescit Nabalis cum omni familiâ jugulandi. Perierat David militæres elemosynas, idque modestissimè: Quodcumque invenerit manus tua, da servis tuis, & filio tuo David. At Nabal elato supercilio turgidus & tenacissimus suarum rerum, nec panem unicum, sed nec obolum dedit, etli durissimus. Hæc ita bilem Davidi in nasum conciebant, ut mox classicum canens ad arma faos convocaret. Accingatur, inquit, unusquisque gladio suo. Hunc diem Nabal cum omni familiâ suâ vixit ultimum. Omnibus in Nabalis domo, & vel ipsi canibus pereundum est: suo natabunt sanguine. Non parcat ulli noster gladius. Er verò successum etiam hæc minæ cruentum habuissent, ni prudens Abigail intervenisset, & discretissi-

ma suadelâ tragœdiam sopiisset planè sanguinariam. Videte quomodo Avernalis Aurifex tentationibus pecuniariis totas domos, oppida, civitates, provincias, regna, orbem totum soleat turbare. Verissimè dixit Chrysostomus: Amor pecuniæ, cæcitas animæ. Quod Socrates confirmans: Nihil est iniquius, inquit, quam amare pecuniam, hic enim & animam suam venalem habet.

Est ergo tam vehemens, quam vulgata tentatio, pecuniæ cupiditas, impietatis putrix, laborum & ærumnarum, atque adeo aliorum sceletum & flagitiorum fecunda Mater. Quæ divi Prosperi verbis configno: Iis, S. Prosperi inquit, qui militant Deo, fugiende sunt ex toto corde divitiæ, quas qui habere volunt, sine labore non querunt sine difficultate non inveniunt, sine curâ non servant, sine anxietate delectatione non possident, sine dolore non perdunt.

CAPVT III.

Tentator diabolus pileonem agit; ambitione decipit.

Antonius Magnus tam variè tentatus est à cacodæmone, ei tamen tam animosè resistit, ut hujus artis hæceri possit Magister. Inter præceptiones, quas suis cederat, hæc erat: Cacodæmones vita perluadent affinitate virtutum. Hominum animos leni ac dulci veneno inficiunt. Sunt enim dæmones, quos Pios appelles, ad templa hi compellant, ad preces adigunt, sed suo lucro. Nam oculi multorum in templo in omnem partem evolvant, orationis aliquid lingua commurmurat, cor interrim in fines orbis evagatur. Sunt dæmonum alii, quos Vigiles dicas, hi noctu somnum subducunt, vigilas per-suadent hoc duplici quæstu, ut noctu vigilantium animos cogitationibus sterilissimis, imò & noxiis fatigent, ita illi tales interdum cum laborandum & orandum foret, dormiunt. Sunt alii, quos Humanos nomines: amicitias hi jungunt colloquiis initio sacris, sed inter eos, quorum mores non usque adeo probati, ita paulatim concordia spiritalis deitint in carneam & animaleam. Sunt alii cacodæmones, quos Iureconsultos & Theologos vocites, qui è scholis & legibus pronunciata recitant: Fama ff. de reg. præponderat emolumento pecuniario. Fama plus est custodienda quam oculi. Qui propriam famam negligit crudelis est. Mox illi unicam subvertunt voculam & perpendunt: Crudelis est, qui proprium honorem negligit. Hoc erudito velamine omnem vindicationis, jurgiorum, ambitionis nequitiam operiunt. Ita planè vitia virtutum affinitate persuadentur. Ita diabolus non Cupedinarium & Aurificem tantum, uti capite superiori demonstratum, sed & Pileonem agit, & pileos è plumis venustissimos concinnat. Non carnis tantum & oculorum concupiscentiâ, non deliciis solum & divitiis, sed etiam simperbiâ vitæ & ambitione tentat. Ita Cupedinarium, Aurificem, Pileonem induit. De priore duplici modo tenandi dictum: Tertium de Ambitione hoc Caput proponet.

§. I.

Novi orbis incolæ, Orientales * Æthiopes, aliique * Eri & sicut quasdam corporis partes, ita & caput solis plumes contegunt. Plumæ illis & vestes & pilei sunt. Suos diabolus pileos è discoloribus plumis conficit, Ambitione maximam Orbis partem seducit. Quid Ambitio, nisi elegans plumarum connexio? Quid honores & dignitates nisi plumulæ per aërem volantes? has tamen, velut infantes, sequimur ardentissimis studiis. Hæc Ambitionis tentatio nulli hominum ordini parcat. Non Christi Amicus, non Apostolis, non ipsis Angelis. In Christi cenaculum, in ipsum calum penetravit hæc lues. Munia splendida, existimatio honorifica, Auctoritas magna, dignitas ampla, celebre nomen, cit. sublimes

sublimes sella, & truli & compellationes magnificæ, hi sunt Di tui, Munde. Nihil in orbe sanctius honorum & dignitatum splendore. Hi sunt illi plumatiles pilei; his diabolus ambitiosissimos suos candidatos ornat: ita Mundus vult falli.

Quam horribilis illa tentatio fuit Corebi, Abironis & Dathani, qui & ipsi Sacerdoti officio fungi cupientes, & Mofi in os obiectantes: Sufficiat vobis, ajunt, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus. Vocati à Mose, responderunt: Non venimus: Nunquid parum est tibi, quod eduxisti nos de terra qua lacte & melle manabat, ut occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri? Non venimus, Ambitio contumacissima. Cùmque jam starent, Core, Dathan, & Abiron sacris operaturi thuribus, quod Numerorum liber memorat; Dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperti sunt devoravit illos cum tabernaculis suis & universa substantia eorum, descenderuntque vivi in infernum, operi humo, & perierunt de medio multitudinis. Sed & ignis egressus à Domino interfecit ducentos quinquaginta viros qui offerrebant incensam. Neque hic clades stetit, nam è populo, qui eorum causâ obmurmuravit, percussit sunt quatuordecim millia hominum septingenti, absque his qui perierunt in seditione Core. Deus bone! Unica Sacerdotalis muneris ambitio universè quinquaginta milia * hominum improvisè morti glutendos objecit. Tanti sunt impendii plumatiles illi pilei. Tam inter necina fuit tentatio illa: Omnis multitudo sanctorum est.

Sed enim tam audax & præfidens est Tentator in hoc uno testandi genere, ut vel Antiquissimos homines non vereatur aggredi plumarum & Ambitionis tentatione. Joanni Baptistæ plumatilem pileum per Pharisæos offerens Messie dignitatem detulit, modò unicum illud respondisset: Sum. Imò ad supremum hunc dignitatis gradum obtinendum sufficere non abnuere. Eodem stratagemate aggressus Paulum & Barnabam plumatilis diadema illis obtulit per Lytenses. Hi namque cùm claudum, & edem usus ab utero matris negatus, cererent integerrimè ambulantes, Lycaonicè proclamant, Dii similes facti hominibus descenderunt ad nos. Et vocabant Barnabam Iovem; Paulum verò Mercurium, quoniam ipse erat dux verbi. Sacerdos quoque Iovis qui erat ante Civitatem, tauros & coronas ante januas asserens, cum populo volebat sacrificare. At Paulus & Barnabas ut divinos à se honores quam longissimè removerent, laceratis tunicis profliantes in turbam: Quid hæc facitis, inquam, & nos mortales sumus similes vobis homines.

Aliàs hæc Ambitiùs tentatio vix unquam infecunda malorum est. Hinc ita erexit animos tentator, ut Christum ipsum adorari ausus: Si filius Dei es, inquit, mitte te deorsum, sciat orbis te talem esse. Hinc autem omnes id optimè discunt, si te videntur per aëra vel ambulantes vel volantes. Hem impudentiam tentatoris incredibilem! Ipsi orbis Servatori pileum plumatilem conatus est imponere. Quam autem detestabilis fuit illa Jeroboami regis ambitio, quæ omnem populum sollicitavit & traduxit ad abominanda sacra. Ut enim Jeroboamus sibi suisque regnum stabiliret, ambitiosissimam hanc nequitiam commentus est. Edicto cavet ne quisquam ex Israël's populo Hierosolymam tenderet oblatum in templo sacrificia. Verebatur namque Jeroboam, ne populi favor à se in Roboamum Juda regem declinaret, si passim omnes Hierosolymæum templum sacrificiis frequentare permitterentur. Ne verò impium hoc consilium destitueretur successu, geminum vetulinum caput aureum duobus locis in edito collocavit, & una promulgari iussit: Ecce dicit tui Israël, qui te eduxerunt de terra Ægypti. Prò, Deum immortalem, quò humanum peccus non adigit ambitio? Non est ulla tam detestanda impietas, quam plumatilis pilei cupiditas non persuadear. Nihil non audent Ambitio. Ipsum Apostolorum Collegium etiam numerosum hæc tentatio in-

vasit, & velut Eridis pomum, plumatilem pileum in Apostolorum medium coniecit, velut diabolus dixisset: Honoratissimus omnium habeto. Facta est & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major. O mei Apostoli, quid ista lis vestra sibi vult tempore profus importunissimo, & eo ipso quidem loco, ubi summa humilitatis specimina sunt in oculis. En Magister & Dominus vester Dei filius vobis pedes abluir, jam que ad olivetum doloris principium, ad vigilandum & orandum ad fundendum sudorem sanguineum tendit, cras inter latrones medius in cruce spectandus, & vobis altercatione nimium intempestivâ de pileo plumatili contenditis? Apage hanc concertationem hoc loci & temporis absurdissimam. Diaboli tentatoris instigatio est.

Quam verè Ambrosius: Hoc ipso, inquit, perniciosior Ambitio, quòd blanda quadam est conciliatricula dignitatum, & sape quos virtus nulla delectant, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia subruere, crimine facit, ambitio. Habet enim forenses gratiam, domesticum periculum, & ut dominetur aliis, prius servit; curvatur obsequio ut honore donetur.

Non prohibemur magnanimitatem ostendere, & honoris fundamentum jacere, hoc est, honore digna facere, sed honorem querere vetans Si accides: Noli, ait, querere cathedram honoris. In virtutis actione duo sunt, honor & meritum, ille Dei, istud hominis est; qui Deo sapit honorem, illi Deus aufert meritum. Eos qui honorem querunt, reprehendens Christus: Amant primos honor & salubritas, inquit, in cenis, & primas cathedras in Synagogis, & scilicet in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Honorem sicuti querebant, non illos honor.

At pulchrum est, digito monstrari, & dicitur, hic est, At etiam non ignota sunt priscorum cautiuncula fabellæ Icarus & Phaethon. Quanto altior fuit utriusque ascensus, tanto gravior casus. Veritas ad oculum scimus: Quod aliis est hominibus, abominatio est apud Deum.

Hinc Chryostomus altum ingens dicens: Grave quiddam est, ait, Ambitio, grave, inquam, & que animam perdere valeat. Quemadmodum saxi venti in tranquillum mare delati, totum ab uno subruunt, sic & Ambitio, & turpis questus animam subvertunt omnia subvertunt. * Excæcat mentis intuitum præcipue glorie furor. Nam pecunias quidem contemnere volenti satis est facile; honorem autem à multis collatum despiciere, multi laboris indiget, magna est sapientia. Non est enim, non est, inquam, vitium ita tyrannicum, & ubique dominans ex malorum jori quidem, vel ex minori parte, astramen ubique. Cogita, cum gloriam concupiscis, quòd eam sis affecturus: sed disce finem, & nihil venies. Cogita, quoniam ea res habeat jacturam, quot & qualibus bonis priver. Cogita, quòd Deus videt, & omnem illam extingues concupiscentiam: de terra recedes, ad illud celeste respicias theatrum. Homines licet laudaverint, mox tamen accusant, vel invident, vel carpunt. Sed hoc si non fuerint, nihil omnino tamen laudato profunt. Nihil hominum gloria vitius. Honore delectaris? Hunc expelle, sciens quòd te debitorem constituit. Anima cupiens honorem & glorificari, non videbit regnum calorum. Plumatilis pileus ad lævæ ducit adtra Proserpinæ.

Hunc ipsum plumatilem pileum probè inspicies Bernardus: Ambitio, inquit, subtile malum, secretum virus, pestis occulta, doli artifex, mater hypocrisis, livoris parens, virtutum origo, criminum fomes, virtutum erugo, tinea sanctitatis, excæcatrix cordium, ex remediis morbos creans, generans ex medicinâ languorem. Quantos hoc negotium perambulans in tenebris trudi fecit in tenebras exteriores, veste stoltans nuptiali, & virtutum exercitia sicut pietatis evacuans? Quantos ergo pestis hæc nequiter supplantatos, turpiter deiecit, ut ceteri quoque quos latuit occultus effossor, subitam expavescerent ad ruinam? Ambitionis via, adoratio diaboli, ambitionis usus brevis, finis ignotus. O ambitio, ambientium crux, quomodo omnes torques, & tamen omnibus places? Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamen apud miseros mortales crebrius negotiis

Chryso...
Luc. cap. 22.
vers. 24.
Ar. 10. 5.
l. 4. in c. 4.
Luc. mibi
pag. 50.
Ar. 10. 5.
l. 4. in c. 4.
Luc. mibi
pag. 50.
Ecclesi. cap. 7.
vers. 4.
In virtutis
actione
duo sunt,
honor &
meritum.
Matt. c. 23.
v. 6. & 7.
Perfusus
Sat. 1.
Luc. cap. 16.
vers. 15.
Chrys. 10. 3.
inc. 19. Ioan.
hom. 83. mi-
hi pag. 338.
Chrys. 10. 5.
hom. 42. ad
pop. Antio-
cheum, mi-
hi pag. 261.
* Elementa
malorum
Avaritia &
Ambitio
proximo
priori.

Ar. 10. 5.
l. 4. in c. 4.
Luc. mibi
pag. 50.
Ecclesi. cap. 7.
vers. 4.
In virtutis
actione
duo sunt,
honor &
meritum.
Matt. c. 23.
v. 6. & 7.
Perfusus
Sat. 1.
Luc. cap. 16.
vers. 15.
Chrys. 10. 3.
inc. 19. Ioan.
hom. 83. mi-
hi pag. 338.
Chrys. 10. 5.
hom. 42. ad
pop. Antio-
cheum, mi-
hi pag. 261.
* Elementa
malorum
Avaritia &
Ambitio
proximo
priori.

*negotii ejus. Quam pauci evadunt, quibus non dominandi li-
bido dominetur?*

§. II.

*Ambitio-
nis tenta-
tio totum
orbem pæne
evertit.*

Hæc ambitionis tentatio universum pæne Orbem evertit. Ab hac unâ peste quot lacrymæ, quot ubique mala? Quot amica, non dicam convivia, sed quot præclara Principum & Electorum comitia hæc sola furia, Ambitio disturbavit unica? Hic princeps præcedere contendebat, sed abnuebat ille sequi. Hinc sæpe rebus infectis, animis offensus subitò discessum est. Hinc & alii conventus creberrimè soluti, ob unicum illud ambitiosum P. A. C. E. D. E. R. E. Quot jam annis in Europâ fovimus bella sed sanè miserrima, quæ alternantibus victoriis utraque partem misere attriverunt & fortunis exhausserunt pæne omnibus. Sic utraque pars vicit, & neutra vicit. Occasiones rei optimè gerendæ frequentissimè turbavit ambitionis ducum & ambitio, quolibet eorum primas ambiente. Eadem in Aulis & Curijs turbæ sunt, ob hunc ipsum plumosum pileum. Nemo non vult ornari his cristis. Sed hinc everfiones domorum, civitatum, regnorum, Orbis. Nec enim ullum facinus intentatum linquit ambitio, nec ulli hominum parci, nec ipsi Deo, sed nec ipsa sibi, ut potiatur votis ad omnes scelera species impellit.

*Ad impro-
bas cædes
imperandi
libidine
incitati:
Egyptius
Pharao,
Herodes
Afcalonita,
* Menæa
Græcorum
expresse.
Abimelech.
Judic. cap. 9.
vers. 5.
Rex im-
pius Saul.*

Egyptius tyrannus Pharao, ne quem regali folio metum injiceret Hebræi, omnes eorum infantes masculos velut catellos mergi jussit flumine. Herodes Magnus Afcalonita, ne quis infantulus Hebræus in spem regni succresceret, quatuordecim millia infantum, ut tradit, ferro mœssit.

Abimelech, ut sibi uni regnum, quod ambierat, emareret, fratres suos omnes, septuaginta numero super unum lapidem jugulari jussit.

Rex impius Saul, quia sibi sacroque regno metuebat à Davide, capitalibus infidiis famulorum fidelissimum locis omnibus infectis, insuper octoginta quinque Sacerdotes, quod Davidi favissent, velut victimas macra- vit, urbem Sacerdotum Noben cepit, & in eâ omnes interfecit.

Abfalon. Abfalon cristatus Phaëthon ut sede regni parentem optimum non evomeret tantum, sed vi ejiceret, arma impia rebellis filius movit in suum genitorem, virtum charissimum.

Romanus. Constantinus VIII. Porphyrogenitus, quod Curo-palates docet, cum annis quadraginta novem imperii clavum tenuisset, à suomer filio Romano toxicum accepit, hoc uno nomine precipitatum, quod nimium diu imperasset.

Franciscus I. Franciscus I. Galliarum Rex cum Carolo V. Imperatore pacem sanciens sed parum diuturnam: Ille enim, ajebat, non superiorem; ego non parem fero. Ubi hæc tales sunt plumæ, ibi parum est firmæ pacis & concordie. Bovi uni campus non gratior in pabulum satis est, pluribus elephantis silva sufficit: homini ambitioso non totus mundus. Omnium sæculorum ephemeridas, fastos, annales, chronica inspicere, plena omnia dissensionibus, injuriis, cædibus ob honorum plumas. Quid narro præca: in oculis sunt recentissima. Ambitionis Fridlandiæ præcipitum quis heri natus infans non ignorat? Paucissimis summam rem complector. Albertus de Walstein è nobili jam Fridlandiæ, Pharodeni, Lugiduni, Sabaria, princeps, Ferdinandi II. dux supremus, è fastigii ascendit ut proximum fuerit, Boëmiæ regem salutare. Eò certè molitionibus bellicis ambitionem suam extulit, ut diadema sceptrumque regium sibi jam longè certissimum suâ se manu gestare sit visus. Sed parum hoc illi, Regem esse: Imperatorem agere jam illi decretum erat. Nam Cæsarem suum ita in ordinem redigere certè destinârat, ut Cæsaris filii aquam suis manibus cogere-
tur infarlere. Atque hæc certis non solum consiliis, sed

*Ambitio-
nis Frid-
landiæ præ-
cipitum.*

viribus bellicis, & conspirationibus occultis eò erant deductæ ut hoc unum restare videretur, capite coronam regiam recipere & Imperatoris dominum promulgari. Omnia in hunc finem paratissima credebantur. Hic aliud cælo decretum venit. Nam duces nationis peregrinæ nec rogati, nec promissis aut pretio induciti, mandati Cæsari etiamnum ignari pulcherrimam cædem aggressi Germaniæ proditorem in conclavi confoderunt. Neque hoc arduum facinus sui luci commode causâ patrârunt. Nam omnem prædam principis cæsi non sibi rapuerunt, sed quid eâ Imperator fieri vellet, exquisiverunt. Et quod amplius mireris. Habuit dux Fridlandus in sui custodiam famulorum ducentos, & amicorum plurimos, copiosissimum tam in urbe, quam extra eam militem. Nihilominus soli quadraginta homines rem omnium periculosissimam ausi, ad epilogum tamen hanc tragœdiam felicissimè perduxerunt Anno Christiano 1634. die 26. Februarii: quo quidem die, eisdem Fridlandi principis imperio Jesuitæ omnes, qui tunc quidem Prægæ agerent, unâ cum Optimatibus aut occidendi, aut regno exigendi fuissent.

O Deus, ejus providentia in sui dispositione non fallitur! *Iustus es Domine, & rectum judicium tuum.* Nam Egræ ipsa urbe, in eo ipso conclavi, ut ajunt, ubi supremam militiæ potestatem accepit, hanc ipsam cum vitâ perdidit. Imò eodem ipso mense, eadèmq; hebdomade, quâ ante annum proximè elapsam in innocentibus fugâ regendâ saviit, & ipse de medio sublatus est. Cum enim grandi prælio contra Syciæ regem Adolphum Gustavum ad urbem Luzam infeliceiter conflixisset, eos qui pugnâ infausâ causam præmaturâ ex acie fugâ dedisse videbantur, duci & cædi jussit. Ex his dux Sagen/ Comes Broglianus, & juvenis nobilissimus de Wobernaw publicè testari se infontes mori, & porro ad divinû tribunal invitare, & responsum Fridlandium, quando nec dicta nec obtestationes ullius hominis apud suriosum ducera valerent. Nec fessit ista ad supremum Judicem postulario. Annus abiit, & illo ipso tempore annuo Albertus Walsteinus in jus ambulavit.

Ita Deus potentes de sede deponit. Militiæ nomen cum dedisset Walsteinus, brevi ad honoris culmen errore hominum emerfit, Cæsariani militis renunciatus Imperator. Summam armorum potestatem nactus tentare ausus est, quantum nocere posset armatum scelus. Gloriæ alienæ invidus, suæ ambitionis, fortissimos duces plerumque in castris orari jussit, ne Imperatoris sui in campo inertiam damnarent. Timidus aut perfidus percipit hostiæ, at verò crudelis amicorum bona rapinæ militum objecit. Diu visus est dubitare, Numine an astris humanæ regerentur. Tandem maluit ab astris felicitatem sibi polliceri, à Ferdinando II. Imperatore eò bonorum ac opum evectus est, quò nec impudentis militis vota aspirassent. Verum ter ingratus, ter perfidus, in Dominum & in Auctorem dignitatis suæ conspiravit non levibus præsidiiis fultus. Et certè benefactori optimo vitam ac prolem, Principi dignissimo sceptrum ac coronam ambitu vix audito abstulisset, nisi Numen illum non astra sustulissent. Tandem leçtissimorum militum armis confossus funestissimæ ambitionis dedit penas. Pæne nefas, honestâ eum manu occumbere, quem non puduit tam inhonestis actibus coronam quaerere. Anno salutis reparatæ 1683. die 14. Septembris natus est Walsteinus: Egræ in Bohemiâ anno 1634. die 25. Februarii sub noctem vivere desuit, ætatis anno quinquagesimo primo.

O ambitio, ô pestis & lues Orbis, origo scelerum, tinea virtutum! sapiens Romanus ambitionem omnem gravissimè detestatus: *Ambitio, inquit, res tumida est, vana, ventosa nullum habet terminum; tam sollicita est, ne quem ante se videat, quam post se alium. Non patitur quemquam*

ambitio in eâ mensurâ honorum conquirere, quæ quondam
 eius fuit impudens votum, quò scilicet pervenire, cum pa-
 vus obscurusque esset, nec optate quidem ausus fuisset.
 At ea nunc affectus, iterum altiora, atque altiora qua-
 rit. Fit series infinita. Quid tandem præcipitium. Huc
 demum stygii pileonis tentamina, huc plumosus pileus,
 huc hominis ambitiosi vota perducunt. Eruditè dixit
 Favorinus Philosophus: *Ambitio partim ridiculus, partim
 miserabilis, partim odiosus facit. Quid hic remediis? Triplex
 paucissimis suggero.*

§. III.

Primum: probè nosse immoderatum illud & an-
 xium honoris desiderium, merum esse diaboli ten-
 tamentum, quod malis maximis Orbem implet, quod
 Christi Collegium turbavit, quod à regno Dei plurimos
 abduxit, & etiamnum numerosissimam turbam abdu-
 cit. Quisquis animam suam Satane non exponere vult
 venalem, caveat vasferrium hunc pileonem, plumas &
 cristas caveat, ambitionem omnem fugiat. Præclare
 scripsit Augustinus de sententiâ Catonis: *Omnia virtutis
 premia ambitio possidet.*

Alterum: In scholâ Christi contrarium profus doce-
 tur. Christus aperitissimè suis præcipit: *Vos autem non sic.*
 In Christi lyceo honoratissimus est qui humilior & submis-
 sior, honoratissimus qui animi demississimi ac humili-
 mus. Homines vani, sui ipsius amatores & Mundi de-
 plumis & cristis litrigent: *Vos autem non sic.* Nil penitus
 loci sit inter vos ulli ambitioni: pileum aut sertum plu-
 meum etiam oblatum rejicite, caicas, discerpice. Ves-
 tris animis nunquam excidat me Magistrum esse man-
 suetudinis & humilitatis, non elationis aut ambitionis.
 Alii humanam gloriam adspiciunt: *Vos autem non sic.* Ali-
 ter enim à me instituti estis, ego honorum doceo con-
 temptum, non studium. Hoc genus & idololatræ se-
 ctatur. *Vos autem non sic: Nam qui major est in vobis, fiat
 sicut minor, & qui præcessor est, sicut ministrator.*

Tertium: A studio sui ipsius carnifex, sicut invidia,
 cruciatus & dolores inferi admirabiles, in hoc & Orbe
 altero. Testis sat locuples Augustinus: *Inhabam, inquit,
 honoribus, lucris, conjugio: & tu irridebas. Patiebar in eis cu-
 piditatibus amarissimas difficultates, te propitio tanto magis,
 quando minus sinebas mihi dulcescere, quod non eras tu.* Et heu
 lacrymabilem psalmum cantant in tartaro ii, quos ambi-
 bitio in transversum egit, qui honorum cristas rebus
 omnibus anteposuerunt, qui sero plumeo cotonati,
 non magni æstimarunt cælum, hi apud inferos jam ca-
 nunt, sed serò nimis. *Quid nobis profuit superbia?* His olim
 dulcius fuisse mori, quam aliquid existimationis acqui-
 sitæ perdere. Jam moriuntur, & æternum. Jam demum
 intelligunt Phryges serò sapientes extremæ fuisse stulti-
 tiæ honorum plumulas colligere, & negligere regnum
 immortalæ. Vos ergo, Christiani, non sic: exempla vo-
 sanctiora ducunt ad honores non perituros. Ambitio-
 sum Aman altissimum expectat patibulum.

Verum tam vasfer & nequam est diabolus tentator,
 ut quos pileo vel sero plumeo nequit fallere, iis serum
 plumbeum infixis aculeis & spinis horridum imponat,
 quos honorum cupidine non decipit, eos spiritu blasphemie
 & miris conscientie angoribus invadit. Sunt homi-
 nes bonæ sed simplicioris plerumque mentis, quibus
 cacodæmon adversus Deum & superos teterrimas &
 atrocissimas cogitationes suggerit, quibus conscientia,
 præsertim ex se jam ante pavida ita terretur ac pertur-
 batur, ut ejuscemodi homines rerum suarum trepidi in
 maximas adducantur angustias. Nonnunquam non
 animo tantum ægri, sed ipso etiam corpore tabescunt,
 cibus, potus, somnus, non ut solebant, eos resciant,
 subinde tales non procul ab insanâ & phrenesi absunt;
 tædet illos vivere. Nec adeò rarum hoc viris feminisque
 contingit. Aliquando hæc mali origo est: Initio vulnus

istud aliòquì minimè periculosum non satis est dete-
 ctum. Inter eâ dies noctesque tentatio velut teredo * rodit
 & consumit, & quidem præcipuè, quod observatum,
 tempore ineundæ orationis, percipiendæ Eucharistiæ
 & animi curandi. Hic pessimæ cogitationes magno im-
 petu consternatos obruunt.

Huic malo mederi non difficile, modò ægri capiant
 medentis dicta & sequantur. 1. Ante omnia qui eo
 modo tentatur, sciat verba illa tam impia, cogitationes
 illas tam nefandas, non esse suas sed diaboli, & ideo non
 citandas. Prudenter Climacus præceptiunculas sed sa-
 lutares instillans: *Non solent eos diaboli oppugnare, inquit,
 qui non dimicant cum ipsis.* 2. Qui liberari cupit, pro certo
 habeat, non suam animam cogitationum tam detesta-
 bilium esse causam, sed impurum illum spiritum, ideo
 quæ ab eo suggeruntur, contemnenda omnia. Satis est
 unum illud respondisse: *Vade satana.* 3. Quisquis hic
 pugnare, & collato pede confertisque armis vult con-
 tendere, ventos includere, fulgetrum manibus prehen-
 dere conatur. Qui hunc spiritum despiciat, liber evadit;
 qui ei aliter reluctari nititur, tandem subiacet. 4. Ma-
 gno sit solatio, si hac de re interrogatus: Num illæ cogi-
 tationes illi placeant? Animo possit dicere: *Extremè dis-
 placent, & odi, & arceo.* Hic salva res. Non igitur, mi
 Christiane, metuas, ne tibi ista noceant, si tibi tantoperè
 displiceant.

Climacus, quem dixi, ut tantò firmiùs erudiat ten-
 tatos, rem gestam ex fide memorans: Homo religiosus,
 inquit, rerum suarum satagens & industrius annis viginti
 jejuniis ac vigiliis macerare carnem institit, nec tamen
 quidquam se profecisse credidit. Etenim blasphemias,
 & immunditiæ spiritus assiduè illi inhærebat, vexabat,
 obtundebat nefandis cogitationibus. Demum se impa-
 rem hosti censuit insulibus tam malignis & continuis
 oppugnatus. Hæc ergo cepit consilii. Tentationis suæ
 voces impias scripsit chartæ, quam probatissimo seni
 obtulit legendam, tanquam rei atrocissimæ grande ar-
 canum. Ille interim prostratus in terram, contra obtueri
 senem non audebat. Cùm verò senex legisset scriptum,
 subrisit, & unâ jacentem erigens: *Pone, inquit, mi fili,
 tuam manum super oculos meos.* Fecit, quæ fuerat jus-
 sus. Mox iterum hatu senior. Tuum hoc peccatum, ait,
 mei capitis periculum esto; torum ego in me recipio,
 quorquor demum annis, & oppugnaverit aut oppugna-
 turus sit. Tu istud unum observa, ut quidquid hujuscæ
 suggestiois est, floccipendas & pro nihilo æstimes. Tam
 mihi documento ita roboratus est æger, ut antè morbus
 illius evanesceret, quam ille senis cellâ excederet. Hoc
 ille ipse, ait Climacus, cui in eâ contigit, Deo gratias
 agens mihi retulit.

Ita nimirum diabolus tentator longè astutissimus,
 quos pileo seròve plumeo nequit fallere, illis imponere
 conatur plumbeum, ut quos honorum blandimentis
 non circumvenit, eos conscientie terroribus irretiat.
 Pugna prima periculosa, alterâ, non tantum quia cre-
 brior & communior, sed etiam quia ad fallendum ac-
 commodatior. Verum, pars magna est victoria, scire
 hæc esse mera diaboli tentamenta. Nemo animum de-
 mitat; Quisquis tentatur cum Plalte regio canter: *In te Psal. v. 30.
 eripiar à tentatione, & in Deo meo transgrediar murum.*

CAPUT IV.

Tentatoris genius, præcipue artes, & di-
 verse tentandi fallacia.

Pelagus interpres è Græco memorat Mosem abba-
 tem tam validis tentationibus à diabolo exagita-
 tum, ut ille tugurio se continere amplius non potuerit,
 sed locum eò temporis habitatum, qui Petra dicebatur,
 cellamque deserens, velut ex acie fugitivus ad Abbatem
 illudorum.

Contra hos angores medicina: Primum.

Secundum. Tertium.

Quartum.

Climacus gradus 23. & inessibilis cogitavit, mihi pag. 209.

Pelag. lib. 1. 18. & 19. 24. 12. apud Rof. 2. 7. pag. 638.

Isidorum venerit luctam animi expositurus. Hunc Isidorus familiariter rogavit: Malis ne cederet, ad cellam suam rediret, suamque pugnam Deo auxiliatori optimo committeret. Cui Moles: Mi pater, inquit, non possum. Illum igitur Isidorus in locum edium educens: Ad solem, inquit, occidit. Tem respice. Fecit Moles, quod iustus, & vidit immensam multitudinem cacodæmonum, qui omnes ad pugnandum & invadendum videbantur paratissimi. Mox iterum Isidorus: Nunc verò ait, flecte oculos & surgentem solem intueri. Hic etiam obsecutus Moles innumeris Angelorum exercitus vidit. Ad hoc spectaculi digitum intendens Isidorus: En istæ sunt, inquit, auxiliares copiae, quæ nobis præsidium ferunt adversus omnes hostes. Plures igitur sunt & longè fortiores, qui nos adiutant, quàm qui oppugnant.

In hominibus tentandis tanta est diaboli vigilantia & solertia, ut vero nomine appelleretur Tentator. Hujus Tentatoris genium, & primas ejus in tentando artes, hoc capite sub aspectum subjiciemus.

§. I.

Propter vigilantiam & solertiam diabolus vocatur Tentator.

Diaboli primarius labor est tentare. *Dent. c. 13. vers. 3.* *Gen. c. 22. vers. 1.* *Sap. c. 3. v. 5.* *Iac. c. 1. v. 13.*

Tentat nos Deus ut amicus, Diabolus ut adversarius & inimicus.

2. Cor. c. 2. vers. 11.

Matth. c. 4. vers. 3.

Pelag. libell. II. n. 33. *apud Rosv. v. 611.*

Nō solum impetus diaboli observandi, sed etiam cogitationum intimarum immunditiam exhaurire. Civitas, quæ non tantum ante mœnia, sed intra portas intestinum habet hostem, excubiis eger accuratissimis: ita planè cum diabolus non oculos solum & aures & linguam & manus, sed etiam voluntatem atque intelligentiam sollicitet ad malum, & pravarum cogitationum aliquot myriadas in animo serat, summâ opus est vigilantia. Quod Petrus Chrysologus exponens:

Petrus Chrysolog. serm. 96. m. 254.

*Quantum in se. Diabolus subtilissime tentat.

Diaboli primarius labor hominem tentare. Quid dicitur dicendum de Deo? Quando Israël Moles tam aperte commōens: Tentat vos, inquit, Dominus Deus vester, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non. Pari modo tentavit Deus Abraham. Idem affirmat sapientia: Quoniam Deus tentavit eos. Atqui Jacobus Domini discipulus: Deus intentator malorum est, ipse autem neminem tentat. Quor Moles ait, Jacobus negat. Qui conciliabimus partes tam sibi adversas? In expedito res est: Tentat nos Deus ut amicus. Hinc rectissime intentator malorum dicitur, quia neminem tentat, ut decipiat, aut seducat, sed ut probeat & exerceat. Tentat nos diabolus ut adversarius & inimicus, ad præcipitia ducit, ut dejiciat, alliciat, ut interimat. Hic Tentator nobis optime noscendus, quia revera innumeris hoc ipso male pugnant, quia hostem suum non norunt. Hinc insidias minus cavent, fallacias non observant, perfidissimo impostori fidunt. Hic sollicitè admonens Paulus: *Vt non circumveniamur, inquit, à satanâ, non enim ignoramus cogitationes ejus.*

Experientissimus tentator est diabolus. Hoc nominis Matthæus illi tribuit. *Et accedens tentator dixit. Quem admodum verò Poëtæ nomen Virgilio, Oratoris Tullio, Philosophi præ omnibus aliis attribuitur Aristoteli, ita nomen Tentatoris ex asse convenit diabolo: Allucere, tentare, decipere, illius artes & munia sunt. Synclerica sancta femina, Pelagio teste, solebat dicere: Adversus dæmones nos undequaque armatos esse convenit. Foris & intus oppugnamur. Nam uti navis aliquando irruentium fluctuum mole obruitur, non raro intrinsecus augefcente nimium sentinâ mergitur; ita & nos quoque operum extra commissorum iniquitate damnatur, sæpe attentium nequitia cogitationum in exitium adducimur. Ideo necessarium est non solum extra spirituum immundorum impetus observare, verum etiam cogitationum intimarum immunditiam exhaurire. Civitas, quæ non tantum ante mœnia, sed intra portas intestinum habet hostem, excubiis eger accuratissimis: ita planè cum diabolus non oculos solum & aures & linguam & manus, sed etiam voluntatem atque intelligentiam sollicitet ad malum, & pravarum cogitationum aliquot myriadas in animo serat, summâ opus est vigilantia. Quod Petrus Chrysologus exponens: Diabolus, inquit, non querit hominem, sed hominis interitum querit. Ille malis nostris gaudet, surgit ruinis nostris, nostris vulneribus convalescit, nostrum sanguinem sicut nostrâ saturatur ex carne, nostris vivit ex partibus. Diabolus hominem non vult habere, sed perdere. Quare? Quia ad calum, unde ille cecidit, non vult, non fert, non patitur hominem pervenire.*

Hinc subtilissime tentat. Non quoniam illecebrosâ

A carnis suggestione ita impugnat, ut non cupiat tentando vincere, sed ut homo tentationis victor, vanâ gloriâ sese efferat: hoc ille cupit, hoc querit. Et quàm istud subtiliter? Subtilem hanc vafritiem Bernardus explicans: Ergone, inquit, bestia sumus nos? Bestia profus. Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est juvencis insipientibus. † Bestia profectò sunt homines, oves errantes, non habentes pastorem. Quid superbis, ô homo? Quia te sciolum jactas? Vide quia bestia factus es, cui venande laquei preparantur. Sed qui sunt venatores isti? Venatores utique pessimi & nequissimi, callidissimi & crudelissimi. Venatores qui cornu non sonant ut audiantur, sed sagittant in oculis immaculatum. Ipsi rectores sunt tenebrarum harum, astutissimi versutia & malicia diabolica fraudis, ita ut sicut est ante venatorem bestia, sic ad eorum comparationem sit quilibet astutissimus hominum, præter eos dumtaxat, qui cum Apostolo non ignorant cogitationes eorum, quibus in Dei sapientiâ datum est fraudes deprehendere malignorum. Obscuro vos novella plantationem boni & mali, nolite sequi cordis vestri iudicium, nolite abundare in sensu vestro: ne vos tanquam rudes adhuc versutus ille venator decipiat. Sed ecce quia jam venatores & bestias novimus, quisnam sit laqueus iste, quarendum est. Ostendat nobis Apostolus, laqueum istum, ipse enim venatorem illorum non ignorat cogitationes. Dic nobis, inquam, beate Paule, quis sit laqueus iste diaboli? Qui volunt, inquit, divites fieri in hoc sæculo, incidunt in tentationes, & in laqueum diaboli. Ergone laqueus diaboli divitiæ sunt hujus sæculi? Heu quàm paucos invenimus, qui ab hoc laqueo liberari exultent, quàm multos qui dolent, quod parum sibi videntur irretiti. & adhuc quantum possunt, ipsi se involvere & intricare laborant. Ita laqueos & pedicas amplectimur pro aureis & gemmeis armillis. Tentationes diaboli subtilissimæ.

Protogenes pictorum celeberrimus, quod Plinius narrat, Rhodi vivebat: quò cum Apelles adnavigasset, avidus cognoscendi opera ejus, famâ sibi tantum cognitum continuo officinam petiit. Aberat ipse sed tabulam amplæ magnitudinis in machinâ aptatâ picturæ, anus una custodiebat. Hæc Protogenem foris esse respondit, interrogavitque à quo quaeritum diceret. Ab hoc, inquit Apelles, atreptoque penicillo lineam ex colore duxit summæ tenuitatis per tabulam. Reverso Protogeni, quæ gesta erant, anus indicavit. Ferunt artificem protenus contemplatum subtilitatem, dixisse: Ergo Apelles Rhodum venit: non enim in alium cadit tam abolutum opus. Mox & ipse Protogenes alio colore subtiliorem lineam, in illâ ipsâ telâ duxit præceptique abiens, si rediret vir ille peregrinus, ductum tenuioris lineæ ostenderet, adjiceretque hunc esse, quem quaereret. Atque ita evenit. Revertitur enim Apelles, sed vincti erubescens tertio colore lineas secuit, nullum relinquens amplius subtilitati locum. At Protogenes victum se confessus, in portum devolvit, hospitem quaerens. Placuitque sic eam tabulam postteris tradi, omnium quidem, sed artificum præcipuo miraculo. Consumptam eam constat priore incendio domûs Cæsaris in palatio, avidè ante à nobis spectatam, spatiofiore amplitudine nihil aliud continentem, quàm lineas visum effugientes, inter egestia multorum opera, inani similem & eo ipso allicientem tanto subtilitatis prodigio. Uti artifices isti lineas pingebant, ita diaboli tentationes adornant subtilissimas & reverâ visum effugientes. Sed singulares aliquot tentandi modos & technas, quibus utitur, particulatim aperiamus.

§. II.

I. **S**ub necessitate velo tentat. Quàm multos aggreditur. Sub premit necessitas, tu jam vide, quæ te alas. Rarò calum velo tentat. pluit panibus: opulenti plerumque tantum habent avartitæ quantum pecuniæ. Petiit liberalitas inter homines. Nemo

Nemo gratis vel buccam panis potrigit. Circumspice igitur, unde vestem pares & alimoniam. Ita blandè in- serpit hæc tentatio, ut demum furta, usura, aliæque ar- res improbæ hoc honestatis pallio teclatæ censeantur non iniquæ. Necessitas, ajunt, non habet legem. Ita nubes sed egenæ virgines, ita viduæ juniores, aliæque feminae, ut egestatem fugiant, frontem exuunt, & venalem vul- gant pudicitiam. Nimirum ut corpus servent jugulant animam. Paupertas, ajunt, eò nos adigit. Pessima & stultissima commutatio, vendere animam, ne operi- mentum desit corpori. Ita quotidie dum mensam ac- cumbinus, dum cibum potumque sumimus specioso necessitatis nomine, in cibo potumque metas temperan- tiæ transilimus. Prandia cenæque nostræ tentationibus assiduis plene sunt. Hic ergo assidue cum regio psalte precandum: De necessitatibus meis erue me.

II. Ad cuiusvis sese inclinationem attemperat. Talem aviculari cibum ministrat, talem pisciculis escam obicit, qualem scit appetiturus. Est qui nummos amat: huic si moneram monstres, quocunque lubuerit eum, facillimè pertrahet. Alius honorum appetentissimus, laude & inani aurâ gloriæ mirificè pacitur. Ille verò patinas & calices sectatur; hic à vino velut stipula à succino trahit- tur. Aliis voluptates sunt, quod ferro Magnes; à volu- ptatibus ad omnem criminum turpitudinem ducuntur. Alius canes & equos intemperanter amat, hic tes- seras, frivillum, pictas chartulas, alveum lusorium in oblectamentis habet, iste pacitur colloquiis, ille convi- viis indulget, alii nitorem vestium curant

trahit sua quemque vorupps.

Florentem cythilum sequitur capella, saccharum & amygdales sumia; Ramum viridem, inquit Augustinus, post ostendit ovi, & trahit illam; Noces puero demonstrantur & trahitur. Et quod currit, trahitur, amando trahitur. Ita om- nino diabolus suis quemque trahit amoribus ac pro- pensionibus, suas ille novit exactissimè, & longè me- lius, quàm suas ipse noverit homo. Sed de hoc paulò post plura.

III. Eâ quemlibet parte oppugnat quâ debilissimus est. Lupum ajunt faucibus robustissimum esse, infirmis- simum tergo; hic ergo feriendus; lupi tergum, non fauces diverberandum. Diaboli tergum nostra caro est; hac sese tegit, & abscondit. Hanc igitur feriat, qui diabolum vult percussum.

IV. Occasionem offert delinquendis, commendat eas, sua- det artiendas: Januam pandit, & invitans ad ingres- sum: Tu tantum ingredere, ait, mi homo, patens cernis ostium, ingredere. Pone fellam: Tu modo hic confide, inquit, tibi hæc quies est parata. Qui fatuus est, & sui negligens, ingreditur & confidet. Hic victus est.

V. Obrinere malis nititur tentatum, ut eâ mole pressus omnem animum ulterius pugnandi abjiciat, & ipse sibi dicat: Actum est, non sum ferendo amplius tam conti- nuas vexationes; tot hostiles impetus sustinere non pos- sum. Hæc nimis diuturna est obsidio; dedam me hosti. Ita Jobum tot morbis, tot doloribus; tot annis ad eò fatigandum censuit, ut in apertam demum impatien- tiam pertraheret. Sed spe suâ frustratus est tentator. Pa- tientiam Jobus non excussit, quantumcumque graviter & diu tentatus.

VI. Sape subitò imparatum, ostentem, semisomnem, ut prado & latro invadit. Hebræus rex David postquam sua- viter fuisset meridiatus, in solario deambulabat otiosus, nec ullum scelus animo coquebat; non libidines, non cædem meditabatur. Sed ecce mox adfuit tentator, & nullas insidias metuentem aggressus, oculos primùm in vicinam viridarium, deinde in lavantem feminam tra- xit. Hinc libidinum flammæ, hinc incendium fœdissi- mum vix ullis lacrymis extinguendum.

VII. Suadet, quod in se bonum, sed ratione temporis, vel persona, vel loci occultè malum est. Nonnumquam tenta-

tionis bonus est finis, sed mala sunt, quæ medio inrer- bonum, sed currunt. Exempli gratia: Ut elemosynas quis erogat, ratione temporis, pecunias undecunque per fas & nefas corrogat. Fipis vel perso- bonus, sed via ad finem non bona. Pari modo: Elemo- nae, vel lo- synas quis largitur, ne avarus habeatur. Hic via quidem bona est, sed via finis est malus. Ita diabolus tentator malum est. exomologesin suadet, sed imperfectam & sacrilegam.

§. III.

VIII. Consili sui plerunque plurimus adfert rationes, 8. Consilii sed fucatus. Hebræis Pontificibus totique sui plerun- que pluri- curia Solimæ magnificis rationibus persuasit Chri- stum licet hominem innocentissimum omnium occi- dendum. Causarum causa fuit illud Cæbis idolum, sed fucatus, Ratio status. Hinc acerbatæ rationes illæ: Vir iste unde- Causarum quaque omnes ad se trahit, ex omni vicina regione in- cisionis Christi fuit Ratio ita- gens ad eum concursus est; plerunque multa millia con- ciones illius frequentant. Fama de illo jam totam per- valit Syriam. Quàm porro hic ipse vir acerbus & con- tumeliosus est præcipuè in magistratum sacrum; quàm odiosè pificas & Pharisæas religiones publicè traducit? An non ab ore illius excerptæ voces illæ? Serpentes, Geni- Math c. 23. mina viperarum, Generatio mala & adultera, Hypocrita, Se- vers. 33. & pulchra dealbata, Caci & cæcorum duces. Hæc talia ore ple- c. 12. v. 39. no in Legis peritos, Scribas, Pharisæos effundit, & ple- c. 16. v. 4. bem adversus eos concitat. Deinde homo est thauma- c. cap. 23. turgus & signa patrat grandia, sed quâ virtute? Neque vers. 24. hoc nescire potest Syriæ præses Pontius Pilatus. Quod c. 27. ubi Romani fuerint odorati, mox aderunt, nôique mag- is sub jugum mittent, sanctissimum templum eripient, gètem nostram omnem & regionem oppriment. Qua- propter res nostras agamus, & quod magistratum de- cecet, iniuria nascentis mali eliminemus solerti vigilantia, Virum illum Galilæum Nazarenum è medio tollamus. Ita factiose illius donciones cessabunt. Alioqui hostem inquilinum asinus. Res cætrè proxime teclationem est.

Maturè igitur, ne quid Respublica detrimenti capiat, religionum Novatorem in crucem tolli curemus, ut omnis plebs videat se splendide deceptam. Ita Caiphas in pleno Patrum consensu: Vos, inquit, nescitis quidquam, Tom cap. 11. nec cogitatis, quia expedit nobis, ut unus moriatur homo pro vers. 50. populo, & non tota gens pereat. Si virum hunc vivere sinamus, in totius gentis perniciem id verget.

An non speciosi Jaris tæuli sunt isti? Profectò specio- sissimi. Ita parricidale, sanimum facinus adumbratis, sed tamen formosis rationibus fuit velatum. Ita diabolus tentationes suas, & multos scelerum miliones vendit sub palliolo virtutis. Nôs interim blandimur nobis, dum seipsum quisque solatur hoc modo: Id respicio, id curo, has facti causas, has rationes habeo. Sed non continuo licitum, quod certis de causis factum, nisi bonæ ac probatæ sint causæ. Nec satis est posse rationes adferre rei malè gestæ; quis enim hoc non potest? Et quanti sunt, qui cum ratione furunt? Hoc diabolo solenne ac quotidia- num est, tærationes & scætera rationibus fucare, hamum escâ tegere, utilitatis aut honestatis, aut etiam necessita- tis mantelam deformitati vitiorum injicere.

IX. Peccatum, antequam committatur, extenuat, infini- 9. Peccatum, tam Dei misericordiam deprædicat: Non est, inquit, tam antequam grande hoc facinus atque tu putas, & insuper facillimus committa- ad penitentiam recurtus. Quid obicit, hoc audere, cum tur, exte- idem & alii faciant? Quamvisque artis est aut pruden- nitam Dei tia, aliquantulum à lineâ excurrere. Audez & occasione misericor- diam de- oblata frueri. Concedendum aliquid naturæ. Offen- prædicat, sive tantilla misericordiam divinam quovis gemitu sibi propitiat. Ergo aude. Peccatum verò jam patra- tum immaniter exaggerat, Dei misericordiam velut exi- lem & arctam contrahit, ut miser homo rebus suis dis- sidens animum abjiciat, penitentiam ut rem difficilli- mam differat, intereâ noxas augeat, ita in profundum abeat, unde non facile emergat. Hanc ob causam tolli- citus a.

aliqui censent, totis quadraginta diebus Christum tam acriter tentatum, ut literis id consignari non poterit, eo autem tempore transacto formam humanam induerit tentator, & spectabilis prodierit ad conflictum & certamen publicum. Ita solet hostis nequissimus discessum & fugam simulat, & repente redit ut incautum obruat, sicut Josue civitatem Hai. Cùmque elevarset clypeum ex adverso civitatis, insidie quæ latebant, surrexerunt confisus, & pergentes ad civitatem, ceperunt & succenderunt eam. Ita & diabolus agit, qui non solum fallacissimus, sed & improvisus ac importunissimus tentationes instaurat. Cùm Christum in fastigio rupis tentaret: Hec omnia, inquit, tibi dabo. Mentitus est, nec enim dare potuit, quæ fallacissimè promisit. Et quamvis abierit vitæ, rediit tamen perquam importunus. Quod divinitus Lucas patiter testatur: Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se: Et ingressi habitant ibi. Hic interpretes Beda: Sape, inquit, antiquus hostis, postquam menti nostre tentationum certamen insulerit, ab ipso suo certamine ad tempus recedit, non ut illatæ malitiæ fidem præbeat, sed ut corda, quæ per quietem securâ reddidit, repente rediens facilius inopinatè irrumpat.

§. II.

Adhuc perseveranter admodum tentat diabolus. Cùm enim ab Angelo Hulfæ regionis præside interrogaretur: Vnde venis satana? Circuivi, ait, terram, & perambulavi eam. Per circuitus gym, ait Gregorius, solet laboris anxietas designari. Satan ergo laborans terram circuivit, non enim se pervolasse sed perambulasse dixit. Quemadmodum dux belli civitatem obequitans, quidquid innumitum lustrat, ut illac incursionem faciat: ita diabolus nos circuit, ut exploret, quam partem impressione incurset, idque indefessus planè constantiâ peragat incredibili. Energumenus ille, quem Marcus memorat occurrisse Christo, domicilium habebat in monumentis, & neque catenis jam quisquam poterat eum ligare: quoniam saepe compedibus & catenis vincitus dirupisset catenas, & compedes comminasset: & nemo poterat eum domare. Hunc interrogavit Christus: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mibi nomen est, quia multi sumus. Mi Deus, hominem unicum multa millia diabolorum, legio tota impugnet & occupet? unicuique demoni legioni hominum toti succederit. Quanta hæc sitis perendæ gentis humanæ!

Ingressus Christus urbem Galilæam Capharnaum, docuit in synagoga. Hic homo à malo demone infessus exclamavit: Quid nobis & tibi, Jesu Nazarenè? Venisti perdere nos. Ita illi duo Energumeni clamaverunt: Quid nobis & tibi, Jesu, fili Dei? venisti huc ante tempus torquere nos. Expulsi, non torfit eos novis suppliciis. Sed satis hoc tormenti erat cogi humanum hospitium deserere; salutem nostram perditionem suam interpretantur. Hinc Paulus ad vigilantiam nos expergefaciens: Non est, nobis, inquit, colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & potestates, adversus Mundi rectores & tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in caelestibus. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli.

Verissimi sunt illi gemitus: Heu qualis est hæc vita, ubi non desunt tribulationes & miseria; ubi plena laqueis & hostibus sunt omnia? Nam unâ tribulatione seu tentatione recedente, alia accedit: sed & priore adhuc durante confictu, alii plures superveniunt, & insperatè. Magna est nostrorum hostium potentia. Natura eorum queritur? Spiritus sunt. Forma? videri non possunt. Indoles? nequissimi, vasertimi. Potestas? Mundi rectores, Fraudes? Tenebrarum principes. Locus? Ex aere in nos irruunt. Hoc bellum nullis fœderibus conciliandum, nullis sopiendum induciis. Basilus ad bellicam circumspeditionem excitans: Athleta es, inquit, attende ipsi. In adversarum immotum oculum intentio fixius. Animo non sis supino

Aut coincidenti, sed arrepto; non dormituri, sed pervigili ac sobrio, qui nôrit sibi præesse. Ergo attende tibi, & huic pugna. Cùm totæ in nos ruant acies, quò animo torporem & delicias sectamur? Chryostomus ad vigilantiam acriter extimulans: Sobrius estote, ait, & vigilate. Nemo dormiens coronabitur, neque recumbens & stertens braviùm capit: sed pulvere, & plagis squalens ipse apud Agonothetam prius invenitur, vulnera gerens & sanguinem ostendens defluentem. Vnde postquam experientia didicimus, quam sit grave & difficile diaboli ministerium (fugit enim vigilantem, & dormientem spoliat) ne des somnum oculis tuis, nec palpebris dormitionem, ut salveris velut dorcas ex castibus, & velut avis ex laqueo. Fugiamus, inquam, vitæ hujus laqueos & curas, & velut Mundo abrenunciantes nil carnale circumferamus: multe enim diaboli insidia. Adversarius noster diabolus, inquit, tanquam leo rugiens circumit quærens, non quem mordeat vel frangat, sed quem devoret. Fuge diaboli astutias, & dic Domino: In te eripiar à tentatione, & in teo meo transgrediar murum. Ne fugias itaque laborem, ut assequaris coronam. Mercator non desicit, sed sustinet undas, ut pecunias inveniatur. Decertans Athleta generose fert vulnera, respiciens ad coronam. Agricola non invenit manipulos, nisi prius per proprios sudores semina mittat. Similiter in calum respicientes nihil putant tribulationes, bonorum spe roborati. Vigilantiâ tibi opus est, ut domum tuam à latrone custodias. Adversarius enim diabolus te supplantare querit, ne ascendere possis, unde ille cecidit. Multa sunt ipsius artes.

B Inter has singularis illa: Bovem cornu, cercopithecum caudâ, alinum auribus prehendit; suâ quemque naturali proclivitate irretit. Ita diabolus cognitâ cuiusque hominis propensione vim suæ tentationi addit ab eâ re, quâ quisque magis afficitur. Ita qui se honoribus & dignitatum nitore sentit tentari, ad superbiam se pronum credat, quomodo cibi tentant, ad gulam se proclivem censeat, quem libido stimulat, ad luxuriam se pronum judicat, quem pecunia trahit, avaritiæ aliquid in se latere suspicetur: has tales cuiusvis propensiones diabolus novit penitus, quàm nos ipsi. Itaque hic piscator eam hamo infigit escam, quam scit appetituros pisciculos. Avaro nummos & lucra, ambitioso & superbo laudes, encomia, favores, libidinoso familiaritates suspectas, & gratas voluptates, gulo epulas & pocula, iracundo discordias & rixas, lufori focios & lusus suppellectilem, desidi & ignavo serias, otium, quietem ingerit; alios mœrore, hos gaudio, illum timore, istum audaciâ, hunc securitate nimia sternit, attentissimus ad singulorum affectus, quis scilicet in quolibet præpollat. Ita Catilina fastiosorum Romæ corypheus cuilibet ea promisit, quæ ipsi videbantur gratiora, sive opes, sive munia, seu dignitates; ita Mahometus Asiæ pestis, non ignorabat humanam indolem ad voluptates propensissimam; has ipsas confertim promittebat. Hinc illud longè mirissimum quomodo tandem Apostoli Austeram sparserint, cum ea sequioris naturæ prorsus contraria amorem paupertatis, corporis afflictationem, fugam voluptatis, sui odium, inediam, vigiliis, sui contemptum doceat?

§. III.

Ruffinus Aquilejensis, Pelagius interpretis, Paschasius Diaconus ex æquo perquisitè rem scitu dignam ita memorant. Macarius Abbas dum solitudinem superiorem solus habitaret, inferior enim à plurimis frequentabatur, nocte appetente cacodæmonem humanâ specie, & ad luxum dissectâ veste contra se gradientem vidit. Hunc senex interrogans: Quod veterator tendis, inquit, & quid istæ tor ampullæ, quid tot sibi volunt valcula, tot pyxidulæ, quas lateri appensas geris? Cui dæmon: Fratribus tuis, ait, fero matreolæ & licitamenta, sed eâ varietate, ut si primum naulescent, mox porrigam secundum tertiumque; nec fieri potest, ut ex

* Ruffino
Theopistus,
Pelagio
Theopistus.

omnibus nullum placeat. Cum dicto abiit. At fenex eodem loci permansit, dum rediret stygius pharmacopola. Redeunt enim desuo allocutus: Et qui habent fratres, inquit, ut valent? Cui larvatus genius? Ut solent, ait, hi tales. Eorum tamen unus mihi perquam familiaris est. Macario de nomine sciscitanti respondit: Theopistus * audit, pulcherrimè inter nos cõvenit. His auditis Macarius quàm primùm viam ingressus magnis passibus ad illum ipsum, quem audierat nominari, contendit, non sine ceterorum admiratione. Nam obvii in suum quisque angustiolam hospitem tam charum invitabant. At ille ad Theopistum properans, & hunc denique solus solum nactus: Fili mi, aiebat, quomodo vales? & quomodo stant res tuæ cum Deo? Cui promptè Theopistus: Bene mi pater, ait, quod tuis precibus adscripsim. Sed iterum fenex: Non te impugnant cogitationes pravæ? Erubuit miser fateri, quod res erat, & ulcus aperire: ita enim illud ad omnia respondit? Hactenus bene. Sed peritissimus sunt chirurgus ut latentis vomica nãderetur, seipsum simulans ægrum: Ecce, mi optime frater, inquit, Macarius, tot ego jam annis eremum habito, ab omnibus honoror, tam grandis natum sum, nihilominus à meis ipse cogitationibus graviter infestor. Hoc sermone tam candido hominem cõtraxit, ut demum æger se passus ægrum: Pater crede mihi, aiebat, idem & ego patior, turbant & concutunt me graviter cogitationes meæ. Ita plura & plura sensim eliciebat fenex, dum ille omnem animi sui morbum fateretur. Jamque ad alia delapsus abbas, & diversa interrogans: Quousque diei, ait, jejunas? Ad nonam, respondet. Cui spiritalis medicus: Deinceps ad serum vesperem jejunato. Hoc primum. Alterum: Ex Evangelii vel scripturis sacris assidue aliquid meditator nunquam non occupatus, hoc alterum. Tertium: quoties nunque tibi occurrerit impura cogitatio, oculos animumque tolle cælo, & Deum auxiliatorem voca. Aderit vocatus, nihil ambigas. Ita Macarius in suam rediit solitudinem, cumque denuo vidisset cacodæmonem novas insidias molientem, quaesivit: quomodo res fratrum jam habent? Cui mœstus respondit Satan: Malè, neque enim unquam in me agrestiores fuerunt. Et quod pejus: Ille ipse mihi antea tam obsequens, nunc adversatur pænâ asperior & animosior ceteris. Mox Macarius in suam sese calulara recipiens Deo Servatori gratias egit.

Ergo attende tibi; diabolus impium ventilat curas, discunt consuetudines, examinat propensiones: scrutatur omnia; & ibi quaerit causas nocendi, ubi aliquem viderit studiosius occupari. Tu ergo, quisquis es, vide, quò tua te trahat indoles & natura, quò tui p̄ferent affectus, quò inclinent propensiones, quò tendant consuetudines; hac parte te muni quâ debilior es, ut dux belli in urbe quam propugnat, copiosiorum illic militum constituit, ubi natura loci minus munitam cernit: ita nos diabolus illic invadit, ubi debiliores esse non nescit. Quæ nobis in viâ vitrui sunt impedimenta, ea Satana sunt præsidia. *Tentationes non sentire, est angelicum, ait Anselmus; tentationes sentire & vincere, Christianum, tentationibus consentire & ex malitiâ delinquere, diaboli-cum est.*

CAPUT VI.

Tentator nil potest sine licentiâ; & quomodo Deus nos tentet.

Job cap. 4.
vers. 11.

EX amicis Jobi Eliphaz Themanites dixit: Tigris perit, ed quodd non haberet prædam. Septuaginta interpretes ita vocem emutant: Perit Myrmicoleon, Leo formicarius, seu, formica leo. Olympiodorus hîc designati censer diabolum, qui illis quos vincit & subjugat, est leo; formica iis à quibus vincitur & triumphatur. De hac

A bestiola differens Gregorius: Myrmicoleon, inquit, par- rum valde est animal, formicis adversum, quod se sub pulvere abscondit, & formicas frumenta gestantes interficit, ablatque consumit. Apostata angelus in terram de calis projectus, justorum mentes, quæ honorum sibi operum refectionem praparrant, in ipso actionis itinere obsidet, cumque eas per insidias superat, quasi formicas frumenta gestantes improvisus necat. Re- Diabolus autem Myrmicoleon, id est, leo & formica dicitur: formica est enim leo est, volatilibus formica; quia nimirum antiquus hostis, sicut contra consentientes fortis est, ita contra resistentes debilis. Si enim ejus suggestionibus assensus prabetur, quasi leo tolerari nequaquam potest, si autem resistitur, quasi formica atteritur. Alii ergo leo est, alii formica: quia crudelitatem illius crudeles mentes vix tolerant, spirituales verò infirmitatem illius pede virtutis calcant.

Deus Alcantos clade grandi affectit, quod Regum facti memorant, ob Arcam irreverenter visam. Et ebullit, runt villa & agræ, in medio regionis illius, & nati sunt mures. Si dæmonum spectetur crudelitas, sunt scorpionibus; si inimitas, mures. Quod Rupertus clarè pronuncians: Quid crudelitas sunt illi, ait, qui ebullierunt, & terram demoliti sunt mures, nisi sunt maligni spiritus, justis quidem contemptibiles ut mures, peccatoribus autem terribiles ut leones. Quod Tertullianus de scorpionibus, hoc de dæmonibus verè affirmari potest. Totæ venena, quot ingenia, tot perniciæ, quot & species, tot dolores, res quot & colores; unum violentiæ gestus de caudâ non. Terribiliter cere. Dæmones tam dulces in amarum, quàm lucem in tenebras reformant, atque ita miserimam hanc vitam illi beatissima praverterendo, tam amarum pro dulci, quàm tenebras pro luce supponunt. De scorpionum horum veneno, de tentandi artificio quo diaboli gentem humanam fallunt, diximus. Jam porro, quâ ratione Deus nos tentet, dicendum.

S. I.

Tentat Deus, fed longè aliter quàm diabolus, qui tentando cupit decipere, nocere, perdere; omnia ejus consilia & molimina ad perniciem, interitum, exitium nostrum spectant. Deus tentat, sed in nostrum commodum, promeritum, æternitatis præmium. De divinis tentationibus differens Gregorius: Tribus modis, inquit, nos Conditor noster interrogare consuevit, cum aut flammæ districtione nos percussit, & quanta nobis insit, vel desit patientia, ostendit: Aut quadam, que volumus, præcipit, & nostram humilitatis nostre immotescit. Tentare quippe Dei, est magnis nos justionibus interrogare. Scire quoque ejus, est nostram obedientiam nosse nos facere.

Hirudo admora agro sugit sanguinem, ut se satiet, at medicus illam admoveri jubet, ut agrum sanet. Chirurgus ferro candente urit agrum, non ut lædat, sed ut læsum meliori valetudini restituat. Ita & tortor ignis forcipe Christianum martyrem carpit, sed ut cruciet, & à Christo averrat. Ita Deus & diabolus dissimillimè tentant, ille ad cælum per aspera vocat, iste ad Orcum per amœna invitat. Tentationes Deus admirabili providentiâ & bonitate temperat. Quod omnium solatio promulgans Paulus: Fidelis Deus est, inquit, qui non patitur vos tentari supra id, quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione proventum. Tam ampli juris diabolus non est, ut quemcunque sibi designat, invadere audeat: Nec invadendi locus, tempus, modus in ejus potestate est; licentiâ strictiore coercetur, nil nisi ad Dei præscriptum potest agere. Id Gregorius asserens: Diabolus, inquit, licentiâ non accipit, ad tentationis articulum non convalescit, unde omnis voluntas ejus injusta. Ex se eum tentare appetit, eos, qui tentandi sunt, & prout tentandi sunt, Deus justè tentari permittit. Idem de quibuscunque aliis hostibus nostris, quos cernimus, dicendum. Hinc faranas Jobi constantiam tentaturus licentiâ rogat: *Extende paululum Job castrum manum*

manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet. Tu Domine meas mihi manus colligasti; neutiquam liber sum, sed amplia potestatem adeo accisam, & videbis mira. Annuit Deus, & ampliavit, quam petiit potestatem, sed eâ legis præscriptione, ne ultra facultates Jobi lævieret: Ecce universa, quæ habet, in manu tuâ sunt: tantum in eum ne extendas manum tuam. Denique in ipsum etiam corpus Jobi licentiam læviendi accepit, salvâ tamen vitâ. Hinc Augustinus insignissimè rem oculis subjiciens: *Seriant modo inimici, ait, humilient, faciant non quidquid vult, sed quidquid desuper permittuntur. Non enim quidquid passi ab inimicis fuerimus, inimicis deputandum est, & non Domino Deo nostro. Quandoquidem in ipso suo exemplo mediator demonstravit, quando nobis desuper permittit homines nocere, non voluntatem nocendi desuper dari, sed potestatem. Vnusquisque enim malus apud se habet voluntatem nocendi: ut autem possit nocere, non habet in potestate. Vt velit, jam reus est; ut possit, occultâ dispensatione providentia Dei in alium permittitur ad panam, in alium permittitur ad probationem, in alium permittitur ad coronam. Ad panam Iudeos affligere permittit, sunt idololatra: Ad probationem Iobum diabolus; probatus est autem Iobus, confusus est diabolus. Ad coronam permittit sunt persecutores in martyres. Occisi sunt martyres; quasi vice se arbitrati sunt persecutores. Illi in manifesto falso triumpharunt, isti in occulto verè coronati sunt. Non attendebat Iobus, quis percuteret, sed quis permitteret. Novi ego, inquit, à quo sit permittissus. Diabolo tribuatur nocendi voluntas, Domino meo probandi potestas.*

Non igitur formidemus diabolum; septiceps quidem bellua est, sed mordere non potest nisi volentem; cornua habet, quibus ferire possit, sed accedentem; caudam habet, quâ & cedros queat dejicere, sed nec pilum unius hominis non tantum non evellere, sed nec tangere valet, nisi potestatem Deus concedat. Habet arcum, pharetram, sagittas, sed nec sagittulam vel unicam in illum torquere potest, nisi Deo annuente.

Cum Jacob è Mesopotamiâ rediret in Chanaan, gregem proterus imbellem secum adduxit. Non erat ex omni numero, qui gladium animosè stringeret. At verò Esau capitalis hostis cum militibus quadringentis occurrit. Ah, quadraginta, imò vel quatuor milites contra feminarum, & parvulorum agmen sufficissent. At Deus animum Esau subito ita molliit, ut diceret humanissimè: *Gradiamur simul, erò que focus itineris tui. Cui Jacob: Præcedat dominus meus ante servum suum, & ego sequar paulatim vestigia. Mox iterum Esau jam planè frater: Oro te, ait, ut de populo, qui mecum est, saltem socii remaneant via tua. Videre feram in hominem humanissimum mutatam, quæ lacerare venerat & devorare, jam modis omnibus juvare nititur.*

Ita cacodæmon septem maritos Saræ jugulare potuit, sed octavum Tobiam nec quidem potuit tangere; Ejus rei assignans causam Angelus: *Ostendam tibi, ait, qui sunt, quibus prevalere potest dæmônium. Hi namque qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum à se, & à suâ mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus; habet potestatem dæmônium super eos.*

§. II.

Goliathum Philistæum Hebræi milites & duces omnes fugerunt, nullus erat ex omnibus, qui congrederet cum eo auderet. Et en juvenis pastoritius David incertis opilio formidandam illam giganteam molem filice unico dejecit. Hic certè Deus Goliathum vinxit, Davidi vires vincendi dedit, ut vel oculis certeremus, quæ pugnæ spiritalis esset ratio. At verò tempore, quo Dei filius in crucem actus, filio manus ligatæ, diabolo & affectis solutæ fuit.

Ita Deus electum populum bellis variis exercens: *Et ego, inquit, non delebo gentes, quas dimisit Iosue, ut in ipsis experieret Israël, utrum custodiant viam Domini, & ambulent*

Tômi. II.

in eâ. Ha sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israël, & omnes qui non noverant bella Chananæorum: & postea discedent filii eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi. Deus milites quarit, & quidem exercitatos. Hoc sine illos exerceri vult & erudiri ad pugnam. Novit autem Imperator, quousque suos milites debeat exercere: quemadmodum citharædus ita temperate novit liles, ne rumpant, néve nimium remissa sint; quemadmodum & calurgas novit, quando cataplasma mordax corpori accommodet, quando amoveat: Ita Deus Augustini ore: Ego novi, ait, quid ap- posuerim; ego novi, unde egrotet, ego novi, unde saneris.

Duodecim Domini Jesu discipuli, magistro moriente graviter concussi sunt, gravius Thomas cæteris, gravissimè Petrus, Judas à tentatore in exitium æternum præcipitatus est. Omnium tentationes Christus providentissimè moderatus hunc longè, illum longius, longissimè alium à se abstrahi permisit, omnes tamen iterum ad se benignissimè attraxit, præter unicum illum gehennæ filium, qui periit, quia perire voluit. Ita Deus tentationes nostras omnes profectui nostro attemperat, ut medicus, aut pharmacopola peritus identè nonnunquam pharmacum, sed diversâ dosi pluribus præbet; huic solum tres drammas aut scrupulos, ut vocat, vel tria tantum grana, sex illi aut septem, robustiori decem aut plura portigit, prout cuiusvis vires & valetudo desiderat: Ita Deus exactissimam in omnium tentationibus mo-

derationem adhibet; omnia modo & ratione, rectè & ordine facit. Quod luculenter Augustinus asserens: *Deus hominem, inquit, in tentationem inducit, cum tentari permittit, ut probet, non ut perimat. Tentat autem non quasi mentium neficium humanarum, sed ut suos fideles faciat in sæculo manifestos. Sic Abraham tentavit in silio, & honoravit; sic Iob dando in tentationes varias probavit, sic sanctos Apostolos, sic beatissimos Martyres per ignem quoque & gladios coronavit. Fidelis Deus est, fidelissimus, qui facit cum tentatione proven-*

tum, ut possimus sustinere. Augustinus, quem dixi, de Christi morte differens: Quod Christum, ait, occidere voluit impius, imputatur iniquitati impij: quod permittitur est, imputatur potestati Dei. Ille ergo inique voluit, Deus iuste permittit. Vide, quid tibi fecerit iniquus, quid iustus. Ille voluit, iste permittit. Voluntas injusta damnetur, permittit iusta glorificetur. Noli ergo mirari, permittit Deus, & iudicio permittit: permittit & mensurâ, numero, pondere permittit. Apud illum non est iniquitas, tu tantum ad eum pertine. In ipso spem pone, ipse sit adiutor tuus, salutare tuum. In illo sit locus manicus, turris fortitudinis. Refugium tuum ipse est, & non te sinit tentari supra quam potes ferre, sed faciet etiam cum tentatione exitum, ut possis sustinere; ut quod te sinit pati tentationem, potestas ejus sit, quod non sinit ultra à te fieri, quam potes ferre, misericordia ejus sit: quoniam potestas Dei est, & tibi Domine misericordia, quia tu reddes unicuique secundum opera ejus.

§. III.

ERGO diabolo potestas quadam est, plerumque tamen vult Enocere, & non potest, quia potestas ista sub potestate est, Nam si tantum posset nocere diabolus, quantum vult, non aliquis justorum remaneret, aut aliquis fidelium esset in terrâ. Ipse per vasa sua impellit quasi parietem inclinatum; sed tantum impellit, quantum accipit potestatem: Vt autem non cadat paries, Dominus suscipiet: quoniam qui dat potestatem tentatori, ipse tentato præbet misericordiam. Ad mensuram enim permittitur tentare diabolus.

Sed: Eito, inquit, ad mensuram diabolus tentet, atque ideo ad tentandum Jobum à Deo petierit licentiam, hanc tamen scimus à Deo liberalissimè datam: Ecce, ait, universa, quæ habet, in manu tuâ sunt. Ita videtur Deus nostris nos hostibus objicere, & in eorum dare manus. Non negamus: Dedit, sed cum hæc moderatone, & ad hoc præscriptum: Veruntamen animam illius serva. Ex quo manifestum est, quanti Deus æstimet divitias

Christus dixit: Hac omnia adjiciuntur vobis. Math. c. 6. vers. 33. Greg. 10. 2. lib. 1. moral. cap. 3. mihi pag. 358. Deus Jobum manibus hostis concessit, sed e suis non dimisit. Joan. c. 10. vers. 28. Job cap. 1. vers. 12.

Apost. cap. 2. vers. 8. Et seqq.

Num. c. 14. vers. 22. Tentaverunt me jam per decem vices, hoc est, fessissime.

Improborum machinationes non metuenda: August. in psal. 54. mihi pag. 214.

Math. c. 5. vers. 12.

Matth. c. 10. vers. 28.

Sed ne conturbetur dilectio, quâ diligitur inimicus. Idem in eundem psal.

Hier. c. 50. vers. 23.

Athanas. in vita s. Antonii. c. 16. apud Roswey p. 43.

vitias & facultates, non plures sanè, quàm ipsas Jobi lacrimas & vestes. Additamenta sunt moderatissimè usurpanda. Deinde Jobum Deus hostis manibus concessit, sed e suis non dimisit. Quod affirmatissimè docens Gregorius: Ecce, inquit, per permissionem verberis comitatur custodia protectionis, & electum suum. Divina dispensatio custodiendo deserit, deserendo custodit: alia illius prodit: alia protegit. Si enim totum Job desereret in manu tanti adversarii, homo quid esset? In ipsa ergo sustulit permissionem permiscetur quadam liberta pietatis: quatenus in uno eodemque certamine & servus humilitis ex opprobrio proficiat, & hostis superbiens ex permissione succumbat. Manui itaque adversarii sanctus vir traditur, sed tamen in inimici adversarii sui manu retinetur. De illis quippe ovibus fuit, de quibus in Evangelio ipsa Veritas dicit: Non rapier eas quisquam de manu meâ: & tamen expetenti hosti dicitur: Ecce in manu tuâ est. Idem ergo in manu Dei, idem in manu est diaboli, quia tenuit, quem concessit, & dando non dedit, quem adversarii sui jaculi ejiciens abscondit. Adstrinxit Deus potestatem dæmonis ad tentandum, sed non adstrinxit robur & vires Jobi ad luctandum. Devenit Jobus in diaboli manus ad tentationem, remansit in manu Dei ad remunerationem.

Edixit Deus per Apocalypseo scriptorem: Hac dicit primus & novissimus, qui fuit mortuus, & vivit. Scio tribulationem tuam, & pauperitatem tuam, &c. Nihil horum timeas, quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex vobis in carcerem: & habebitis tribulationem diebus decem. Ego fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Sed quid illud est solatii? Habebitis tribulationem diebus decem, hoc est, multos aut omnibus vitæ diebus. Hoc certè præmeditandum, ad hoc parandus est animus, neque enim hic gaudii locus esse potest, ubi tota hominis vita tentatio mera est. Esto igitur fidelis, ut fias beatus: Aspice coronam, omnigenæ voluptatis affluentiam. Ne diaboli & improborum in te machinationes metuas, omnis eorum malevolentia, omnis vexatio & injuria tuam cedet bonum. Affirmat & honoratur Augustinus: Cum aliquid tale patitur Christianus, inquit, non debet facile velut odio ire in eum, à quo patitur, & velle ventum vincere: sed convertere se ad orationem, ne amittat dilectionem. Neque enim timendum est, ne aliquid faciat homo inimicus. Quid enim facturus est? Multa mala diciturus, opprobria jaculaturus, ut conviciis seviturus. Sed quid tibi? Gaudete, inquit, & exultate, quoniam merces vestra magna est in cælis. Ille in terrâ geminat convicia, tu in cælo lucra. Sed festinat amplius, postit & aliquid amplius. Quid te securus, cui dictum est: Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere? Quid est ergo timendum, quando pateris in ignicum? Ne conturbetur in te dilectio, quâ diligis inimicum. Non pateris persecutionem? Non vis ergo piè vivere in Christo. Omnes enim qui volunt piè vivere in Christo, persecutionem patientur. Vis probare verum esse, quod dictum est? Incipe piè vivere in Christo. Addit: Ne puteris gratos esse malos in hoc mundo, & nihil boni de illis agere Deum. Omnis malus aut ideo vivit, ut corrigatur, aut ideo vivit, ut bonus per illum exercetur.

CAPVT VII.

Tentatorem Deus cur sæpius permittat esse victorem.

Verit Hieremias vates: Quomodo confractus est & contritus malleus univèrsæ terræ? Quàm validus ille malleus sit, qui tot ferri centumponidia, in lamellas tenues diffundit? Diabolus verè malleus univèrsæ terræ, sed magnam partem contritus, idque à puero Bethlehemi nato & in cunis gramineis collocato. Antonius Magnus, ut suos adversus cacodæmones animaret: Nos, inquit, diabolo nihil credamus, & vincemus. Adveniente Domino Jesu destructus est inimicus, & omne ro-

bur ejus elanguit. Propter quod pristinæ virtutis memorem, quasi tyrannus jam senescens, cum ruisse se videat, in perniciem grassatur humanam; nec tamen potest firmum Deo pectus, cogitationum & ceterarum fraudum arte pervertere. Nam etiam irruentes mortem nobis intentare videantur, ridendi potius sunt, quàm timendi, quia cum sint debiles, minantur cuncta, nec faciunt. Addit cum hoste ipso colloquens: Scimus, quia idcirco vivimus Christiani, & contra te nobis secuta est congressio, quia infirmatus es à Domino. Ideo tuus ipse jacularis confoderis. Eodem sensu Augustinus: Videte fratres, inquit, ubi David Goliath percussit; in fronte utriusque ubi crucis signaculum non habebat. Quod autem David non habens gladium ascendit super Goliath, & suo eum proprio interfecit gladio; designatum est, quod in adventu Christi suo gladio diabolus victus est; qui per nequitiam suam & injustam persecutionem, quam exercuit in Christum, omnium in eum crediturum perdidit principatum.

Nihilominus hic adversarius non desinit tentare & impellere ad vitia. Nec verò Deus non tantum sinit tentari, sed & vinci. Hoc non fatis capit intelligentia humana, & identidem quaerit: Cur ergo Deus tentari nos permittit, cum plurimos præcitat vincendos? Ad istud jam respondendum.

S. I.

Quæstionis igitur est; Cur Deus non impedit hanc pugnam, quando toties hostis obrinet victoriam? Cum præcitat tot hominum cessuros tentationibus, cur tentari eos sinit? Primum est, quod altè imprimendum animo: Deus in omnibus suis operibus & Misericordiam ostendit, & Justitiam. Nam, Univèrsa via Domini Misericordia & Veritas, sive Justitia. Infinitè misericors est Deus, sed & infinitè justus. Idcirco psaltes maximo affectu: Misericordiam, inquit, & iudicium cantabo tibi Domine, psallam & intelligam. Hæc supremi Numinis sunt insignia; Olyva & Gladius. Considerate Domini Jesu in Orbem ingressum & egressum, primum vitæ & ultimam, Natalem & Mortalem diem, utrobique spectandum se dabit tam Misericordia, quàm Justitia. Dei filius jam in Crucem sublatus, habuit supplicii socios latrones duos, sed diversissimè affectos; illum Misericordia eodem die è cruce in paradysum emisit, istum Justitia in tartarum deiecit. Idem ad Infantis divinisissimi præsepium est videre. Misericordia tres Orientis latraps ad Christi cunas pertraxit, Justitia Herodem scitarum & latronem cum scribis antro nascentis beatissimo excludit. Evolve codices divinos ab omnium primo Genesios libro, ad ultimum Apocalypseo, in omnibus luculentè cernes, quâ ratione Dei Justitia & Misericordia in univèrsis operibus suis admirabili fœdere conjunxerit. Univèrsa via Domini Misericordia & Veritas.

Ita planè misericors & justus Deus impugnari nos permittit tentationibus & etiam sæpe superari. Misericors est, qui tentationes immittit, ut per eas probetur virtus, & excitetur parandis promeritis, augendis præmiis. At verò justus, cum concedit eos corruere, qui nolunt pugnare, nec Domino suo fideles permanere. Tam autem potens est arbitrium hominis, ut eum nec quidem omnes simul diaboli ad ullum vitium pertrahere, si nolit, à virtute ullâ possint avertere, si eam velit exercere. Deus ipse neminem cogit: ignem & aquam, bonum & malum, vitam & mortem proponit; tui est arbitrii, optio eligendi soluta. Quod Siracides apertissimè testatus: Deus, inquit, ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Ante hominem, vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei dabitur illi. En, mi homo, Deus apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam. Ad utrumque liber es; elige, sed cave, ne beatus Basilius suum illud tibi occinat: Malè ponderas, prava bonis preferens, vana veris potiora ducens, temporaria

Cur Deus non impedit tentationes diaboli cum probatur cessuros tentationibus. Misericordia & Veritas, sive Justitia. Infinitè misericors est Deus, sed & infinitè justus. Idcirco psaltes maximo affectu: Misericordiam, inquit, & iudicium cantabo tibi Domine, psallam & intelligam. Hæc supremi Numinis sunt insignia; Olyva & Gladius. Considerate Domini Jesu in Orbem ingressum & egressum, primum vitæ & ultimam, Natalem & Mortalem diem, utrobique spectandum se dabit tam Misericordia, quàm Justitia. Dei filius jam in Crucem sublatus, habuit supplicii socios latrones duos, sed diversissimè affectos; illum Misericordia eodem die è cruce in paradysum emisit, istum Justitia in tartarum deiecit. Idem ad Infantis divinisissimi præsepium est videre. Misericordia tres Orientis latraps ad Christi cunas pertraxit, Justitia Herodem scitarum & latronem cum scribis antro nascentis beatissimo excludit. Evolve codices divinos ab omnium primo Genesios libro, ad ultimum Apocalypseo, in omnibus luculentè cernes, quâ ratione Dei Justitia & Misericordia in univèrsis operibus suis admirabili fœdere conjunxerit. Univèrsa via Domini Misericordia & Veritas. Ita planè misericors & justus Deus impugnari nos permittit tentationibus & etiam sæpe superari. Misericors est, qui tentationes immittit, ut per eas probetur virtus, & excitetur parandis promeritis, augendis præmiis. At verò justus, cum concedit eos corruere, qui nolunt pugnare, nec Domino suo fideles permanere. Tam autem potens est arbitrium hominis, ut eum nec quidem omnes simul diaboli ad ullum vitium pertrahere, si nolit, à virtute ullâ possint avertere, si eam velit exercere. Deus ipse neminem cogit: ignem & aquam, bonum & malum, vitam & mortem proponit; tui est arbitrii, optio eligendi soluta. Quod Siracides apertissimè testatus: Deus, inquit, ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Ante hominem, vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei dabitur illi. En, mi homo, Deus apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris, porrige manum tuam. Ad utrumque liber es; elige, sed cave, ne beatus Basilius suum illud tibi occinat: Malè ponderas, prava bonis preferens, vana veris potiora ducens, temporaria

atervis praponeis, praterentem voluptatem pro indefinente latitâ eligens. Deus neminem jubet esse impium, & ad peccandum nulli facit potestatem. Figulus vasa omnia, quæ ad rotam figuralem fingit, ollas, discos, urnas, hydrias furio committit: quædam concrepant, alia calores tolerant. Non damnemus inertie manum figuli opifex vasa cupit integra, non fracta; æqualem omnibus industriam impendit. Sed excoquenda sunt & duranda igni; si æstum non ferant & rumpant, extra culpam est figulus; fecit quod potuit, quod debuit. Ita prorsus multi tentationibus vincuntur, sed suâ culpâ; pugnare nolunt, resistendi laborem fugiunt, suo vitio succumbunt, alii in tentationibus multo gravioribus vincunt. Utrobique Deus cum tentatione facit proventum. Sed illi desides divinis auxiliis non utuntur; sunt olle fictiles ignis impavitis, uri nolunt & excoqui; dissiliunt: alii durant in ignibus, & suo se figulo probant. Atque hi Misericordia, illi Justitia sunt specimina.

§. II.

Ad illa regii psalta verba: Catuli leonum rugientes, ut rapiant & quarant à Deo escam sibi: Augustinus interpretes: Qui sunt, inquit, catuli leonum? Principum & potestatum ævis hujus, demones & angeli diaboli. Quomodo querunt sibi escam, quando tentant: sed quia non accedunt, nisi eis Deus dederit potestatem, ideo dictum est: Querentes à Deo escam sibi. Petiit Iob tentandum. Qualem escam? Opulentiam, pinguen, justum Dei. Petiit illum tentandum, & accepit tentandum, sed non opprimendum; purgandum, non evertendum; aut forte nec purgandum sed probandum. Tamen & qui tentantur, aliquando traduntur occulto merito suo in manus tentatoris, quia traditi sunt forte in concupiscentias suas. Nam diabolus nulli nocet, nisi accepit potestatem à Deo. Quare autem datur potestas? Aut ad damnandos impios, aut ad probandos pios. Iuste hoc totum Dominus agit, & in neminem habet diabolus potestatem, vel in aliquid ejus, nisi ille concedat, cui est potestas summa & sublimis. Sic diabolo, sic homini nulla est potestas in Dominum, nisi desuper detur. Et homo, & diabolus, & qualibet demonia, non nisi acceptâ potestate nocent, sed proficiendis non nocent. Malis ita sunt sicut ignis sereno, bonis ita sunt tanquam ignis auro. Manducatus est Iudas ut fœnum, probatus est Iob ut aurum. Aliquando Satanâs transfigurât se in Angelum lucis ad tentandos eos, quos ita vel eruditur opus est, vel decipi iustum est.

Puerulus olim ex alto decidit, sed quia in ipso casu togula puerilis in campanâ formam se diffudit, illæxus terram contigit. Permittit Deus nos periculis exponi, tentari, labi, sed non conterri. Testatur carmen sacrum: Apud Dominum gressus hominis diriguntur, & viam ejus volent. Si gressus, ergo & cogitationes, ac tentationes secreto domini consilio diriguntur. Ideoque additur: Cùm ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam. Ne tentatus se præcipitet in consensum, ne patientiam perdat & fiduciam. Novit Dominus, teste Petro, pios de tentatione eripere, iniquos verò in diem judicii reservare cruciandos. Misericordiâ & Justitiâ hæc sunt omnia.

Rex Sionis de seipso: Impulsus, eversus sum, inquit, ut caderem; & Dominus suscepit me. Huic regi ferè contigit, quod olim remigi. Id Valerius memorât: Regios interitus, inquit, magnitudine miraculi remigis casus æquat, quem in Tyriorum navigio sentinam hæritientem, cùm è navi fluctus abjecisset; altero latere perrecessum, fluctus contrarius in navem retulit. Itaque miseri simul ac felices comploratione permixta fuit gratulatio. Ita quandoque Deus tentati sinit hominem, ut is secum actum, & pæne omnia jam deplorata exilimet. Sed brevi seipsum velut perditum recolligit. Nam, Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos, & reducit. Pauperem facit & divit, humiliat, & sublevar. Cadere sinit, sed manum supponit: Ejicit è navi, & reponit; robustior plerumque severior, mitior debilior. Quod de Pa-

triarchâ Jacob afferens Sapientia: Certamen, inquit, forte dedit illi, ut vinceret. Sed ubi fortius certamen, ibi & ætius stipendium, nobilior corona, copiosius præmium.

§. III.

Chrysoctomi ævo vixit magni nominis, & opibus valens Stagyrus, res suas Mundum habere jussit, & monachum inquit. Religiose familiar jam adscriptus eas expertus est tentationes, quæ nunquam senserat solutus sacris legibus. Hinc illius ad Chrysoctomum querelas graves & multæ, quas ipse Chrysoctomus recensens: Videtur mihi, ait, una esse causa mædri tui, nequissimi demonis insania. Ajebas enim primo, eâ te consideratione turbari ac ferè in desperationem præcipitari, quod cùm priore tempore laxius & negligentius viveres, nihil hujusmodi perpessus sis: postea verò, quàm teipsum Mundo crucifixi, tunc demum iste morbus invaserit. Secundo, quod quàm plurimos noveris dum delicatè viverent, hac peste correptos: eos tamen parvo post tempore ita eâ infirmitate liberatos, ut perfecte integritati restituti & uxores ducerent, & plurimos procrearent filios, omnibusque vite præsentis voluptatibus diu ac jucundè fruerentur, nihil, postmodum tale paterentur; contra, tu cùm tantum tempus in jejuniis ac pernoctationibus, & reliquâ propositi & vitæ austeritate contriveris, nullam erummarum tuarum liberationem, nullum finem hæcenus invenis. Tertio, quod cùm sanctus ille vir tantam in reliquis adversis demones potentiam ostenderit, nihil ejusmodi potuerit in tuâ dilectione perficere, neque ipse, neque hi qui cum illo erant, illo etiam in hoc genere potentiores, verùm omnes re infectâ abs te cum robore discesserunt. Adhac aliâ ex parte nimium te angidicebas, quod ita animam tuam incredibilis vis mæroris occupaverit, ut sæpius ad laqueum ferè, stuviumque & præcipitium proveharis. Quarto deinceps loco, quod æquales tuos & contubernales, qui tecum sacram hanc, celestemque conversationem inierunt, transgessit ægenes aspicias: te verò sarrisima procella expositum, & quod omnium profectò miseriam est, carceri additum. Neque enim his qui ferro vincit sunt, ita lacrymandum asserabas, ut his qui hujusmodi catena colligati fuerint.

Ad ista tribus omnino laxioribus libris, quos de Providentiâ Dei composuit, Chrysoctomus responderet. Atque hæc ceteris miscet: Antehac, mi amantissime omnium Stagiri, spectator eras, nunc verò duellator es. In arenâ pugil neminem spectatorum provocat, sed eum, qui factionis pennata vel marta se quoque pugilem proferitur: Ita tu antea in Mundo spectatorem agebas, nunc verò cum diabolo, ac verò jam agis pugnatorem & pancratiastem, professum diaboli hostem; nunc versus & decretorii armis certandum. Serid res agitur. Certamen forte dedit tibi Deus, ut vinceret, & scires, quoniam omnium potentior erit sapientia. Deus tibi hæcenus suam misericordiam exhibuit, nunc & justitiam ostendit. Univerbâ viâ Domini Misericordiâ & Veritas. Deus te hæcenus ut mater brachii gestavit, nunc verò in aquas abjecit, ut tuo disceres natæ cortice. Hæc ad probandam fidem, ad exercendam virtutem, ad augendum promeritum sunt. Nam adjectio laborum, ait Chrysoctomus, incrementum meritorum est, ac firmissimum munimen nostrum, quo seti nunquam, sive spontè, sive etiam invitè corruamus. Namque fastum ac tumorem animorum comprimit, negligentiam avertit, prudentioresque ac religiosiores efficit. Prorsus verò si quis omnia enumerare velit, plurima tentationum emolumenta reperiet, nullisque unquam ex his, qui Deo maxime chari atque acceptabiles fuerunt, sine pressuris vixit. Sin autem quidam ex istis tribulationibus emendati non sunt, non hoc illi imputandum est, qui causam emendationis præstitit, sed illorum potius negligentia & sordida.

Sed etiamnum est quæstio: Cur Deus illos extrudit in pugnam, quibus victoriam præcitat ab hoste rapiendam? Idem de Angelis queritur: Cur Deus creavit Angelos quos scivit celo extrudendos? Cur præcepit Protoplastis certæ arboris fructus ne gustarent, quos præciverat præceptum non servaturos? Cur Christus in discipulum

elegit Judam Iscarioten, quem noverat fore furem & proditorem? Eximiè & amplè respondent ad ista, Cyrillus, Hieronymus, Ambrosius, alii. Ex his nòs strictim paucula libemus. Ambrosius de paradiso differens: *Aut sciebat, inquit, pravarieturum Deus Adam mandata sua, an nesciebat? si nesciebat, non est ista divina potestatis assertio. Si autem sciebat, & nihilominus sciens negligenda mandavit, non est Dei aliquid superfluum præcipere. Si persuasit autem præcipit primoplasto Adæ, quod eum noverat minimè servaturum. His respondens Ambrosius: Nec in eo, inquit, lasus est vel Adam, quia mandatum accepit, vel Iudas quia electus est. Non enim necessitatem Deus vel illi pravariationis, vel huius perditionis imposuit, quia uterque, si quod acceperat, custodisset, à peccato abstinere potuisset. Ergo non in mandante culpa est, sed in pravariante peccatum est. Quod in Deo fuit, ostendit omnibus, quia omnes voluit liberare. Ergo & Adam & Judas pravariationis convincitur, quia & ille mandatum accepit, ne laberetur, & hic in Apostolum adscitus est, ut vel beneficio Dei à prodicionis affectu revocaretur: ut ita dum alii redarguuntur, Deus prodesset omnibus. Ne contra Pelagianos, c. 2.*

Cyrillus, l. 4. in Iohannem cap. 30.

Deus non imposuit Adam necessitatem pravariationis, nec Judæ prodicionis.

Hieron. l. 3. contra Pelagianos, c. 2.

Cyrillus, l. 4. in Iohannem cap. 30.

Ambrosius, l. 4. de paradiso c. 8. mibi pag. 99.

Deus non imposuit Adam necessitatem pravariationis, nec Judæ prodicionis.

Hieron. l. 3. contra Pelagianos, c. 2.

Cyrillus, l. 4. in Iohannem cap. 30.

A nec totum nobis permittit, ne gloriemur. Ita proflus & tentationibus nos infestari permittit Deus, ut purgemur à noxiis, erudiamur ad submissionem, probemur ad fidem, exercetamur ad promeritum & coronam. Vires etiam tentatis sufficit, ut id resistere possint tentatori. Labuntur & corruunt? id ignaviæ suæ, non præscia cognitioni divinæ imputent vitio suo vincuntur, non quia vincendos præscit Deus, qui omnes homines vult salvos fieri. Nullam pereundi legem divina prævisio & præscientia ulli hominum imponit. Vincendum te, damnandum te prævidet Deus, quia pugnare non vis, & vincere recusas, quia te ipsum damnas. Non tamen ideo causa tuæ damnationis divina est prævisio, sed causa divinæ prævisionis tua est damnatio. In omnibus Deus & misericors & iustus est.

Idcirco Jobi vocibus divinam opem affiduè imploremus; *Libera me, Domine, & pone me juxta te, & cuspis tibi manus pugnet contra me.* Pugnam, Domine, non detreco, tentari non refugio, sed tu, mi Deus, da mihi cor invadendum & manus ad prælium exercitatas; da spiritum relictum, qui te unum respiciat, tibi uni fidat, à te uno præmium expectet. Me igitur juxta te pone, & nullos hostium exercitus formidabo: adsint omnes Luciferi phalanges, & quidquid formidabile claudit orcus, in me unum omnia diabololorum agmina ruant, non trepidabo, tuus, mi Deus, auxiliis fretus. Timere nescit, qui cælum pro clypeo gerit.

P A R S T E R T I A
D E
D I V E R S I S R E S I S T E N D I M O D I S.

CAPVT PRIMVM.

Primus in tentatione resistendi modus,

VIGILARE.

Iohannes Abbas dicere solebat: In hac vitâ, quæ tentationibus plena, ita se homo habeat, perinde ac si in culina sedeat inter luculentum igne focum & alienum aquâ plenum medius: si ignis nimium invalescat ad mantum aqua est, quâ ignem reprimat: si caro lixanda sit, in promptu ignis est, quo aquam ferverefaciat. Ita tentato, inquit, agendum: noris, ille, quæ singulis quibusque tentationibus antidota opponat.

De tentationum natura, deque tentatoris genio dictum: Nunc porro dicendum, quâ ratione tentationibus sit resistendum. Primum omnium est Antridorum, Vigilantia. Quàm ea sit necessaria in tentationum pugna hoc caput explicabit.

§. I.

SI puer scholæ literariæ sit mancipandus, prima omnium quæstio est, num aliquid ingenii ad discendum adferat. Nam si ingenium sit pingue, durum, infelix, fractum indocile, ah mihi pater, quid Musis filium obtrudis? quid asinum ad lyram admoves? ad incudem, ad stivam applica: in scholis tanta tarditas ingenii vix quidquam capiet. Ad discendas literas opus est ingenio. Ita proflus cum tentationibus sermo instituitur, pæne omnium est quæstio: Num cordatus est? Num hostis vul-

C tum subire audeat? quos animos gerit in prælium, num vir est? Nam si pavidus sit, & pelliculæ suæ metuens, apage hunc leporem à castris & armorum ulû. Pessimus in præliis comes est timor. Animus prætrepidus, non pugnam cogitat, sed fugam; jam victus ante cõgrellum, victoriæ nihil speraverit. Idcirco Gedeon volente Deo proclamari iussit: *Qui formidolosus & timidus est, revertatur. Et reversi sunt ex populo viginti duo millia virorum, & tantum decem millia remanserunt.*

Militia & tentatio est vita hominis; si militi desit animus, frigebit pugna, nulla erit victoria. *Hic animus opus Anea, hic pectore firmo.* Ergo ante omnia, qui Christo militat, generoso sit pectore ad vigilias & labores alacriter perficiendos. His positus,

Primum adversus tentationes munimentum est VIGILANTIA. Quàm ea summè necessaria sit homini tentato, eximiè differens Bernardus: *Donec in carne est anima, inquit, inter spinas profectò versatur, & necesse est, ut patiatur inquietudines tentationum, tribulationumque aculeos.* Quid si lilium est ipsa juxta sponsi verbum, videat quàm vigilem sollicitamque esse oporteat super custodia sui. *Supra undique spinis hinc inde aculeos intendentibus. Nec enim vel levissimam spinæ punitionem ulla tenus sustinet floris teneritudo, sed mox ut modicè premittitur, perforatur. Bene pingeris, si compungeris, multi cum sentiant poenam, corrigunt culpam: & talis dicere potest, Converteris sum in arumna meâ, dum configitur spinæ. Spina culpa est, spina pœna est, spina falsus frater, spina vicinus est malus. Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias. O candens lilium, ô tener & delicata flos, increduli & subversores sunt tecum, vide quomodo caute ambules inter spinas. Plenus est mundus spinis. In terrâ sunt, in aère sunt, in carne tuâ sunt, versari in his, & minime ledi*

divina potentia est, non virtutis tuae. Sed confidite, inquit, quia ego vici Mandum. Etsi igitur undique tibi intendi proficiat tribulationum tanquam tribulorum aculeos, non turbetur cor tuum, neque formidet, sciens quia tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confundit. Considera lilia agri, quomodo inter spinas videntur & nitentur.

M. Caro, quod Julius Sextus memorat, urbem obsedit, quam vigilantia civium acerrimè tuebatur. Sed eam demum hoc stratagemate Cato cepit. Abitu simulavit veluti solutâ obsidione. Sed ad eò procul non abiit. Urbs quartum jam diem ab obsessore libera, hinc malè secuta, vigiliis laxare & hostis oblivisci cœpit. At Cato per vias ignotas & avias regressus, & eandem civitatem vi subitâ incursans die quinto expugnavit. Vigilantes vincere nequiverunt, improvidos & dormientes facile superavit. Hoc militiæ millies iterumque millies factum. Tot urbes, tot munitiones expugnatae solius vigilantia defectu. Quemadmodum verò in bellis princeps adversus hostem munimen, ita in repellendis tentationibus prædium summè necessarium est, Vigilare. Atque hinc in divinis libris assidue illud ingeritur: Videte, vigilate. Quod autem vobis dico, omnibus dico; Vigilare.

Rem memoratu dignissimam refert Pelagius Germanæ de in tentationibus vigilantia.

§. II.

Religiosus senex in Thebaide habitans discipulum exploratæ virtutis erudit. Huic vesperti potissimum præceptiones sacras, & quæ ad animi cultum faciunt, instillabat. Spirituali prælectione finitâ, præcationes unâ inibant. Nec enim ante quidquam quieti datum. Cum verò admiranda senis abstinentia illic locorum venerationi esset, complures aliunde adventantes ad senem revolvebant. Hos ille hospites saluberimis monitis ad optima vitæ instituta formabat. Ita quandoque sermo in sermum vesperem protrahitur. Fuit ut primus senex à sâtris hinc colloquiis fatigatior contideret, nec tamen discipuli negligeret institutionem. Dum ergo loquitur, quod pronissimum jam fessio, in somnum labitur. At verò juvenis nec ante orationem abire, nec dormientem excitare ausus perstitit vigil & silens, dum magister sponte suâ expergisceretur. Interim & ipse discipulus graviter tentari somno, eique vix amplius posse obducari, sed & cogitationes insuper molestissimæ hominem ad impatientiam sollicitare: quid istas hinc simplicissime insans, cur non dormitum abis? dormiat senex, quamdiu habet: tu verò quid frustra te maceras vigilando: nimis fatuus es, nisi actutum te quieti mandas. At nihilominus constans juvenis tam somni quam impatientia victor perduravit usque dum senex evigilaret. Nec illi tamen somnus & eadem cogitationes illæ defuerunt esse molestæ; iterum iterumque ac quartum & quintum, imò & sextum ac septimum tam à suis tentationibus identidem vellicantibus, quam à somniferâ vi assidue urgebatur ad quietem. Nam tentator septies distinctis aggressibus eum invadens hoc semper inculcabat: Expectas frustra: & forsitan ob nimiam simplicitatem istam objurgaberis. Ergo abi & dormi. At bonus juvenis se sibi extorquens, & sopori & dæmoni tentatoribus geminis constanter restitit, ad dormientis latus vigilando. Nocte mediâ demum evigilans senex & discipulum cernens insomnem: Cur, inquit, non ivisti cubitum? Cui ille: Quis non dimiteras me, Pater. Et quare, ait senex, non excitasti me? Verebar, ait juvenis, tuum tibi turbare somnum. Ambo igitur in matutinas preces descenderunt. Finitis illis iustus est juvenis secedere cubitum. Dum ergo senex jam solus ac meditabundus sedet, sublimè raptus videt ornatissimum locum, & in eo solum, inque solio septem coronas. Miratur & quatit, cui solum istud, cui coronæ illæ forent paratæ?

A Responsum est: Discipulo tuo. Locutus & sedes prioritate, septem coronæ nocti præteritæ debentur. Ad ista senex attonitus & tremens discipulum accessit, & Dic enim verò candidè, ait, quid nocte hac feceris? At modestus juvenis velut reprehensus: Da veniam, Pater, nihil feci. Hoc senex loquens modè interpretatus, jamque avidius queritans: Mihi crede, ait, non desinam interrogare, eam ingenuè, quod res est, fatearis. Dic igitur, quid boni hac nocte feceris, vel cogitaris. At ille vix habuit, quod diceret. Nec enim malè sibi conscius: Ignosce mihi, mi Pater, ait, hoc unum habeo respondere; somnus non leviter, sed & meæ me cogitationes urgebant, ut hinc abscederem & dormirem, & quamvis somno ac cogitationibus oblectarer, identidem tamen redibant, idque sexies aut septies. Ita pæne cessissem à somno victus. Quia verò nondum pro more dimissus fore fueram, hic permansi, & ut capsi, adversus somnum pugnavi. His auditis senex, quamprimum intellexit, quod suus discipulus quoties soporiteræ tentationi restitisset, toties coronam aliam atque aliam promeruisse: sed horum nihil discipulo exponens, ne vanæ gloriolæ causam suggereret: Bene est, fili, aiebat, tu jam abi ad tua. Hæc autem aliis, ut gesta sunt, narravit ex integro Acceta, ut discerent omnes, quanta Deus præmia iis persolvat, qui vel cogitationibus solum resistunt. Bonum igitur est, ait Pelagius, ut homo sibi seipsum extorqueat propter Deum. Nam regnum calorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.

B Hic duo singulariter observanda. Primum, Longanimitas in omni actione licet vilissimâ, quanti sit momenti. Persistere, durare, perseverare, virtutum omnium coronis est. Alterum, si Vigilantia in rebus etiam minutis tam est pretiosa, quanto ea pretiosior erit magnisque necessaria in rebus animi, & causâ salutis.

§. III.

C Hinc illa cohortationes tam senex Christi & Apostolorum. Hinc vociferatur Petrus: Sobrii estote & vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circum, quem devoret; cui resistite fortes in fide. Ad eandem vigilantiam extimulans Cyrillus: Opus est, inquit, sobriâ mente ac vigilantibus oculis, ne zizania recipiamus pro tritico, ne pro ove lupum, ne diabolum pro Angelo bono. Hic oportet esse Argum. Quod si mille habeamus oculos, & oculi simus toti, hæc omnes convertamus: nam & hostis noster dies noctesque innumeris ac insomniis oculis nos observat. E fraude unitâ discamus ceteras. Aut enim satanas actionem bonam impedit, aut inficit, aut corrumpit. Ut preces veritatis & elemosynas impediatur, variis rationibus pugnat, cur preces omittenda, elemosynæ non dandæ. Quod si nequeat impedire, conatur inficere: nam etsi præcationes & jejunia aliæ actiones præclaræ non desint, si tamen desit pura intentio, jam infecta est actio, jam vici sumus. Si nec impedire nec inficere possit actionem, studet eam corrumpere. Nam quamvis actio sit bona, nec malus sit finis, si quis tamen incipiat ipse sibi placere ac mirari se, opus quantumvis pulchrum jam tamen est corruptum. Ergo vigilate: nam hostis omnes prævertit, & omnem, si possit, ad sanctimoniam intercludit aditum, actiones bonas aut impediendo, ut diximus, aut inficendo, aut certè quâ potest corrumendo. Pergraphicus lycophanta, versatissimus est sophista, syllogismos facit tricornes, ut si primum vel alterum cornu non feriat, tertium certè lædat.

Hinc Christus ipse vigilantiam toties commendans: Videte, inquit, vigilate & orate. Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate. Vigilare & orate, ut non intretis in tentationem. Quicumque non vigilat & orat, tentationes non propulset: neque solum tentabitur, sed tentationi etiam succumbet, & intret in tentationem. Idcirco & Joannes

Math. c. 11. vers. 12. Duo observanda: 1. Longanimitas in omni actione ne quati sit momenti. 2. Vigilantia est pretiosa rebus minutis.

1. Petr. c. 5. vers. 8.

Dæmon si non potest impedire bonam actionem, studet eam corrumpere.

Marci c. 13. v. 33-37. Matt. c. 26. vers. 41.

nes Domini discipulus vociferatur & monet: *Esto vigilans, & confirma cetera.* In quo igitur, dices, hæc vigilantia consistit? *Hoc* Apostolorum princeps commonstrans: *Sobrii estote, ait, & vigilate.* Sobrietas mater vigilantia: quemadmodum gressus & crapula somni & negligentia: quisquis vult esse vigilans & navis, sit sobrius. Et sicuti non ad unam solum civitatis portam vigilandum, sed ad omnes: ita in homine non aures tantum, sed & oculi, sensusque ceteri omnes, quisque in statione sua propriam animi tutelam excubet. Ubi primum hostile aliquid observatur, mox ad arma convolandum. Ita Hebraeus Sapientis monet: *Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vitia procedunt.* Adem & natura nos docet, quæ cor humanum medio ferè corporis situm aggeribus & propugnaculo non simplici munivisse pelle, ossibus, carne ac costis circumvallavit. Quod si cor, non magna carnis particula, quæ vulturi non sufficiat in prandium, ita eræ communienda, quam vigilanti solertia, quibus propugnaculis sepandus erit animus nullam re creatam, sed Deo solo faciendus. In hunc usum norit animi custos, quid cuique tentationi, quid avaritiæ, quid libidini, quid Iracundiæ vel Invidiæ, quid elationi vel Invidiae opportunè obiciat ad animi munimentum.

Ergo vigilate & sobrii estote. Quod & Paulus frequentissime ingeminans: *Propter quod vigilate, inquit, vigilate, state in fide, viriliter agite, & confortamini. Orationi insistite, vigilantes in eâ. Igitur non dormiamus sicut & ceteri: sed vigilemus, & sobrii simus.* Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua. Augustinus divinas voces secutus: *Sic clausit Evangelium, inquit, Vigilate. Si ergo dormituri sumus, quomodo vigilabimus? Corde vigila, fide vigila, spe vigila, charitate vigila, operibus vigila: Hodie laboramus, & lampades nostras inter ventos seculi huius tentationisque fluctuante, sed ardeat in robore flammæ nostræ, ut ventus tentationis augeat ignem potius, quam extinguat.*

CA P I T U L U M VII.

Alter resistendi modus,

PRINCIPIIS OBSTARE.

C Allidissimus ex orco tentator plurimis iisque sanè diversis utitur vasis artificis & artificis ad impugnandum. Compendio nuncietur. 1. A tentatione aliquanto tempore interquiescit, & ita obsidionem ceptam non solvit, sed interjungit, ut obsidionem ad securitatem noxiam, aut elationem vanam defluens arma ponat. Subito adest ab inferis pollicentes actor, & occupat inermem. 2. Virtutis actiones suadet, sed immoderate exercendas: exempli gratiâ, peregrinationem nimis longam, flagellationem, nimis severam, abstinentiam nimis rigidam & immoderatam suggerit. 3. Suam homini pietatem nullam re turbat, modo unicum idque vel minimum in ædes ostiolum servet apertum, per quod liberè inferpat. Et talis subinde tentatio ab homine non deprehenditur, dum eum mors evocet. 4. Diversis devotionibus, quas vocant, non raro insigniter fallit. Sunt qui pio impetu choreas, sunt qui vinum, sunt qui tesseras & chartulas pictas ejurent. Sed remittente hac subitâ devotione invitat alicubi nova occasio, & hi boni iterum saltant, iterum potant, iterum lulant, aliâque ejurata iterum frequentant. 5. Non paucos ad preces impellit. Hi precantur quidem, sed cursim, oscitanter, perfunctorie: hoc enim unum agunt, ut orent quam plurimum; quam attentè orent, id parum laborant. Hinc subinde minus curant officium suum, ut plus vacent inemptivis precibus suis, ob quas sibi à Deo putent omnia deberi. 6. Ad elemosynas concitat nonnullos, qui eo nomine per fas & nefas undique corradiant, quod largiantur. 7. Plurimis ardorem ani-

mi & zelum, sed imprudentem & immoderatum injicit, quos specioso nomine ad iram, ad vindictam, ad punitionem injuriosam pertrahit. Venena scilicet non dantur nisi melle circumlita, & vitia non decipiunt, nisi sub specie umbræque virtutum. Ita diabolus sæpissime fallit sub schemate & larvâ honesti, sub specie Angeli. *Nolite locum dare diabolo.* Vigilandum, quod proximè monuimus, & *Principiis obstare*, quod isto capite docuimus.

§. I.

Petrus Chrysologus de Domino Jesu tentato discipulo: *Diabolus, inquit, semper primordia boni pulsant, tentat rudimenta virtutum, sancta in ipso ortu festinat extinguere, sciens quod ea subvertentur fundata non possunt.* Tu ergo *Principiis obsta.* Monitum saluberrimum ad omnem quidem vitium arcendum, singulari tamen studio ad tentationes superandas observandum. Cum morbi sententiam commoriuncula, occurrendum est morbo antequam penitus insederit; si permittatur ingravescere, vix ullis demum remediis cedet, magis ac magis crudefcet, dum ad summum perveniat incrementum. Cur primis motuiculis non resisti? Jam actum est de sanitate & valetudine vitæ, ac morere. Ergo.

Principiis obsta, sero medicina paratur, Cum mala per longas invaluerit moras.
Hoc omnes sapientes monent, hoc universis medicorum senatus imperat, hoc quotidiana docet experientia. E vero cecinit nebulosus Satyricus
Elleborum frustra, cum jam cutis egra tumebit
Poscentes videas: Venienti occurrite morbo.
Aristoteles scito: *Principium rei cuiusque maximum est, quippe quod rei dimidium sit.* Num quis equitandi artem calleat, hoc ipso scitur principio cum equum conscendit. Vix ullus est hostis tam potens, cui principio non possit obstiti. Ergo antequam rotas vires colligat, invadendus & dissipandus est. Ad mores hoc transferens Hieronymus: *Dum, inquit, parvus est hostis, interice, ut nequitia elidatur in semine.*

Si puerulus in ludo litteratio Alphabetarum & prima litterarum elementa discat, dicarque A. proximum est, ut dicat etiam B. & C. & D. indeque ad reliquos Alphabeti characteres transeat. Qui Satana ludimagistro versutissimo pronuntiavit A. qui dixerit *Admitto* hanc cogitationem. Hic nondum quidem totam combibit malitiam, sed cras, aut perendie alterave hebdomade alterum sequetur elementum, dicereque hic discipulus B. *Blandior* huic cogitationi. Proximum est, ut audiat & C. *Conferentio* huic cogitationi. Neque hic subsistet, sed à C. ad D. progredietur, & quod ausus est *Cogitare*, non verebitur *Dicere*. Brevi transibit ad E. & *Exempla*, quæ verbis, quæ gestibus perniciose edet. Prioribus elementis conjunctum hæret F. *Quod Cogitare*, quod *Dicere*, quod gestibus Exhibere non erubescimus, id demum nec *Facere* verecundamur. Hi progressus sunt in scholâ cacodæmonis. Ita satanas suos crudit discipulos. Nec enim feriat hic magister, dum sui totum calcant Alphabetum.

Beatus ergo qui tenebit & allidet parvulos suos ad petram. Perse ac Medi Cyro militantes cum vastarent Babylonem, infantes alliserunt ad parietes. Hinc fortunatus & felix Cyrus, qui expugnata Babylone factus est monarcha celeberrimus, aliis ad parietem parvulis, ne ulla impiæ stirpis remaneret posteritas. Augustinus, Hieronymus, Hilarius: sic, ajunt, initia tentationum ad petram Christum allidenda. Beatus, qui tentationem eliminat, antequam increfcet.
Suadet celestis sponfus: Capite nobis vulpes parvulas, qua demolimur vineas. Vulpes vult capi antequam adolefcant, ne fructus optimos carpant, & vineas suffodiunt. Origeni vulpeculae sunt cogitationes pravae, quæ in ortu

in ortu sui sunt opprimenda. Hoc enim divinus spiritus jubet fieri, vulpeculas seu cogitationes, antequam invalescant, exterminandas: ita mala plurima caveri posse. Quod si crescere permittantur & liberè vagari, mens humana fiet fovea vulpina, pestimarum cogitationum specus horrenda, scelerum Lerna.

Principiis obstandum, & affectibus incipientibus resistendum. Prudentissimè monens Cordubensis Philosophus: Non obtinebis, inquit, ut desinat, si incipere permiseris. Imbecillus est primò omnis affectus, deinde ipse se concitat, & vires, dum procedit, parat: excluditur facilius, quàm expellitur. Ergo intractantibus resistamus, quia facilius, ut dixi, non recipiuntur, quàm exeunt. Idem de Irâ eximie differens: Facilius est, inquit, excludere perniciosa quàm regere, & non admittere, quàm admissa moderari: nam cum se in possessione possiderunt, potentiora rectorum sunt, nec recidi se minuire patiuntur. Deinde ratio ipsa, cui frenâ traduntur, tandem potens est, quamvis diducta est ab affectibus: si miscuit se illis, & inquinavit, non potest continere, quos submovere potuisset. Commota enim semel & concussa mens ei seruit, à quo impellitur. Quorundam rerum initia in nostrâ potestate sunt: ulteriora nos supra vi rapiunt, nec regressum relinquunt. Vt in præceptis datus corporibus nullum sui arbitrium est, nec resistere morarive dejecta poterunt, sed consilium omne & penitentiam & provocabilis precipitatio abscedit, & non licet eis non pervenire quod non irreluctasset: ita animus si in iram, amorem, aliosque se projectit affectus, non permittitur reprimere impetum; rapiat illum oportet, & ad inimum agat suum pondus, & vitiorum natura proclivis. Optimum est primum irritamentum irâ protinus spernere, ipsiq; repugnare seminibus, & dare operam, ne incidamus in iram; nam si cœperit ferre transversos, difficilis ad salutem recusus est. Quomam nihil rationis est, ubi semel affectus indutus est, jâque illi aliquid voluntate nostrâ datum est. Faciet de cetero, quantum volet, non quantum permisit. In primis, inquam, sinibus hostis arcendus est. Non cum intravit, & portis se intulit, modum à captivis non accipit.

§. II.

Qvanti sunt, qui de seipsis dicant: Non possum me continere ac vincere, hoc pati, hoc sustinere, his carere non possum, ad istud adigere me nequeo. Hic quaestio sit: Num iste mentitur an non? num ei credendum. Utrumque de illo non malè dixeris, & mentiri eum, & non mentiri. Non sanè mentitur eo nomine: qui tentationibus cedit & obsequitur, seipsum ita involvit, eoque vitiositatis delabitur, ut difficillimè vires recuperare animùmque ad meliora possit flectere. Ita aliquid ægerimè posse, est pene omnino nō posse. Mendacii tamen hunc hominem non absolvimus, quia continere se ac vincere posset, si serid ac robustè veller, si vires intenderet; at ille languet, & mavult vinci quàm pugnare. Hinc ista frigidissimæ illius voces. Non possum his abstinere, non possum. Unde, obsecro, hic homo tam impotens sui? Initio tentationis torpuit, principiis non obstitit. Cùm incendium imbecillius potuisset compescere, neglexit; jam validum & in omnes partes effusum vix sopiet amplius. Qui primo tempore, ait, Eusebius Emissenus, non cœperit velle resistere, incipiet sequenti nec velle nec posse.

Machabæus princeps Ionathas, audivit quoniam regressi sunt principes Demetrii cum exercitu multo supra quàm prius pugnare adversus eum: & exiit ab Hierusalem, & occurrit eis in Amathite regione; non enim dederat eis spatium, ut ingrederentur regionem ejus. Prudenter sanè & ad eruditæ militiæ leges, obvium se dedit hosti extra suos fines; ita cùm satanas cum copiis egredietur te invasurus, occurre illi, ne regionem tuam, cor tuum ingreduatur armatus; ubi enim fixerit pedem unum, ibi mox figet & alterum. Beatus Franciscus Assisias dicitare solitus est; diabolus à nobis filium tanquam modò petit, ex eo funem nauticum textit, quo nos vinciat; nactus digitum,

brevi & manum totam impetrabit; si clavum unicum obtineat, propediem & clathros habebit, quibus suum claudat captivum; si vel pilum malæ cogitationis unicum acquirat, continuo totas pelles cogitationum pestifimarum explicabit. Pene jam opem reportavit victoriam dæmon, si quem ita demulceat, ut iis injectam cogitationem fœdam non excutiat, brevi in hominis iam desidioli animam totus libidinum exercitus sese infundet. Ergo principiis obsta; dæcations vita, & vicisti tentatoris insultus.

Hæc sedulo monens Chrysoströmus: Periculosum certe, ait, periculosum, inquam, est, perniciosissimis vis passionibus locum concedere: quare oportet omni pacto rejicere ingressum ipsarum, atque repellere. Nam si comprehenderit animam atque superaverint, tunc sicut ignis ingentem ac siccam nactus materiam, maximam solent flammam accendere. Quare rogo atque oro omnia faciamus, ut quasi macerâ excludamus à nobis harum ingressum. Nullus igitur seipolâ se illa ratione consoletur, quâ universa protervitas in animam inducitur: illâ, inquam, ratione nullis utatur: dicens, quid hoc est, aut illud? mille certè hinc mala oriuntur. Veterator enim malorum diabolus cum sit, magnâ malitiâ, multâ operâ, ingenti studio, condescensioneque nonnullâ ad perditionem hominum utitur. A miris enim plerumque incipit, quod intueri hoc modo licet. Studebat in Pythonisse nugis ac deliramenta Saul regem detrudere, sed id si ab initio suscipisset, mentem ille non adhibuisset: quo modo enim illud fecisset, qui Pythonissas expellebat? Propterea sensim & paulatim ipsum inducit. Nam quoniam Samuël non obtemperavit, & holocausta illo absente offerri preparavit, accusatus, ait, necessitas hostium facta est major. Dumque flere oportuisset, quasi nihil mali fecisset, letabatur. Iussit rursus nonnulla de Appalechitis Deus, ea quoque transgressus fuit: hinc adversus David illum insanivit, ac sic paulatim atque paulatim labens non stetit, quousque ad ipsum perditionis bratibrum seipsum immisit. Similiter etiam de Cain factum esse videmus. Non enim confestim eadem fratris illi suggestit, ne magnitudine rei commotus tam sceleratum facinus abominaretur: sed prius persuasit deteriora offerre, nullum esse id dicens peccatum: deinde invidia veneno succendit, nihil etiam hinc mali secuturum persuadendo: ita sensim in eum illapsus, ad eadem fratris, & ad negationem sceleris impulit; nec prius cessavit, quàm malorum omnium verticem imposuisset. Repellenda igitur malorum initia sunt. Nam etiam si ad majora prima non progredientur peccata, non esset tamen negligendum: nunc verò per istam incuriam gradatim semper ascendunt. Quapropter omni studio atque operâ funditus principia peccatorum sunt evertenda: non enim vim delicti solum consideres, nec quia parvum sit, cogites: sed illud precipue tene, quia si radicem non evulseris, magnum inde peccatum succrescet.

§. III.

Scariotes Christi proditor in illam scelerum voraginem nunquam jussit præceptis, & principiis obstitisset, & aliquid è Domini sui ærariolo sublegere non minutum censuisset. Diabolo igitur non clavus, non filum, non pilus unicus est concedendus. Alioqui callidissimus artifex è clavo totos clathros, è filo rudentem, è pilo totas pelles conficit. Idcirco Gregorius Magnus sollicitudine paternâ commonens: Si tentationi in corde nascenti, ait, festinè non resistitur, hac eadem, quâ nutritur, morâ roboratur. Neque enim culpa ad opus prodire permittitur, si intrus ubi nascitur, extinguitur.

Hugo Victorinus de occasionibus cautè declinatis: Devitent igitur, inquit, bivium Thamaris, solarium Bethabæ, thalamum Amnonis.

Narrant, Pachomio cacodæmonem sese spectandum objecisse, cui vir sanctus graviter approbavit, quod homines, à quibus læsus non sit, diu noctûque improbilissimè infestet. Cui genius infelix: Nos, inquit, pulsamus ad fore; dare aditum, aut negare, penes vos est.

Hic lo qui injectam cogitationem fœdam nō excutit à dæmone victus est.

Chrysostr. tom. 2. in c. 27. Matt. homil. 87. mibi p. 603. & seq.

Naturam, consideres, nec quia parvum sit, cogites: sed illud precipue tene, quia si radicem non evulseris, magnum inde peccatum succrescet.

Nihil diabolo concedendum.

Greg. tom. 2. l. 22. moral. cap. 7. mibi pag. 792.

Hugo lib. 2. de clausuro anima.

est. Aperitis, & hospites admittitis? nos promptissimè in parulis involamus aedes, mox ignes struimus, & imaginationem occupamus, inde facillimum est cæcam voluntatem totumque hominem expugnare. Quòd si resistitis & mox iniço prohibetis ingressu, nos victi sumus, & veluti fumus evascescimus. Hæc mendacifugulus verissimè. Hunc igitur avernalém colubrum arce vel à primâ janua, & cordis tui domicilium non vene-

August. 10. 8. in psal. 48. circa med. mibi p. 182.
nabit. Quod Augustinus ex imiè capitis & calcanei observatione vigili declarans: A Deo, inquit, quid dictum est serpenti? Ipsa tuum observabit caput, & tu ejus observabis calcaneum. Diabolus calcaneum tuum observat, quando labaris, ut deiciat te. Ille observat calcaneum tuum, tu observa caput illius. Quod est caput illius? inquit mala suggestionis illius. Quando incipit mala suggerere, tunc repelle antequam surgat delectatio, & sequatur consensio, & tunc vitabis caput ejus, & non apprehendet ille calcaneum tuum.

August. 10. 8. in serpens observat. Quod est caput serpentis? prima peccati suggestio. Venit ista in mentem, nescio, quid illicitum, noli ibi tenere mentem tuam, noli consentire. Hoc, quod venit in mentem, caput serpentis est: caput calca, & evades ceteros motus.
Matth. c. 16. vers. 26.
Sed lucrum, ait, magnum suggestit. Quid prodest homini, si mundum univèrsam lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiarur? Pereat Mundi lucrum, ne fiat anima damnata. Hæc dicens observasti caput serpentis, & calcasti.

CAPUT III.

Tertius resistendi modus,

ORARE.

- 8. **Q**uod modum diabolus non paucos fallit sub larvâ rigide castigationis, ita multo plures decipit sub velo debite moderationis. Hinc isti abstinentias, jejunia, famem, & quidquid inimicum est corpori & grave, à se jubent facessere: illi excessu, hi defectu peccant; nimium illi, isti nimis parum faciunt.
- 9. Multos valde credulos sortilegiis, auguriis, & omniis capit, innumeris superstitionibus irretit.
- 10. Quosdam conscientie pavoribus & latentis piaculi suspicionibus atque scrupulis exterrit.
- 11. His longè plures nimis conscientie laxamentis seducit, hinc illis sunt omnia protinus alba.
- 12. Quosdam in ageritudines, perturbationes, fluctus æstusque sollicitudinum iis fraudibus perducit, ut omnem animum pæne despoñeant. Uti enim peccatum committendum extenuat, & levissimum esse persuadet, ita commissum ingratat, & immensi ponderis montem nullis viribus amolendum monstrat. Hinc & hinc fallacissimus.
- 13. Tam vafèr profectò & ingeniosus est artifex, ut non superbiâ tantum & elatione, sed humilitate ipsa & submissione incautos nectat. Est enim qui nequiter humiliat se. Voce, gestu, veste, corporis flexu ad omnium sese genua submittit, seipsum coram aliis reprehendit, si quis alius ei eadem objiceret, liberali dextrâ colaphum rependeret.
- 14. Diabolus tentator fila trahit subtilissima, & pæne oculos fallentia. Hinc iis involuit innumeros, qui pæne prius se victos sentiunt, quàm oppugnatos. Ergo resistite diabolo, & fugiet à vobis. Primum resistendi modum diximus, Vigilare; alterum, Principiis obstare; jam assignaturi tertium, Deum orare.

§. I.

Issaus David tam ante, quàm post purpuram acceptam tentationibus gravissimis fuit infestatus. At ille primum, ac summum, & pæne unicum ab Oratione præsidium sibi parans: Oculi mei, ait, semper ad Dominum,

A quoniam ipse evellet de laqueo pedes meos. Dilucidissimè Christus, qui suos ad orationem hoc ipso nomine ex- pergefaciens: Vigilare, inquit, & orate, ut non intretis in tentationem. O mei Apostoli, quàm non sentitis tentationem velut adhuc remotam. Est vicinissima: ideò vigilate & orate; principiis obstitite. In eum finem præscripsit singularem precandi formulam: Et ne nos inducas in tentationem. Tentari nos refugimus, sed deprecamur vinci. Non igitur cessadum ab oratione unquam: Quoniam, beato Lucâ teste, oportet semper orare, & non desistere. Non solum ob assiduas misérias Mundi, sed etiam ob continuas tentationes diaboli.

B Mirum, ter mirum, regem Hebræum ita precari solitum: Averte oculos meos, ne videant vanitatem. Quid opus his precibus, aut magno molimine? Tu ipse, domine rex, tuos oculos claude (quid enim facilius?) & rem factam habes. En regem & vatem, virum virtutibus ornatissimum, qui tamen nihilominus roget: Domine averte, vela, & claude oculos meos. Nos enim tam debiles sumus ac desides, diabolus tam impiger & attentus, tentatio tam pellax & blanda est, ut divinum è caelo subsidium assidue nobis sit petendum. Hæc in te circumspèctus ac vigilans rex David vociferatur contentissimè: Domine Deus meus in te speravi, saluum me fac ex omnibus persequentibus me, & libera me. Quinam isti toto persequentes? Num homines tantum? Neutiquam, sed satanas & omne illius facellitium. Nam addit Palætes: Ne quando rapiat ut leo animam meam, dum non est, qui redimat, neque qui saluum faciat. Si, ô Deus, me deseras, nemo est, qui ab interitu me servet. Quod David in tentationibus repellendis fecit, hoc fecerunt, & etiamnum faciunt omnes, quibus sua salus est cordi. Vigilant, & orant. Qui vigilat, & non orat, perinde agit ut miles, qui quidem in excubiis stat, sed inermis sine tormento aëno, sine pulvere nitrato. Ergo vigilate, & orate.

Cùm ad Josaphatum regem infaustissimus rumor Josaphat deferretur? Venit contra te multitudo magna de his locis, qua trans mare sunt, & de Syria. Josaphat autem timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Dominum, & prædicavit jejunium in universo Iudæa. Congregatisque est Iudas ad deprecandum Dominum; sed & omnes de urbibus suis venerunt ad observandum eum. Rex optimus se viribus imparem confessus publicè: In nobis quidem, inquit, non est tanta fortitudo, ut posimus huic multitudinè resistere, qua irruit super nos. Sed cùm ignoremus, quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te.

Deus utique præsentissimus est, eum tamen humana incuria veluti absentem transit. Contingit non raro, ut hoc ipsum aliquis quærat, quod oculis expolitum, quod manu versat, sed illud ideo non cernit, aut quia sæcutit, aut quia remotum credit: ita nos planè Deo undequaque cingimur; quocunque enim moveamur, in Deo stamus, sedemus, ambulamus, jacemus, à nemine præsentissimo, velut piscis aquâ, circumdati; dum tamen non oramus, Deum non tantum non cernimus, sed nec præsentem advertimus, cùm autem oramus, ad Deum nobis præsentissimum cor veritimus. Atque hoc est oculos dirigere ad Deum, quod in omni tentatione sit primum.

§. II.

Quid, obsecro, Christus in solitudine diebus quadraginta toridèmq; noctibus actionis habuit? Fuisse cum bestiis asserit Marcus; * An cum illis animi Christi causâ, temporis fallendi causâ lusit? Num manibus in contrarium conjectis ex toto feriatu est? Non dubium quin omnis illius temporis partem maximam transegerit precando. Perinde si dixisset: Ad tentationem, & ad pugnam me parò, non quòd ego hoc paratò egam, sed ut vobis

vobis imitationibus meis ostendam, quo armorum genere, quâ preparatione sit opus ad hos cum hoste congressus: Virgilate, & orate, ut non intretis in tentationem. Ita hic idem Servator noster cruciatibus suis iniriium daturus, factus in agonâ prolixius orabat: & quidem ut optimi auctores sentiunt, ad tres horas orationem produxit. Prolixius ergo, ait Sebastianus Barradius, orasse dicitur, quoniam ritum horarum spatio oravit.

Beatus Paulus potenter admodum impugnatus: Datus est mihi, ait, stimulus carnis mee, angelus satana, qui me colaphizet. a Vehemens fuit hæc tentatio & perquam molesta. Propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet a me. b Perinde si æger medicum roget: Domine Doctor, nimum quantum naturæ meæ hoc pharmacum adversatur; nimis urit hoc malagma, tolle illud, obsecro. O Paulo, tamen si tuum medicum ter et atque sæpius rogareris, hoc medicamentum est exhauriendum; quæ utens cataplasma tam citò non amovendum. Hoc enim tuus tibi medicus responderet: Sufficit tibi gratia mea. d Nil ultra poscat ægrorùs, quàm ut sibi faveat hic medicus. Facile superat omnis tentatio, si auxilium non desit è cælo; neque enim difficilis est victoria, ubi subvenit divina gratia. Deinde virtus in infirmitate perficitur. e In te quidem, ô homo, es debilis, sed in tuo adjutore fortis. Si conqueratur figulus, dicatque: Cur mihi semper, non nisi lutum calcandum & tractandum? Accommodè illi responderis: Mi magister figulus es, non aurifex, lutum tibi tractandum non aurum, à luro tibi petendus panis non à metallorum rege; ita prolixus tentatio & infirmitas patienti, fortitudinis, temperantique materia; in infirmitate perficitur virtus. Homo debilitatis viribus & effæto corpore, si sapit, sobriam valetudinis curam gerit, sibi que sollicitus attendit, ne per os admittat ullum hostium, non gulæ studet propriandæ, sed vitæ propagandæ: ita multos sepelit robustorum. Nam homo robustus obvia quæque vorat; quidquid sapit, hoc per os immittit, nocet an conducit, id ille non pensi habet, dummodò quod glurit, quod haurit, sapiat. Tædies plerumque non sunt diuturnæ sanitatis & vitæ: ita virtuti plurimum opitulatur infirmitas, miserias, virtuositatem suam agnoscere. Hieronymus ad Ctesiphontem: Hæc una, inquit, præsentis vitæ perfectio est, ut te imperfectum agnoscas; tibi penitus diffidas, in Dei bonitatem ac potentiam spem omnem transferas. Virtus in infirmitate perficitur. Ubi Dei gratia, ibi tentationum victoria; gratiam autem impetramus precando.

§. III.

Alomon sapientem hanc cautelam in tentationibus necessariam persuasurus: Erastus, inquit, jacitur rete ante oculos pennatorum. Perinde si dixerit. Tu meis monitis eruditus laqueos, retia, insidias, quas tibi hostes diversi struant, facile vitabis: nam eorum technas retexi, pedicas ostendi, quæ incassum explicantur, cum eas vident aviculæ. Nam

Quæ nimis apparent retia vitat avis.

Tu igitur simul atque tentationum laqueos conspexeris, præsidium cape ab alis, & avola, animum per precationes ad Deum erige. Diabolus auceps astutissimus nusquam non pandit sua retia; si nos pennati sumus, & ad cælum orando evolemus hiantem line prædæ aucupem ridebimus. At nos pullastri malè plumati, aviculæ nondum alatae orationes longas texere non nostrum esse ducimus. Sit istud. Cùm igitur milvus esuriens oberravit, mox sub matris alas acceleremus, & ingemitemus has saltem precationes brevissimas: Domine Jesu, miserere mei, & dirige me. Aut solum, Domine Jesu, dirige me. Aut istud tantum: Domine Jesu, ardens esultemodi clamor in tentatione omni facile servabit. Beato Paulo teste: Omnis, quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit. Discedat ab iniquitate omnis, qui nominat

Tom. II.

A nomen Domini. Licetbit quotidie primo mane cum Christo amicissimè ita pacisci: Domine, quotiescunque hæc die dixerò, aut corde solo suspiraverò. (Domine Jesu) hoc à me dictum, hoc à te intellectum volo; ita non solum tentationes vincere, sed etiam amoris actus & promerita poterimus augere. Sola in his adeo modicis & facilibus constantia desideratur. Sæpiissime quidem talia incipimus, sed paulò post negligentia vel tadio victi desinimus incepta; idem, qui tunc in matremus.

Joannis Avilæ dictum est: Tentatio ad te, tu verò ad Deum. Hanc ipsam ob causam plurimas tentationes immittit Deus, ut nos trahat ad se.

Gemini scriptores narrant hominem inter delicias educatum in Cisterciensem familiam transisse. Hic religiofam mensam minimè lautam pane omnem, præcipuè coctum cicer & confusaneum hordeaceum panem valde averfatus, paullatim cæpit moliri fugam. Tentatio gravis: nam aut esuriere cogebatur, aut gulam offendere. Christus igitur sub quietis tempus spectabilem ei se præbuit, & panem porrigens dixit: Comede. Non possum, ait tivo, nec enim assuevi huic edalio. At caelestis medicus diductâ veste in lateris sui vulnere panem nauscatum tingens: Nunc, ait, comedede. At ille jam magis averfari cruentum, & deprecari tam ingrattam bucceam. Cui minaci vultu Dominus: Vel gusta tantum. Gustavit, & esse censuit non secundarium panem, sed panis florem, & delicias mellitissimas. Disparuit Christus, & unâ vitiosum gulæ fastidium. Tentatio si primâ fronte spectetur, hordeaceus, secalicius, avenaceus, ater, furfurulosus, durus, sordidus panis est; ingratus sanè bolus, qui siccis hæret faucibus ægrè admoldum glutendus. Sed obsecro, mi Christiane, quidquid ejusmodi acerbioris edulii est, cruento latere Christi crucifixi merge, dic animo: Domine Jesu, dirige me, tuere me, protegeme. Reverta tentatio nulla quantumvis valida non tolerabilis & facilis speratu reddidit, in quo tam pretioso tinctâ. Ora, & vincis. Subinde duplex inficit venenum, quod & frigore & calidè pugnat, huic duplicatum etiam alexipharmacum opponendum, quod & frigus retundat & calorem. Adversus tentationes omnes primâ duo sunt remedia, Oratio, & Patientia; hæc refrigerat, accendit illa, & inflammat. Ad orationem Bernardus excitans: Quoties ergo, inquit, gravissima cernitur urgere tentatio, & tribulatio vehementer imminere, invocastodem tuum, doctorem tuum, adjutorem tuum in opportunitatibus, in tribulatione. Inclama eum, & dic, Domine salva nos, petimus. * Non dormit, neque dormitat, est ad tempus dissimulat: ne forte periculosis ab illius te manibus ipse præcipites, sic te ignoreris sustentantem. Quapropter rogo vos, fratres, ut semper ad manum habeatis tutissimum orationis remedium. Romani, ut verus ferebat verbum, sedendo vincunt; Christiani vincunt orando.

C A P V T. IV.

Quartus resistendi modus,

R E P V G N A R E.

15. Diabolus quosdam, quod orti sumus dicere, tam speciosè fallit, ut ii potius sejunium ab Ecclesiâ præceptum violent, quàm ut ea, quæ ipsi sibi met injunxerint, non servent. Idem in aliis plurimis fit: quod præcipitur, negligimus, & nova ipsimet nobis præcepta cudimus, quæ observamus. Nimirum, nitimur in veterum, cupimusque negata. 16. Deinde cacodæmon Orbem univertum vanis suspitionibus & temerariis judiciis in perniciem dat, & quod longè pessimum, pauci notant tam blandos in exitum expulsi; alter alterius, ut putant, cor inspicit, quod ipse diabolus nequit. 17. Diabolus ad tentationis escam semper loquentem Decimum

P p p

Caesarius Heisterbachensis lib. 4. hist. gem. c. 80. mihi pag. 235. Thomas Cantipratanus Mirac. mem. lib. 2. c. 57. n. 26. mihi p. 465.

Adversus tentationes duo sunt primaria remedia: Oratio, & Patientia. Bernardus, in tribulatione. Inclama eum, & dic, Domine salva nos, petimus. * Non dormit, neque dormitat, est ad tempus dissimulat: ne forte periculosis ab illius te manibus ipse præcipites, sic te ignoreris sustentantem. Quapropter rogo vos, fratres, ut semper ad manum habeatis tutissimum orationis remedium. Romani, ut verus ferebat verbum, sedendo vincunt; Christiani vincunt orando. pag. 713. & serm. 5. in Quadrages. de triplici modo orationis, mihi pag. 148. * Matt. c. 8. vers. 25.

Decimum quintum diaboli ad impugandum artificium. Decimum sextum. Decimum septimum. Digitum a

digitum intendit; aut enim aliorum vitia commonstrat, hinc temerarium multiplex iudicium; aut aliorum facultates & opes ostendit, hinc cupiditas & invidentia: ita omnis pax animi turbatur, hinc illa, inquires, quæ nec precari, nec ferre aliud fructuosi agere permittit.

Decimum octavum.

Quod diabolus mille modis conficit. 18. Vexator hominum iis, qui nimium sui juris sententiæque, qui sui sensus & cerebri sunt, persuadet, ut aliorum consilia exquirant: scit enim iam ante consilii eos non obtemperaturos; ut ita tanto magis peccent, & minus sint excusabiles. 19. Multis contra dissuadet aliorum consilia petere, idque artificiosè prorsus his argumentis planum facit: si consilii sit opus, cum Deo inter preces age,

Decimum nonum.

Tob. cap. 4. & pete ab eo, ut viam tuam dirigat, & omnia consilia tua, in ipso permaneant, & ipse diriget consilium tuum. Quid hac in re potissimum expediat, tu omnium optimè intelligis; tu scis, quâ te parte urat calcus; alius id scire nequit. Plerumque multa inperrogare, est multum errare; & iste quidem consilius albus, ille atrum suadebit. Quisque sibi optipus est consiliarius. Atque hæc tam periculosa, quam communis & artificiosa est tentatio. Cum res ad vivum referatur, mera hic delitescit superbia. In omnem se formam induit Avernalis iste Proteus. Quod eruditè ac verè præmonet Ambrosius: Oculis delectat, demulcet l. 1. de Cain & Abel, c. 5. mibi p. 117.

Eccl. 1. 39. vers. 10.

Ambr. to. 4. l. 1. de Cain & Abel, c. 5. mibi p. 117.

4. Contra tentationes multum impugnantium repugnandum.

Iac. c. 4. v. 7.

Ambr. to. 5. l. 4. in c. 4. Lucæ, mibi pag. 51.

Diabolus fugatur, cum et resistitur. Similis est furi nocturno:

Vulpi.

ac verè præmonet Ambrosius: Oculis delectat, demulcet l. 1. de Cain & Abel, c. 5. mibi p. 117. vera subducit, spondet pecuniam, aurum offert, sed auferit disciplinam. Tu autem accipe potius disciplinam quam pecuniam, & scientiam super aurum probatum. Resiste diabolo. De Resistendi modis cepimus disserere. Primo loco diximus, Vigilandum: Altero, Principiis obstandum; Tertio, Orandum: Hoc capite sequitur, Impugnanti repugnandum, de quo nunc plura.

§. I.

Discipulus Domini Jacobus validè honoratur: Resistite diabolo, & fugiet à vobis. Publicus hostis tyrannidi vos suæ conatur subdere per vestrasmet cupiditates, ac vos viriliter ei resistite, negando consentum, & fugiet à vobis victus, spretus, delusus. Nam diabolus, quod Ambrosius notat, verè virtuti solet cedere. Et si invadere non desinat, tamen instare formidat, quia frequentius refugit triumphari. Ingentis hoc solatii est tam facilem refugando victoriam posse obtineri. Homo ebrius & vini vitio furiosus, aut prædo, si quem invadat, certè non illico cedit, atque alter ei obstitit, itò sapius quò acriorem alterum sentit antagonistam, èd ferocius insultat. Multò aliter diabolus, qui fugatur & vincitur, cum ei resistitur. Quo quidem lavernigni, nocturno furi similis, qui tacito pede per tenebras pòne aliquem insersit, & subito manum injicit direpturus præeuntis pallium: quòd si istud vel alligatum sit, vel eo sese cautus ambulator involverit, ut primo aggressu diripi non possit, mox in pedes sic conjicit, & in tenebras abdit: ita diabolus, ubi animosè resistentem sentit, fugam capessit. Sed dicas: Una subinde tentatio, usui hominis viginti aut triginta & pluribus durat annis. Resistit huic inimico, sed non fugit. Ajo illum fugere, sed mox redire, uti musca iterum iterumque ac denuo abacta, identidem redit. Atque hoc hominis certantis promeritum supra modum auget, cum ex eodem non vel uno die centies sapiusque redintegritatis semper actibus abigitur superatus. Sed ille tam impudens est, ut toties victus, toties fugatus, usque tamen & usque redeat.

Nec raro facit avernalis bellua, quod animantium astutissimæ solent. Vulpes, ut gallinas fallat, se mortuam simulat. Cum enim simplices illæ aves accedunt propius visuræ, num jaceat hostis mortuus, tunc vulpes velut dividiva prædam vicinam arripit, & gulæ suæ sacrificat: ita diabolus simulat se victum cedere, mox adest subito & securum pugna inunecat. Resiste igitur & repugna, de pelle tuâ, imò de animâ tua agitur. Defende te, &

gladium, si sapias, nunquam depones; famelica è tartaro vulpes viatores ad cælum repentinis insultibus audacissimè invadit.

Anno Christiano millesimo sexcentesimo trigésimo secundo, in Helvetiâ circa urbem Lucernam eò famem addegit vulpes, ut eæ viatores luporum instar sint aggressæ. Non facillè auditum. Vir procerus cum harum unâ ad horam dimidiam non sine suo vulnere pugnavit, dum eam denique confecerit. Longioris ævi & memoriæ viri narrant ejusmodi ostenta olim geminis suorum præliis prælusisse. Astutissima ex Acheronte vulpes obvios quosque viatores invadit. Tu vulpi Acheronicæ adversarium te gere, & vicisti; resiste & fugasti.

Sed dicas denuo: Tot jam annis restisti, sed necdum fugavi. Quot quæso, numeras nos? Forsan viginti, dicces, aut triginta? Quid omnes isti? Quasi media hora. Cum Joanne canit Ecclesiâ: Factum est spirituum in cælo, quasi mediâ horâ, dum draco committeret bellum. Quot quot nos annis impugnet præcipitatus aliger draco, tamen si quinquaginta vel sexaginta, vel pluribus hæc impugnet pugna duret, quasi mediâ horulâ durasse arbitrandum. Quidquid temporis est, breve est, nihil enim longum nihil diuturnum, nisi quod æternum. Perpende, ait Chrysostomus, si potes, labores & merita, sudores & premia, cursum & regna. Exiguum sentis, sed immensum est, quod mereris, modicum pateris, sed æternum est, quod regnabis. Quamvis voluptas magna sit, Deo juvante, currere, & Christo comite pergere, & favente Domino festinare. Quantumcumque igitur proluxa videatur tentatio, quasi media horulâ, momentum est paulò productius, atra nubes est, celerrimè transvolatura. Tu modò resiste, & brevi cernes fugitivum hostem.

§. II.

Neas Sylvius memoriæ prodidit, Ungarorum quosdam in Sigismundum Cæsarem non bona coxisse consilia, sed & armatos irrupisse in palatinas ædes, ut Imperatorem, quem sibi destinârunt hostem, vel vivum caperent, vel perimerent. At Sigismundus infra cò animò strictòque pugione se illis præbens obvium: Ecquis vestrum, ait, injiciet in me manus? Vos regem vestrum interficere? Si cui animus est mecum solo congregiatur. At conjurati tantâ vocis animique constantiâ territi, quâ data porta diffugerunt. Diabolus ejusmodi focii apostatæ potentes spiritus sunt, callidiores ac celeriores nobis vel millies; quòd si eorum impetu conteriti cedamus, nõsque illis dedamus victos, leones sunt; quòd si magnâ in Deum fiduciâ resistamus, & pro cælo propugnemus, leporis sunt, & victi diffugiunt. Adversus pavidos leones istos Bernardus animum addens: Videte, inquit, quàm debilis est hostis noster, qui non vincit nisi volentem. Potest inimicus excitare tentationis momentum, sed in te est, si volueris, dare vel negare consentum. In tuâ facultate est, si volueris, inimicum tuum facere servum tuum, ut omnia tibi cooperentur in bonum. Ecce enim inflammat inimicus desiderium cibi, vanitatis aut impatientie cogitationes ingerit, aut excitat libidinis motum: tu solummodo ne consentis; & quoties resistis, toties coronaberis; sed & in ipso certamine, si viriliter resistimus, quadam pia tranquillitas de conscientia bonâ nascitur. Credo etiam si cogitationes istas, quamvis in nobis advertimus, non patimur remorari, sed in spiritu vehementi animus adversus illas excitatur, quoniam inimicus confusus abscedet à nobis, nec tam libenter illico revertetur. Ergo rugientem hunc leonem neutiquam formidemus. Nam, eodem Bernardo teste, rugire potest, ferire non potest. Rugiet, quantum vult, tantum non fugiat ovis Christi. Quanta imitatur, quanta exaggerat, quanta intemat? Non simius bestia, ut nos prosternat vacuus ille rugitus. Verè bestia, verè rationis expertus, qui tam pusillanimis est, ut solo timore cedat, qui solâ futuri exaggeratione laboris victus, ante consilium non celo, sed tubâ prosternitur. Nondum resistis usque ad sanguinem.

guinem, ait strenuus ille dux, qui leonis hujus noverat vanum esse rugitum. Si quis in militiam profecturus, se victorem, liquidem vellet, certò rediturum sciret, quam hilariter & animosè ad arma convolaret. Hoc bellum adversus dæmonem proflus tale est. Serium ac cordatum Nolo vel unicum parit victoriam. Exempli gratiâ. Diabolus blandè adrepens: En, inquit, occasio invitat commodissima; utere illâ & frue. Ad hanc diaboli tentationem si tentatus vel unum hoc dixerit: Nolo: Jam omnis jugulata est tentatio. Sed adest iterum ex orco vulpes, &: En, ait, præsentem moneram; ostende tibi manus esse, & fac tuam: mortalium nemo resciet. Si respondeo, Nolo, jam expiravit tentatio. Recurrit, & suadens: En locum, inquit, peropportunum, en formam, ad tuos nutus facilè persuadendam. Aude. Non opportunitior esse potest ipsa opportunitas. Indulge aliquid tibi. Tu verò si serius dixeris: Nolo, jam tota concidit hæc machina. Sed redit musca stygia, & insulturnans: En, ait, ipsissimum inimici ulciscendi tempus; cave id neglexeris. Si tu porò dicas: Injuriam ulcisci nolo; Jam superatus est diabolus; tormentum in te paravit bellicum, sed pulvere tormentario vacuum. Verùm Orcinianus impostor denuo adest, & hortatur: permittite aliquid genio, deleatate iis, quibus pasceris, perfuere bonis. Si tu iterum constanter tuum illud reperas, Nolo: jam exarmatus, jam victus est, fugiet. Resiste tantum, & cedit.

Beatus Hieronymus larvata illa tentatoris verba expendens: Mite te deorsum: suadere potest, ait, ut te ipsum dejicias, at verò ne utiquam præcipitare, sed nec impellere te potest in ruinam. Imò in perisulque, si serio agamus, jocabitur cum dæmone. Opportunum erit generoso irrisu dicere illi: Tu te deorsum, ad inferos mitte; jam viam illuc nosti: Ego me mittere nolo; præcipitium tam formidandum horreo.

Historia veteris est, hominem religiosum à diabolo acerrimè impugnatum. Hic spiritalis magistrus adiens: Ego, inquit, mi Pater, dies noctesque horrendè vexor à diabolo. Hic assidue suggerit importunissimus suavor: Tu tuis ipse miseris impone finem; quid tandem te torques? Si vis, descendere potes ex hoc patibulo; en cultrum, en laqueum, en præcipitium. Hæc assidue suadet. Cui spiritalis Pater: Mi fili, ait, ne utiquam his consiliis opus est. Tu diabolo id unicum responde, Nolo. Atque post octiduum de successu rei me redde certior. Obsecutus est recta suadenti, & brevi omnis tentatio evanuit. Superbissimus hostis ferre non potest sua consilia detegi, se sperni. Ergo *resiste diabolo, & fugiet.*

§. III.

Mysteriorum scriptor Joannes: *Et vidi Angelum inquit, descendentem de celo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligavit eum per annos mille. Cum Christus expiraret in cruce, hic inferorum prætor Angelus ligavit Luciferum catenâ stricti imperii divini, ne vel inde egredi, vel per suos prolibitu nocere posset. Quomodo autem ligatus est, cum ubique tot malorum concitor, tot ce tenis millibus tam graviter noceat? Respondemus nocere illum non posse nisi otiosis, negligentibus, ignavis, qui nolunt resistere impugnant. Hic trifaux Cerberus latrare potest, sollicitare potest, mordere sanè non potest nisi volentem. Si lupus aut molossus, aut ursus catenis vinciatur, pueri etiam puellæque illudentes vincitum temere lacessunt, & joco dicunt: pande os bestia. Pandenti pro pane lorum aut lapillum injiciunt. Ita qui diabolo resistere non reculat, securè illi insultat. Vincitum est avernalis lupus; & vincere illum & illudere potes. Augustinus illud carminis sacri explicans: *Draco hic, quem sumpsisti ad illudendum**

Aci. Tam tu, inquit, illud draconem: ad hoc enim hic factus est draco. Regnum ejus, quod putas, carcer ejus est. Multi enim dicunt: Quare tantam potestatem diabolus accepit, ut dominetur in hoc seculo, & tantum valeat, & tantum possit, quantum valet, & quantum potest? Ligatum facile vinces. Alligatio diaboli, ait idem Augustinus, *non permitti exercere totam tentationem quam potest, vel vi vel dolo ad seducendos, in partem suam cogendo dolenter fraudulentèque fallendo. Quod ne faceret alligatus est.* Hunc draconem alligatum illud; exprobra illi & dic: Spiritus miserabilissime, qui aliquando celi princeps eras, nunc lutum tractas & fimum, sordidissima quæque ac sordidissima suggerendo. Eras olim Angelorum summus, nunc erro es circumforaneus, qui radículas falsas & repullas mendacis plebas oggeris emptoribus. Hæc tua sunt artificia, diabolus verè pauperimus es. Ita illudendus dicitur tygius.

Antopius Magnus, cum eum diaboli varias bestiarum formas induci cingerent, cum alii leonum, alii tigridum, pardorum & taturorum, alii larvas gererent, ut Antonium terrent, veluti eum jam jam laceraturi. At ille impavidus: O miseri, ait, si quid haberetis virium adversus me, satis esset vel vestrum unicum: nunc verò tot & tanti hominem unicum invaditis, quid opus apparatu tanto? En adsum, si permissum vobis, lacerate me: si negatum, frustra est rabies vestra. Ergo quod Paulus ait, *Deo gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum IESUM Christum.* Quocirca *resiste diabolo & fugiet à vobis.* Sed quomodo resistendum? Diversè: & hoc artis est, præsertim duplicis.

Sunt vitia quædam molesta, tædiosa, amaroris plena, ut est ira, odium, invidia, rixa, impatientia, vindicta, merum merissimum absinthium. Sed sunt & alia vitia, aut vitii valde affinia, quæ voluptatis aliquid habent, ut sunt esse, bibere, nugari, ludere, fabulari, choreas ducere, lascivire, libidini parere: ita duplicis generis tentationes sunt, quæ ad illa & ad ista vitia invitant. Quem admodum verò militiæ diversi generis milites sunt: alii quos manipulares & legionarios, alii quos extemporales & subitarios appelles: illi cum sua quisque armaturâ, cum fistulis æneis aut hastis præpilatis in hostem eunt; isti è paganâ plebe, rustici, stipitibus duris sudibusque præultis armari milites quandoque subitarii sunt; his certè aliter longè, quam prioribus resistendum, alia iis opponenda sunt arma. Ita hic proflus: tentationes primi generis ad iram, odium, invidiam, & si quæ talia monstra, congressu & conflictu, pugnando & luctando sunt superanda. Sic & iracundum sibi quis statuat ante oculos, & unâ expendat, quam sædum & nocivum sit vitium, velut insanum è vinculis erumpentem furere, in obvios quosque grassans, & ignem vomere, pœnitenda loqui &c. Imò ut Cassianus, Bonaventura, Climacus docent, bonus athleta se subinde in conspectum hosti der, atque cum eo congregiatur, Dicit m. 2. En altercator hic est, cui Mars semper in lingua, qui neminem amicius affari solet, congregiatur cum eo, sed verbis quàm potero mitissimis ac suavissimis, melle ac saccharo sparsis: ira me Deus juvet, rabiem illius expugnabo: si æquè velim ac ipse tumultuari & furere, ira ignes auro non sopivero. Ita & alius: Scio, dixerit, tam venalem esse invidiam in aulis, quàm lolium in agris. Sed istud me non terrebis, invidiam perferam, non inferam, sustinebo illam, non exercebo. Idem de aliis est judicium. Atque hoc est cum hoste pedem conferre, & manus conserere.

Alte tentationes sunt viscolæ, piecæ, solâ fugâ vincendæ. Quod beatus Paulus docet: *Fugite fornicationem.* Adversus bellica tormenta securissimus murus est procul abesse. Ita hic, procul ô procul, quidquid Venerem olet & cupidinem, Occasiones omnes vitanda, aures & oculi claudendi, cogitationes impuræ statim, ut se produunt, eliminandæ.

Regnum diaboli carcer ejus est. *1. Cor. c. 15. vers. 57. 1. Cor. c. 4. v. 8. Duplex ars ad resistendum diabolo:*

1. Cor. c. 15. vers. 57. 1. Cor. c. 4. v. 8. Duplex ars ad resistendum diabolo:

1. Est Patrona.

2. Fuga. 1. Cor. c. 6. vers. 18.

Quaestio inter re-
ligiosos D.
Francisci:
Quomodo
tentatio-
nibus resi-
stendum.

Intér religiosos viros è Divi Francisci familiâ quaestio fuit nata, Quomodo tentationibus sit resistendum. Diversi diversa. F. Ruffinus sententiam rogatus: Ego, inquit, humi me abjicio, & Deum oro, nec prius ab oratione surgo, dum solatii aliquid & praesidii obtineo. F. Simon: Ego, aiebat, considero, quàm fœdum & abominandum sit vitium, quod lucem fugit, & modis omnibus absconditur, quod coram Deo, & Angelis Dei, quod coram Orbe universo pudori est. F. Juniperus, Cum sentio, inquit, incurtionem hostilem, mox portas claudo, & pii aliquid cogitare incipio; hæc meæ sunt excubiae. Si acrior instat hostis, & fores minetur effringere, ego vi aliâ non utor, hoc unum proclamo: Abi, cum tuis, mihi, abi: jam prævenit alii; huic perditissimæ inferorum faci ostium non pando, ingressum non permitto. Ita risu & pudore obrutus cedit. Ad quæ F. Agidius: Cum isto, ait, sentio, Optimum est ejusmodi cogitationibus omnem aditum obserare, aut ingressas quàm primùm ejicere. Non est cum illis disputandum, nec blandientibus respondendum. Expelle, si vis vincere. Fuge fornicationem, & quidquid piceatam ejusmodi oblectationem habet, fuge, fuge. Alia verò vitia cum insipientibus congressu & conspectu superanda sunt. Hic resistendum diabolo. Sic partim fugâ, partim pugnâ comparandus est triumphus.

CAPUT V.

Quintus resistendi modus,

FIDUCIAM OMNEM IN DEO COLLOCARE.

Vigilantiâ
diaboli ad
impugnandum
artificium.
Vigilantiâ
primam.
Iacobi c. 5.
vers. 17.

Vigilantiâ
secundam.

¶ Ti cœpimus, ita diversa diaboli vasaframenta ad numeros evocare pergitur. 20. Diabolus ebrius nescio, quas scintillas pietatis immittit, & suavissimos de divinis sensus ad ipsas usque lacrymas. O dulces lacrymas, sed non Christi! Hinc illis ebrietas tam devota non est odio. 21. Plurimos fallit & irretit diabolus, quos tam exstecos, aridos, omni solatio destitutos reddit, ut sint velut terra Samariæ triennio & semestri nullis pluvii rigata. Hinc pessimæ voces illæ: Deseruit mihi Deus: ergo meum erit obsequium, prout est salarium. 22. Satanus tam artificiosus est oculus faber, ut quod videtur per specilla, loq̄ aliud videatur esse quàm sit. Exempli gratiâ. Est qui de aliis amarulento affectu nocendique animo loquatur pessima quæque, nihilominus faber ille artificiosissimus ea ipsius naso conspiciat insidit, ut improbus obrektor hæc in gratiam veritatis à se dicta, nec malum esse credat sciri talia. Quemadmodum verò diabolus istum decipit, ut sibi persuadeat se neutiquam perversè loqui, ita fallit alium, ut existimet se non vitiosè tacere, quæ forent dicenda. Omnia laqueis obducta. Ergo adversus hunc restrictionem & impostorem Vigilandum, Principiis obstantum, Grandum, & ei Repugnandum, ut diximus: Hoc porro capite quintus resistendi modus explanandus, Fiduciam omnem in Deo collocandam.

5. Contra
tētationes
munimen-
tum: Fidu-
cia omnis
in Deo
collocada.
Thomas à
Kempis l. 1.
de imitat.
Christi,
c. 13. n. 5.
Deus. cap. 7.
vers. 1.
& seqq.

¶ Verissime dixit religiosissimus scriptor: Initium omnium malorum tentationum inconstantia animi, & parva ad Deum confidentia. Ubi verà in Deum fiducia vacillat, ibi animus & vires satanæ crescunt. Deus olim Israël's populo edici jussit: Cùm introduxerit te Dominus Deus tuus in terram, quam possessurus ingrederis, & deleverit gentes multas coram te, Hethæum & Gergezum, & Amorrhæum, Chananeum & Pherezæum, & Hevæum, & Jebusæum, septem gentes multo majoris numeri quàm tu es, & robustiores te tradiderit, eas Dominus Deus tuus tibi, percutes eos usque ad internecionem. Non inibis cum eis fœdus, nec misereberis ea-

rum, neque sociabis cum eis conjugia. Quin potius hæc facieris eis: Aras eorum subvertite, & confringite statuas, lucosque succidite, & sculptilia comburite. At verò Judæi timidissimi Judæorum contra sic obducere. 1. O Domine, non possunt hæc contra Deum obducere. Nos pauci sumus, & illis numero nimis quàm impares. Scio, ait Dominus, propterea dixi, Gentes multo majoris numeri. 2. Judæi iterum: Nos peregrini & alienigena, hostium medii sumus, & rerum pane omnium penuriâ laboramus. Scio, ait Dominus, ideo solum peregrinum mutabo in patrium. 3. Sed Judæi denovo: Nos maximam partem inermes telis & machinis, commeatu & ceteris belli praesidiis destituti, quomodo geremus bella? illi plenis gaudent armamentariis, abannonâ & aliis militiae adjumentis instructissimi. Scio & hoc, ait Dominus, ego autem sum panoplia tua. 4. At iterum Judæi: Nobis nec unicum quidem propugnaculum est, quo in acie victis liceat refugere. Scit Deus & istud: sed Dominus refugium tuum & firmamentum tuum. 5. Nec obloqui cessant: Unde nobis pecunia belli nervus? unde panis militiae anima? quis sine his ad arma eat? Noli metueri, ait Dominus, deprecaberis, omnes populos, quos Deus tuus daturus est tibi. Si dixeris in corde tuo, Plures sunt gentes istæ quàm ego, quomodo potero delere Pharaonem & cunctos Aegyptios. Sic faciet cunctis populis, quos visurus. Non timebis eos, quia Dominus Deus in medio tui est, & Deus magnus & terribilis: ipse consumeret nationes has in conspectu tuo paulatim atque per partes. Non poteris eas delere pariter, ne forte contra te multiplicentur bestia terre. Dabitque Dominus Deus tuus in conspectu tuo, & interficiet illos donec penitus deleantur. Tradetque reges eorum in manus tuas, & disperdes nomina eorum sub calo: nullus poterit resistere tibi, donec conteras eos.

¶ Homini Christiano cum septem gentibus: septem capitalibus mortiferis criminibus pugnandum, quæ non Palaestina tantum, sed caelesti patriâ conantur excludere. Hic Deus prepidanti: Noli metueri, ait, sed recordare, quomodo tot centena milia beatorum hominum tibi simillimorum, qui jam caelo porantur, à tentationibus omnibus ope divinâ sint eluctati, post tot pugnas demum victores. Dominus Deus tuus in medio tui cordis est, atque necessitates tuas vel milles novit melius quàm tu ipse. Et scies, quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis & fidelis. Fide illi: quid timidus es modicæ fidei?

§. II.

¶ Illud Jobi decantatissimum, utinam & te usurpatissimum (etiâsi occiderit me, in ipso sperabo) altos reverentis sensus tegit vix satis eruendus verbis. Hoc ait: In ipsa etiam morte jam semimortuus spem certam fovebo, & cum Abrahamo contra spem naturæ, spem gratiæ complectar. Hoc animi sensu Jobus summam Dei clementiam plurimum commendat.

¶ Ille à Ponto Romanus exul ut Augusti Caesaris mitissimum ingenium extolleret, ita cecinit inter lacrymas: Sed solet interdum fieri placabile Numen, Nube solet pulsâ candidus ire dies. Vidi ego pampineis onerata viribus ulmum, Quæ fuerat sevo fulmine tacta Iovis. Ipse licet sperare vetes, sperabimus: atque Hoc unum fieri te prohibente potest. Spes mihi magna subit, cum te mitissime Caesaris Spes mihi, respicio cum mea facta, cadit. Sed Jobi fiduciam in Deum multo quàm maximam è Tarcentis Pauli epistolis melius eruemus. Paulus fiduciae plenissimus: Quis ergo nos, inquit, separabit à Charitate Christi? tribulatio? An angustia? An fames? An nuditas? An periculum? An persecutio? An gladius? Ecce. Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque

que virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à Charitate Dei. Quæ autem hæc altitudo, quod altitudo est profundum? Augustinus hic faciem præferens: Si altitudine, inquit, & profundo superna & inferna hujus mundi significatur, quis mihi calum pollicetur, ut à cali fabricatore sejungat? Aut quis terreat infernus, ut Deum deseram, quem si nunquam deseruissem, inferna nescirem. Si ergo alterutrum eligendum, ego potius cælo excidam, quam fiduciâ. Pari modo, si aut ad inferos detrudendus sim, aut fiduciâ spoliandus, malim ego ad inferos detrudi, quam fiduciâ spoliari.

Atque hoc est in mediâ morte imò post ipsam mortem Deo fidere. Sperabo in eum, etiam si occideret me. Hanc fiduciam in Deum ad inferos mecum asportabo. Sed dixeris: Pæne ridiculum est malle cælo excludi, quam spe. Ad ista rex David respondens: Neque irideant me, inquit, inimici mei: etenim universi, qui sustinent re, non confundentur. Qui suam omnem fiduciam constanter inædificant Deo, ædificium struunt non ruiturum unquam, auxilium, quod sperant, certissimò impetrabunt. Auxiliis & favoribus humanis nihil incertius & inconstantius. Spem magnam miseris modis dissipissime fallunt & illudunt. Hinc vetus verbum: Corvum deludet hiantem. Ita Coranus focerom Nasicam, qui hæredem se Corani fore speraverat, insigniter eludit, quod vates Venulinus canit:

forti nubit procerâ Corano
Filia Nastica, metuentis reddere solam,
Tum gener hoc faciet; tabulas focero dabit, atque
Ut legat, orabit. Multum Nastica negatas
Accipiet tandem, & tacitis loget, invenietque
Nil sibi legatum, præter plorare
Captatorque dedit risus Nastica Corano.

Ita spes humanæ prædiis humanis nixæ, cum minimè putes, collabascunt. Qui subsidiis nititur divinis, qui Deo fidit, non metuat, fallatur: Etenim universi, qui sustinent illum, non confundentur. Non deludet hiantem corvum Rex cæli, qui etiam corvorum pullis suam submittit escam. Scitote, ait Siracides, quia nullus speravit in Domino, & confusus est. Ergo qui timetis Dominum, credite illi, & non evacuabitur merces vestra. Qui timetis Dominum, sperate in illum, & in oblectationem veniet vobis misericordia.

Quanti nihilominus sunt, qui Dominum non sustinent, qui non credunt Deo, nec sperant in eum. Est virgo vel nupta pauperula, quæ tamen videri talis non vult; ut igitur sibi alimoniam parat, obsequiis Veneris se mancipat & proficitur impudicitiam. Non sustinet Dominum. Est alius, qui victu gaudet commodo, sed malè parto. Ille tamen malos quæstus nequam aversus: Si velim, inquit, quadram ungere, hoc lucrum non debeo spernere. Non sustinet Dominum. Quam multi necessitate aliqua vel tentatione graviori urgente ad remedia proptantes non concessa: Nihil agimus, ajunt, nisi sic agamus. Nec isti sustinent Dominum. Quam multi qui opimis inhiant donariis, dicunt & scribunt nec dicenda, nec scribenda. Planè hiantes corui. Sed hos deludet Deus; inanissimâ spe suâ frustrabuntur, votis excident, vacui redibunt piscatores, quia non sustinerunt Dominum. Universi autem, qui sustinent illum, non confundentur.

Fuit, qui plurimum auri expenderet in largitiones, obtinendo, quod ambierat, officio. Sed pices & hamum & escam simul rapuerunt. Ita ille pecuniam perdidit, & officium non acquisivit. Confundantur omnes iniqua agentes supervacue. Curio vitiosus famulam domi aluerat non bonæ famæ. Huic episcopus graviter præcepit, aut feminam domo exigeret, aut curiam meliorem cederet. At parochus planè fatuus: Ego, ajebat, pa-

Tom. II.

ræciâ potius carebo, quam feminâ. Et illam & istam perdidit: Nam mulier in rensuam cata, cum cerneret frigere jam nimium culinam, ultro arripuit. Confusus est iniqua agens supervacue. Hoc profusus est inter geminum sedile humi corruere. Suis innumeri, qui peccent, ut cupiditas suæ satisfaciunt oblectatione peccati. Atque hinc quietis aliquid sperant, & suavioris pauis. Errant gravissimè. Cupiditates namque tantò irritiores fiunt, & vehementiores, quò plus eis indulgetur; uti purulenta scabies, quò magis fricatur, magis exasperatur. Confunditur iniqua agens supervacue. Hæc omnium noxarum labes est, fallere, contaminare, hiantes corvos deludere, in præcipitium dare. At verò spes omnis & fiducia in Deum nunquam indotata, nunquam sine munere dimittitur. Ad hanc in Deum fiduciam tria sunt potissimum, quæ humanam mentem erigant.

§. III.

Primum: Deus nos oculo pervigili & insopito indesinenter aspicit; tum verò quàm maximè præsentem se spectatorem exhibet, cum in tentationibus luctamur & resistimus. Neque otiosus est spectator, quales sunt, qui pomeridianum palæstræ spectaculum festertio emunt, qui pugili seu palæstræ succumbenti subvenire non possunt; contundi eum & vulnerari, vinci & solo affligi sinunt: & hoc illis videre volupe est. Non ita Deus. Sed, quod Hanani vates regi Asa ingerit: Oculi Domini contemplantur universam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum. Quia habuisti fiduciam in rege Syria, & non in Domino Deo tuo, idcirco evasit Syria regis exercitus de mansuâ. Deus athletas suos, dum spectat, juvat.

Alterum: De Dei honore, non solum de nostrâ salute agitur, cum tentamus. Quod Basiliscus Firmans: Diaboli odium, inquit, & infaturabilis furor adversus homines tum imprimis ac præcipue contra Deum sævit. Deus illum præcipitavit cælo. Sed quia is Deo nocere non potest, omnem iram effundit in hominem Dei effigiem. Hæc ira indoles est: cum iracundus illum, quem odio Martiniano insequitur, non potest lædere, detractam alicunde illius imaginem pugit, eradit, lacerat, conculcat. Perinde si dicat: Ita ipsum hominem tractarem, si eo potiri possem. Ipsius igitur effigies luat, quæ non luit tergum. Haud aliter diabolus: Mea, inquit, indignatio, cum maximè adversus Deum est: sed quia ille nimium à me remotus est, huc adsis tu homo; ejus imagine te conspuam, in te meos ejaculabor sagittas, cum primarium hostem meum ferire non possim.

Quando igitur in tentatione non nostra tantum salus, sed & Dei honor in discrimen & periculum vocatur, ita resistamus tentatori, ut non nostram tantummodo salutem, sed & Dei honorem propugnemus acerrimè. Hinc potius vententes moriendum, quam vel semel tentationi consentendum, ne honor Dei nostrâ ignaviâ violetur.

Tertium: Quandoquidem ergo diabolus oppugnando homines, Deum impugnat, ne dubitemus, quidquam de divinis subsidiis; securam in Deo fiduciam locemus, opem is feret certissimam, neque enim jus suum prodest; huic bello, quo diabolus ipsum petit per hominem, eas præstabit suppetias, ut non modò non vincamur, sed victoriam reportemus facilem & lætam. Suæ causæ Deus non deerit. Dominus exercituum sat fortis & potens est protector. Solent Principes & Reges, si famulum fidelem sui causâ in necessitate constitutum videant, non facile desertum ire. Sic Assuerus rex Mardocheum in extremo discrimine cum suis laborantem, quòd regis domui fidis obsequiis servivisset, contra adversarium acerrimum ac potentissimum defendit, Amanum cetera charissimum in edi-

Ppp 3

tam cru-

Ad fiduciâ in Deum tria mentem humanam erigunt: 1. Deus nos oculo pervigili & insopito aspicit.

2. Paral. cap. 16. v. 9. Ibid. v. 7.

De Dei honore non solum de nostrâ salute agitur, cum tentamus.

3. Quandoquidem diabolus oppugnando homines, Deum impugnat, ne dubitemus, quidquam de divinis subsidiis.

ram crucem evehendo præcipitavit. Ita Deus certissimo sui causâ laborantes, suis subsidiis non destituet: auxilio suis veniet potentissimus adjutor. Ad ipsius enim honorem præcipue spectat hoc bellum, quod adversum nos geritur. Ergo fidus Dei ex toto corde nostro, in omni tentatione nostrâ. *Et enim universi, qui sustinent Dominum, non confundentur.* Fiet Dominus refugium pauperi; adjutor in oppugnantibus, in tribulatione. Ergo sperent in te, qui noverunt nomen tuum, quoniam non dereliquisti quærentes te. A magnâ in Deum fiducia pendet omnis hæc victoria. Cum Deo audere, principium est victoria. Juvante Deo gigantem stygium vel puer fœnit. Fœta Deo virtus vincit omnia.

CAPUT VI.

Sextus resistendi modus,

TENTATIONVM ORIGINES EXPLORARE.

Diabolus in omnes quas vult formas sese induit.

Ovid. meta. morph. l. 14. propius finem mihi pag. 193.

Ambros. tom. 4. lib. 1. de Cain & Abel, cap. 5. mihi p. 117.

6. Contra tentationes muuimentum, Tentationum origines explora. Exod. cap. 4. v. 2. & 3.

Nemo unquam potuit tam vero nomine appellari Proteus aut Vertumnus, quam tentator diabolus. Proteus, seu Vertumnus, ut somniabant pœci, in omnes, quas voluit, formas sese induit. Satanas omni Vertumno, Proteoque omni mutabilior in omnigenam speciem se variat.

— formas sur aptus in omnes.

Huic amabilem sese, illi formidabilem; huic formosum, isti deformem, huic blandum, alteri terrificum exhibet; huic dulcem illi acedulam, alii mixtam præbet potiunculam: & durus & mollis est, prout affectum esse novit, eum quem decipere conatur. Huic offert subsidium ad scandendum, illi ad natandum, alii ad volandum, isti ad reptandum. His pennas pavoninas, istis gruum aut struthionum plumas, illis gallinaceorum jubas, aliis upparum cristas imponit, prout quemque ornatum plumatili scit delectari. Murimus crumenas saturas, in numeris patinas onustas, cantharos plenos, coronata pocula, quibusdam etiam dulcissimum ingerit sufficium, mutabilior omni Protheo. Ipsa etiam regna pollicetur.

Elevat enim, inquit Ambrosius, & extollit mentem suavis verbis, ostendit omnia terra regna. Ibi tu cave, ne capiaris præterlabentibus & non manentibus, in quibus magna tentatio est. Terenderat Christo diabolus primam laqueum gula, secundum jactantia, tertium ambitionis & avaritiæ. Tu ergo Vigila, Principiis obsta; Tu Ora & Repugna, Fiduciamque omnem in Deo colloca; de his resistendi modis jam dictum. Addimus sextum: Tentationum origines explora, de quo jam didicimus.

§. I.

Deus enim interrogans Moysen: *Quid est, inquit, quod tenes in manu tua?* Respondit Moyses: *Virga. Cui Deus iterum: Projice eam in terram. Projecit, & versa est in colubrum, ita ut suggeret Moyses.* Hic quæri potuisset de Moysen: *Cur tuum ipse scipionem fugis?* Respondisset Moyses utique: *Putabam me baculum gestare manu, sed ut video, coluber est, quem nemo non fugit. Quid esse cenferis, ô mortales, res creatas omnes, præcipue illas, quas Mundus velut aurea idola colit? Quid omnes Mundi voluptates, quid magni nominis amplitudo, & omnes honorum gradus, quid montes aurei & thesauri universi? Humana vitæ baculus sunt ista, inquiunt, his fulcimur, his nitimur; absque his vivere supplicium est. Inter vivos numeramus, & à nemine honorari mors est. Inter homines agere, & ab omni delectatione ac voluptate arceri tartarum est. Aurâ velci, & omni pecuniâ destitui, vivi hominis sepultura est. Pecunia rerum omnium domina cibum, potum, vestitum, domum, cuncta vitæ subsidia suppeditat. Planè baculus vitæ, necessarius tam paci quam militi; ubi non est pecunia, ibi non est*

vita. Sed, ô boni homines, projicite, obsecro, hunc vitæ baculum in terram, serioque cogitate istud: *Cum nos sepulchrum hauserit, quid pecunia omnis proderit? Jam versa est in colubrum virga, fugite, fugite.*

Hic Epicætetus salubre monitum subjiciens: *Vnaque que res, ait, duas habet ansas: unam tolerabilem, alteram intolerabilem. Si frater injuriam fecerit, non eâ prehende, quæ facit injuriam, eâ enim ejus ansa est intolerabilis. Sed illinc potius: esse fratrem, esse unâ educatum; Sic prebendes eum, quæ est ejus ansa tolerabilis. Res sanè quælibet suum, & commodum Res quælibet & incommodum habet. Aurum, voluptas, honor, ceteraque rerum conditarum, duabus apprehendi possunt ansis, tolerabili & intolerabili. Si honorem aurum, voluptatem consideres solum ut corporis bonum, ut grande emolumentum, ut suavissimum vitæ præsidium, ut pictum, & elegantissimum baculum, cave, mi Christiane, manus fœdè combures; hæc ansa candens est, non tangenda: si autem illa omnia penitus inspicias, ut tentationis materiam & fomentum, quo diabolus incautos agit in ruinam, jam non venustus baculus, sed venenatus coluber videbitur; fugies illum, si sapias. Divinæ paginæ attestantur: *Creaturae Dei in odium facta sunt, & in tentationem animabus hominum, & in misericordiam pedibus insipientium.* Cogita, quælo, quilibet es, non istud tantum; hoc mihi suave, hoc jucundum, hoc volupe, hoc corpori gratissimum est: sed unâ etiam cogita, hoc grande animi malum, tentationis fomes, dulcè toxicum est, inelcat ut occidat.*

Sapiens ille, quem dixi, à Stoâ philosophus: *Sin-gulis in rebus, inquit, quæ vel delectant, vel usui serviunt, vel diliguntur, memento considerare, cujusmodi sint, exorsus à minutissimis. Si ollam diligis, te ollam diligere, nam eâ confectâ non perturbabis. Si siliolum aut uxorem; hominem à te diligere: nam eo mortuo non perturbaberis. Considera siliolum saluberrimum. Ita profusus, si ceræam incunculam, si crystallinum vitrum, si scutellam, porcellanam, ames, memento hanc amorem tuum istæ, allis, lapsique unico confringi; ita vestem tuum subduci; habitacionem & domum charam, incendio consumi, hominum charissimos tam facile mori, quam vitrum frangi posse. Hoc igitur cogitatione tibimet depinge: Istud quod delectat, quod diligo, duas habet ansas, una bonum corporis, altera malum animi monstrat; priorem ansam cave tangas; urit: tange alteram, quæ pericula & tentationes prodit. Eò Stracides monet: *Communione mortis scito: quoniam in medio laqueorum ingrediens.* Ideo cum tibi spes lucelli affulserit, præcipitentem manum contine, tentatio est, laqueus est. Voluptas blandiens invitat; substringe cupiditatem; mera fraudes & infidie sunt. Arridens honor titillat; cautissimus incede, & misericordiam cave.*

Ignorantia horum multa millia hominum miserimè seducit, qui tentationis escam ab unâ solum parte aspicientes: Hoc lucrosum est, ajunt, hoc iuctandam, hoc honorificum: mox igitur illud obviis ulnis acceptemus. Ratiocinatio pessima. Rem ab alterâ etiam parte considera, & tentatoris dolum tentationisque periculum manifestè deprehendes: si inelcari te pateris, jam vortasti hamum, non amplius tuus es, jam captus es.

§. II.

Pharmacopolæ ita inaurant carapotia, ut utiis conspectis dicas: *En aureolos pulchellos globulos, quis illos non avidè gluriat? Sume igitur, & dentibus commole ac gluri, experieris illorum dulcedinem, brevique senties, quantum molestiarum & tumultus in ventre moveant. Ita diabolus inaurat ea, quæ doctis dictis consuadere cupit. Ita venenatam escam sed voluptatis factu charo sparfam alloquis blandissimis prosequitur. Ita Samuelis filios muneribus inelcavit, quod Regum saltu testantur: *Declinaverunt post avaritiam, acceperuntque munerâ, & v. 1.**

nera, & perverterunt iudicium. En catapotia inaurata, quæ senis optimi duobus filiis attulerunt mortem. Nam illi perverterunt iudicium donariis corrupti.

Rex sapiens & sanctus David, qui prudentiâ & sanctimoniâ reges omnes antecellit, suos tamen liberos non optimè educavit. Illustre huius specimen Amnon juvenis tentatione carnis turpissimè inflammatus oculos adjecit ad forem suam Thamarè. Hem, quàm insolens tentatio! Ad explendas cupiditates nequissimas nactus est palatinum famulum valde opportunum Jonadabum, hominem ex asse nebulonem, qui non tantum non dissuasit facinus, sed ejus exequendi modum docuit. O regie sanguis, ô juvenis inconsideratissime! hæc catapotia sunt inaurata, brevî senties amarorem, & quidem letiferum. Ita prorsus evenit, nam paratro jam flagitio eam ipsam forem suam Thamarè, quod regis factis credimus, *Exosam habuit odio magno nimis, ita ut majus esset odium, quo oderat eam, amore quo antè dilexerat.* O pilulas nimum amaras! Ipse Amnon ob scelus istud in mensâ fratris Absalonis jam temulentus est confosus. O bolos nimum acerbos! Videte quid effrenatæ possint libidines, En feriem malorum tristissimam, tentationibus obsequi. Si Amnon credidisset esse tentationem, cavisset.

Adonias aequè Davidis filius, Amnonis frater germanus, sacrificium & à sacrificio convivium instituit opulentissimum, ad quod omnes fratres suos, & belli duces invitavit, Salomonem solum præterit, idque suavis & impulsus gratiationis pessimæ. O Adoniâ, ô nimum ambitiosè juvenis! hanc, obsecro, ambitiosissimam temeritatem cohibe: quidquid enim speciosi nominis prætexueris culpæ, acerbo fato audaciam hanc lues; catapotia sunt inaurata, ne te fallant, brevî ea senties amarissima. Nihilominus quod capis, audere perferaverit. Dissimulata res est ad id temporis, miniatula tamen facinorosi oppressa est. Sed Adonias insuper, cum minor natu frater Salomon jam ad clavum sederet, rex, in conjugem petivit formosissimam puellam Abisag, quæ patri David ministraverat. Tentatio speciosa, sed multò pessima; sub auro letalis laruit amaror. Iniquum Adoniæ visum est, sic secum agi. Ego, ajebat, natu grandior frater minorem videam regali folio residentem, ita mihi diadema & sceptrum è manibus rapiantur? Hoc igitur conjugium, quod destinavi, successum habear, velint nolint superi. De reliquis deinceps videbimus. Ne istud ausis, ô nimum projecte juvenis ad audendum. Hoc pharmacum auro vestitum fallit, actum de vitâ, si glutieris insidiosum hoc aurum. Hoc profecto Salomoni exactissimè suboluit, ideo Bethabææ mater dixit: *Quare postulas Abisag Sunamitidem Adoniæ? postula ei & regnum. Hodie occidetur Adonias. Eoque die occisus est.*

Sic Absalon ejusdem parentis filius, juvenis vafer & nequam, ambitione plenus, non adeò vesana consilia videbatur coquere, sed ea proprius inspecta, superbißimæ tentationis erant machinamenta. Sic argumentabatur Absalon: Pater meus rex admodum prudens & magni consilii est, sed consilium non perinde consequuntur facta; prospicienter decernit, sed decreta non exequitur, aut lentissimè: Ego si rerum potiar, longè aliter Reipublicæ me impendam; probè statuta serio molimine prosequar, ut nemini non consulum sit. En pharmacum & verè venenum, sed auro tectum. Abstine, quisquis es, abstine his talibus catapotis; mors tuis sese decentissimè abscondit. Absalon suis met consiliis irretitus, demum miserabile ac vivum funus cali terræque odium pendit in quercu, suis capillis velut laqueis innexus, & tribus Joabi lanceis confosus, spiritum extremum infelici arbori suspendiarius infelicitissimus impendit. Sua ipse consilia horruisset Absalon, si ea diaboli tentatoris credidisset esse merissima va-

framenta. Ita tentationibus plena sunt omnia. Scito igitur, quia in medio laqueorum ingredieris. Optimè dixit Bernardus; *Mimis semper malitia patrum nocuit; nec unquam bonus, nisi boni simulatione deceptus est.*

Bern. serm. 66 in Cant. apud. mihi pag. 793.

§. III.

Noluit Christus in panes in mare saxa, noluit è fastigio templi se demittere, oblata regna Mundi noluit admittere; scivit non suæ fami, nec honori suo id suaderi, tentationem aureis scripturâ dictis velaram, paribus effatis repulit. Ita nos erudit, omnia in utramque partem libranda, utramque rerum, aniam examinandam, sed unam demumprehendendam. Una rei ansa est: Hoc auctoritatem conciliat, hoc crumenam auget, hoc mihi voluptatem creat. Hæc ansa prima est pessima; planè non tangenda. Altera est: Attende tibi, mera hæc latet tentatio, nisi pedem figas autissimum, capieris: Creaturæ De facta sunt in odium & in tentationem animabus hominum. Quisquis ea; quæ alligantur, ab utraq; hac parte inspicis, hunc tentator non facile decipit nisi volentem.

Omnia in utramque partem sunt libranda.

Subinde perus aut hera studio strophium, aut chirothecas, aut pecuniæ aliquid neglectam spargunt, ut isto experimenti genere discant, quàm fideles in suâ domo famulos aut famulas alant. Hamus est escâ tectus, experimentum & tentatio est, non fortuna, bona invenire talia. Si ancilla aut servus vel leviter sapiat, dicet: tam fatuus non sum, ut ad ista meas ego manus comburam. Hic cerno mulcipulam; non ingredior, quidquid hoc lintei vel auri sit, non clepo. Ad experiendam fidem meam hæc sparsa sunt. Non tango insidiosam hanc picem. Sed hero potius aut heræ actutum id indico. Ita mediastinus vel focaria cavet, & à furto sibi temperat, quia tentationem esse non ignorat. At verò servus veccors & stultus, si pecuniæ sit avidus, ubi ubi invenerit propitiam fortunam, rapit; ita strophium, aut nummos, aut vinum inventum mox abdit, sed ita se furem prodit. His enim vestigiis deprehenditur, quàm homo nullius fidei, & promptæ furacitatis sit. Hinc illi nihil nisi probè clausum & oblatum committitur, quia pessimum dedit specimen in tentamento.

Hoc ipsum nos omnes ac singuli assidue cogitemus. Cave tibi; tentaris. Attende, medius laqueorum ingredieris; Attende. Ubique & in rebus pane omnibus tentationes gliscunt. Exemplis vicinissimis rem monstramus.

Accumbimus mensam; appetentia & fames stimulant, cibi sapiunt, palato potus insigniter responder, humanissimæ ad edendum hortatiuncule accedunt. En blanda quidem sed potentissima tentatio. Quàm primum hinc Temperantiæ metas transilire. Attende igitur, & cave; alioqui certò vinceris, & comedendo ac bibendo transilies metas. Ita cum pecunias quotidie tractemus, præsentissima semper est tentatio ad pecuniæ amorem inobservabili trahens fallaciâ. Et quoties nos ac nostra laudantur? Mera est tentatio, quæ hominem sui amore ac pretio reatissimè fallit. Scito igitur communionem mortis, scito plurimum amaroris teterimi his inauratis globulis regi, scito tentationum laqueos nusquam non oppanos. Tæ igitur tentationum origines explora, & facile invenies, quod à carne oritur, in carnem desinere; quod à superbiâ incipit, in superbiam finiri; invidiæ semen in invidiam exerecere; ambitionis lolium in ambitiosam stirpem surgere; avaritiæ vepres in avaritiam propagari: quale ovum, talis & pullus, quale semen, talis & seges. Quævis autem tentatio tantò periculosior, quanto ignotior. *Diabolus enim non tantum se transfigurat in Angelum lucis, sed in ipsam meridianam lucem. At Deus protector suos à sagittâ volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursum & damonibus*

2. Cor. c. 11. v. 14. Ps. 90. v. 6.

Quis dicatur demon meridianus.

Meridiano liberat. Meridianus demon est, qui mollissimo accessu subdubitanter arsmat ad frontem perficandam: Quid hæret, aut quid metuis? viâ rectâ graderis, nec malis rationibus niteris; auctacter perge. Non est, quod formides; feliciter succedent omnia. En meridianus ex orco Angelum. Sunt fures holoserici splendide vestiti, quos nihil minus esse suspiceris, quam exercitatos è Mercurii familia. Mercarios, donec crumena lecta deprehendatur in manu furtivâ. His personatis furibus simillimus demon; Angeli splendores induit, familiarissimè accedit, omnem mentitur humanitatem, suadet, ratiocinatur, docet, instruit, ut quàm occultissimè decipiat. Cave, hunc suasorem; fuge palliatum hunc philosophum, diacarius est, fur est. Fur autem iste non venit, nisi ut furatur, & macet, & perdat. Hic primum & optimum est seipsum identidem commonerere: Attende tibi; istud est tentatio, & hæc ejus origo.

Ioan. c. 10. v. 10.

Bern. tom. 1. festo die Sanctorum omnium, serm. x. mihi pag. 370.

Bernardus primum omnium tentationem oculis subjiciens: Quid putamus, inquit, quàm plurimi usque hodie factum illud graviter judicant, & tamen insipienter imitantur. Indignantur adversus Adam, quod obedierit voci uxoris sue plus quàm Dei: & ipsi quotidie Evam, suam carnem videremus Adam in eo articulo positum: ascendentibus cogitationibus in cor ejus, coarctari inter precem uxoris, & præceptum Creatoris: nonne clamaremus adversus illum, dicentes: Cave tibi miser: vide ne feceris, seducta est mulier, non acquiescas ei. Vt quid ergo, quoties apprehendit nos tentatio similis, non persuademus similiter nobis ipsis?

Quando igitur vel levioris noxæ species, & vel sola peccati umbra se prodit, quisque sibi ipse dicat: Eho pharmacopola venit cum inauratis carapotitiis; fur holosericus, demon meridianus inserpit ad tentandum: Attende, ac tentationis originem explora. Labori ne parce; modo omnibus resiste. Virtus vera nunquam est otiosa.

CAPUT VII.

Septimus resistendi modus.

TENTATIONUM ILLECEBRAS VITARE.

Triplex Diaboli tentatio: 1. Sui nominis & formæ defensio. Eccli. c. 14. v. 5.

Ioabus Abalonem in quercu harentem conto triplici tentatione adoritur. Prima est sui nominis & formæ defensio. Qui sibi nequam est, ait tentator, cui alii bonus erit? Qui suam ipse famam negligit, in seipsum tyrannus est. Hæc tamen nominis sui tentatio, nisi moderata sit & prudens, in mala non levia impellit. Hinc enim ira, fastus, impatientia, animique nascitur perturbatio. Hinc remedia quærentur ad tuendam famam non legitima, nimis acerba. Hinc simulatè multa fiunt & fictè, modò ne creamur os populi, & apud omnes bene audiamus. Hinc omnia aiorum dicta & judicia sæpe non ex vano hausta creduntur temeraria: Quis enim omnibus satisfaciatur, ajunt, vitæ rationes exponere parati sumus, famamque nostram & ore & manu propugnare.

2. Sui nominis & formæ incuria.

Alterâ priori est opposita. Sunt enim qui nihil penitus curent, quidquid de se dicatur. Offensioni sunt, nec adeò pudicè ac sanctè vivunt. Hinc sermones non optimi. Illi tamen inaniter semet solantes: Sinamus, ajunt, homines loqui, cum anseres id nesciant. Rudissimæ plebis proprium est, aliis obrectare. Quid enim hos malevolorum sermunculos moremur? Hoc nobis utile, hoc commodum, hoc volupe est; jam alii dicant, quod volunt. En & illi & isti ad extrema vergunt, illi nimium, hi nihil curant; nimirum medio gradî difficile. Quivis igitur suas actiones probè inspicat. Si malæ sint, tantò magis culpandæ, quantò magis publicæ. Si bonæ sint, considerandum an aliter loquentes, ex ignorantia, simplicitate, nequitia id faciunt, quod in aliis vix unquam fatis emendabitur.

Terrium Tentamentum est prædestinatio, seu, divina ad æternam vitam electio. Hac tentatione non facile intricatur, quisque rationes suas bene composuerit cum Deo, sic enim de se sentit. Ego vasculum è luto sum: quid quid meo figulo placebit, quidquid ipse de me statuerit, id mihi placebit, sive alto me locare, aut humi affligere me voluerit; in ipsius manu sum testa famia. Et quando hæcenus tam copiosis tamque eximiis à Deo beneficiis ornatus sum, non possum nisi optima que ab illo expectare: operi manuum suarum porriget dexteram. Scio, quòd Deus immensæ miserationis patet eos omnes, qui serio suam ad ipsius voluntatem conformare, itaque ad ipsius arbitrium & vivere & mori cupiunt, non velit, non possit æternæ morti addicere: Atqui ego unicè hoc cupio meam omnem divinam voluntati subjungere. Intellexisti, diabole, hunc syllogismum? nunc potè gradum refer, & cum tuis sophantibus discide. Prædestinationis arcanum ego non scrutor. Quid, oro, satanas adversus hunc talem potest? Præferim si accedat, quod jam explicaturi sumus: Tentationum illecebras vitæ. Qui seipsum resistendi modus est, de quo nunc plura.

S. I.

Parietes ligneos hortis sepiendis, parietes lateritios domibus claudendis, sæpius & ubique videre licet; parietes ferreos & chalybæos thesauro custodiendo forsân nunquam vidimus: de hoc tamen Venustus canit:

Hic murus ahenus esto. Nunc confite sibi, nullâ pallefcere culpâ; Ter si resurgat murus ahenus.

Verè triplex, ahenus, adamantinus est murus adversus tentationes, & omnia eorum irritamenta. Nunciamus tibi. Boræ conscientia sanè robustissima, non tamen à tentationibus secura est; at verò semper esse occupatum, à laboribus honestis nunquam ferriari, triplex, ahenus, ter resurgens murus est. Præforam Patrum non est paræmia. Occupatus ab uno diabolo, otiosus à mille vellicatur, trahitur, tentatur. Qui non laborat, sine muro est, diabolorum ludibriis expositus.

Putem ego, si Antistes, si Decanus, si Rector, si Guardianus in suo quisque cœnobio aut collegio rem bene geri velit, hoc modis omnibus agendum illis, ut sui omnes semper sint occupati, nec unquam vel horulæ parte orientur. Si istud impetraverint, in ceteris omnibus religiosa disciplina non agrè sancietur. Ubi feræ & cessatio, ubi desidria & iners otium, ibi claudicant illa omnia, labat disciplina, languent studia, silentium exulat, perestrepunt colloquia, videntur symposia, somnus imperat, diabolus triumphat: ferè nusquam res bene geritur, cum nihil agitur. Sanctus Ignatius Lojola legem quadragesimam quartam hanc scripsit: Omnes quamdiu corpore bene valent, in spiritualibus vel exterioribus rebus habeant, in quo occupentur; ne otium malorum omnium origo, quoad ejus fieri possit, domi nostræ locum habeat. Quemadmodum homo contagiosus peste infectus, ulceribus, chironiis ac pestiferis plenus, in nullum domus angulum admittitur, ne lues propagetur; ita otium pestis ipsissima, contagio fœdissima, nullo ædium hypocautissimum in nullo loco, non conclavi, nullo cubiculo, non linâ, non stibulo, non ambulacro ullo recipiatur; nihil loci reperiat; ex omnibus undique angulis eliminatû & proscriptum sit; nusquam unquam totâ domo inveniatur ullus, qui sibi permillum puret ex toto ferari. A primo die exordio ad usque postremam clausulam labor continuus quæritur, ut omnes occupet. Sed nunquid semel iterumque de die licebit respirare? Ita, licebit; sed hæc ipsa respiratio non penitus sit otiosa, suas & illa tam loquendi quàm agendi leges

di leges habeat. Otium, origo, seminarium, lerna ma-
lorum omnium. Otium vita, & multa simul jugulasti.

Sed quid ego de Antistitiis, Decanis, Guardianis,
Rectoribus hic dicam? Deus ipse summè sollicitus est,
& pæne hoc unum fatagit, ut nos amantes otii morta-
les variis laboribus distineat, ne certatim defluamus ad
vicia. Hinc multa millia hominum egestate premit, ut
ad labores adigat. Vis esse? labora. Quòd si fore geno-
rum millibus in parato esset victus & vestitus, laborem
& opus fugerent, libidines sectarentur. Ideo & diviti-
bus ac opulentis suos Deus ingerit labores. Variæ illos
exercent lites, non raro turbulenta fatigant negotia, ra-
tiones rei familiaris & sumptuum inspiciendæ, æs otio-
sum, nummi vacui exercendi, pecunia fenori locanda,
villæ suburbanæ & prædia lustranda, domestici guber-
nandi, liberi operosè curandi. Quia tamen labores isti
opulentiorum sæpe non sunt catenari, nec enim in pi-
strino assidue molunt, ideo has ipsas à labore cessationes
& inducias diversis Deus occupat ærumnis. At pau-
peres, quia ferè semper in opere sunt, plerumque tam
permolestis miseris non urgentur. Malum eorum ma-
ximum paupertas, quam illi tamen ut rem necessariam
jamque insuper assuetam non adeo acerbè sentiunt, ut
divites ad egestatem devoluti. Ita Deus omnia molit-
ur, ut palam & ligonem manibus nostris inferat, nôs-
que adigat ad fodiendum. Velimus, nolimus, fodi-
dam est. Ad laborem nascimur, perinde ut avis ad vo-
latum. In sudore vultus nostri vescimur pane nostro,
nec enim aliter possumus. Quisquis oblectatur, & illud
pigrè curatôtis excusatur: Fodere non valeo. Perinde lo-
quitur, ac si dicat: Vincere non valeo. Nam observe-
mus sedulo, an non plerumque verum sit: Ideo tenta-
tus, quia non occupatus. Mille diaboli otiosum velli-
cant, trahunt, exagitant, & ad prava stimulant; laborio-
sum unicuique, & velut jam exarmatus. Hinc cum Hiero-
nymo præcipiebant profici. Nunquam non occupatum
diabolus te inveniat.

Ita Dei, liceat sic loqui, primaria est cura, nos ad
opus ducere, & semper tenere occupatos. Ubi sedulus
quis est magnæque operæ, ac laborem perpetuat, ibi
Deus quali sine curâ est.

§. II.

DEgebat in sacro Parthenone Euphrasia * maximè
sed occultæ sanctitatis Virgo. Hanc diabolus, quia
omnium erat demississima, extremè oderat, & modis
omnibus, quibus liceat, dies noctesque infestabat. Die
quadam Euphrasia, dum hauriret aquam, præceps in
puteum delapsa est, sed casu innocuo; nam fune titulae
prehenso suppeticas inclamavit. Ad clamantis vocem
accurrerunt ceteræ, & extraxerunt occultâ vi dejectam.
Illa verò jam extra puteum familiariter subridens: Vi-
vit Christus meus, ait, quia non me vinces diabole, ne-
que cedo tibi. Hactenus unam tantummodò hydriam
culinæ detuli: verùm ex isto die laborem duplicabo, &
posthac deferam duas. Quod dixit, fecit: Oleum &
operam perdit diabolus ubi labor non tantum non
minuitur, sed augetur. Labores multi tentationes pau-
cæ. Beatus, quem ipse labor, velut importunus creditor
locis omnibus compellat: Heus tu, quando absolves
pensum? Nomina exacturus adsum. Hic pro se quisque
dixerit: Non cedo tibi, diabole; non vinces me. Si ha-
ctenus labori horam unam impendi, imposterum im-
pendam duas. Ita faciam; ita me superi juvent. Sicut au-
tem otium, ita omnes tentationum illecebræ sunt fu-
giendæ. Quemadmodum verò vitiorum, sic & illece-
bratum ad illa discrimen est. Sunt vitia, quæ amarorem
& nauseam propinant, hæc consuetu superanda. Sunt
alia, quæ voluptatem, & nescio, quid melius atque sac-
chari lambendum oggerunt, hæc fugâ sunt vincendæ;
procul abesse, optimum hinc remedium.

A Carthaginensium bellicus Imperator Hannibal, vir
magni animi, singularis folleræ, manu & consilio fortis
ac bellicosus Romanas vires non unâ, fregit victoriâ.
Fuit, cum Roma tota tremere, tanquam ad portas jam
esset Hannibal. * Sed demum dixit ille bellicosissimus
miserè seipsum exarmavit & perdidit. Quod Annæus
ingemiscens: Vna, inquit, Hannibalem & hiberna solverunt,
& indomitum illum rivibus atque alpiibus virum enervarunt
fomenta Campaniæ. Armis vicit, viciis vicitur est. Nobis quoque
militandum est, & quidem genere militia, quo nunquam quies,
nunquam otium datur. Debellanda sunt imprimis voluptates,
quæ, ut vides, seva quoque ad se ingenia rapiunt. Si quis sibi
proposuerit, quantum operis aggressus sit, sciet nihil delicate, ni-
hil molliter esse faciendum. Id agere debemus, ut irritamenta
vitiatorum quam longissimè profugiamus. Indurandus est animus,
& à blandimentis voluptatum quam longissimè abstrahendus.

Hebræus psalter canit: Rex virtutum dilecti, dilecti.
Chaldaeus interpres cum Hieronymo: Reges exercituum,
inquit, fortissimi ac potentissimi cedent ac subientur ditioni
ejus, qui est dilectissimus Deo. Sunt, qui legendum, censeant:
Reges exercituum fugerunt, fugerunt, hoc est, robustis-
simi & ab omni virtute instructissimi valde fugerunt
vel minimas tentationum illecebras. Rex iste David
ejus rei specimen præbens: Deus qui præcinxit me virtute,
inquit, qui docet manus meas ad prælum. Et posuisti ut arcum
ereum brachia mea. Videte regem David peccatore leoni-
no ferreum, adamantinum virum. Nihilominus ad-
jungit: Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum. Quo-
rum, obsecro, vires tam inauditas videntur frustra con-
cessæ. Et quorsum ferrata brachia? Si pedum celeritas
paretur ad fugam. Ridiculum profus est dicere. Ro-
bustissimus, ferreus, animosissimus sum, armisque mu-
nitissimus; fateri tamen: sed cervorum timidos & fuga-
ces habeo pedes. Hæc vera est fortitudo, Christiani,
hæc vires regie. Nam quedam vitiorum aggressu ma-
gnanimo & conspectu sunt vincenda. Hic manus ad
prælum doctæ, hic area brachia sunt opportunissima.
Sed & alia sunt vitia viscosa, piceata, voluptatem, libi-
dines, gulam ingerentia; huc cervini pedes conferunt
quàm maximè. Fuge igitur, dilecte mi, fuge, fuge non
vivum duntaxat, sed & mortuum, sic loquar, diabolus.
Id certè simulat subinde, ut putari possit mortuus.
Exemplis dicta firmamus.

§. III.

ESt, qui diversi loci genium ita calleat, ut possit di-
cere: Hic plerumque aliis detrahitur, & maledici-
tur, hic litigatur, hic luditur, hic potatur, hic amores &
colloquia pessima seruntur, hic chori agitantur, hic la-
sivi mores exercentur, hic nihil boni fit. Fuge hinc igi-
tur dilecte mi, fuge has charybdes & scyllas, fuge loca
naufragiis tam infamia, fuge societates & amicitias tam
periculosas, tam noxias. Castissimus Joseph Ægypti
Prorex cor habuit leoninum, sed cervinos pedes, libi-
dinis illecebras fugit. Ambrosius hoc fugæ genus mo-
dis omnibus conluadens: Persequuntur nos, inquit, pecca-
torum illecebra, persequitur libido. Sed tu fuge, tanquam fu-
riosam dominam, qua si comprehenderit, nec die, nec nocte re-
quiescere sinit, exagitat, incendit, urit. Iacob fortior in Labano
tentatore, quàm in Esau persecutore fugiendo fuit. Fugit Elias
secularem illecebram, & conversionis maculose contagionem,
& impie ac prevaricatoris nationis sacrilegia. Fugiamus, idem eodem
sicut Loth, Sodomitana crimina amplius quàm supplicia for-
midans. Nam monitus ab Angelis de futuro incendio cunctaba-
tur. Magis enim pius certa scelerum fugit contagia, qui Sodom-
itanis domum clausit, nec cohabitans, nec cogitans eos, quorum
flagitia nesciebat, & opprobria avertatur, nos fugiens respec-
xit eos, quorum conversationes non desiderabat. Gloriosa hæc
fuga est, fugere à facie peccati.
Hieronymus de suspecto contubernio vitando disse-
rens: Quid tibi, ad, necesse habes quotidie aut perire, aut vin-
cere?

* Post Tre-
bianum,
Drausime-
num, &
maximè post
Cannensem
Romanorum
cladem.
† Seneca
ep. 51. mihi
p. 468.
Psal. 67.
vers. 13.
Hebræa hic
mysteria non
excusimus.
Inter alios
videri potest
Iacobus Ti-
rinus in hinc
locum.
Psal. 117. v. 33.
et 35.
Ibid. v. 34.
Joseph Æ-
gypti pro-
rex habuit
cor leoni-
num, pedes
verò cer-
vinos.
Ambrosio. 1.
lib. de fugâ
scilicet, c. 4.
mibi p. 226.
Idem eodem
lib. 6. p. 234.
et cap. 9.
pag. 239.
Gen cap. 19.
vers. 16.
Hieronym.
epist. 47.
cere?

Deus mor-
talis variis
laboribus
distinet, ne
certatim ad
vicia
Otium &
operam
perdit
diabolus
ubi labor
augetur.
Dilectum
proce
il-
lecebras.

cerere? Quis unquam juxta viperam securos somnos capit & focurius est perire non posse, quàm juxta periculum non periisse.

Origenes Apostoli monitum illud, Fugite fornicationem, exponens: Ista fuga, inquit, virtutis est, ista fuga beatitudinem confert. Ideoque cum palte regio precamur: Deus refugium nostrum & virtus. Virtus est, stantibus & pugnantibus, refugium fugientibus. Hæc Hieronymus, quem dixi, commonitione saluberrimâ confirmans: Si quis existimat, inquit, posse se versari in deliciis, & deliciarum vitis non teneri, seipsum decipit. Rex Solymorum David asyllum securissimum non ignorans: Factus es, ait, spes mea, turris fortitudinis à facie inimici. Augustinus ad Dominum SVM patientem ac morientem velut in securissimum turrim fecistis: Hic est turris fortitudinis, ait, quod cum fugero, non solum vitabo tela inimici, sed etiam in illum, quo voluero securus ipse jaculabor. Ipse enim Christus est turris: ipse nobis factus est turris à facie inimici, qui est & petra, super quam edificata est Ecclesia. Cave, ne feriaris à diabolo: fuge ad turrim. Nunquam te ad illam turrim diabolica jacula secutura sunt: ibi sibi munitus & fixus. Quomodo autem fugies ad turrim? Ne forte quisque in tentatione positus corporaliter quærat turrim istam: cum eam non invenerit, fatigetur ac desiciat in tentatione. Ante te est turris: recordare Christum, & intra in turrim. Quomodo recordaris Christum, ut meres in turrim? Quidquid pateris, cogita, quia prior passus est, & cogita, quo sine passus est, ut moreretur, & resurgeret. Talem & tu sinem spera, qualis in illo præfuit, & intraisti in turrim non consecrando inimico. Si enim consenseris inimico, tunc ad te pervenit oppugnantis jaculum inimici. Tu potius in illum jaculare tela, quibus feriat, quibus vincatur. Quæ sunt ista tela? Verba Dei, fides tua, spes ipsa, tua bona opera. Non dico, sic esto in ista turri, ut vates ibi, & sufficiat tibi, ad te hostis tela quod non perveniant: ego tibi aliquid, non cessent manus. Opera bona tua gladii sane interficientes inimicum. Quisquis igitur tentationes cupis vincere, tentationum illecebras hæc fugere. Apertum est asyllum, in turris quam monstravi evola. Hic vinces fugiendo.

CAPUT VIII.

Octavus & Nonus resistendi modus;

CORPVS CASTIGARE, CARNEM JEJUNIIS EDOMARE.

Humanam vitam esse tentationem & militiam initio libri de Jobo diximus. Hic omnium sapientum sententia est. Epictetus, sapiens revera monitor: Militia est, inquit, cuiusque vita, eaque longa & varia.

Ergo cui vivendum, ei & militandum est. Quæ militi non ignavo præcipue sint agenda superioribus disertationibus explicatum. Præceptiones istæ sunt. 1. Vigila. 2. Principiis obsta. 3. Ora. 4. Resiste ac Repugna. 5. Fiduciam omnem in Deo colloca. 6. Tentationum origines explora. 7. Tentationum illecebras vita; Hic addimus octavam & nonam præceptionem: Corpus castiga; carnem jejuniis edoma.

*De gratia vis
150 i p. 10
152 v. 10
153 v. 10
154 v. 10
155 v. 10
156 v. 10
157 v. 10
158 v. 10
159 v. 10
160 v. 10
161 v. 10
162 v. 10
163 v. 10
164 v. 10
165 v. 10
166 v. 10
167 v. 10
168 v. 10
169 v. 10
170 v. 10
171 v. 10
172 v. 10
173 v. 10
174 v. 10
175 v. 10
176 v. 10
177 v. 10
178 v. 10
179 v. 10
180 v. 10
181 v. 10
182 v. 10
183 v. 10
184 v. 10
185 v. 10
186 v. 10
187 v. 10
188 v. 10
189 v. 10
190 v. 10
191 v. 10
192 v. 10
193 v. 10
194 v. 10
195 v. 10
196 v. 10
197 v. 10
198 v. 10
199 v. 10
200 v. 10
201 v. 10
202 v. 10
203 v. 10
204 v. 10
205 v. 10
206 v. 10
207 v. 10
208 v. 10
209 v. 10
210 v. 10
211 v. 10
212 v. 10
213 v. 10
214 v. 10
215 v. 10
216 v. 10
217 v. 10
218 v. 10
219 v. 10
220 v. 10
221 v. 10
222 v. 10
223 v. 10
224 v. 10
225 v. 10
226 v. 10
227 v. 10
228 v. 10
229 v. 10
230 v. 10
231 v. 10
232 v. 10
233 v. 10
234 v. 10
235 v. 10
236 v. 10
237 v. 10
238 v. 10
239 v. 10
240 v. 10
241 v. 10
242 v. 10
243 v. 10
244 v. 10
245 v. 10
246 v. 10
247 v. 10
248 v. 10
249 v. 10
250 v. 10
251 v. 10
252 v. 10
253 v. 10
254 v. 10
255 v. 10
256 v. 10
257 v. 10
258 v. 10
259 v. 10
260 v. 10
261 v. 10
262 v. 10
263 v. 10
264 v. 10
265 v. 10
266 v. 10
267 v. 10
268 v. 10
269 v. 10
270 v. 10
271 v. 10
272 v. 10
273 v. 10
274 v. 10
275 v. 10
276 v. 10
277 v. 10
278 v. 10
279 v. 10
280 v. 10
281 v. 10
282 v. 10
283 v. 10
284 v. 10
285 v. 10
286 v. 10
287 v. 10
288 v. 10
289 v. 10
290 v. 10
291 v. 10
292 v. 10
293 v. 10
294 v. 10
295 v. 10
296 v. 10
297 v. 10
298 v. 10
299 v. 10
300 v. 10
301 v. 10
302 v. 10
303 v. 10
304 v. 10
305 v. 10
306 v. 10
307 v. 10
308 v. 10
309 v. 10
310 v. 10
311 v. 10
312 v. 10
313 v. 10
314 v. 10
315 v. 10
316 v. 10
317 v. 10
318 v. 10
319 v. 10
320 v. 10
321 v. 10
322 v. 10
323 v. 10
324 v. 10
325 v. 10
326 v. 10
327 v. 10
328 v. 10
329 v. 10
330 v. 10
331 v. 10
332 v. 10
333 v. 10
334 v. 10
335 v. 10
336 v. 10
337 v. 10
338 v. 10
339 v. 10
340 v. 10
341 v. 10
342 v. 10
343 v. 10
344 v. 10
345 v. 10
346 v. 10
347 v. 10
348 v. 10
349 v. 10
350 v. 10
351 v. 10
352 v. 10
353 v. 10
354 v. 10
355 v. 10
356 v. 10
357 v. 10
358 v. 10
359 v. 10
360 v. 10
361 v. 10
362 v. 10
363 v. 10
364 v. 10
365 v. 10
366 v. 10
367 v. 10
368 v. 10
369 v. 10
370 v. 10
371 v. 10
372 v. 10
373 v. 10
374 v. 10
375 v. 10
376 v. 10
377 v. 10
378 v. 10
379 v. 10
380 v. 10
381 v. 10
382 v. 10
383 v. 10
384 v. 10
385 v. 10
386 v. 10
387 v. 10
388 v. 10
389 v. 10
390 v. 10
391 v. 10
392 v. 10
393 v. 10
394 v. 10
395 v. 10
396 v. 10
397 v. 10
398 v. 10
399 v. 10
400 v. 10
401 v. 10
402 v. 10
403 v. 10
404 v. 10
405 v. 10
406 v. 10
407 v. 10
408 v. 10
409 v. 10
410 v. 10
411 v. 10
412 v. 10
413 v. 10
414 v. 10
415 v. 10
416 v. 10
417 v. 10
418 v. 10
419 v. 10
420 v. 10
421 v. 10
422 v. 10
423 v. 10
424 v. 10
425 v. 10
426 v. 10
427 v. 10
428 v. 10
429 v. 10
430 v. 10
431 v. 10
432 v. 10
433 v. 10
434 v. 10
435 v. 10
436 v. 10
437 v. 10
438 v. 10
439 v. 10
440 v. 10
441 v. 10
442 v. 10
443 v. 10
444 v. 10
445 v. 10
446 v. 10
447 v. 10
448 v. 10
449 v. 10
450 v. 10
451 v. 10
452 v. 10
453 v. 10
454 v. 10
455 v. 10
456 v. 10
457 v. 10
458 v. 10
459 v. 10
460 v. 10
461 v. 10
462 v. 10
463 v. 10
464 v. 10
465 v. 10
466 v. 10
467 v. 10
468 v. 10
469 v. 10
470 v. 10
471 v. 10
472 v. 10
473 v. 10
474 v. 10
475 v. 10
476 v. 10
477 v. 10
478 v. 10
479 v. 10
480 v. 10
481 v. 10
482 v. 10
483 v. 10
484 v. 10
485 v. 10
486 v. 10
487 v. 10
488 v. 10
489 v. 10
490 v. 10
491 v. 10
492 v. 10
493 v. 10
494 v. 10
495 v. 10
496 v. 10
497 v. 10
498 v. 10
499 v. 10
500 v. 10*

Corpus non molliter habendum, pro mancipio tractandum, leveris subinde castigandum, jejuniis frenandum, docuimus libro singulari, quem de jejunio dedimus. Hic ergo dictorum memoriam solum reficimus.

Misnensis Ecclesiastes Messreth de triplici tentatione pro suggestu differens: *Mali hospites in sinu sunt*, inquit, *mus, vipera, & ignis; nam malam pro hospicio relinquunt symbolam.* Mus avaritiæ, vipera luxuriæ, ignis superbiæ ac vindictæ tentationem adumbrat. Excute hos hospites malos; quisquis es, sed scias non excutiendos tam facile: vi opus. Variis rigoribus exercendum corpus; nec in-

A dulgenter unquam habendum; alioqui certo insolebit & abruptis frenos. Beatissimus Paulus, Gentium Apostolus, Orbis Magister & Doctor, è celo vocatus, in tertium cælum evectus, divino spiritu plenus, omni virtute ornatus, exemplar & idea sanctimonie, nihilominus fateretur ipse de seipso: *Et ne, inquit, magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis mee, an gelus satana, qui me colaphizat.* Perinde si dicat: Hic vexator meus, non perfunctorie, nec planâ manu me cedit, ut mater solet infantulum, sed pugnis in me grassatur, & atrociter me verberat. Quid hic opis, optime Paulus, tunc remedi? Sciendum ante omnia, quod & assidue cogitandum, hanc vitam esse tentationem, militiam, velitationem, luctam, pugnam, conflictum, prælium: *Ego igitur sic curro non quasi in incertum; sic pugno non quasi in aerem verberans, sed castigo corpus meum, & in servitium redigo.* Si vir iste sanctissimus sui defendendi causâ his armis usus, cur nos ea rejiciamus, qui illis egemus quàm maximè? Tentationibus resistere est pugnare cum animo suo, & palæstricis vacare, quod sanè nec amœnum est, nec suave: nam ictus, plagæ, colossus, verbera, impullus, vulnera sunt excipienda: sine his Palæstra non fervet. Nec est, quod palæstra miretur, aut indignetur, si ex agnâ gladiatoria cruentum caput refertat pro lauræâ. Hæc certè sacra aliter non constant. Hodie illi, cras alteri; & forsân brevi acceptam plagam cum fenore rependet. Cum diabolo confingere, tentationes vincere, cordatum hominem desiderat, qui neutiquam parcat corpori. Hanc ob causam Paulus: *Induite vos, inquit, armaturam Dei, ut possitis resistere. State ergo, sicut stans, calcetis, ut non succidatibus vestri lumbos. Quod & Christus præcipit. Sicut lumbos, vestri lumbos, ut equitatio ea est miserima, si equi cingulum fluens sit & laxum, si ephippium male hærens & solutum: ita humanum corpus indolis belluine acbrutum, nisi astrictis stringatur, in libidines & pessimas appetentias effervescit. Res certa. Stringe igitur lascivum pecus, castiga, & in servitutem redige. Da corpori, quod sufficit, non quod petit. Turpissima servitus, suo fervire corpori. Ergo jejuniis carnem edoma. Inter omnes castigationes carnis nec antiquior, nec melior, nec probatior, quàm Cilicium & Jejunium. Ab Orbis incunabilis hæc approbavit usus. Josephum lugens Jacob *indurus est cilicio.* Cùm regi David molesti essent hostes, *inducebatur cilicio, humiliabat in jejunio animam suam: ponebat vestimentum suum cilicium.* Populante Samaritanæ Rex Itælis Achab cilicio vestitus per murum transit, cùmque audisset à matribus in cibum occidi filios & lixari, *scidit vestimenta sua. Viditque, omnis populus cilicium, quo vestitus erat ad carnem intrinsecus.* Juditha in fetreto cubiculo suo cum puellis suis clausa morabatur: *Et habens super lumbos suos cilicium jejunabat omnibus diebus vita sue.* Mardocheus audiens Judæos omnes jam macello destinatos *scidit vestimenta sua, & indurus est sacco, spargens cinerem capiti. Dux Mathathias & filii ejus operuerunt se ciliciis, & planxerunt valde.* Frequenter toti populo imperatum ciliciis uterentur: *super hoc accingite vos ciliciis, plangite & ululate, quia non est averfa ira furoris Domini vobis. Super omne dorsum cilicium.* Cilicium usitatum penitentia signum, tranquillum corporis supplicium. Cilicia Reges, Regina, Imperatores veste Attalica læptus tegebant.*

Verùm in edomandâ carne nihil opportunius, præstantius nihil Jejunio. Jejunium sanè optimam, probatissimum, utilissimum, saluberrimum, summè necessarium, laudatissimum, Deo acceptissimum sacrificium, expeditissimum homini remedium; Christi omniumque ejus seclatorum exemplis conformissimum.

§. II.

A quemadmodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. In his ergo tentationibus postus certo quotidie adversus concupiscentiam manducandi & bibendi.

Ergo Augustini sensu alimonia capienda est ut medicina. Quis autem ægrotorum adeo insanit, ut ubi novem glutierit catapotia, quædecim aut novendecim sibi velit porrigi; aut ubi unam potionem medicam exhauserit, mox alteram tertiamve infandi poscat. Sicut igitur ægrotus ad legem sanitatis præparata, ita nos ad necessitatis præscriptum sumamus alimenta. Hoc suos docet Deus, ruinas corporis reficere, ut Augustinus loquitur, non in cibo voluptatem quærere; non edendi cupiditatem explere, alimonia ut medicinam sumere. Quod non Augustinus tantum, sed & alij sanctissimè observarunt.

Alimonia capienda est ut medicina.

§. II.

B. Otho Babenbergensis episcopus triginta septem annis in mensa nunquam ad saturitatem comedit. B. Posthumus simillimè à mensa nunquam satur & ventre pleno recessit; corpus vigiliis, cilicio, jejuniis, laboribus assiduè fatigavit. Beatus Hieronymus Eustochio virgini diaram saturitatis expertem constituens: Sit tibi moderatus cibus, inquit, & venter nunquam expletus. Plures quippe sunt, que cum vino sunt sobria, eorum largitate sunt ebria. Sint tibi quotidiana jejunia, & refectio satietatem fugiens. Hæc talis strictior diæta, non salubrior tantum, sed & jucundior est vel ipsi corpori: Norum vetus illud

De his duobus vide l. 1. de Jejun. cap. 11. §. 3. Hieron. ad Eustoch. de Custod. Virgin.

Plus habet molestiarum quam voluptatum gula. Quod Socrates inter philosophos eximius frugalitatis lætor & præco confirmans: Qui frugaliter vivunt, ajebat, plus amantatis, minus cruciatuum habent, quam qui genio indulgent. Certissimum vel ex auro Ecclesiaste Chrysothomo, qui voluptati deditos negans vivere: An non, ait, simul atque præterit linguam & fauces, voluptas omnibus extincta est: sensus quippe in gustu est. Ceterum post hæc ubi voluptas illa pertransit, magna profus tristitia relinquatur, sive stomacho per crudum acido oppresso, sive qualibet aliâ difficultate læssente. Ubi ergo tantillum faucis spatium perfultaverit escarum titillatio, jam nulla est amplius oblectatio; nulla voluptas angustissimis his cancellis tota clauditur. Ita omnis ciborum sensus ad palatum terminatur. Idem Bernardus adituens Voluptas gutturis, inquit, vix duorum obrinet latitudinem digitorum, & ejus tam modica pars tam exigua delectatio quantà paratur sollicitudine, quantam deinde molestiam parit.

Trochæ. ver. An Chryf. 10. 4. non, ait, simul atque præterit linguam & fauces, voluptas omnibus extincta est: sensus quippe in gustu est. Ceterum post hæc ubi voluptas illa pertransit, magna profus tristitia relinquatur, sive stomacho per crudum acido oppresso, sive qualibet aliâ difficultate læssente. Ubi ergo tantillum faucis spatium perfultaverit escarum titillatio, jam nulla est amplius oblectatio; nulla voluptas angustissimis his cancellis tota clauditur. Ita omnis ciborum sensus ad palatum terminatur. Idem Bernardus adituens Voluptas gutturis, inquit, vix duorum obrinet latitudinem digitorum, & ejus tam modica pars tam exigua delectatio quantà paratur sollicitudine, quantam deinde molestiam parit.

In cellâ quadam, quod ille Phryx fabulator narrat, effuso melle convolarunt muscæ, & ad inemptum epulum avditer sese ingurgitarunt. Sed implicitis earum pedibus & volatu jam negato: Nos miseræ! ajebant, ob voluptatem modicam hic perimus. Ita plurimorum malorum causa plurimis est gula. Rectissimè Musonio, Fundamentum sapientie est continentia circa cibum & potum. Qui ventri deditus, teste Climaco, temptationem libidinis superare conatur, superis est ei, qui incendium restinguit oleo.

Bernar. de Persecut. sustin. c. 12. Aesopus parte 1. fab. 31. pag. 34. Muson. l. 1. de Alimètiu.

I V. Ajo, diabolus absque jejunio non facillè vincendum. Ambrosius testatissimis monitis: Jejuna, inquit, si vis vincere. Diaboli verbum est, cum dicit: Homo fortis esto, manduca & bibe, & similis mane. Noli te tibi credere, non erubescas egere præsidio, quibus non egebat Christus, & tamen ea non negligebat, ut te doceret, dicens: Cavete, ne gravetur cor vestrum vino & crapulâ.

4. Diabolus absque jejunio non facillè vincendum. Ambros. 10. 1. lib. 4. in c. 4. Luca, mihi bescas egere præsidio, quibus non egebat Christus, & tamen ea non negligebat, ut te doceret, dicens: Cavete, ne gravetur cor vestrum vino & crapulâ. Eremita quidam jejunio à libidinum liberationis diu, & eodem se luto harere non distimulavit. Mirabile est, tenet suas preces tam nullius fuisse ponderis. At sequenti nocte oblata ei species illiusmet tentati hominis, qui

Sobrietatis & Abstinètia sanitate, sapientie, castitatis, sanctimonie ac longioris vite mater: Ingluvis verò & crapula hebetudinis, morborum, libidinis, vitiorum, ac brevioris ævi fecunda parens.

Fuit in eremo, quem libido acriùs vellicaret. Is igitur spiritalem patrem accedens: Tibi obsecro, ait, curæ sum & Deum pro me ora. Oravit fideliter & constanter. Post aliquot elapsos dies tentatus rediens: Ora fortius, inquit, nil remisit tentatio. Oravit fortius, sed denuo tentatus diu, & eodem se luto harere non distimulavit. Mirabile est, tenet suas preces tam nullius fuisse ponderis. At sequenti nocte oblata ei species illiusmet tentati hominis, qui

Eremita quidam jejunio à libidinum liberationis diu, & eodem se luto harere non distimulavit. Mirabile est, tenet suas preces tam nullius fuisse ponderis. At sequenti nocte oblata ei species illiusmet tentati hominis, qui

Vertical text in the left margin, including references to various chapters and sections of the text.

CAPUT IX.

Quomodo diversi suis tentationibus vel resistunt, vel cesserint, exemplis docetur.

Hic temporis vel rei gestæ seriem & connexionem attendere non est animus. Ordo nobis hic erit optimus, qui confusus. Hæc, illa, aliæque mixtim, prout occurrerint, narrabimus. Auctores singulos fidelibus notis laudabimus; penes illos sit fides rei quam narrant. Verè dixit Augustinus: *Major est adiutor, quam tentator.* Quod è sequentibus etiam liquebit.

§. I.

Pvella quendam è juvenibus deperibat, sacerdoti tamen illi, cui conscientiam crederat, bene mori obtemperabat. Quodam mane ad eum urgebat tentatio, ut jam sibi videretur impotens sui, quæ diutius tot cacodæmonis insulibus obfisteret. Itaque jam pene ex toto victa moliendo facinori se accingit, cum ecce oculis etiamnum semihiantibus à somno, Christi Crucifixi & velut recens vulnerati species sese ingerit, affaturque patriâ linguâ *, quam latinè sic reddimus: *Mama: ego sum formosus, bonus, suavis & verè nobilis.* Dixit, & cum objectâ effigie simul diuturna tentatio evanuit.

Beati Faronis uxor cum in Parthenonem marito consentiente jam Christo denupsisset, recedenscentem marii tentationem tam prudenter, quam sanctè repellit. Cum enim semel iterumque ac tertium invitaretur à viro, illa tentationis vim in conjuge subodorata, ut suæ ac illius pudiciæ consulere, cultiori veste positâ, & attonsis capillis horrido se cilio induit, eaque ciliis deformitate viro se obtulit visendam. Ille ad aspectum tam inopinatum cohortuit, ingemuitque tentationi eatenus se cessasse: sic ab opere illicito se ipsam generosè revocavit.

S. Hugo è Carthusiano Lincolnienfis episcopus virginæ puritatis amantissimus fuit. Sed tantò magis illi cacodæmon insidiatus innumeris cum tentationibus Carnis diu nocturne fatigavit. At Hugo has diaboli oppugnationes, vigiliis, precibus, jejunis, flagellis, cilicis passus fuit in potum. Quadragesimali jejunio ter quavis hebdomade solo pane & aqua contentus vivebat.

B. Macarius Alexandrinus, Palladio teste, cum membrorum & carnis rebellionem sentiret, sex mensibus in Scetes palude vestibus rejectis sedet & culicum * moribus se exposuit, qui cum tam immaniter & sædè vulnerarunt, ut aliis leprosus videretur, è solâ voce agnitus. Nimirum hoc est tentationes pellere.

B. Hilarion etiamnum juvenis operatus sacco (hæc ei vestis) quindècim tantum caricas (hoc illius prandium & cena fuit) post solis occasum comedebat. Diaboli virtuti tantè invidens, & à puero se victum cernens titillabat juveniles sensus, & Macario ignota voluptatis incendia subjiciebat. Incipiebat tiro Christi cogitare, quod nesciebat, & ejus rei pompam animo volutare cujus experimenta non noverat. Iratus itaque sibi & pectus pugnis verberans, quasi cogitationes eadè manus posset excludere: *Ego te, aselle, inquit, faciam ut non calcitres, nec enim te hordeo alam sed paleis: fame conficiam & siti, gravi onerabo pondere, per æstus & frigora exagitabo, ut potiùs escam cogites, quam lasciviam.* Igitur herbarum succo & paucis caricis post triduum vel quatrimum deficientem animam sustentabat. Interim fervebat opus. Aut enim laboribus vacabat, aut precibus, ut incidiæ fatigationem labor operis duplicaret.

Idem

qui bene passus, insuper & otiosus sedit pugnam averfatus. Huic libidinum præles. Astrodeus omnigenas imagines ac formas præsentabat. Has ille spectavit, placuerunt; imò & delectatus est visis. Die alterâ se turfus senstitit, & immaniter suas deploravit miseras. Cui fenex candidè: *Tuâ culpâ, inquit, mi homo, irritæ sunt preces pro te factæ. Vis molestos ignes illos excutere sint: vis vincere? Laborandum & certandum est. Luctare pugna, carnis edocere, vigiliis, laboribus, precibus, jejunis. Quid ægro proffit medicina, si eâ recuset uti? si tibi visus non abstineat? Tu hoc age, labores ne fuge, cibo abstine, velles in te motus inediâ coërcere. Nec sardo hæc dixit. Obsecutus is consilio jejunia inivit. Et brevi, cum illi esurire, mox & tentatio cepit remittere. Reverâ hic hostis, non nisi his armis debellatur. Et quis unquam sine jejunio vicit diabolum? Apertissima Christi assertio est: *Hoc genus non ejicitur, nisi per orationem & jejunium.* Inediâ & jejunio hi mures, hæc vipera, hi ignes, diaboli tentationes excutuntur sint. Nec aliter constare potest hæc victoria. Non amat hujuscemodi victoriâ, qui reculat perferre inediâ. Quod Ambrosius inculenter affirmans: *Dominus Jesus, inquit, volens nos adversus diaboli tentamenta fortiores reddere, certaturus jejunavit, ut sciremus, quia aliter illecebras mali non possemus vincere. Quomodo enim voluptas (edendi) ad paradysum revocare nos potest, quæ sola nos paradiso exurit?**

Matth. c. 17. vers. 21.

L. m. 10. 3. lib. 10. epist. ep. 82. mibi pag. 240.

Palladius c. 113. apud Rosovey. d. mibi p. 770.

Chryf. 10. 5. hom. 71. mibi pag. 377.

Orans cum jejunio geminas habet alas, & ipsi quidem ventis leviores. nec enim oscitat & dispenditur, & orans languescit, quod multi patiuntur, sed est ignis vehementior, & terrâ superior. Propter eâ talis maxime demonibus est infestus, & hostis. Quæ Basilii confirmans: *Contumelia demonum, inquit, nihil audent adversus jejunantem, & vitæ nostræ custodes Angeli alacrius manent apud illos, qui per jejunium sunt purgati.*

Cum Elisæus grassante fame prophetarum filii pulmentum coqui justisset, ingressus est unus in agrum, & colligeret herbas agrestes, invenit, quasi vitem silvestrem, & collegit ex eâ colocynthidas agri, & implevit pallium suum, & reversus conscidit in ollam pulmenti. Cùmque gustassent de coctione clamaverunt, dicentes: *Mors in ollâ vir Dei, & non poterunt comedere.* At Elisæus farinam, quam præceperat adferri, misit in ollam. Et non fuit amplius quidquam amaritudinis in ollâ. Hanc ollæ mortem pauxillo farinulæ hordeaceæ propheta sustulit momento. Habet abstinentia & jejunium amaroris aliquid, sed reverâ multò plus in temperies gulæ, omnem verò amarorem tollit præstantissimum illud amyllum, * *Spes futura satietatis.* Eò famem & appetentiam omnem rex David differens: *Satiabor, inquit, cùm apparuerit gloria tua.* Eandem satietatem inhiabant viri olim religiosi, quibus, Hieronymo teste, coctum aliquid accepisse luxuria videbatur. Tam procul à vino, quam ab urbibus aberant, tantòque magis Deo ferebantur, quantò continentius vivebant. Spes deliciarum in celo amyllum illud est, quod omnem vel rigidissimi jejunii amaritatem emendat. Non pigeat, obsecro, perpallum esurire brevissimo tempore; satiabimur æternum.

* Alicia, seu Halice. Ps. 16. v. 15.

Idem ferè contigit Senensî Virgini Catharina, quæ
 demonum in turpissimas qualque species se transfor-
 mantium pugnam sustinens, vix ullo loco, ne facro qui-
 dem potuit consistere, quin sæda illa monstra obscæ-
 nos gestus oculis, impuras voces auribus ingererent,
 exorsq; nuptias & detestanda flagitia suaderent. Multo
 tēpore molestissima hæc probatio duravit. Illa interim
 corpus jam notis supplicis afficere non cessavit. Nec
 demonum minæ desierunt. Fuit qui vociferaretur.
 Non cessabimus, quod probè nôris, te dies noctesque
 infestare, dum nobis consentias. At illa è cælo firmata:
 Has, inquit, molestias omnes pro Domino Jesu perpe-
 ti, jucundum mihi erit, quamdiu illi visum fuerit. Pla-
 cuit Christo tam prompta virginis ad divinos nutus
 conformatio. Mox hostilis cacodæmonum acies in fum-
 um abiit. Jamque Christus spectatoris personâ positâ,
 solatoris induit. At illa fordidum priorem, quas cogita-
 tionem volverat memor, ac pudicè metuens, ne iis ani-
 mum contaminasset, in has voces erupit. Ubi obscuro,
 mi Domine, fuisti, cum animus meus tot spurciis sca-
 teret? Cui Dominus: In corde tuo. Catharina denuo:
 Et qui fieri potuit, ô mi amantissime Jesu, ut esses in
 corde meo tot sædis cogitationibus infecto? sed res-
 pōsum tam candidè quærenti: Cogitationes illæ gau-
 diumve an mœrorem tibi pepererunt? Mœrorem sum-
 mum, ait illa. Atque hoc, inquit, consolator, effecit
 mea præsentia, quæ destituta, spurciis illis fuisse oble-
 scata. Conari talia repellere, nec posse, mœrorem ad-
 fert. Nec ego pœnis, sed voluntate pœnas fortiter per-
 ferente delector. Neque tu tuâ, sed virtute meâ certasti.
 Dilatum tibi præmium differendo crescit.

S. I. I.

Hic opportunè possim attexere? Abbatem Pæme-
 nem, * interrogans quispiam è religiosis asceris:
 Quid faciam, mi Pater, ajebar, & Impudicitia, & Ira-
 cundia tentationes me graviter exercent, quid faciam
 obscuro? Cui prudenter Pæmen respondit: Quid fecit
 David, cum veniret leo vel ursus, & tolleret arcticem de
 medio gregis? Percutiebat, suffocabat, interficiebat
 illos. Ira tu quoque, mi frater, leonem tuum, tuam ira-
 cundiam percute submissione, suffoca mansuetudine,
 ursum tuum, carnem tuam in libidinis pronam labo-
 ribus & jejuniis exatma. Ira cum his leonibus & uris
 ludendum. Optimè dixit Petrus Chrysologus: Nemo
 quasi concretis sibi vitis obsequatur, & quod est criminis, esse
 pure nature, sed sumat cum Christo arma jejuni, criminum
 propellat impetus, prosternat castra vitiorum, ut de ipso auctore
 mali sumat, Christo dimicante victoriam. Diabolo victo vitia
 nihil valebunt.
 Marcus eremita, vir centum annorum, edentulus,
 capularis senex, qui vetus & novum testamentum me-
 moriâ complexus, homo mitissimus, & ad omnem tem-
 perantiam excoltissimus, quando se solum credidit, se-
 cum ipse & cum diabolo auditus est disputare. Seipsum
 graviter objurgans: Quid tibi, ajebar, amplius possis,
 καλονογε*, an nondum gula tuæ satisfactum? Ecce jam
 vinum bibisti, & Deum glutisti. Num plura vis, Πολυ-
 φάγε? † An necdum satiatus venter Κοιλιδάει? * Hæc
 sibi met vit temperatissimus occentavit. At verò caco-
 demonem irridens: Abi, ajebar, abi à me diabole, con-
 sensuisti mecum in dissenionibus & jurgis: fecisti me
 bibere vinum, & sumere oleum, ita me reddens volu-
 ptarium, & corpus meum delicatum. Num aliud ali-
 quid tibi debeo? Nil apud me invenis, quod diripere
 possis. Inimice hominum recede, amplioem prædam
 frustra expectas, recede. Seipsum rursus extimulans:
 Adesdam, inquit, ô nugaror, in canicie vorator, in sene-
 ctute heluo. Quamdiu tecum ero? quamdiu te patiar?
 Hæc Palladius, ut ipse narrat, ad tugurioli fores clam
 lautans, Marcum & cum diabolo & secum altercantem

A audiit, & in suos profectus traxit. Non omnis culpanda est
 tentatio, inquit Augustinus, quia & gratulanda est, quæ sit
 probatio. Et plerumque aliter animus humanus sibi ipsi inno-
 tescere non potest.

Evagrius qui scripsit Ἀντιεργητικά, * seu tres libros,
 quibus omnigenam artem docet adversus dæmonem
 utendam, hic ipse tamen gravissimas tentationes dæ-
 monum non evasit. Cum enim cogitationibus sordidil-
 simis impugnaretur, totâ nocte, licet auster hiems
 esset, in puteo constans perstitit, ut congelaret. Ars sanè
 valida sed acerba his tentationibus vincendis. Idem hic
 Evagrius, cum eum etiam blasphemiam spiritus lacesse-
 ret, diebus quadraginta nullum tectum subiit, à muscis
 & culicibus miserimè vexatus. Et quamvis antea vitam
 egerit delicatam, in solitudine tamen pluribus annis die
 uno ultra unam panis libram non comedit, nec ultra
 olei sextarium trimestri toto insumpsit. Non ergo hic ora-
 tur, inquit Augustinus, ut non tentemur, sed ut non infera-
 mur in tentationem: tanquam si quispiam, cui necesse sit igne
 examinari, non oret, ut igne non contingatur, sed ut non exur-
 tur. Vasa enim figuli probat fornax, & homines justos tentatio
 tribulationis.

Tragicum profus est, & perquam horribile, quod
 subjungo. Apud Geldenses urbe Durborcenli juvenis
 eò prolapsus est spurcissimæ libidinis assuetudine, ut
 omnem sui emendationem desperarit. Principiis non
 obstetit tentationibus, cum etiâ num facile posset, non
 repugnavit: ita demum in eam vitiofitatis voraginem
 præcipitatus est, ut ipse sibi facultatem emergendi ade-
 merit. Vivebant adhuc in illo juvene quædam scintilla
 pietatis, quas ille tamen suis nequitiis velut copioso
 cinere sopivit & extinxit. Conscientia labes ac vulnera
 patefecit sapius, sed ad pristina identidem relapsus nul-
 lum seriæ pœnitentiæ, dedit specimen. Quem sacerdos
 demum officii Christiani commonefaciens: Mi fili, ait,
 hæc in confessionis sacramento sapius exposuisti, & unâ
 emendationem promissisti, sed nulla sequitur, usque &
 usque redis ad vomitum. Ego retandem, quod pars of-
 ficii mei est, noxis absolvere non potero, nisi pedem
 revoces & abstineas vitio jam toties deplorato. Ego
 quidem vel etiam hac vice peccatis te solvam, si qui-
 dem statuas setid resipiscere; sed cave redeas eodem sce-
 lere obstrictus, ne facere cogar, quod facturus sum vel
 invitus. At juvenis in crocodili lacrymas solutus. Quid,
 Pater, te diutiùs, inquit, vanis promissis fallam, & pro-
 mittam, quæ præstiturus sim nunquam. Ut scias, ea vis
 est tentationis, ut si hinc hiantes inferos, & toros dia-
 bolorum exercitus in me ruituros cernam, illinc assueti
 criminis occasionem videam, me sanè cohibiturus non
 sim, quò minus ad objectas voluptates tuam, etiam si
 certò sciam à diabolis ad inferos me rapiendum. Do-
 leo, sed veritatis abstinere nequeo. Jam actum est. Viam
 non video, quâ emergam. Nimis vehementer trahit
 tentatio; resistere non possum. O miser, potuisses, si vo-
 luisses. Nemini ad salutem præclusa est via, inire eam
 cupienti. Nec unquam nimis serum est resipiscere, dum
 vita est. Sua humanæ voluntati libertas semper cōstat.
 Pars bonitatis magna est, velle bonum fieri. Quid tibi opus est,
 inquit Seneca, ut sis bonus? Velle. Quod Chrylosto-
 mus clarissimè demonitans: In te est, inquit, ut possis,
 quia in te est, ut velis. Quia Zachæus idcirco potuit, quia vo-
 luit. Ita enim velle efficit posse, ut efficit nolle non posse. Magna
 enim vis est voluntatis, que nos efficit posse, quod volumus: & chæo, sine
 non posse illa, que nolumus. Et ex voluntate nostrâ divinitus m. p. 1174
 celebratur judicium, ut homo quidquid nunc voluerit, eligat,
 & quod elegerit, ex eo ipso judicio celesti subiaceat. Nec
 enim quisquam poterit excusari, quasi voluerit, & non potue-
 rit; cum constet eum idcirco non potuisse, quia noluit: ut no-
 lens, volentis exemplo, damnetur, & volens voluntate propriâ,
 quia implevit, que voluit, muneretur. Itaque nulla tentatio
 tam gravis esse potest, quam vincere non possit, qui se-
 ferid velit.

Catharina
 Senensî
 Aug. tom. 3.
 de Ci-
 vii. cap. 31.
 mibi p. 199.
 Sen. con-
 trovia. Et
 inter se pu-
 gnantis.
 Evagrius.
 Palladius.
 c. 76. apud
 Rosveyd.
 pag. 764.
 Heracles
 in suo para-
 diso. cap. 25.
 pag. 964.
 Aug. tom. 4.
 l. 2. de serm.
 Domini in
 monte. c. 8.
 mibi p. 350.
 Ioan. Major
 Theolog. in
 specul. mibi
 pag. 783.
 Senec. ep. 34.
 mibi p. 446.
 Idem ep. 8.
 pag. 536.
 Chryst. 10. 2.
 ferm. de Za-
 chæo. sine
 m. p. 1174.

riò velit. Quem verè penitèr peccasse, non solum commissis noxis à Deo veniam, sed etiam ne eas denuo committat, opem obtinet largissimam.

Sed hæc est libidinis & luxuriæ expavescenda nequitia, quem ea semel robustius illaqueavit, non facile amplius dimittit, nisi ligatus rumpat hæc vincula serio conatu. Hic opus est vi. Languidè velle nolentis est.

Præclare dictum à priscis: Voluntariam prædam, diabolus etiam sine viis expectat. Cave, quisquis es, Asinodæum libidinis præsidem. Halitus ejus, quod Jobus dixit, prunis ardere facit, & flamma de ore ejus egreditur. Dæmonis ad libidinem instigantis, non solum teret & pestilens est anhelitus, sed adeo acer & igneus ut humanam mentem sædi amoris incendio nimium quantum inflammet. Igitur tentatio, monente Paulo, nos non apprehendat nisi humanâ. Quod Gregorius Magnus explicans: Ac si aperte diceret, inquit, Humanum quidem est tentationem in corde perpeti, demoniacum vero est in tentationis certamine & in operatione superari.

Job cap. 41. vers. 12.

1. Cor. c. 10. vers. 13. Greg. par. 1. Pastoral. cap. 11. mibi pag. 110. Climac. gra. du 20. mibi pag. 195. Cassian. collat. 19. cap. 16.

Joannis Climaci sententiâ, vitio nullo ita delectantur dæmones, ut factore luxuriæ, & nostri corporis inquinatone. Hic Cassiani salubre monitum: Impurius affectus recordationem vel tenuissimam minimè admittendam.

§. III.

B. Vincentius Ferrerius. Spiritus die 5. Aprilis, è Petro Rautiano, de vita Vincentii, c. 2.

B. Vincentio Ferrerio diabolus se spectandum præbuit venerandi senis habitu, barbâ ad usque genâ promissâ, sed è consilio quod suggererat, coluber tortuosus est agnitus. Sic autem loquebatur larva stygia: Ego, aiebat, unus sum è priscis patribus, qui Egypti solitudinem annis compluribus magnâ vitæ austeritate habitavi. Juventutem ad Mundi leges inter delicias & voluptates exegi. Hinc senectutis vera & constans penitentia est, secuta. Tu igitur mihi seni tor aporum ulu pollenti turò crede, & piæmaturam, quam orsus es corporis castigatorem defæcato senio reserva saluberissimo consilio. Paratissimam habemus Dei veniam, vel ad unicam penitentis voculam. Vincentius è dictis stygiis fraudes subodoratus: Jam novi, ait, antique serpens, tuos sibilos. Abi, nihil persuades. Deprehensum se cernens dæmon non sine factore ac ejulatu grandi evanuit. Sed brevè recitit Avernalis hic lavernio, solâ voce tectus. Dum enim precaretur, Vincentius, velut è cælo missam vocem audit: Non omnes possumus esse virgines. Hoc voluit Acheronticus impostor, Vincentii decreterum in servandâ castimoniâ expugnare. Hic athleta Christi ardentis precari, divinæ Matris Virginis patrocinium ambire, & auditæ vocis sensum poscere sita demum audiit non fallax, cæcæque monitum: Tu autem cautus esto, & animo constanti perseverato: Virginitas sine luctâ & pugnâ non defenditur.

B. Ignatius Lojola.

B. Ignatius Lojola postquam difficili peregrinatione in Palæstinam sanctus in Hispanias rediit, non sinit consilium, reliquam ætatem in literarum cultu degere: nempe si quam Orbi laboranti opem ferre, Deoque impensius obsequium probare veller, intelligebat esse cum studio virtutum subsidia scientiarum etiam conjungenda. Proinde annos jam natus triginta tres aggreditur prima linguæ Romanæ elementa condiscere: eamque ob rem in disciplinam se Hieronymo Ardebalo tradidit, viro probè in paucis & humano, grandis prætextatus. Hic verò minimè otiosus artifex infernus, sed futuri sagax, magnis conatibus hoc sibi agere sumpsit, ut hæc Ignatii cæpta quàm primùm impediret. Eam ad rem conficiendam, in variis se vultus identidem abdere, aliâque fraudes ex aliis ducere nunquam omittebat, in hunc præcipuè adversarium ingeniosus. Cum enim Ignatius notinum & verborum inflexiones memoriæ mandare laboraret, tanto splendore illustrabatur animus ad capienda cælestia, ut novi nihil

posset ediscere, & quod jam antè memoriæ traditum erat, facile totum efflueret. Neque videbatur Ignatius omni studio animique contentione tam amenas & sublimes cogitationes posse excludere. Ita novitate tantum luminis percussus: Quid hoc rei est, inquit, cum oro, cum exomologesin obo, cum Eucharistiam sumo, cum totus ad divinam vigilare contendo, tantum divini luminis se neutiquam offert; cum tracto puerilia, & de Deo propter Deum non cogito, tam speciosa imaginem, tam miræ illustrationes menti occurrunt. Agnosco callidissimi hostis solitam vafritiem, agnosco nequissimi veteratoris fimbriatas fallacias: à descendis literis avocare nititur. Ut igitur diaboli à studiis nequiter avocantis consilium eluderet, præceptorem suum adiit, eique dæmonis tentamenta exposuit, & novam in proximum biennium assiduitatem pollicetur (modò panis & aqua in victum suppetat) fidem suam obstrinxit. Unâ ad præceptoris pedes se abiciens, etiam atque etiam rogavit, ut sese haud aliter atque puerum, sicubi minis diligens deprehenderetur, castigaret. Ita ille tantò maxime in incertis pergebat, nec patiebatur, ut ullam aliquando studiorum omissionem stygiis larvis gratificatus videretur.

Altissimus est tentator ex orco, qui non refugit, per dispendia etiam lucrari. Quemadmodum is, qui latunculis ludit, subinde locum adversario cedit, & unum aliquem latunculam è suis auferri sinit, ut ipse duos aut plures subducat collutori: ita diabolus honesta suggerit & utilia, ut iis tegat noxia, voluptates offert, sed tectas, ita perituras, ut tanò facilis rapiat æternas.

Josaphatus regis Abenerri filius inter puellare famulitium, quod ei pater nequissimo consilio adhibuit, de Castitatis constantiâ gravissimè tentari cœpit. At ille sibi auxiliatore Deum statuens, preces sub vesperam cœptas, ad solis ortum perpetuavit, & unâ vim tentationis omnem excussit.

Edmundus Cantuariensis Præsul etiamnum adolescentens ab impudicis feminis ad improbos amores læpibus blandissimè invitatus, admirandâ semper constantiâ repugnavit. Semel etiam virgis insidiatricem excipiens ad frugem corexit.

Pari modo Bernardinus Senensis, cum jam præsentis periculo perdende pudicitie stringeretur inter angustias & preces, hoc unum reperit consilium: Flagro, quod ad manus tunc erat, invitantem feminam excepit, ut omnem in eâ libidinis ardorem exinixerit.

§. IV.

Martinianus non procul Cæsarâ Palæstina in eremum juvenis secedens à perditâ muliere ad flagitium provocatus jam consenserat lupæ. Subitò ipse sui memor & tribunal cæli metuens raptim mediâ casa è sparsis samentis flammam excitavit, eamque nudis pedibus semel iterumque insiliit, dum ambustum eum doloris acerbitas humo affligeret. Septem ipsos menses inusta pedum vulnera tenuerunt decubentem. At ager interim ex hac victoriâ tantum percepit gaudii & voluptatis, quantum ea muliere primùm admirationis, dein pudoris attulit & emendationis.

Haud aliter Joannes Bonus Mantuanus incendium libidinis incendio doloris animosè repressit. Nam affilâs cuspidatas unguibus infixit, & manus sic armatas lapidi allisit summo doloris sensu. Adfuit Deus tam legitime certanti, eumque solatus in somnis: Confide, ait, perseverabis.

Sara Thebaidis Antistita tredecim annis secum ipsa Sara Thebaidis Antistita & contra diabolum acerrimè luctata est orationibus assiduis. Nec tamen ut non impugnaretur, sed ut vinceret, oravit. Sic autem opè divinâ vicit, ut diabolus cogere vel invitus proclamare: Vicisti, Sara, vicisti. At illa nil penitus laudis sibi vendicans: Non ego te vici,

Josaphatus Regis Abenerri filius Cantuariensis Edmundus Bernardinus Senensis Martinianus Joannes Bonus Mantuanus Sara Thebaidis Antistita

vici, aiebat, sed Dominus meus **JESVS**. In omni tentatione ad divinam opem confugiendum; omnis victoria Christo soli adscribenda. Uti Joabus regi David civitate Rabbath jam expugnanda nuntians: *Obfide civitatem, inquit, & cape eam; ne nomini meo adscribatur victoria.*

Conon Alexandrinus castimoniam amantissimus sacerdos rebellionem tamen carnis non ignoravit. Et quamvis eum ad certamen animasset divina vox: Tolerans & perseverans: Nihilominus ille velut familiariter cum caelo exoptulans: Auxilium, aiebat, promissum sapius non respondet, prout putabam. Ergo mutandus mihi locus evitandis tentationibus tam infestis. Jam abitu Joannes Baptista viri hujus tutelaris divus se objecit cum his vocibus: Si averfariis pugnam, perdidisti coronam. Conon igitur refumpit pro tanto id egit, non ut feriretur pugna, sed ut potiretur victoria, & non ut privaretur coronâ. Non meretur miles donativum & stipendium, qui detrectat prælium.

Gregorius Nazianzenus vir sanctissimus illibatam virginitatem à puero non difficulter tuitus, jam senex & podagra & aliarum ægritudinum molestiis vexatus, à diabolo nihilominus variè impugnat, illum ipsum castimoniam florem multis lacrymis, precibus, vigiliis, jeuniis, meditationibus, aliisque corporis rigoribus, quod de seipso testatur, non sine grandi luctu defendit. Nimirum ita disponit Deus, ut exercitior miles quanto plus sperat honoris, tanto plus subeat laboris, quam tiro qui etiânum expallefcit, cum suum spectat sanguinem. Ita veterani milites illi se gesserunt. Antonius Magnus ultricis gehennæ flammis, solitudinis squalorem, tolerantiam inedia libidinum igni opponit. Benedictus seipsum inter urticas & verpes volutat, ut malos animi æstus sopiat. Franciscus nives tractat, ut calores mentis noxios extinguat, Thomas Aquinas rapto ex ignibus titione pugnat, Bernardus ob incautiores aspectum frigidissimo se stagno merfat. Wolstanus feminæ ad flagitium allecanti colaphum infligit. Hieronymus repugnanciam carnem hebdomadarum inedia domat, precando diem nocti jungit, lacrymas fundit, peccus tundit, vigilias extendit, dum reluctantem & invitum somnus opprimat, & ossa malè sibi hærentia nudâ humo alternat. Nora cano. Sed nec recentia desunt triumphati tentatoris exempla.

S. V.

Ingolstadii adolescens amplius animum juges stimulos perpeffus, quibus ad spurcas voluptates adigeretur, nullam interdum noctuque quietem capiebat. Legit is Beati Aloisii Gonzagæ res gestas, & preces ei quædam nuncupavit suimet vigilans custos. Brevi refrixit incendium.

Alius è divinæ Mattis Virginis fodalitio clam admotus facibus in flagitium agebatur. Ter illum nocturno molitione Orcus impetiverat; jam in virum procerus; mox intra pulsionis modum contactus; denique virgine assimulatâ nihil virgineum meditabatur. In his angustis deprehensus juvenis, quidquid armorum habuit, hosti objicere; Præsidentem suam aliquando ingeminare; rursus cruce pectora notare velle, sed irritò fermè conatu. Nam torpebat exanimis pollex, & manus nihil virium retinebat. Ad ultimum lingua suppetas ruit, ut cum ardentè bis tève inelamasset, (Domine **JESVS**) redirent manus ad officium, & Sirenum ora in fumum dilaberentur. Nec restinctum tamen eâ fugâ incendium est; sed viventibus adhuc flammis miserè conflagravit. Lecto igitur sese corripit, abjectisque humi verberibus castigate corpus incipit. Sumptâ de se voluntariâ pœnâ; cum per horam extra plumas decubisset, tandem ab omni incendio liber triumphavit. Subinde vi planè opus, & violenti rapiunt illud: quod Christus Agonothera proposuit castitatis præmium. Necesse est, ut ad omnem

Tom. II.

A hostis occursum hinc parati fortiter agere. Pacis tempore consilia belli tractanda sunt: *Quia cum dispostrione intur bellam.*

Philopæmenes Megalopolitanus Dux Græciæ præcellentissimus tantum abfuit, orotus aliquando fuerit, ut cum solus iter faceret, aut deambularet speculabundus, occurrentium locorum litum contempleretur, seipsum ita explorans: Quid si tibi exercitum ductanti hostis hic fiat obvius? Aut à lateribus eò repente velut ex insidiis confurgat? quâ figurâ aciem instrues? Continendus miles, an illico signa inferenda? Quod si continendus, quomodo præfidiarios locabis, ut subsidia dispones? Fecit ejusmodi meditatio, ut in præstantissimis Græciæ ducibus Philopæmenes sit demum celebratus. Ita planè animus ad excipiendas tentationes parandus, & ante pugnam serid commeditandum. Quid si talis aut talis me tentatio invadat, quid opus facto? quomodo me geram? quibus armis resistam? quibus auxiliis

B hostem repellam? Hinc ad bellum studium, hinc animus crescit: hinc nascitur in tentatione constantia, quam in optimis pugnantibus illis spectamus. Castissimus Joseph in impudicæ dominæ manu pallium relinquit: Bartholomæus non pallium solum, sed & pellem pro Christo impendit pugne; peccus Agatha, dentes Apollonia, oculos Lucia, multi capita, Ignatius Antiochenus, Jacobus Intercisus, aliique membra omnia. Et juvenis ille fortissimus, qui, Hieronymo teste, in hortulo amantissimo inter flores ad lectulum plumis mollissimum nexu serico blandè alligatus à formosâ pellice omnium blanditiarum genere ad amores improbos stimulatus, quam generosè tamen restitit, quam viriliter pugnavit, quam gloriosè vicit? suam namque libertatem captivus etiam & inter vincula invenit. Cum enim manibus pedibusque vincis negaretur omnis ad pugnam motus, nec alia arma ulla suppetere, fauce pro pharetrâ, lingua pro telo usûs, suam ipse linguam suis denticibus præmorfam in lupæ os impurum expuit, victoriâ multo illusterrimâ, æternum prædicandâ.

C Ita olim tentatio ignem experta est in Mutio, paupertatem in Fabricio, exilium in Rutilio, tormentum in Regulo, venenum in Socrate, mortem in Catone. Ita Christiani sanguinis heroës ac heroides causâ meliori fidem suam inter tentationes acerrimas Christo suo probaverunt: *Ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres; lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, verè fortes facti sunt in bello. Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se.*

1. Mo. c. 24. vers. 6.

* In vita Pauli Eremitæ primi. Surtia die 10. Lamar. Vide Nicetam mem. l. i. c. 1. & 2.

Hebr. c. 11. vers. 34. 36. & 37. Sap. c. 3. v. 5.

EPILOGVS
DICTORVM DE
TENTATIONIBVS.

Antonius Magnus vitæ jam peractæ additus Epilogum, ad suos versus: Vos, inquit, ô viscera mea admoneo, ne tanti temporis laborem repente perdati. Varias dæmonum nostis insidias; vidistis eorum & impetus feroces & vires effeminalas. **JESVM** suspirate, & credulitatem nominis ejus vestris figite mentibus, & certâ fide universi dæmones fugabuntur. Si alacres fuerimus in Domino, & futurorum honorum cupido nos succenderit; si semper omnia manibus **DEI** committamus, nullus dæmonum ad expugnandum valebit accedere. Una est ratio vincendi inimicum, lætitiâ spiritualis, & animæ semper cogitantis Dominum jugis recordatio.

Hæc morientis optima cohortatio tentatis crebrius instillanda. 1. In tentatione **JESVM** inelama. 2. Om-

Arhanasius in ejus vita, cap. 20. & cap. 58. apud Rosovey. mibi p. 47. & 59. Haec voces gemine: Domine **JESVS**: plane sunt aurea, et si sint sola, in omni tentatione usurpanda.

Cohortatio tentatis crebrius instillanda, m.

nia divinæ providentiæ committe. 3. Futuras celi voluptates considera. 4. Alacer & latus resiste, contemne dæmonem, & vicisti; Fuge omnem libidinem, & tua est palma.

S. I.

Deut. c. 33. v. 26. & 27. Pollicitus olim Moses: Non est, inquit, Deus alius, ut Deus rectissimus, ascensor cali auxiliator tuus: Ejicet à facie tuâ inimicum, & dæmonem. Conterere. Tu tantum occasiones & pericula peccandi fuge. Quis enim miserebitur incantatori à serpente percusso, & omnibus qui appropriant bestis? sic & qui comitatur cum viro iniquo, & obvolutus est in peccatis ejus. Vir iniquissimus tentator diabolus, peccata illius sunt tentationes, & peccatorum, quas offert, occasiones. Tu cave hunc virum ultro comiteris, cave peccandi periculis teipsum ingeras & involvaris. Quis enim miserebitur tui, si loca illa calque domos frequentes, in quibus tentari soles, si cum feminis familiaris ac blandius colloquaris, si mesendas, symposiola, & omne forum escarium tam cupidè secleris, si in omne oculis licentiam indulgeas? Si legas, si spectes, si audias impudica, & hausto veneno gaudeas. Quis miserebitur tui, si taurum, si serpentes, si leonem sponte tangas & ledaris? si ames hæc pericula, peribis in illis. Qui tentationi causam dat, culpâ non vacat, multo minus, qui è tentatione non in vitus oblectationem percipit, quamvis ei non consentiat.

Hebr. c. 11. v. 27. Fide reliquit Egyptum. Rex David civitatem fugit, & in solitudine mansit, ut Achitophelis perfidiam exiret; Josephus Christi nutritius Judæam fugit, ut insidias Archelai declinaret. Quisquis es, vel umbram peccati fuge. Cum peccandi occasiones & illecebras non vitamus, cum tentationibus tam facile cedimus, illud Judithæ ad Acheronticum Holofernem usurpare poterimus: Et non latuit vel unius canis contra te. Gregorio teste dimissus sibi, cujuslibet tentationis aurâ rapiatur. Miser iste impeditur, & non resistit, diripitur, calcatur, venditur, & nil contra mutit. Sed cur, ô ignave & deses homo, pugnare non vis? Hic fanè aliud non habes dicere quam inertissimum illud: Nolo laborare, nolo carnem fatigare, nolo gremium suis commodis fraudare. At verò, qui pugnare non vult, non vult vivere, non cupit vincere, recusat coronari. Ad pugnam promptissimus fuit, qui dixit: Proba me, Domine, & scito cor meum, & vide, si vitia iniquitatis in me est.

De totâ hominis vitâ verissimè pronuntians Augustinus: Vita nostra, inquit, in hac peregrinatione non potest esse sine tentatione: quia profectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisquam inderescit nisi tentatus, nec potest coronari, nisi vicerit, nec potest vincere, nisi certaverit, nec potest certare, nisi inimicum & tentationes habuerit. Hoc scio, quia tentatio est vita humana super terram. Neque verò Jobus dixit: Mutæ sunt in hac vitâ tentationes, sed, tota hæc vita tentatio est necessissima. Deus meus, clamat Augustinus, libera nos ab adversario nostro quotidiano, qui sive dormiamus, sive vigilemus, sive comedamus, sive bibamus, sive quodcumque opus operemur, omnibus modis instat die ac nocte, fraudibus & artibus, nunc palam, nunc occultè, sagittas venenatas contra nos dirigens, ut interficiat animas nostras: & tamen, Domine, pessima insania nostra: quia cum continuo videamus contra nos draconem ore aperto paratum ad devorandum, nihilominus dormimus, & lascivimus in pigritiis nostris, tanquam securi ante eum: qui nihil aliud desiderat, quam ut nos perdat. Inimicus ut occidat semper vigilat sine somno, & nos ut custodiamus nos, nolumus evigilare à somno. Ecce tetendit ante pedes nostros laqueos infinitos, & omnes vias nostras variis replevit decipulis ad capiendas animas nostras. Et quis effugiet? Laqueos posuit in divitiis, laqueos posuit in paupertate, laqueos tendit in cibo, in potu, in voluptate, in somno, & in vigiliâ: laqueos posuit in verbo & in opere, & in omni vitâ nostrâ.

Tota igitur vita non solum tentationibus referta, sed tentatio est assidua. Sed forsitan quæras: Quæ autem tentatio est omnium gravissima? Nullam habere tentationem, si epim, ait Augustinus, nunquam tentaris, nunquam probaris. Nõne melius est tentari & probari, quam non tentari & non probari? Tentatio non est peccatum, Hieronymo teste, sed peccati initium. Non enim sensu tentationum vincimur, sed consensu. Suaviss est autem vicissè tentationem, quam consensisse. Porro crebra tentationum victoria illustre Prædestinationis argumentum est. Pollicetur Veritas: Vincenti dabo manna absconditum. Si cui de singulis in tentatione victoris promitterentur centum aurei, quis non paratissimus ad pugnam, quis non animosissimus in hostem iret? quis non ad sanguinem usque resisteret? O sordidissimi mortalium, ne dicam, ô stultissimi: si pugne præmium, si victoriæ donativum ponerentur centum aurei, nec pugnandi alacritas, nec vincendi cupiditas ulli decisset? Hic verò cælum proponitur, felicitas æterna promittitur victori, & eâ quidem fide quæ nesciat fallere: Promisit enim, qui dixit: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Hinc inquam, vincenti promittitur cælum, & tamen ignavissimè agimus. Opulentissimus promissor Christus divitiis & deliciis immortalis, sempiternas pollicetur est, vel serid solitum volenti vincere, & tamen ætiamnum torpemus atque læpissime nec vincere volumus, nec repugnare. Ignavia foedissima & vel sola inferis digna. Pro centenis aureis, pro auri librâ unicâ vitam discrimini objicimus, & sanguinem prodigimus, pro cælo, pro thesauris infinitis æternum possidendis languidissimè agimus, marcemus, & scitamus frigidissimè Christiani. Nunquid non ita est, a dicit Dominus. Nota sunt Christi hortantis verba: Fili, non te frangat labores, sed mea promissio in omni eventu te roborat & consolatur. Non diu hic laborabis, nec semper doloribus gravaberis. Modicum est & breve, omne quod transit cum tempore. Age quod agis, fideliter labora, ego ero merces tua. Sustine viriliter contraria: digna est huic omni & majoribus præliis vita æterna. Si quæris in hac vitâ requiem, quomodo pervenies ad æternam? Non ponas tam multam requiem, sed ad magnam patientiam. Pro amore Dei & omnes libenter subire, labores scilicet & dolores, tentationes, vexationes, anxietates, necessitates, infirmitates, injurias, oblationes, reprehensiones, humiliaiones, confusiones, correctiones, & despectiones. Has probant Christi tirone, hac fabricant celestem coronam. Ergo, quod Jobus monet, memento belli. Quomodo autem hoc bellum sit gerendum, diversas supra præceptiones dedimus. In auctarium memoriæ firmandæ, has breviores, quas Joannes Picus Comes Mirandulanus * tradidit, apponimus.

S. II.

Duodecim Regule in Tentationibus observandæ.

- I. Si via virtutis videatur aspera, si molesta & difficilia, Sapientissimo Ecclesiastæ: Cuncta res difficiles. Quanta in gratiam mundi, corporisque tui & agis & pateris? Nihilne pro Christo agere, nihilne vis pati? Paulus præcipiens: Humanum dico, inquit, propter infirmitatem carnis vestre: sicut exhibuisti membra vestra immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra servare justitiæ in sanctificationem.
- III. Stultum est credere ad cælum sese aliter quam Terra vi perventurum. Clarum nimis Christi pronuntiatum: Violenti rapiunt illud.
- IV. Conare quàm maximè potes, conformis fieri imaginis filii Dei. Non enim habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato.
- V. Fiduciam summam in Christum auxiliatorem jacta. In eo enim, ait Paulus, in quo passus est ipse & tentatus...

potens est, & eis qui tentantur, auxiliari. Hortatur & ipse A
Christus: Confidite, ego vici Mundum.

VI. Superatâ tentatione unâ, expecta aliam. Quo-
niam per multas tribulationes (& tentationes) oportet nos in-
trare in regnum Dei; non per unam tantum, aut alteram.
Nam, In omnibus tribulationem patimur. Qui autem perseve-
raverit usque in finem, hic salvus erit.

VII. Non vincendus tantum diabolus, sed etiam
illius oppugnatio ad utilitatem trahenda, ut sit salus ex
inimicis nostris. Exempli gratiâ: Superbiâ tentatio Humi-
lilitatis sit commonitio; irritamentum gula causa sit
abstinentiâ; lenocinium lasciviâ, stimulus sit pudicitiz.
Ita diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.

VIII. Sic pugna, quasi post pugnam habiturus sis
pacem perpetuam; sic vince, quasi mox iterum pugna-
turus; demon non feriat. Dum autem luctaris & pug-
nas, Christum crucifixum non tantum cogita, sed am-
plexare, stringe, cruentes pedes osculare. Et scias inter
Christum & diabolum te stare medium, ut pro alterutro
pronuncies, & vel Christi, vel diaboli partes defendas.
Vociferatur olim Elias: Si Dominus est Deus, sequimini
eum: si autem Baal, sequimini illum. Si Christum amas, pro-
pugna Christum. Si tuus Dominus est diabolus, diabo-
lum ergo sequere.

IX. Peccati occasiones semper fuge. Hesiodi scriptum
est: Si juxta claudum habites subclaudicare discas. Fuli-
gine notabitur, qui culinam frequentat; farinâ volaticâ
conspersetur, qui molendinam non vitat; peccato vicini-
ssimus est, qui peccandi occasiones non declinat. Ille-
cebrosius veri nihil potest dulcedine vitiorum. Qui teri-
gerit pecem, inquinabitur ab eâ.

X. Principiis occurre. Fleste ramum dum tener
est; jam validum non flectes sed franges. Ita puerilem
indolem maturè corrigendam morans Siracides: Curva
cervicam ejus in juventute, inquit, & tunde latera ejus, dum
infans est, ne forte induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor
anima. Ita tentationi, antequam invalescat, obfiste: irro-
boratam difficillimè aut nunquam expelles. Ergo, velo-
citer spolia detrahe, citò prædare. Tentationem quamcum-
que principio sui exarma, aut amissus est victoria.

XI. Conare semper victor evadere. Dulcius est ten-
tationem vincere, quam peccato succumbere. In hunc
finem parata & in promptu semper habeas remedia
contra omne vitiorum genus, præcipuè adversus dome-
sticum & familiare tibi vitium, quod te magis, quam
alia, inficit & impedit. Vince teipsum in eo, in quo mi-
nimè vis vinci. Securus ad radicem arboris ponenda. Quoti-
die te ipso fias fortior, quemadmodum David proficiens
& semper seipso robustior.

XII. Tentatus bonas actiones ne omittas ob ten-
tationis molestiam, nec faciliè nova in eas consilia, sed in
antiquis persevera, donec remittat tentatio. Homo ten-
tatus nec aliis nec sibi bonus est consiliarius. In tenta-
tione tristitiam, impatientiam, & animi perturbatio-
nem omnemque immoderationem summo studio ea-
ve. Hic maximè mediocritati studendum: medium, non
extrema tenuèrè beati. Nec enim ad dextrum, nec ad
sinistrum latus exorbitandum, medio tutissimus ibis.
Ante omnia vide, ut tibi ipse sis præfens, & divinæ vo-
luntati eò subjectus, ut animo possis dicere: Domine
Je s v, divinâ permissione tuâ omni contentissimus
sum; placet mihi, quicquid in me decernis, quantum-
cumque afflictus aut tentatus sim. Unica voluntas tua,
& vel nutus à te unicus mihi instat mille decretorum est.
Fiat, non quod ego volo, sed quod tu. Hæc voluntas hominis
divinæ sic conjuncta vincit omnes diabolos. Vir (ita)
obediens loquetur victoriam.

§. III.

Nemo igitur cum tentatur, à Deo se desertum ar-
bitretur, aut minus charum acceptumque Deo.

Tobiz seni dictum scimus ab Angelo: Quia acceptus eras tur à Deo
Deo, necesse fuit, ut tentatio probaret te. Tentatio cos virtu-
tis, humilitatis nutrimentum, ipsi & orationis stimulus,
mentis illuminatio, futuri argumentum præmii. Tenta-
tio, ait Augustinus, probatio est, non ad peccatum seductio: nec
ideo probatio ut Deus noverit, sed ut ipse ipsi hominibus osten-
dat, quo humiliores fiant ad petendum adjutorium, & agno-
scendam gratiam. Nescit se homo, nisi in tentatione discat se.
Cum autem didicerit se, non negligat se. Si enim se negligebat
latentem, non se negligat notum sibi. Petrus qui ante tentatio-
nem præsumpsit de se, in tentatione didicit se. Si Deus tentat,
ut doceat, diabolus tentat, ut decipiat. Cur, amen nisi ille qui
tentatur, dederit locum, inanis tentatio & irridenda repellitur.
Non faciliè nocet, dum displicio tentatio.

Clearchus Lacedæmoniorum dux egregio dicto mi-
litarem disciplinam continebat, identidem exercitûs sui
auribus inculcando: A militibus Imperatorem potius, quam
hostem metui debere. Quo aperte denunciabat futurum ut
spiritum pænæ impenderent, quem pugna acceptum
ferre nolissent. Hoc à duce præcipi nemo miretur, cum
& ipse matres filios ad præliandum exituros inonerent,
ut aut vivi cum armis in conspectum suum venirent, aut
mortui in armis referrentur. Hinc illud fortissimum La-
cæna dictum, cum filio securum traderet: Aut cum hoc,
aut in hoc redi. Aut enim vince, aut gloriofus occumbe.
Idem sibi ipse dixerit tentatus: Aut vincendum, aut
morendum.

Idcirco non inimicus humanæ gentis diabolus est Deus ti-
perrimescendus, sed Imperator Christus. Nam quisquis
subeundam pro Christo detrectaverit pugnam, non ef-
fugiet pænâ. Pugnandum est. De Duce Christo ad
pugnam præeunte Tertullianus: Ipsum Dominum, inquit, Tertull.
post lavacrum statim tentationes circumsteterunt, quadraginta
diebus jejuniis functum.

Itaque parandus est animus ad multiplex luctamen,
ad continuas tentationes. Quod etiam vetus verbum
monuerit: Ne in calceatus in montes. * Via ad virtutem, ad
cælum ardua, confragosa, tribalis & spissis obfista. Ardua
enim est via, qua ducit ad vitam. Quapropter quod Ecce-
siastes præcipit, custodi pedem tuum ingrediens domum Dei,
& appropinqua, ut audias. Nec novi quidquam, nec miri
est, hominem omnigenis & perpetuis tentationibus
incurfari.

Aufer coronam, quæ auferit adversarios.
Æterna Sapientia quos amat, hos probat, exercet, ten-
tat, recognoscit, indurat. Res certa ex oraculis divinis.
Eos autem, quibus videtur indulgere, quibus parcere,
molles venturis malis servat. Egratis enim, si quem ju-
dicatis exceptum à tentatione: veniet ad illum diu
quietum sua portio, veniet vel sub ipsum vitæ termi-
num. Quisquis videtur dimissus esse, dilatus est. De sa-
pientia æternâ disserens Siracides: Quoniam, inquit, in
tentatione ambulat cum eo. * & in primis eligit eum. Timo-
rem, & metum, & probationem induco, super illum: & cru-
ciabit illum in tentatione anima sua, donec tenter eum in co-
gnationibus suis, & credat animo illius. Quem Deus inter
Amicos primos sibi vult adsciscere, eum reverâ in deliciis non
habet, severe examinat, variè tentat, asperè durèque
tractat, ad quotidianas ferè pugnas exturbat. Hinc opti-
mum quemque aut paupertate, aut animi curâ & do-
lore, aut malâ valetudine, aut aliorum vexatione, aut
aliis incommodis experitur, ut multifariè tentatus, &
Deum rectius & seipsum nosse incipiat. Nimirum flo-
res suavius halant contacti, odores non fragrant, nisi
prunis injecti. Unguenta non redolent nisi commota,
aromata non sentiuntur nisi confusa. Abel esse non po-
terit, quem malicia Caini non exercuerit. Abraham, Decè gra-
terit, quem malicia Caini non exercuerit. Abraham, Decè gra-
quod Siracides affirmat, in tentatione inventus est fide-
lus. Tentationes Abrahami graviore decem numerant
Hebræi. 1. Jussus procul à patriâ & cognatis in terram
ignotam proficisci. 2. Jussus est ob grassantem in Ca-

Secunda.
naniudo

Tertia. nanitide famem, in Ægyptum peregrinari. 3. Uxor ei à Pharaone ablata; ipse subiit periculum vitæ, uxor pudicitia. 4. Ob famulorum iurgia coactus est divelli à Loto, quem ut filium amavit & aluit. 5. Ad liberandum Lotum captivum contra quatuor reges in aciem descendit. 6. Agarem, quam ipse uxorem duxerat; à Sarâ compulsus est domo ejicere. 7. Jam nonaginta novem annorum senex cum omni familiâ virili iustus est circumcidi. 8. A rege Amelech abstracta ei est uxor. 9. Receptram Agarem iustus est rursus cum Ismaele filio adibus expellere. 10. Iustus est Isaacum filium multo charissimum immolare in victimam. Horribilis proffusus, & omnium gravissima tentatio: in hac ipsâ tamen inventus est fidelis, Lucatus est secum ipse Abraham, & seipsum oppugnavit, & verò etiam seipsum fortissime vicit.

Pugnandum est, Christiani, pugnandum. Tolle pugnam, & sustulisti victoriam; non sit victoria, nec erit corona. Sed qui vincit, non sibi arroget victoriam, sed eam Deo deferat. Hoc & Abraham docet, qui triumpho humilior est factus non superbiôr.

*Ambr. 10. 4.
1. 1. de Abraham, cap. 3.
mibi p. 172.*

Duos Pœanas prisca cantabant: Ante bellum Marti, post bellum Apollini. Nos uni & soli Christo Jesu canimus Pœana; & ante conflictum quidem Christo ten-

tato, Esurienti, Crucifixo; post commissum verò prælium paratamque victoriam Christo Redivo, Alcedenti, Glorioso.

Beatus Prosper de his victoribus differens: *Quamvis, ait, auxilio Dei steterint, tamen quia in se habebant, unde caderent, ipsorum est meritum, quo steterunt.* Deo conjunctus homo in tentatione stat, semperque superat & crescit malis, irâque dæmonis in laudes suas fruitur, ejusque odium in suum vertit promeritum pugnando. Pugnandum est: diabolus inducias non inicit, nisi suo commodo. Dixerat, Ruffino teste, asceta senex alteri. Ego mortuus sum Mundo. Mox illi alter: Etsi tu dicas: Sum mortuus, diabolus tamen non est mortuus, cujus innumerabiles sunt artes malæ.

Quocirca nemo miretur, si quotidie classicum illâque belli voces audiat: *Ad arma, ad arma.* Etsi vel centies, etsi vel millies vincamur, aut vincamus, recurrentium identidem ad arma, & revocatis animis novâque semper alacritate certandum. *Vox belli in terrâ,* inquit Hieremias, *& contritio magna.* Ergo, *Preparate scutum & clypeum, & procedite ad bellum: stare in galeis, polire lanceas, & induite vos lorice.* Non est gloriola victoria, ubi non sunt laboriosa certamina. *Ad hoc enim,* ait Augustinus, *sunt Christiani, ut presentia superent, & futura sperent.*

F I N I S.

AVRI